

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN
AKTIESELSKAB

1896 — 18. JULI — 1921

18 JULI
1896-1921

**BANKEN
FOR
FREDERICIA
OG
OMEGN
AKTIESELSKAB**

GENNEM
**25
AAR**

· MED ·
· EN · SKILDRING ·
· AF · FREDERICIA · BYES · OG · OMEGNS ·
· HISTORIE · SAMT · NOGLE · BEMÆRK ·
· NINGER · OM · BANK · OG · PENGEVÆSE ·
· NETS · OPRINDELSE · OG · BENYTTELSE ·

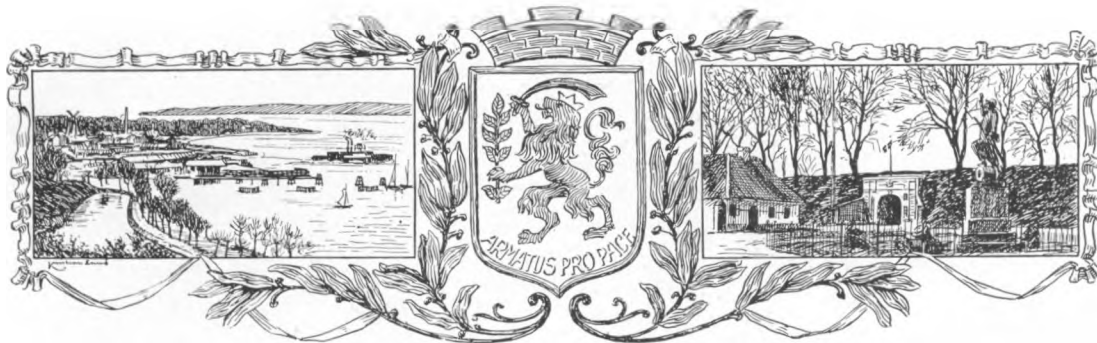

**UDARBEJDET AF:
C. V. HANSEN OG J. F. KLÆR**

—
**TRYKT I:
FREDERICIA CENTRALTRYKKERI
JOHS. MADSEN & CO.**

INDELING:

1. FREDERICIA BY.
2. FREDERICIA OMEGN.
3. BANK- OG PENGEVÆSENET.
4. BANKENS TILBLIVELSE.
5. BANKENS VIRKSOMHED.
6. LOVE OG VEDTÆGTER.
7. BANKENS STYRELSE.
8. BANKENS FUNKTIONÆRER.
9. AFSLUTNING.

FREDERICIA BY

HISTORISK BESKRIVELSE AF FREDERICIA KØBSTAD

I.

DE ældste danske Købstæder — Købinger — er Akselkøbinger, d. v. s. Byer inde i Landet, der er opstaaet paa Steder, hvor Beboerne fra de forskellige Egne mødtes for at udveksle deres Frembringelser, altsaa paa Steder, hvor Natur- og Jordbundsforhold var af en saadan Beskaffenhed, at Datidens primitive Køretøjer kunde vinde frem gennem det vejløse Terræn. Efterhaanden som Bebyggelsen blev tættere, blev disse Markeder hyppigere og hyppigere, og Begyndelsen til Købingen var lagt.

Strandkøbingerne er af senere Oprindelse og stammer fra Valdemarstiden. De opstod paa Steder, der var særlig velegnet for Fiskeri, og ved naturlige Overfartssteder mellem Landsdelene, altsaa ligesom paa Landjorden, hvor der var Mulighed for Handel og bekvem Samfærdsel. Naar Strandkøbingerne kom sidst, skyldes det ikke alene, at Beboerne først senere lærte at benytte Havet som Alfarvej, men ogsaa at Retssikkerheden ved Havet kun var ringe, idet Vikinger og Sørøvere havde samme lette Adgang til Stedet som den fredelige Fisker eller Købmand. De fleste Strandkøbinger gemmer sig da ogsaa saa langt borte fra det aabne Hav som muligt og foretrækker Bunden af Fjordene eller Landet ved en sejlbar Aa.

Medens Købstæderne saaledes i deres Oprindelse skylder de naturlige Betingelser for Handel og Samkvem deres Tilblivelse, er deres Vækst og Betydning senere fra Tid til anden blevet forøget gennem den direkte Indflydelse, som de to store Organisationer, Kirken og Staten, har udøvet. I de ældste Tider var Kirkens Indvirkning den største. Allerede i den hedenske Oldtid gav de Offersteder, der fandtes ved Akselkøbingerne, disse forøget Betydning, idet Helligdommens Tilstedeværelse

skabte Fred og Beskyttelse og dermed ogsaa Betingelser for Handel og Omsætning. Senere, da den kristne Kirke vandt Magt og Rigdom, kunde en By blomstre alene gennem de mange Kirker, Klostre og gejstlige Stiftelser med deres talrige Personale, ligesom Kirken ved sin internationale Organisation og sin stærke Magt over Sindene skabte Mulighed for en kulturel Udvikling, der gav forøget Tilvækst til Næringslivets Opkomst.

Statsmagtens Indflydelse satte sine Spor paa de Steder, hvor Kongevalg og Hylldninger foregik, hvor Landsting og Sysselting holdtes, og hvor de senere Dane-

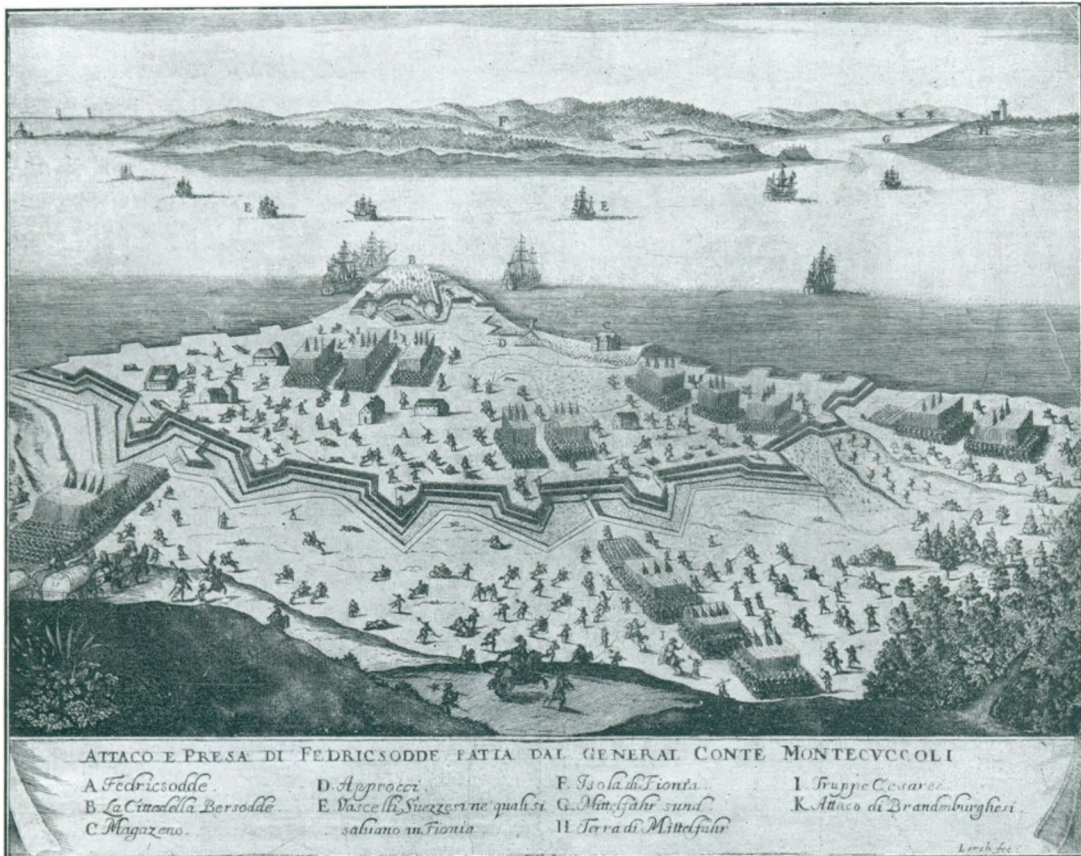

Kort over Fredericia Anlæg.

hoffer udfoldede deres Pragt. Størst Betydning, særlig for Strandkøbingerne, fik dog de mere varige Anlæg, der i Form af Borge rejstes rundt om for at beskytte Landet mod fremmed Vold, og i Læ af hvilke Strandkøbingerne var i Stand til at vokse op og udnytte deres naturlige Betingelser for Næringslivets Trivsel. Typiske Eksempler i saa Henseende danner København, Kallundborg, Korsør, Vordingborg, Nyborg, Svendborg, Faaborg, Aalborg o. fl.

Fredericia adskiller sig fra Landets øvrige Købstæder derved, at den ikke skylder nogen af de ovenfor anførte naturlige Aarsager sin Tilblivelse. Den er hverken opstaaet som Akselkøbing eller som Strandkøbing eller som »Købing« overhovedet. Det Sted, hvor Byen nu ligger, hed oprindelig Bersodde og var i Midten

af det syttende Aarhundrede et barskt og vildsomt Næs med bratte Klinger mod Øst og tæt bevokset med Krat og Skove. Højdedragene brødes af dybe Sumpstrækninger, der fra Syd bredte sig ind mellem Bakkerne og forenede sig med de udenfor liggende Engdrag. Beskyttet af Havet, pisket af Blæsten, med ludende Tjørne og stormkrøgede Træer henlaa Bersodde afsides, ubeboet og ubemærket, et Hjem for Vildsvin, Ulv og Ræv og for alskens Kryb og Hugorme.

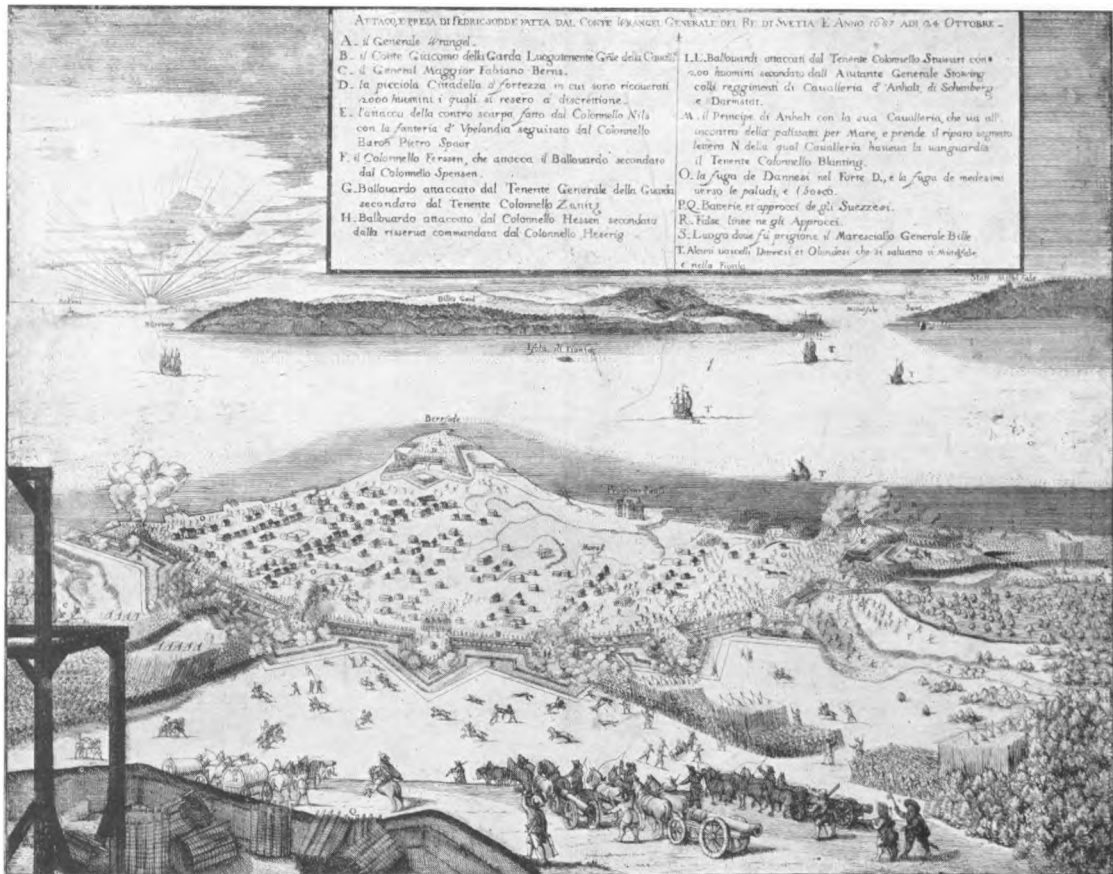
Gammelt Billede af Frederiksodde.

Næsset hørte ind under Elbo Herred og Ullerup Sogn, hvis Kirke laa paa et af de højeste Punkter paa den nuværende Fredericia Mark. Gemt og glemt mellem store Skove henlaa Egnen, upaaagtet og uomtalt, indtil den i det 17de Aarhundrede pludselig blev revet ud af Stilheden.

Kejserkrigens bitre Erfaringer 1627—29 havde belært Danmark om at værne Jylland mod Fjendeindfald. Forholdene i denne Landsdel efter Krigen beskrives i en samtidig Klage: »Undersaatterne jammerligt udplyndrede, ruinerede og deres fattige Formue aftvungen, Huse og Ejendomme afbrændte, Folket pinte og plagede og mange til døde slagne, saa Landet af Guds Retfærdigheds Hjemløse ser over alt

øde og armelig ud.« Endnu haardere ramtes man af den ny Krig 1643–45, og Klagerne over Ødelæggelserne er mangfoldige.

Medens det saaledes i Jylland var Fjendens Ødelæggelser og Plyndringer, man frygtede, var Skrækken paa Øerne ikke meget mindre for Indkvarteringen af vore egne Soldater. En Beretning fra Helsingør af 1645 skildrer de Følelser, hvormed man der modtog Soldaterne, med disse Ord: »En Part har lukket deres Døre til,

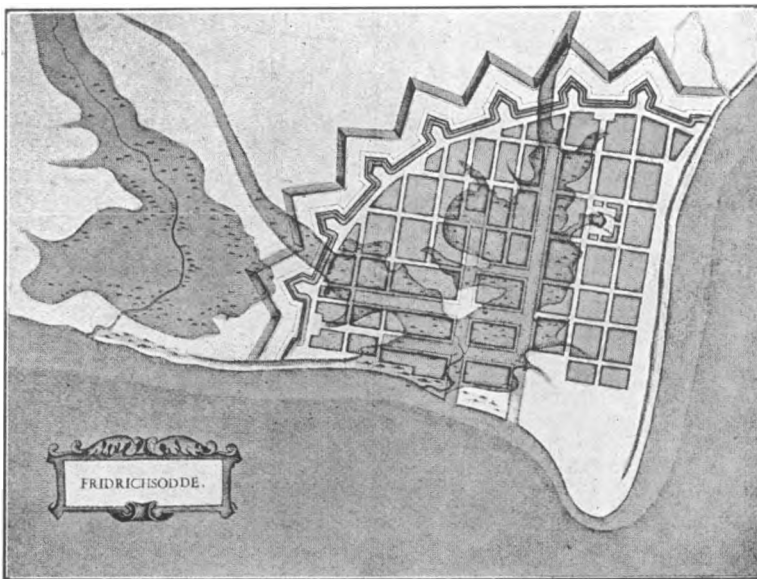

Gammelt Billede af Frederiksdodde.

fordi der intet er i Huset, og en Part er ganske rømt af Byen, saa her er saadan et Raab og Skrig i Byen, at Gud maa sig derover forbarme. Soldaten raaber og klager, han kan intet faa i sit Logement, Borgeren græder og klager, at han har nu intet længer at give ham og heller intet til sig selv, thi det er alt udtæret, saa de ligger i Hobetal oven paa hverandre, hvorom er saadan et Overløb, Klagen, Truen, Skælden og Banden, at Øvrigheden har ingen Ro eller Fred i deres Huse enten aarle eller silde.« Saa vidt gik Frygten for Soldaterne, at Borgerne flygtede fra Byerne for at undgaa Indkvarteringen, og Regeringen maatte paalægge Stavnsbaand og forbyde Bønderne at huse eller hæle bortflygtede Borgere.

Allerede fra 1629 havde Konge og Regering syslet med Planer om Anlæg af en Fæstning til Beskyttelse af Jylland. Kong Christian IV. tænkte først paa at grundlægge en Fæstning paa Hovens Odde i Gudsø Vig, hvorhen Kolding skulde flyttes, men opgav igen Tanken. Ogsaa en Plads ved Skærbæk blev udpeget, men igen opgivet. I Slutningen af 1630erne blev Spørgsmaalet paany brændende, og man valgte da Snoghøjegnen, hvor Skovene 1638 ryddedes for at give Plads for Fæstningen.

I sin Kalender for 1639 skriver Christian IV.: »Den 10. Jan. var jeg hen ved Snoghøj og besaa, hvor Juttlantz By og Befæstning skulde funderis,« Kongen fandt dog hurtigt, at »ligeoverfor Middelfart er intet beventd«, og dette Indtryk skærpedes yderligere, saaledes at Kongen i 1642 lidt ondsksfuldt kunde mene, at »de Godtfolk, der havde for at befæste Snoghøj, de hayde ikke set Landkortet godt igennem, men alene holdt fyensk Grød og Skælfisk i stor Estimate.« Kongen fik Ret. Den befæ-

Gammelt Kort over Frederiksodde.

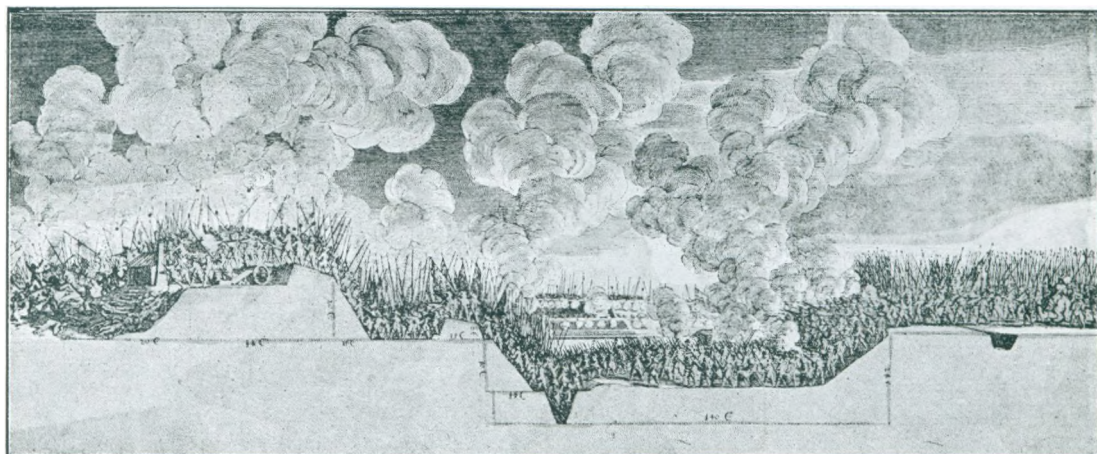
stede Lejr, der var anlagt paa Lyngsodde, værnet fra Kyst til Kyst mod Landsiden af Grave og Skanser i en Halvbue, var for svag og for vidtstrakt til at modstaa et stærkt Angreb. Da Krigen 1643 atter brød ud, og Torstenson førte den svenske Hær op gennem Jylland, faldt Lyngsodde-Lejren efter 3 Dages Beskydning i Fjensdens Haand i Januar 1644, medens Rigsmarsken Anders Bille med Hovedmassen af sin Armé reddede sig over til Fyen.

Dermed var Planen om en Fæstning ved Snoghøj opgivet, og Blikket vendtes mod Bersodde, hvor Svenskerne havde opkastet en Forskansning, som Bille imidlertid i Maj 1644 fravristede dem. I Erkendelse af dette Steds strategiske Værd tog Regeringen kraftig fat paa at sætte Bersoddeskansen i god Stand, og dette Anlæg blev Moderen til Frederiksodde, det senere Fredericia.

De Vejle Borgere fik mangan sur Time i Anledning af dette Værk, hvortil de baade maatte yde Arbejde og stille Vogne, foruden at de maatte præstere knugende Leverancer af Spise- og Drikkevarer til Bersoddes Mandskab. Snart blev Byrden for tung for Omegnen, udtæret og udpint som den var efter Krigen, og i Maj 1645 blev Provianteringspligten lagt over paa Fyenboerne.

Med Frederik III.s Tronbestigelse fik Planerne mere Flugt og Fart. Ikke alene skulde en Fæstning anlægges, men en By skulde grundes, kaldt tillive ved rige Be-
naadninger, og udenom den paatænkte Stad skulde der skabes etorstilet Voldanlæg.
Fredericia skulde være Landets Hovedstad, saaledes som den dannede dets Midt-
punkt. Derfor var de Planer, Kongen lod udarbejde,orstilede i deres Karakter,
og de Fæstningsværker, der anlagdes udenom Byen, imponerende og mægtige. Herom
kan man endnu danne sig et Begreb ved en Tur omkring Voldene. Det Jordarbejde,
der her er udført, er af saa mægtigt et Omfang, at dets Lige næppe findes noget
andet Sted.

Ud fra disse omfattende Planer blev Byens Anlæg udført. Omkredsen inden-
for Voldene paa Voldgangen var 6516 Alen $19\frac{1}{2}$ Tomme, Diameteren i Halvbuen

Stormen paa Fredericia 1657.

2130 Alen $20\frac{3}{4}$ Tomme efter en senere foretaget nøjagtig Opmaaling. Gaderne
afsattes brede og lige, skærende hinanden i rette Vinkler; der afsattes Slotsplads og
Børsplads, medens 2826 Grunde var bestemt til Bebyggelse, og der blev navnlig
afsat et efter Datidens Forhold mægtigt Havneanlæg, dannet af et forgrenet Kanal-
system, der strakte sig helt ind i Byens Hjerte. Var dette Anlæg bleven bragt til
Udførelse som paatænkt, vilde Fredericias Historie sikkert være blevet en anden,
end den nu blev. Thi som Havneby vilde Fredericia den Gang have haft fortrinlige
Betingelser, beliggende som Byen er ved Lillebælts dybe, isfri Vand. Der havde
herigennem været Mulighed for at gøre den til det, der var tilsigtet, en Strand-
købing og Stabelstad med livlig Skibsfart og deraf flydende Handelsvirksomhed.
Men de store Planer blev til intet, og det eneste, der virkelig kunde blevet en Livs-
kilde for Byen udover dens Jordegods, en Havn, blev ikke bragt til Udførelse før
halvandet Aarhundrede senere og da kun som en ringe og forkrøblet Del af de
tidligere stolte Planer.

Den 15. December 1650 gav Frederik III. en Række Privilegier til den paa-
tænkte By ved Bersodde, og denne Dag kan derfor med en vis Ret kaldes Fredericias

(Fortsættes Side 17.)

Privilegier,
Giffuen den ny Røbsted oc Fæstning/
som skal fundaris udi Nørre: Jylland/
ved Vershødde.

Wir Frederich den Tredie/ med
Guds Raade/
Danmarckis/ Nør:
gis/ Wendis oc Got:
tis Roming/ Her:
tug udi Sleßvig/ Holsten/ Stormarn
oc Dytmersten/ Grefve udi Oldenborg
oc Delmenhorst. Gøre alle bitterligt/ At
efftersom Vi Vore Riger oc Lande til de:
fension, gaffn oc beste/ Raadigst hafver
med Voris Elstel. Rigens Raads sam:
tycke for got anseet/ en ny Røbsted oc
Fæstning udi Vort Land Nørre: Jyt:
land/ ved Vershødde/ at lade fundere oc
anlegge/ Da paa det for^m. Røbsted dis:
bedre maatte bebyggis/ tiltage oc forbe:
R dris/

dris / da ville Vi aff synðerlig Gunst oc
Naade / vnde oc gifve / Gaa oc hermed
vnder oc gifver / for^{ne}. Bye / oc alle deñem /
som der udi acte at boe oc bygge / icke al-
leene udi almindelighed ald Borgerlig
Ret oc Rettighed / som andre Kiøbsteder
udi Vort Rige Danmarck hafve oc ny-
de / Medens endocfaa udi særdelighed
effterstrefne Privilegier, Friheder oc Be-
naadinger :

Først skal for^{ne}. Vort Kiøbsted oc alle
dends Indbyggere / paa et halshundrede
Aars tid / fra dette Vort Brefs dato be-
regnit / for alle ordinarie oc extraordina-
rie Contributioner oc Skatter / ætter /
Tolde oc acciser, oc ellers alle andre Bor-
gerlige onera, besværinger oc udgifter /
hvad Naasn de kunde hafve / som nu ere
brugelige / eller her efter optenckis kunde /
gandske være frj / exempt oc forskaanit.

For det Andet / skulle alle hvis døde
Vare / som der for Byen ind eller ud skt-
bes /

bes/ udi et halff hundertede Aar/ være frj
for ald Told oc Paaleg.

For det Tredie/ Skal ingen manifa-
ctur, som i fremtiden sammesteds kunde
forferdiges/ uden Byens Ofrigheds til-
ladelse der maa blifve indførde.

For det Fierde/ alle Fremmede oc Ud-
lendiske/ som sammesteds eracte sig at ne-
dersætte oc bygge / skulle/ naar de hafve
taget Borgerskab/ vdi lige Frihed oc Pri-
vilegier være deelactige.

Oc dersom udi fremtiden noget vif-
dere kunde optenckis/ hvorved for^{ne} By
oc dends Indbyggere / uden Boris oc
Eronens skade/ kunde beneficiris oc be-
fordris / Da ville Vi/ naar saadant aff
Os underdanigst begieris/ Os saaledis
derpaærklere/ som vi naadigst kunde er-
acte Byen oc dends Indbyggere/ effter
Tidsens Tilstand oc andre Omstendig-
heder / at kunde være til gaffn oc beste.
Oc hafve Vi til dend ende fuldmact gif-
vit

vif Os Elskelige Herz Anders Bilde
til Damsboe / Ridder / Vor Mand /
Raad / Rogens Marsk / oc Embids=
Mand paa Vort Slot Schanderborg/
at hvo sig hos hannem angifver / oc no=
gen Plaz der paa samme sted begier / at
antage oc bebygge / Da skal hand gis=
re dend anordning / at dend dennem vor=
der udviff / inden viffe Aar at besætte oc
bebygge / hvor effter de siden hos Os
fuldkommen Skjøde paa samme Plaz
oc Ejendomb hafve at erlange oc bekom=
me. Gifvet paa Vort Slot Røben=
haffn / den 15. Decembris, 1650. Under
Vort Signet.

Fredertch.

Fødselsdag, idet den skabte Muligheder for Trivselen af et Borgerskab. Foruden almindelige Købstadrettigheder fik Staden i 50 Aar Frihed for alle ordinære og ekstraordinære Paalæg og Skatter, Ægter, Accise, Told og hver Byrde af hvad Navn nævnes kan. Alle »døde« Varer, som ind- og udskebodes, forskaanedes for Told i 50 Aar, og Fabrikvarer, som kunde fremstilles i Byen selv, maatte kun med dens Billigelse indføres andet Steds fra. Samtlige Nybyggere, saa mange som vilde ned- sætte sig, blev delagtige i disse Forrettigheder, og Kongen gav Tilsagn om vedblivende at have Byens Vel for Øje og udvide dens Privilegier. Byggepladser udvistes gratis til dem, der vilde opføre Hus.

I Juli Maaned 1651 kaldes Staden for første Gang for »Frederiksodde« efter Kongen, og svarende hertil skulde der paa Fyensiden ved Strib grundes en By og en Fæstning, der efter Dronningen skulde hedde Sofieodde. Der arbejdedes ogsaa herpaa nogle Aar, men Foretagendet blev aldrig til noget, hovedsagelig paa Grund af Pengemangel, maaske ogsaa noget fordi man ikke kunde skaffe godt Drikkevand i Strandbankerne der.

Med saa meget stærkere Energi fremskyndedes Bygningen af Frederiksodde. Byerne Ullerup, Hannerup og Hyby blev nedlagte, og Bønderne tvungne til at flytte deres Gaarde ind bag Voldene. Det rømmede Areal blev som Bymark indlagt til Staden, og de indflyttede Beboere fik som Erstatning udlagt Jordlodder deri. Disse Fredericias første Borgere satte som Agerdyrkere allerede da det Præg paa Byen, som den næsten op til vore Dage har beholdt, idet den først og frem- mest blev et Avlsbrugersamfund. De omfattende Fæstningsarbejder krævede tillige mange Haandværkere, som derfor i stort Tal slog sig ned i den ny Købstad. Det første Glimt af borgerligt Liv i Staden træffes i 1651, da der indsættes en Foged til at dømme i Indbyggernes Tvistigheder, indtil Byen tiltog saa meget, at et ordentligt Byting med 8 Mand kunde indrettes. 1653 flyttedes Elbo Herredsting ind i Staden. 1655 flyttedes Strømtoldstationen fra Middelfart til Fredericia, og allerede i 1651 var oprettet Færgefart mellem Strib og Fæstningen.

Samme Aar gav Kongen Byen Ret til at holde Torv hver Tirsdag, »eftersom vi gierne ser, at vor Købstad Frederiksodde ved Handel og Vandel kunde tiltage og formeres«, samt Ret til at holde 3 Aarsmarkeder, hvert 3 Dage i Rad.

1656 i Oktober kom Frederiksodde i Postforbindelse med Nabobyerne. Lens- manden paa Koldinghus fik Befaling til at udlægge to Gaarde i Børkop, to i Velling og to i Gade til at besørge Posten mellem Frederiksodde og Vejle—Kolding mod at disse Gaarde fritoges for Ægt og lignende Ydelser. Lensmanden paa Hindsgavl, Tyge Belov til Spøttrup, skaffede to Mænd til at besørge Færgen mellem Frederiks- odde og Strib.

Samtidig slog Kongen ind paa nye Veje til at bringe Byen frem ved at søge at gøre den til en Hovedoplagsplads, der toldfrit maatte udføre Varer i Stykketal, Vin indtil 2 Oksehoveder, Salt indtil 8 Tdr. til de fynske Nabobyer, Middelfart, Assens og Bogense, og for yderligere at fremskynde Byens Vækst fik unge Karle, som i 10 Aar trofast havde tjent deres Husbond i Frederiksodde, Lov til uden straks at bygge Hus at faa Borgerskab og Del i Stadens Privilegier.

Til at begynde med syntes det, som om Kongens Bestræbelser skulde lykkes,

og at det virkelig var muligt i Løbet af nogle faa Aar at stampe en By og et Borgerskab op af Bersoddes Uføre og Vildnis. Adel og Rigsraad støttede den fremvoksende By ved at bygge anselige Privathuse og grundmurede Gaarde, talrige Bygningshaandværkere strømmede til Byen, og overalt var der Liv og Virksomhed med at skabe den nye By og med at udføre alle de mange offentlige Arbejder, der udkrævedes, Gravning af Kanalerne, Brolægning af Gaderne, Brobygning etc., Opførelse af Kirke og Raadhus, militære Bygninger osv. osv.

Selvfølgelig kunde det store Byterræn indenfor Voldenes vidtstrakte Bue ikke straks udfyldes. Det ældste Fredericia laa, modsat det senere, paa den højtliggende østlige Del af Byen, i og foran det nuværende Kastel, hvor Grundene var bedre

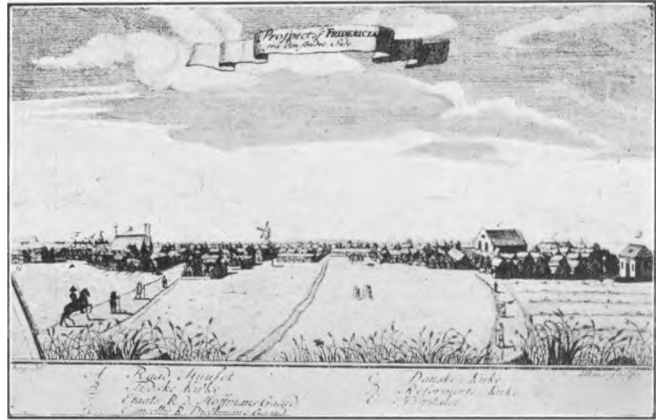
Den svenske Konge Carl Gustafs Overgang paa Isen over Lillebelt den 30. Januar 1658.

end i Byens midterste og vestlige Del, der var moset og vandfyldt. Det var rigt paa pyntelige og anselige Huse og efter Datidens Forhold godt paa Vej til at blive en anselig Stad, da Ulykken første Gang brød ind over den endnu ufærdige By og Fæstning.

I Juni Maaned 1657 udbrød Krigen med Sverrig, og den nye By og Fæstning fik snart Lejlighed til at sande de Ord, som en jydsk Præst i den Anledning skrev i sin Kirkebog: »Den 1. Juni skrev Kongen af Danmark Fejdebreve til Sverrig, men de Gæster, han indbød, var onde at komme af med igen.« Allerede den 24. August stod Svenskerne foran Frederiksoddes Volde og paabegyndte en Belejring, efter at et Forsøg paa Overrumpling var mislykkedes. To Maaneder senere, den 24. Oktober, blev Fæstningen indtaget med stormende Haand af General Wrangel. Der anrettedes et vildt Blodbad, og Byen med alle dens Huse og Gaarde prisgaves til Plyndring.

Ogsaa efter Freden i Roskilde vedblev Kong Gustaf at holde Frederiksodde besat, saaledes at Byen endnu var i hans Besiddelse ved det nye Fredsbrud 1658. Medens Svenskerne var Herrer i Byen, ødelagdes den i Bund og Grund. Huse og Gaarde sank i Ruiner; splittede for alle Vinde flakkede Størsteparten af Borgerne hjemløse om, og Mil efter Mil ud i Landet laa Landsbyerne øde og alle Agre forladte.

Saa kom vore allierede os »til Hjælp«. En forenet polsk-brandenborgsk-østrigsk Hær drog ind i Jylland og indesluttede i Begyndelsen af 1659 Svenskerne i Frederiksodde. »Vennerne« udsugede ikke Egnen mindre forfærdelig end Fjenderne, og først den 16. Maj blev Svenskerne fordrevet efter endnu yderligere at have ødelagt Byen. »En øde Ruinhob, fuldstændig lagt i Aske, hærget og ødelagt i Bund og Grund, et Arnested for Sot og Syge, forpestet af Ligstank fra de slet begravede døde — saaledes saa det første Frederiksodde ud, da Krigen endelig hørte op«, skriver Historikeren Hugo Matthiessen.

Gammelt Billede af Fredericia set fra Syd.

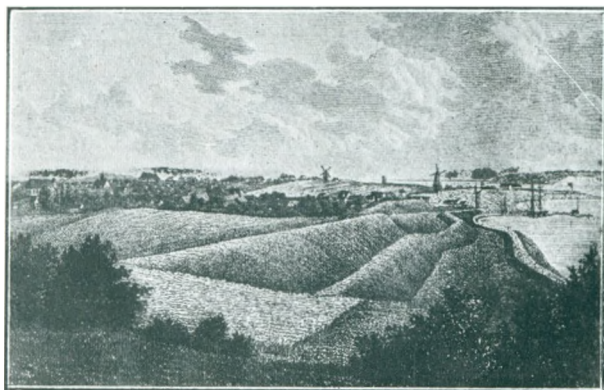
Det kan her anføres, at denne Generobring gav Anledning til den første Tobaksdyrkning i Fredericia, idet de kurfyrstelige Soldater, Brandenborgerne, bragte Tobaksplanten med hertil.

Atter laa Bersodde øde og forladt, men een Ting havde hverken Venner eller Fjender formaaet at ødelægge: de mægtige Voldanlæg. Da man derhos nu mere end nogensinde før indsaa Nødvendigheden af et fast Bolværk til Beskyttelse af Fyen og Jylland, blev der straks efter Fredsslutningen taget fat paa Genrejsningen. Folk strømmede paany til Staden, hvor der var rigeligt med Arbejde og paany groede et Samfund op i Ly af Voldene i Stedet for det, som Krigen havde splittet. Byggepladser med tilhørende Jordlod kunde fremdeles erhverves af hver den, der vilde opføre »et godt Købstadhus«. Haandværkere fik udvist 18 Alen, »gemene Borgere« 24 Alen, Købmænd 30 Alen og Adelsmænd 36—40 Alen. Bebyggelsen kom denne Gang til at ligge anderledes end første Gang, idet selve den yderste Odde blev forbeholdt til Anlæg af et Kastel og det foranliggende Terræn underkastet Demarkationstvang.

Kongens Bestræbelser for at skabe økonomiske Livsbetingelser for Byen og dens Borgere genoptoges. 9. November 1661 gjordes Byen til Stabelstad og fik 20 Aars Skattefrihed, saaledes at dens Borgere de første 10 Aar slap fuldstændig for enhver Afgift, de næste 10 Aar vel skulde betale halv Told og Accise, men ellers fremdeles være helt fri for alle andre Afgifter.

Den 22. April 1664 blev Byens Navn omdøbt til Fredericia, og samtidig skænkede Kongen Byen Fritagelse for Told af Varer, som førtes til eller fra andre Steders Markeder. Byens Skibe fritoges for Lastpenge, og Færgefarten bragtes paa Fode.

Kong Christian V. fulgte i sin Faders Fodspor. De mange store Benaadninger, som i Løbet af Aarene var strømmede ind over Fredericia, samledes i udvidet Form i Privilegierne af 9. September 1674, som atter næsten Punkt for Punkt kun yderligere udvidet og med ganske enkelte Afvigelser paany fastsloges i

Gammelt Billede af Fredericia set fra Vest.

Fredericia Privilegier af 11. Marts 1682, der dannede Slutstenen paa Benaadningerne.

Blandt de Bestemmelser, som tilsigtede at ophjælpe Fredericias Handel og Erhvervsliv, kan i første Række nævnes Stabelrettigheden, der fortolkedes som Tilladelse til at ind- og udføre alskens Købmandsvarer og Tvang for Fremmede til i mindst 8 Dage at lade deres Varer oplægge, inden de bragtes videre. Derimod mistede Byen sine Toldlettelser, men fik til Gengæld 30 Aars Frihed for

alle Slags Kontributioner, Skatter, Konsumtion og anden Udskrivning. Fremmede skulde i alle Maader anses lige med Indlændinge, og for at Garnisonen ikke skulde konkurrere med Borgerne, forbød Kongen de militære at drive Købmandsskab og Høkeri. For yderligere at drage Folk til, udstedtes »jus asyli« for Fallenter og udenrigske Manddrabere og Misgerningsmænd, ligesom Byen med en for de Tider enestaaende Tolerance gjordes til Fristed for Jøder og Kristne, selv om disse sidste »ej saa lige« var af den augsburgske Konfession.

Svarende til de store Forventninger om Fredericias kommende Storhed, stilledes der i Spidsen for Byen en Magistrat, bestaaende af en Præsident, en Borgmester og tre Raadmænd.

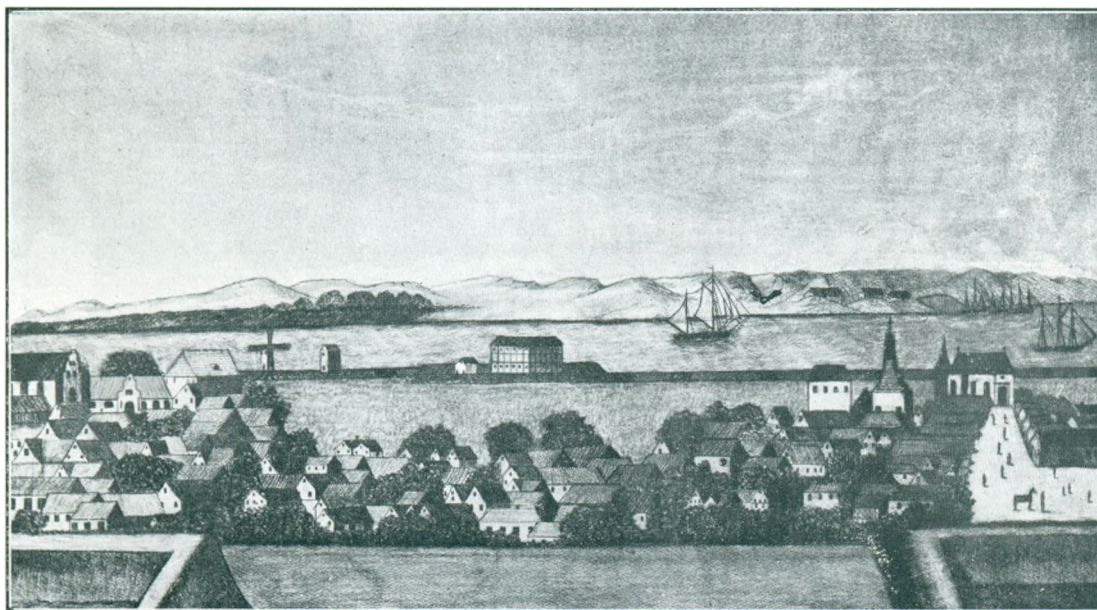
Med 1682 ophører Fredericias første Periode, hvori den modtog alt fra oven og af Naade. Fra nu af maatte den klare sig selv.

Og Vilkaarene blev ikke blide. Herom skriver Historikeren Hugo Matthiessen: »Med Privilegierne af 1682 gled Fredericia da overvældet med kongelig Naade af Stabelen som en imponerende Fregat, kongelig og stolt af Rejsning. Endnu mangede vel Sejl og Rigning, kom de til, vilde Stabelstaden kanhænde virkelig være sejlet ind i den gyldne Fremtid, man drømte om, da den byggedes.

— Men det manglende føjedes ikke til. 1682 var den færdig fra Regeringens Haand, og med dette Aar begynder Fortællingen om dens Skuffelser og Kampe.

Som en tung Skude, stor og vanskelig at styre, laa den og stred Aar efter Aar uden at vinde fremad, medens Skroget saa smaat begyndte at raadne, og Orm og Svamp lønligt aad Plankerne itu.

En eneste stadig fornyet Strid for Livet — det er i faa Ord Fredericias Saga —.«

Billede af Fredericia 1768.

II.

For at forstaa den uheldige Skæbne, der blev Fredericias Lod, maa man holde sig hele den datidige Købstadudvikling for Øje.

Smaa og ubetydelige efter Nutidsforhold var Middelalderens Stæder. Gaderne var snævre og krømme, Borgerhusene i Reglen af Bindingsværk med Straatag, hvor over de talrige Kirketaarne ragede op. Stenhusene var kun faa, Raadhuset dog som Regel grundmuret. Det var den stigende Kultur, som førte Købstadvæsenets Udvikling med sig. Saa længe Befolkningen slog sig igennem med sine hjemmegjorte Varer, behøvede den ikke nogen Købmands- eller Haandværkerstand. Men allerede paa Valdemarstiden skabte Landets Frugtbarhed og Rigdom paa Heste og Sild gode Udførselsartikler til Udlandet. Det var da naturligt, at man til Gengæld hentede Varer hjem fra Udlandet, som Danmark ikke selv frembragte, saasom kostbart Klæde, Metaller, Salt, Vin o. l. De danske Købmænd blev Mellemænd ved denne Handel, men Jordbruget, der var knyttet til Bymarken, vedblev dog at være Hovednæringsvejen:

Samtidig begyndte Borgerne at faa deres egen Organisation, eget Tingsted,

Øvrighed og Byret. Lovene var strængere i Byerne end paa Landet, og Bøderne for Overtrædelserne større. Der indførtes Torvefred, som senere udstraktes til Byfred.

I det trettende Aarhundrede dannedes imidlertid ved Østersøens og Nordsøens Kyster det mægtige Hanseforbund mellem de derliggende store og folkerige Handelsstæder. Dette Forbund blev snart overlegne Konkurrenter til de smaa danske Købstæder, og ved deres politiske Magt erhvervede de sig tilslut fuldstændig Herredømmet over den danske Handel.

I Slutningen af Middelalderen gik den danske Borgerstand dog takket være Hansestædernes Svækkelse igen frem. Den led dog stadig under Vanskeligheden ved at hævde sin Eneret paa Handelen. De Adelige tiltog sig Ret til frit at udføre deres Godsers Frembringelser og til lige saa frit at indføre alle de Varer, de behøvede. Desuden opkøbte de Bøndernes Avling og solgte den sammen med deres egen med god Fordel, og ligeledes indkøbte de flere Varer, end de selv behøvede, for at kunne afsætte dem til Beboerne i Egnen. Vanskeligt var det ogsaa for de danske Købstæder helt at vikle sig ud af Hansestædernes Handelsvælde. Tyske Købmænd nedsatte sig i de danske Stæder og fik ved deres Rigdom en saadan Indflydelse, at de ofte besatte Borgmesterembedet og de højere Øvrighedsposter. Disse Ulemper formaaede dog ikke at hæmme Købstædernes Udvikling. De var ganske vist kun faa og smaa, men der var Liv og Trævlhed.

Hvad der ogsaa bidrog til at forbedre Handelens Kaar, var den nye Mønt, der under Kong Hans afløste den tidligere Forvirring paa dette Omraade.

Byens Styrelse havde i de Aar et afgjort aristokratisk Præg. I hver By styrede et Raad bestaaende af Borgmestre og Raadmænd under Medvirkning af en Byfoged. Nye Medlemmer til Raadet valgtes paa Livstid af dette selv og altid blandt de mest ansete og rigeste Købmandsslægter, medens Haandværkerne betragtedes som udelukket. Disse Købmandsslægter regerede ret enevældigt under ringe eller sletingen Kontrol, hverken fra Regeringsmagtens eller »den menige Almues Side. Heri skete den første Forandring med Christian IV.s Købstadlov af 7. April 1619, der indledes saaledes: »Eftersom vi tit oc ofte hafver met synderlig flid betractet oc ofvervejjet, ved hvad Middel oc Maade Kiøbstederne udi vore Riger Danmark oc Norge kunde saavel som udi andre fremmede Kongeriger oc Lande met mere oc større Næring, Handel, Traficq tiltage oc sig forbedre saa vel som oc bedre Justice, Ordning og Policie udi dennem kunde erholdis, end som hidindtil sked er, da hafver vi Tid efter anden noksom erfarit oc fornummit sligt til des at vere forhindrit meget af den Aarsag, at nogle enkende faa udi hver Kiøbsted Øfrighedsbestilling betienendis den gantske Næring, som samme steds falder, sig allene tileigner oc den gemene Mand ved atskillige Pratiqver derfra holder oc Alfmufven fast efter deris eget tycke regerer oc under sig hafver. Da paa det saadant Inconvenient oc Misbrug udi Tide kan remedieris oc forekommis, hafver vi for got anset denne efterskrefne Forordning derom at lade udgaa.«

Enevældens naturlige Tendens stiledede mod Enhed og Orden i Styrelsen. Derfor skabte den faste Regler og en lydige Embedsstand til at udføre dem og et udviklet Kontrolsystem til at sikre Gennemførelsen. Men under hele denne Bevægelse greb

stadig de almindelige materielle og kulturelle Forhold bestemmende ind, hæmmende eller fremmende, eftersom de var. Vore Byers Kaar var gode før det 17. Aarhundredes Krige, til en vis Grad lige til 1657. Der var i den Tid Udvikling paa alle Omraader, baade Kongemagtens og Borgernes Indflydelse gik frem, men de styrende Slægter var endnu saa mægtige, at der ikke var Tale om at bryde deres Magtstilling. Begivenhederne 1625—29 og 1643—45 havde vel bragt Standsning i Fremgangen, men indtil 1657 holdt man sig dog oppe og kunde vel være kommet frem igen, om ikke nye Ulykker var kommet til. Men de store afgørende Krigsulykker 1657—60 gav vore Byers vaklende Velstand det sidste ødelæggende Slag, og før man blot nogenlunde var kommet til Kræfter derefter, bragte den skaanske Krig nye Tab. En stor Tilbagegang, materielt og kulturelt, fandt Sted Landet over. Den varede ved en Menneſkealder ind i det 18. Aarhundrede.

Men netop i denne Opløsningstid, hvor alle Landets Byer gik tilbage, og Staten selv sank i bundløs Gæld, blev den nye Købstad og Fæstning ved Bersodde ved Lillebælt kaldt tillive ved et Kongebud. Hvad Under da, at den i særlig Grad kom til at ligge under for den Vanskæbne, der gik hen over Landet.

De Privilegier, som Fredericia havde faaet, tog sig saare prægtige ud, og mange af dem var for Datiden ogsaa meget værdifulde. Men de værdifuldeste af dem naaede uheldigvis aldrig længere end til Papiret, medens de, som virkeligjordes, beklippedes og beskæres fra Tid til anden. Den Skattefrihed, som Privilegierne skilte med, var vel nok den, der laa Borgerne mest paa Sinde, men den respekteredes ikke i det lange Løb. Allerede i Christian V.s Tid fulgte en Mængde Skatter af alle Slags i Hælene paa hinanden. Privilegiernes klare Ord var saaledes brudt, selv om Byen i næsten hele Perioden slap med halv Accise.

Værst af alt var dog, at Stadens fornemste Rettighed, Stabelretten, vedblev at være et tomt Ord uden Betydning, da Forudsætningen for dens Udnyttelse, en Havn, manglede. Mellem Aar og Dag sejlede omkring 600 Skibe gennem Bæltet, kastede Anker foran Fæstningens Kanoner, betalte Strømtold — og sejlede videre med deres Ladninger, forbi den By, der vel havde Stabelret, men ingen Havn.

Da Anlægget af Frederiksodde paabegyndtes, havde man som foreløbig Foranstaltning anlagt to Skibsbroer, en større og en mindre, ud i Møllebugten, indtil de store Planer om den virkelige Havn kunde blive realiserede. En Del gamle Grundplaner og Rids giver et Indblik i de storslaaede Havneprojekter, hvormed Regeringen den Gang tumlede. Havnen skulde ligge i Byens Hjerte, dannet af et forgrenet Kanalsystem i de lave Sumpegne. Indløbet fra Bæltet var planlagt der, hvor den senere Havn endelig blev, og midt i Kanalerne vilde der fremkomme to regelmæssige firkantede Øer med Plads til Slot, Kancellibygning, Børs og lign. Allerede 1651 paabegyndtes Arbejdet og fortsattes gennem de følgende Aar, saa Rigsraaderne i 1656 kunde forespørge Kongen, om Havnen skulde gøres færdig i Sommerens Løb. Skønt Kongen svarede ja, blev Arbejdet dog ikke videre fremmet, end at Rigsraadet Aaret efter paa Viborg Snapsting kunde vedtage at fortsætte Arbejdet og lade Spader og Skovle forskrive fra Broby Værk paa Fyen. Saa kom Krigen. Arbejdet standsedes, og Byens Ulykke og Tilintetgørelse lagde ogsaa det paabegyndte Havnearbejde øde.

Da der atter toges fat paa Genrejsningsarbejdet, prangede de samme storstillede Projekter paa Papiret som forhen. Kortet af 1665 viser et lignende fortrinligt Havneprojekt, som det oprindeligt paatænkte, men ulykkeligvis naaede heller ikke dette længere end til Papiret som Følge af Landets økonomiske Ruin efter Krigens Ødelæggelser. Fredericia maatte stadig nøjes med sine Skibsbroer, der tilmed begge var i en ynkelig Forfatning. 1668 befalede Kongen at gøre den ene af disse Broer i Stand af Hensyn til en Proviantleverance. Byen gik kun uvillig i Gang hermed, idet man ansaa Udgiften for overflødig, naar nu »Canaled efter kong. Maytz. naadige Vilje og Befaling vorder indgraffuet«, et fint Vink, som Hs. Majestæt dog ikke syntes at have forstaaet. 1689 fik Byens Præsident tillagt al Græsning indenfor Voldene mod at holde den store Skibsbro vedlige, men tog sig ikke dette mere alvorligt, end at der maatte Klage baade fra Generalprokurør og Konge til, før Broen i 1692 blev gjort i Stand efter at have henligget ubrugelig i 4 Aar. Stormfloden 1699 slog den atter i Stykker, og det tog Præsidenten to Aar, inden han naaede blot saa vidt, at han fik taget Syn over Skaden. Fortvivlet søgte Borgerne om Tilladelse til dog i det mindste at maatte lukke det Hul, hvor Havneindløbet skulde have været, og hvor igennem Vandet ved Højvande trængte ind og oversvømmede de lavere liggende Dele af Byen. Svaret blev, at Magistraten opfordredes til at gøre Overslag til et Kanal anlæg – eventuelt til en Dæmning med Sluser, hvis Kanalen ikke skulde blive til noget. Overslaget blev paa 23,108 Rd., og da dette formentlig oversteg, hvad Regeringen havde at ofre paa denne Konto, døde Sagen atter hen. 1703 søgte Magistraten paany at rejse Sagen og havde denne Gang slaet af paa Fordringerne, saa man vilde nøjes med en Havn til 9,364 Rd. Dette har Kongen, Frederik IV., muligvis fundet for lidt for en kongelig Stabelstad, thi han lod nu Generalløjtnant Scheel udarbejde en ny Plan, der i sine Hovedtræk gik ud paa at føre en Kanal fra Strand til Strand, saa Kastellet blev afskaaret som en Ø, hvilket ogsaa vilde være af militær Betydning. Det gik imidlertid denne Plan som alle de tidligere, og 1709 maatte Magistraten paany gaa i Gang med at lade den store Skibsbro reparere. Rimeligvis byggedes samtidig den Dæmning med Sluseværk, som man i 1699 havde søgt om Tilladelse til at anbringe.

Først med Begyndelsen af det nittende Aarhundrede fik Fredericia sit brændende Ønske opfyldt, ganske vist ufuldstændigt, for smaat og for silde, men dog som et Varsel om bedre Tider, og som det første Skridt henimod at skabe den ulykkelige By bedre Livs- og Udviklingsmuligheder.

Som det gik med Havnen, saaledes gik det med Byen i sin Helhed. Dens Historie langt ind i det næste Aarhundrede blev en lang Kæde af Skuffelser, fejlslagne Forhaabninger og Kamp mod Fattigdom og Haabløshed.

Stadens Styrelse kom hurtigt i Hænderne paa Spekulanter og Fallenter, idet de daarligste Elementer paa alle Omraader tilrev sig Magten. Slendrian, Korruption og bundløs Uorden raadede i alle Styrelsens Grene, og selv de vigtigste kommunale Opgaver forsømtes i utrolig Grad. Da Byen i 1682 overlodes til sig selv, var alt Opløsning og Forvirring.

Det gamle middelalderlige Købmandsstyre var overalt opløst. I Stedet var Enevoldsmagtens Embedsstand bleven indført her som alle andre Steder. Men den

samme materielle Elendighed, som fældede de gamle Storborgerslægter, gjorde det umuligt for Regeringen at erstatte dem med en virkelig Embedsstand, der var simpelthen ikke Midler til at lønne den. Man skabte Rammerne for den nye Embedsstat, men man mægtede ikke at udfylde dem. Det var ogsaa paa dette Omraade en Overgangens og Opløsningens Tid, hvori man befandt sig.

Den 7. Januar 1692 blev efter Forslag af Magistraten udnævnt 16 »eligerede Borgere« til Hjælp ved Styrelsen af Byens Anliggender. Deres Antal reduceredes 1783 til 12 og 1793 til 8.

Med Frederik IV.s Tronbestigelse i 1699 syntes det en kort Overgang at skulle lysne for Byen. Fæstningen sattes i Stand, og Magistraten opfordredes til, som foran nævnt, at gøre Forslag til en Havn. Den store nordiske Krig 1709–20 kuldkastede imidlertid paany alle Planer og lamslog atter den lidet modstandsdygtige By fuldstændigt. Skat efter Skat væltedes over paa Borgerskabet, Næringslivet sygnede hen, og Fattigdom og Nød bredte sig.

1720 indkaldte Kongen den reformerte Menighed, som skulde faa saa stor Betydning for Fredericia, og hvis Flid og Hæderlighed senere kom til at spille en afgørende Rolle i Byens Udvikling; men de alene formaaede ikke at vende Strømmen, der bar nedad og stadig nedad i de følgende Aaringer. 1740 nedsatte Christian VI. en Kommission til Undersøgelse af Byens Forhold. Korruption og Slendrian kom for Dagens Lys. Magistraten havde nægtet at afgive Grund til Byggepladser for ikke at faa sin Græsning formindsket; sammen med Ejerne af de gamle Lodder

Akseltorvet 1896.

En Torvedag i Fredericia paa Korsgaden.

havde den bemægtiget sig Langsengene, der tidligere var Fællig, og de Fremmede, som kom til Byen for at søge Asylretten, flaaede den til egen Fordel. Byens Interesser var forsømte, intet var gjort for at holde Privilegiernes Bud efterrettelig eller for at ordne og ophjælpe Næringslivet. I 3 Aar arbejdede Kommissionen; der blev luftet ud hist og forbedret her, men den inderste egentlige Aarsag til Byens Vanmagt, dens glim-

Fra Akseltorvet 1920.

rende Privilegier tiltrods, den manglende Havn, fandt Kommissionen ikke. Forladt og henvist til sig selv maatte Byen fremdeles fortsætte sin næsten haabløse Kamp for Tilværelsen. Kvægstætte stødte til og virkede dobbelt ødelæggende i det fortrinnsvis agerdyrkende Samfund. »Lammet, misregeret og forsømt, en fattig sultende By, som sygnede hen midt i hele sin brammende For-

gyldning, saaledes saa den kongelig Stabelstad ud i 1759«, skriver Hugo Matthiessen.

Fredericias ydre Udseende kom i tilsvarende Grad til at staa i den mest skærende Modstrid til det pompøse Byggekorst af 1665 med dets Kanaler og Torve, Slot og Børs. Brede og lige laa Gaderne, som trukne efter en Snor, men uden Stenbro og upassable i Regnvejr, ja paa sine Steder saa »moratzig«, at »dersom en Menneske slap igennem her, var han ikke mægtig selv at kunne redde sig.« Der klagedes endogsaa over, at Soldaterne ødelagde Majestætens Munderinger ved at færdes ad Gaderne! Var det saaledes galt med Gaderne, var det værre med Torvene, som laa midt i »Moratzen«. Allerede i 1660 havde man taget fat paa at opfylde Fisketorvet med Strandsand, men atter opgivet det. 1691 tog man fat paa Akseltorvet med samme Resultat. Mens dette Arbejde stod paa, havde Magistraten anordnet, at Torv skulde holdes paa »Korsgaden«, d. v. s. Hjørnet af Danmarksgade og Prinsessegade, og denne midlertidige Foranstaltning holdt sig to Aarhundreder igennem, nemlig til 1896.

Bebyggelsen stod i nøje Samklang med alt det øvrige. Forudsætningen for at faa en Jordlod i Marken, den fede Bid, der skulde agere Løkkemad, var den, at den paagældende opførte »en god Købstadbygning«. Dette Udtryk fortolkedes af Magistraten med al ønskelig Liberalitet, og Staden fyldtes i Aarenes Løb med en Mængde faldefærdige Rønner, hvis eneste Bestemmelse var at give sin Ejer den ønskede Adkomst til den indbringende Jordlod i Marken. Uden Beboere, udsat for Vind og Vejr og for Tyvehaand sank de hurtigt i Ruiner. For næsten alle Bygninger, offentlige som private, gjaldt, at de var lave og uanseelige og som oftest straatækte. I Midten af det attende Aarhundrede fandtes der ialt kun tre grundmurede Huse i hele den kongelige Stabelstad. Avlsbruget med dets Gaarde, Porthuse, Lader

Fra Akseltorvet 1920.

og Længer prægede Byen. I næsten alle Ejendomme fandtes der Soldaterkamre, kolde og fattige Rum uden Kakkelovne.

Fra Tid til anden skete der periodiske Fremstød. 1684—90 blev der saaledes opført 60 nye Huse, »og ej over 6 vorden øde«. 1724—30 byggedes der over 50 Huse og Gaarde, takket være de Reformertes Indvandring, men derefter stod Byen igen i Stampe. 1746 havde den kun 420 Huse, hvoraf de 32 var Træbarakker.

Befolkningen var selvfølgelig stærkt præget af Byens Tilblivelse. Langvejs fra drog Nybyggere og Æventyrere til Staden med de gyldne Løfter, mest fra Hansestæderne og Tysklands nærmere Egne, men ogsaa fra Holland, Belgien, Frankrig og helt fra Italien kom de. En Del aftakket Militær, Brandenburgere og tidligere kurfyrstelige Soldater, der havde taget Del i Fæstningsværkernes Genrejsning, slog sig ned og vandt Borgerskab. Ogsaa Norge og Sverrig ydede deres Kontingent, men Hovedmassen kom dog selvfølgelig fra vore egne Landsdele og især fra den nærmeste Omegn. De Reformertes Ankomst i 1720 bragte ny Tilvækst og et nyt Element ind i den brogede Befolkning.

Fredericia Borgerskab var saaledes sammensat af højst ulige Elementer, dybt adskilte ved Afstamning, Sprog og Religion. Jøder, Katoliker, Reformerte og Lutheraner, Folk af alskens Nationalitet; hæderlige og flittige Folk, Svindlere, Æventyrere og Fallenter, saaledes saa den Sammenblanding ud, der skulde samarbejdes til et Samfund. Den Tilvækst, som Asylretten skaffede Byen, indeholdt store Farer, thi de uheldigste Elementer arbejdede sig stærkest frem paa Overfladen. Fredericia blev en usolid By. Uden rige økonomiske Hjælpeskilder, som den var, kunde den ikke bringe de indflyttede Fallenter paa Fode igen, og disse maatte fortsætte deres Kamp og havnede ofte i ny Bankerot. Tyveri hørte til Dagens Orden. Man stjal, hvad stjæles kunde. Smugleri, Hæleri, Accisesvindel og Underslæb af enhver Art bredte sig som Skimmel. Ikke mindst Soldaterne med deres Kvindfolk og Børn førte an i de utallige Rapserier. 1745—52 forlod ikke mindre end 47 Personer Staden, hvor Nød og Fattigdom herskede; »den afsides liggende Stad, hvor ingen kom uden i bestemt Øjemed, hvor ingen Kirke, Skov, eller Ryttersessioner eller ugentlige Birkeeting kaldte Bønderne ind, hvor Provinstolden jog Fynboerne bort, og Tilførselen fra det knebne Opland magert dækkede Forbruget, saa at Torvepriserne steg.« Manglen paa Skov og Brændsel følte haardt, Indkvarteringen laa som en Mare over Byen, og hertil kom yderligere de friske Saar, Kvægpesten havde slaet. Under disse Forhold maatte der nødvendigvis opstaa et stort Proletariat i Byen, og Kommunens Fattigforsørgelse bestod her som andetsteds udelukkende i at organisere Tiggeriet. Alskens Løsgængere og farende Fugle søgte til, og Forholdene var paa Grænsen af det utaalelige.

Torvesten fra Korsgaden.

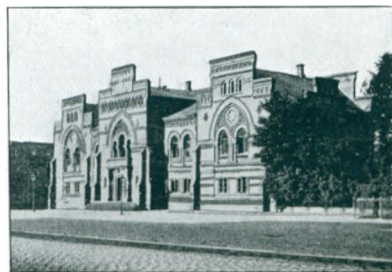
Det gamle Raadhus.

1759 blev Hans de Hoffmann Præsident for Fredericia. Hans Gaard staar endnu paa det sydvestre Hjørne af Vendersgade og Sjællandsgade. Lige overfor paa det sydøstre Hjørne ligger den forrige Præsident, Cancelliraad Beenfeldts Gaard, der ligeledes er bevaret. Hans de Hoffmann, den kendte Historiker, Jurist og Socialøkonom, var en fremragende Administrator og gjorde sig de største Anstrængelser for at fremme Byens Vel. Raadhuset i »Princesindegaden«, der var opført 1682, men saa

slet, at det allerede var faldefærdigt og ubrugeligt, fik han erstattet med et nyt, der opførtes i Vendersgade paa samme Sted som det nuværende, men længere fremme i Gadelinien, altsaa paa det nuværende Raadhustorv. Det indviedes 1762 og var en efter Datidens Forhold meget imponerende Bygning med Klokke og Slaguhr, som Hans de Hoffmann selv skænkede. Utrættelig og virksom arbejdede han for Byens Fremgang, ryddede op og luftede ud, bragte Orden tilveje i Byens Regnskabsvæsen og Styrelse, og skred med haard Haand ind mod Sløseri og Korrupktion. Ogsaa Hans de Hoffmann forsøgte i 1767 at skaffe Byen en Havn, men heller ikke disse Bestræbelser kronedes med Held. Følgelig maatte ogsaa hans hæderlige og dygtige Forsøg paa at vende Fredericias Skæbne forblive resultatløs. Byens Vantrivsel havde sin Rod i dybere Aarsager, end nogen Enkeltmand kunde raade Bod paa. Men hans Fortjeneste er, at han sammentømrede den uordentlige Hob til et samlet Hele, til et By-samfund, der, selv om det var fattigt og magtesløst, dog frembød en Enhed, hvorpaa der kunde bygges videre, og som kunde danne Grundlaget for en senere Udvikling. Ved sine kloge Dispositioner fik han ikke alene Byens Gæld betalt, men endogsaa oparbejdet en Formue paa 1300 Rd., som han overgav til Magistraten i Panteobligationer, da han i Aaret 1773 forlod Byen for at overtage Embedet som Amtmand over Koldinghus Amt.

Illustrerende for Forholdene i Fredericia paa den Tid er det, at Byen ikke ejede et eneste Rum for Tilrejsende, ikke et Hotel, en Gæstgivergaard eller et Herberg, skønt der i 1695 og senere i 1723 havde været to privilegerede Herberge og Gæstgiverier i Byen. Forvildede en Fremmed sig til Fredericia, maatte han tage ind til Apothekeren, paa Vinstuen eller hos Uhrmageren.

Som Handelsby var Fredericias Betydning fremdeles liden eller ingen. Det hedder herom i »Danske Atlas«:

Fredericia nuværende Raadhus.

»Foruden den liden Handel og de Haandværker her drives, bestaar Byens meste og bedste Næring i Avling, samt Bryggeri, Brænden og Udsækning, som staaar enhver frit for.

Denne By ligger saare belejlig til Handel og Oplag for hele Jylland, hvorfor den og af fremfarne Konger er gjort til Stabelstad. Men da Byen fattes Havn, fattes den alt det, som skulde give Handelen Liv og sætte Byen i Stand til at betjene sig af sin Stabel-Ret og Oplags-Frihed. Formedelst Provinstolden imellem Strib og Fredericia haver Staden liden Tilførsel fra Fyen, men om samme Told, som næppe indbringer aarlig 20 Rdl., blev afskaffet, vilde det meget opmuntre den Fyenske Bonde til at komme her med sine Varer. Ligeledes om der ved den Bondeby Trelle ved Lillestrand blev anlagt en Færge, som kunde overføre Bjergerheds Korn, Creaturer og Fede Varer, vilde baade denne Stad og bemeldte Herreds Bønder ikke lidet profitere.

Handelen er her ikkun meget ringe. De Varer, som de her boende Købmænd saavelsom nogle Jøder handle med, og som hentes fra Norge, København, Riga, Engelland og flere Steder ere følgende: Specerier og Urtekram, Vine, Lerreder, Galanterier, Nørnberger-Kram, chinesiske Varer, Silketøj, Klæde og Alenkram af indenlandske Fabriker, men i sær grove Varer, som Bondens Husholdning udfordrer, saasom Tømmer, Mursten, Kalk, Jern, Tiere, Salt, Malt, Humle, Hør, Hamp og deslige. Hos disse tage de øvrige handlende Jøder de Varer, hvormed de rejse omkring paa Markederne. En Italiener Bianco er bleven bekendt af sin Handel over hele Landet. Af de herfra til Forhandling udgaaende Varer kan opregnes Tobak, Hvedemel, Træ- og Jordfrugter, Brændevin og Fabrik-Varer, alt efter Stedets Produkter, og som i det mindste kan regnes aarlig til 15,000 Rdl.

Og som her ingen Havn er, saa har Byen nu ingen Skibe, ejheller boer her nogen Skippere. Men de, som fare enten herfra eller hertil, ere enten fra Dragøe eller fra Kolding og Middelfart, hvilken Sejlads mest gaar paa Kjøbenhavn. For endel Aar siden havde Indvaanerne 7 egne Fartøjer og havde vel lagt sig flere til, om Havnen var kommet i Stand.

Stadens bedste og største Nærings-Middel er Agerdyrkning. Den halve aarlige Consumption var i Aaret 1761: 3005 Rdl., 1764: 4200 Rdl., 1767: 2950 Rdl. Consumptions Forpagtingens Interessenter maa holde 8 Betjente, som koster dem over 400 Rdl. aarlig.

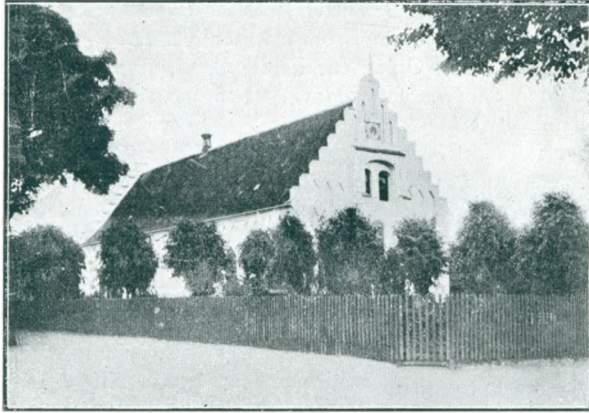
Endskiønt Byen er forundt aarlige Markeder at holdes den 23. Januari, 19. Martii, 26. Juni, 3. September og 24. Oktober, saa holdes dog nu alene det sidste Marked, som endda er ringe nok. Torvedag holdes hver Torsdag.

Af Fabriker: 1) et stort Sæbeværk, som er i skøn Drift og har god Debit, 2) en skøn Olie Mølle, bygt paa Hollandsk Maade, og Værket gaar ved Heste, 3, en stor Tøimager-Fabrik, men mangler Debit, dog holdes en 300 Mennesker til at spinde om Vinteren stedse i Arbejde, 4) en Klæde-Fabrik, hvorudi foruden Klæde væves Chalons og Ems. Her har og været en Baand-Fabrik.«

I »Provincial-Lexicon over Danmark og Hertugdømmerne Schlesvig og Holsten« hedder det 1778 om Fredericia:

»Fridericia, en af de nyeste, største og regulareste Stæder i Jylland, ligger i Elbo Herred, Koldinghuus Amt, Riber Stift, paa en langt udgaaende Odde ved det Lille Belt, $2\frac{1}{4}$ Miil fra Kolding og 3 Miile fra Veile, under 55 Grad 37 Min. *latitudis* og 25 Grad 38 Min. *longitud* lige over for Stribs Færgested i Fyen. Mod Vesten, Norden og Østen ligger Byen høyt men mod Sønden ligger den gandske lavt, saa at den ligger i lige Linie med Søens Overflade som ved en Sluuse holdes tilbage, men dog undertiden svømmer over. — — — —

Byen har 4 Porte, 23 Gader snorlige, hvoriblandt Vendes- og Danmarks Gade ere de anseeligste, 500 Gaarde, Huse og Baraquer, alle undtagen 2 eller 3 een Etage høye med Quist over, og alle af Muur- og Bindingsverk, undtagen 3 Gaarde som er af Grundmur. De ere assecurerede for 200000 Rdl. De militaire Bygninger ere et anseeligt Tøys- og Proviandhuus bygt paa Kastelpladsen, Vagthuse og Slotshuse, et Krudttaarn, et Magazinhuus og en Munderingsgaard. Den danske Kirke er først bygt af Bindingsværk af Friderich III. siden af Grundmur under Christian V. indviet 1690 den 22. Jul. og kaldet Trinitatis Kirke. Kirken har intet Taarn, er indvendig smuk, og har en kongelig Stoel, et lidet Orgelværk. Den tyske Kirke som tillige er Garnisons-Kirke, er opbygget 1667 og indviet 1668 den 1. Junii, er af Muur- og Bindingsverk, deri prædikes

Trinitatis Kirke.

vexelviis tydsk og dansk. Taarnet er opsat 1763. Til den Kirke er Erritsøe et Annex. Den reformerte Kirke er en net Bygning af Grundmuur med blaa glasserede Tagsteen opbyggt 1735 af Christian VI. Præsten har en smuk Residenz. De Catholske have et smukt Kapel opbyggt 1767. Jøderne har og en smuk Synagoge. Hospitalet er en god grundmuret Bygning opført 1749 for 24 Lemmer som nyde ugentlig fra 1 til 4 Mark. Den latinske Skoole er af Bindingsværk indviet 1698 den 28. Febr., ved samme er en Rector, 3 Høerere, og 20 Dicipler. Den danske Skoole er af Grundmuur opbyggt 1767. I den tydske Skoole læres tydsk og dansk.

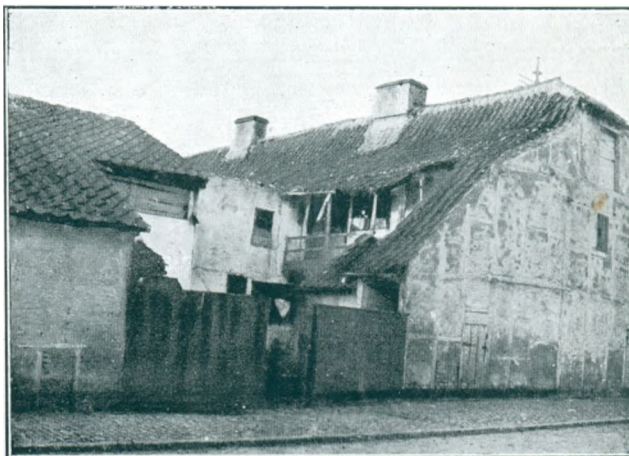
Raadhuset ligger ved tydske Kirke, midt i Vendes Gade og er en smuk grundmuret Bygning, indviet 1762 den 30. Marts med et lidet Taarn. Fra 1665 har Byen Overret og Raadstuedomme indstevnes lige til høieste Ret. Magistraten bestaar af en Præsident, en Borgmester, 3 Raadmænd, en Byfoged, en By- og Raadstueskriver, 16 Mand af Borgerne ere Magistraten til Hielp. Raadstueretten holdes om Torsdagen og Byetinget om Mandagen. Over Brandvæsenet er Byfogedens Brandinspecteur. Indvaanerne udgiøre omtrent 410 Familier af 1350 Personer over 12 Aar. Disse foruden 3 Esquadroner Dragoner med Officierer, samt 80 afskedigede Soldater, ere følgende: 2 Sognepræster, 2 Capellaner, 2 Klokkere, 2 Skoleholdere, 1 Reformeert Præst, 2 Catholske Præster, 1 Rabbi, 1 Rector, 3 Hørere, Magistraten, 1 Raadstue-Bud, 2 Politie-Betientere, 4 Vægttere, 1 Provians-Forvalter, 1 Tolder, 1 Controleur, 1 Strøm-Inspecteur, 1 Postmester, 1 Veiermester, 1 Doctor Medicinæ, 1 Apotheker, 1 Chirurgus, 1 Farver, 1 Stadsmusikant, 2 Færgemænd, 1 Giestgiver, 14 Kiøbmænd, 28 jødiske Familier, 107 Haandverkere, i alt 285 Borgere inddelte i 2 Compagnier, det danske og tyske med deres Officierer. Her passerer aarlig 5 til 600 Skibe forbi, men da Byen har ingen Havn er Handelen ikke meget stor og ingen Skibe. De store Skibe ligger ved Stribsfærgestedet og de mindre i Erritsøe Bugt Syd-Vest for Byen. Paa begge Sider holdes Færg og Baader til Overfart som betales efter fastsat Taxt, og tilhøre Magistraten ligesom Aal-Fiskeriet, der forpagtes. Her gives endeel Fiskerie. Stadens bedste og største Nærings-Middel er Agerdyrking og Tobakspankning hvoraf aarlig sælges for 8 til 9000 Rdl. Byens Jord er 219 Tdr. 6 Skpr. 1 Fdkr. 1 Alb. Hartkorn. — — — —

I Byen er 3 Veiermøller til Meel og 4 Hestemøller til Malt og Gryn, uden for Byen er en Vandmølle hvorved er et Sigteværk.«

De Bestræbelser, der i Slutningen af det attende og i Begyndelsen til det nitende Aarhundrede fra Regeringens Side gjordes for at fremme den hjemlige Industri, særlig Klædefabrikationen, kom ogsaa Fredericia tilgode. Denne Industri fik et mægtigt Opsving ved Krigen i 1807, der lukkede af for Indførsel fra England, og den glimrende Periode holdt sig de efterfølgende Aar, indtil Tilbageslaget indtraadte, og man kom ind i »de fattige Aar«, som de er bleven kaldte.

Fredericia havde paa det Tidspunkt ikke mindre end 4 Klædefabriker. Den Blaagaardske kongelige Klædefabrik, der i 1787 var bleven flyttet hertil, og som beskæftigede 82 Personer. En Klædefabrik tilhørende Justitsraad Bertel Bruun, anlagt 1804, der beskæftigede 110 Personer. En tredje Fabrik, anlagt 1811 af Benjamin Moses og Interessenter med 30 Arbejdere og endnu en Fabrik anlagt 1810 af Isach Koch, der gav Arbejde til 33 Mand. Afsætningen skete hele Landet over og for en

Del til Holsten. Endvidere fandtes en Tobaksfabrik, anlagt 1779, ligeledes tilhørende Justitsraad Bruun, der yderligere 1810 oprettede en »Cyder eller Most-Perse«. Denne Justitsraad Bruun var en meget energisk og dygtig Mand, foretagsom og evnerig. Foruden sin Fabriksvirksomhed drev han betydelig Købmandshandel og Skibsrhederi og holdt bl. a. en Skonnert i Fragtfart paa Middelhavet, en Galease paa Østersøen og en Jagt, der udelukkende sejlede paa Hamborg gennem den holstenske Kanal. Desuden frag-

Gammel forsvunden Ejendom paa Hj. af Prinsesse- og Sjællandsgade.

tede han fremmede Skibe i England og Norge. Hans Købmandsgaard laa paa Danmarksgade, hvor nu »Ridderborg« og »Frødericiagaarden« ligger. Af andre Fabriker fandtes et Garveri anlagt 1799 og et Maskin- og Møbelværksted. Det var saaledes paa ingen Maade nogen ringe Fabriksvirksomhed, der fandt Sted omkring Aarhundredskiftet og de nærmest paafølgende Aar. Men der var dog en Industriegren, der stod i endnu højere Flor, nemlig Brændevinsbrændingen. 1813 fandtes der her i Fredericia 111 — et Hundrede og elleve! — Brændevinsbrænderier; ganske vist var kun 60 af disse i Drift, men til Gengæld indførtes der ogsaa yderligere 60,000 Potter af den yndede Vædske fra Holsten. —

Da derhos Fredericia endelig i 1808 saa sin aarhundredgamle Drøm gaa i Opfyldelse, og Anlægget af en Havn paabegyndtes, saa det en Overgang ret lyst og lovende ud for Byen. Det skyldtes atter her den foretagsomme Justitsraad Bruun, at Drømmen blev til Virkelighed. Som Købmand og Rheder havde han særlig lidt under Mangelen paa en Havn, og da de to berømte Skibsbroer laa for udsatte for Vind og Sø, havde han paa egen Bekostning anlagt en særlig Landgangsbro i Mølle-

Billede fra Gothersgade 1868.

bugten ved Møllebækkens Udløb og her opført et Pakhus. Da Havnen endelig anlagdes, flyttedes Pakhuset ind til Byen og staar den Dag i Dag ved Havnen med Gavlen vendt mod denne; det tilhører nu Fredericia Trælhandelen. Under Kronprinsens Besøg i Byen 1802 »fordristede« Justitsraad Bruun med flere sig til at indgive en Ansøgning om Havnen og understøttedes stærkt af Magistraten og de elige-rede Borgere. Selvfølgelig, kunde

man næsten fristes til at sige, vakte Planen Betænkeligheder og Modstand hos det kongelige General-Toldkammer, der befrygtede Vanskeligheder, og at Bekostningen vilde overstige Fordelen, men Ansøgerne fik dog Tilladelse til at optage »Situations- og Nivellationskarter«. Først i 1805 lykkedes det den utrættelige Justitsraad Bruun at faa dette Arbejde udført, og 9. Juni 1807 kom Commandeur de Løvenørn til Fredericia for nærmere at bestemme Pladsen for Arbejdets Udførelse. 1808 paabegyndtes Anlægget, og allerede 1811 kunde smaa Skibe losse og lade ved Havnemolerne. 1812 og 13 kunde ogsaa større Skibe benytte Havnen, og 1814 overvintrede 12 Kanonbaade her.

Fredericias Opblomstring blev dog ikke af lang Varighed. Den almindelige økonomiske Nedgangsperiode, der for hele Danmark fulgte efter Statsbankerotten i 1813, maatte selvsagt sætte særlig dybe Spor i et Bysamfund som Fredericias, der

Gammelt Billede af Karolinelundsmølle (nu Havnemøllen).

var saa lidet modstandsdygtigt og underbygget i økonomisk Henseende. De to store Klædefabriker gik straks i Staa, og Handelen sygnede hen. Havnen kom ikke til at svare til Forventningerne, og Havnepengene maatte sættes op til en Højde, saa det i 1826 berettes, at det kunde betale sig at udskibe Varerne i Snoghøj og pr. Vogn føre dem til Fredericia. Den store Indkvartering, et helt Regiment, hvilede tyngende paa Byen. Landhandelen var kun ringe, og Priserne paa Smør, Ost, Æg, Kød osv. var

højere her end i Nabobyerne, dels som Følge af det større Indbyggerantal, dels som Følge af den mindre Tilførsel fra det ringe Opland. »Overalt ser man Præget af Armod, saasom paa de gamle forfaldne Bygninger eller øde Gader«, skrev Landvæsens-Commissair C. Dalgas 1826. Tiden fra Tredivernes Begyndelse til Krigen 1848 bragte paany nogen Fremgang for Fredericia, som Følge af det Opsving navnlig den jyske Kornhandel tog i de Aar, og som Fredericia fik Del i gennem den dygtige Handelsstand, den var saa heldig paa den Tid at besidde. Det var ret betydelige Forretninger, der i de Aar voksede frem, og endnu staar anselige Købmandsgaarde tilbage fra den Tid, medens Navne som Brøchner, Byberg & Johansen, Høyrup, Glückstadt, Hertz, Kragh & Utzon, Ohlsen & Ahlmann o. fl. endnu lever i Erindringen. Alle disse Købmandsgaarde var af den gode gamle Slags med lave Rum og smaarudede Vinduer, rummelig Gaardsplads og store Pakhuse og Kornmagasiner. For Bønderne, som søgte hertil, havde Købmanden en særlig Skænkestue, hvor Kunderne beværtedes med Vin, Øl og deslige, medens de spiste deres medbragte Mellemmad.

Ogsaa Industrien begyndte efter Tyvernes hensygnende Liv lidt efter lidt at hæve sig. Blandt mange mindre Bedrifter fandtes enkelte større Foretagender:

Bønnelyckes Tobaksfabrik, et Sukkerkogereri, et større Garveri, en Cikoriefabrik m. m. samt i Fyrrernes Slutning et Dampvæveri, som opslugte Byens mindre Væverier. Alle disse Virksomheder gav Liv og Arbejde til mange Hænder.

Størst Betydning havde dog vedblivende Agerbruget saavel indenfor Voldene som udenfor paa »Pareerne« og »Kontreskæfterne« indtil Ryttergrøften, og intet Erhverv satte i den Grad sit Særpræg paa Byen. Ved Siden af Korn- og Kartoffelavl lagdes Vægten fortrinsvis paa Tobaksdyrkingen. Paa dette Omraade indtog de Reformerte afgjort Førerstillingen. Den reformerte Menighed var i det hele et kraftigt Element i den fredericianske Befolkning, Mønstre paa Flid, Nøjsomhed og borgerlig Hæderlighed.

Tobaksavlens krævede en overordentlig Paapasselighed og Omhu, og lagde stærkt Beslag paa Arbejdskraften. De renlige, overordentligt pilne Tobaksplantager paa Byens Jord gav den et vist egenartet Præg. Tobakshusene inde i Byen, opførte af et aabent Tømmerstillads med Tegtag, afgav et ejendommeligt Skue, naar Bladbundterne hang brune og vægtige i Guirlander fra Stolpe til Stolpe, i Ly for Regn, men knitrende for Blæsten, som uhindret susede gennem Huset. De fandtes tidligere i Mængde »endog i Byens reelleste Gader«, men er nu saa godt som forsvundne. Maaske kan der endnu hist og her i en Baghave findes et enkelt, der har modstaaet Tidens Tand, men det er næppe mange.

Den gamle Stubmølle.

Medens Byens Borgere saaledes sled og slæbte med Jorderne, lod man derimod mærkelig nok Hav og Bælt saa nogenlunde passe sig selv. Fiskeriet stod paa et saare lavt Standpunkt. Dog indtraadte der i Fyrrernes Midte en Forandring ogsaa paa dette Omraade, idet der blev oprettet et Sildesalteri. Dette førte en Tid lang en ret blomstrende Tilværelse, men sygnede saa hen. Fejlen laa i Sildene, som smaa og gydefærdige ikke egnede sig for Saltning, og de fede Høstsild kom ikke frem, fordi man endnu ikke rigtig forstod sig paa Fangstmetoden med Drivnæt.

Byens Udseende var i sit Ydre fremdeles meget langt fra at være imponerende som Købstad betragtet. Nærmede man sig fra Landsiden, gemtes Byen bort bag de grønne Voldskraaninger, over hvilke ingen Skorsten, intet Tag, Taarn eller Spir ragede i Vejret, og kun Møllen paa Nørrevold knejsede i ensom Majestæt over Fæstningsværkerne. Og dog var Voldene før Krigsaarene lavere end i vore Dage. Brystværnene var nedtraadte, sammenskredne og forfaldne, Voldgravene i ussel Stand, tilgroede og næsten udtørrede, saa man mange Steder kunde gaa tørskoet over dem. Naar undtages et lille Salutbatteri i Citadellet, var alle Bastionerne blottede for Kanoner, som med deres Lavetter opbevarede i underste Etage af den gamle Proviant- og Arsenalgaard i det indre Kastel.

Det var disse Mangler, der medførte, at Fæstningen i 1848 blev rømmet uden Sværds slag.

Tre Gennemskæringer førte ind til Byen. Mod Syd ved Strandvejen »Strand-Porten« eller »Havne-Porten«, som den ogsaa kaldtes, mod Nord »Kongens Port«, der den Gang som nu kun var en aaben Udskeering, medens Strand-Porten kunde stænges ved et Gitter, og endelig »Prinsens Port«, der var af Murværk. Ved hver af disse Indkørsler maatte de Vejfarende stoppe op for at undersøges af Accisebetjentene. For Strand-Portens Vedkommende skete dette paa selve Toldboden, forbi hvilken Vejen gik langs med Volden, som den Gang løb helt ned til Havnen. Denne Vold

Den gamle Mølle paa Nørrevold,
hvor nu Købestævnet ligger.

maatte senere vige for Anlægget af Færgelejerne, ligesom Volden paa den anden Side af Havnen 1912 maatte vige for Svovlsyrefabrikken, Blodmøllen og Saltværkets Udvidelse. Ved de to andre Indkørsler var opført Acciseboder, som begge laa tæt udenfor Portene paa den anden Side Voldgraven; den ved Kongens Port paa den venstre Side, den udenfor Prinsens Port paa Hjørnet, hvor den dækkede Vej drejer af mod Nord. Endelig havde den gamle, nu forsvundne Stubmølle ved Østervold sin særlige Accisebod, hvor Mølle-Accisen erlagdes. Først for ganske nylig er Huset, der laa ved Vejen ned forbi Krudttaarnet, blev nedrevet. Karolinelunds Mølle havde ingen Accisebod, da den laa i Toldbodens Nærhed, og i Møllen paa Nørrevold havde Accisebetjenten sin Plads i selve Bygningen.

Byens Præg var afgjort landsbyagtig. De uanselige, lave Huse, de udstrakte Enge, Sumpdrag og Korn- og Kartoffelmarkerne indenfor Voldene, Gaderne, som mindede om øde Lande-

veje, hvor kun af og til nogle Køer flokkevis vandrede gennem Avlsgaardenes Porte, eller i Høstens Tid Hø- og Kornlæs kom rullende, alt bidrog til at fæstne dette Indtryk. Bebyggelsen var dog, selv om den kun optog en Mindrepart af det udstrakte Terræn, ingenlunde spredt eller tilfældig, men samlede sig i visse Dele af Byen til virkelige Kvarterer, særlig i de højereliggende Dele mod Nord og Nordvest. Mod Syd og Sydøst tyndede Bebyggelsen ud og begrænsedes af side Engdrag og Moradser, gennemskaarne af Grøfter eller mindre Vandløb, der benyttedes som Kloaker og udbredte en forpestende Stank i Sommerens Solvarme.

Foran det nu forsvundne kongelige Palæ, hvor Frederik VII. boede som Prins, og som maatte vige for Jernbanens Anlæg, laa mellem Vendersgade og Gothersgade og mellem Fyensgade og Oldenborggade en Eng, som bar Navnet »Magistratsengen«. Paa den anden Side Gothersgade kom »Havneengen«, der i Nord naaede op forbi Ryes Plads. Her havde Havnekassereren Græsningsret til sine Køer.

Bag Prinsessegade gik der Mosedrag fra Karolinelunds Mølle og Brøchners gamle Pakhus op til Fyensgade og endnu nordligere. De antog paa den anden Side Købmagergade betydelige Dimensioner. Fra »Esplanaden« med det endnu forholdsvis unge Anlæg »Karoline-Amalie Lund«, der senere sammen med Volden maatte forsvinde for at give Plads for Svovlsyrefabriken, rullede Mosedraget sig som en bred Flod af saftigt grønt Græs helt op til Fyensgade mod Nord og tabte sig mod Øst i »den reformerte Mark« eller »æ Gros«. Fra disse Engdrag strakte en Tunge sig nordover helt op til Danmarksgade, mellem Dalegade og Bjergegade. Den kaldtes »Sprøjteengen«, og det gamle Sprøjtehus havde her sin Plads, hvor nu »Fredericia Avis« bor til Huse.

Men selv indenfor den tættere Bebyggelse var der store tomme Pladser, bl. a. ved Kongens Port, hvor de Reformerte havde store Marker kaldet »Kampen«. Ligeledes indtog større eller mindre Haveanlæg, ogsaa i de tættere Bydele, ikke ringe Arealer.

Gaderne bar officielt de samme Navne som nu, men i daglig Tale benyttedes den Gang Navne af mere folkelig Klang. Disse Navne er dog saa godt som alle igen forsvundne, medens de oprindelige Gadenavne har holdt sig i Live. Vendersgade kaldtes saaledes »Strandgade«, Riddergade »Ryttergade«, Gothersgade »Solgade«, Dalegade »Grønnegade«, Kongensstræde »Bleggade«, Danmarksgade »Storgade«, Jyllandsgade »Nyvejen«. Prinsessegade eller som den oprindelighed »Princesindes Gaden« hed baade »Bagom«, »Havnegade«, »Justitsraad Nielsens Gade«, »Salomonsens Gade« og »Nuthorns Gade«, — kært Barn har mange Navne. Med stor Sejrlivethed lever endnu i vore Dage Navnet »Pottemagergade« for Kirkestræde og »Lillegade« for Danmarksstræde. Baneterrænets Anlæggelse kostede to Gader Livet, nemlig Holstengade i Syd-Nord og Bornholmegade i Øst-Vest.

Gadernes Ydre var, som nævnt, landsbyagtigt og fattigt, hvilket gav Byen et meget uanseligt, næsten forkuet Præg. Den Del af Gaderne, som strakte sig ud over de ubebyggede Marker og Sumpe, var i Reglen uden Brolægning, vejagtig og i ussel Forfatning. Og de Steder, hvor der var Brolægning, var denne ofte i en saadan Tilstand, at den var af tvivlsom Fordel for Fodgængere og Kørende. Dybe, vaade Rendestene næsten som Grøfter, hist og her endog anlagte i Gadernes Midte, høje, knoldede, uregelmæssige Brosten og elendige Fortove gjorde Færdselen alt andet end bekvem. Betegnende for Brolægningens Forfatning f. Eks. i Norgesgade er det, at denne Gade ogsaa kaldtes »Benbrækkergade«. Først lidt efter lidt blev Gaderne regulerede, og Brolægningen sat i bedre Stand. Byens uforholdsmæssige Udstrækning og Fattigdom gør det forstaaeligt, at Fredericia paa dette Punkt kom til at staa tilbage for de fleste andre Købstæder.

Husene var lave og smaa, det store Flertal kun 1½ Etages og forsynede med Kvist. De ældste havde Bindingsværk af Egetømmer og knejsede paa en forholdsvis høj, kampestenssat Jordvold, som erstattede Grundmur. Høje, sine Steder dobbelte Trætrapper førte op til den lave Indgangsdør. Vel kunde man hist og her se Bygninger med to Etager, men ogsaa disse saa trykkede ud, da Hensynet til Fæstningens Volde forbød enhver Stræben i Højden, og ingen Bygning, hverken privat eller offentlig, vovede at stikke Hovedet op over Voldens Overkant. Kirkerne var alle kullede og uanselige; den Katholske fik først i 1865 sit lille Taarn. Ogsaa de

andre offentlige Bygninger holdt sig ved Jorden; der var jo heller ingen Grund til at stræbe i Vejret, da der var Plads nok til at brede sig til Siderne.

En af Byens mest imponerende Bygninger laa gemt i det indre Kastel, nemlig den gamle Proviant- og Arsenalgaard, der stammede fra Frederik V.s Tid. Den var opført af Bindingsværk i to Stokværk, af hvilket det nederste som nævnt gemte Fæstningens grovere Skyts, medens Haandvaaben og Munderingssager fandtes ovenpaa.

Byens Befolkning bevarede stadig sin brogede, sammenblandede Karakter, splittet i forskelligartede Elementer som den var. Men disse levede dog som Regel i smuk Fordragelighed fredeligt Side om Side, Protestanter, Reformerte, Jøder, Katholiker og Baptister. Ogsaa i sproglig Henseende var Fredericia en mærkelig og stærkt blandet By. Garnisonen, der for 13. Bataillons Vedkommende rekrutteredes fra Sønderjyllands sydligste Egne, var tysktalende. Plattysk trivedes fortræffeligt ind imellem. De Reformertes Sprog, der i Begyndelsen havde været fransk, men senere gik over til tysk, blev til en Slags fransk-tysk-dansk Jargon. Et andet Vildskud paa Sprogstammen dannedes af den jødiske Jargon, som de ældre Jøder brugte indbyrdes og som holdt sig lige op i 1860erne.

Det var kun faa Rejsende, som mellem Aar og Dag søgte til Fredericia, der stadig laa udenfor den almindelige Rute, afstængt og isoleret paa sin Odde. Mest var det tyske »Probenreutere« eller Handlende fra »Holsten«, en Betegnelse, der i Datidens Sprog omfattede ogsaa hele Sønderjylland til dets Nordgrænse. Saaledes gjaldt en Mand fra Haderslev ufejlbarlig for at være »oppe fra det Holstenske«.

Brev- og Pakkeposten, som ankom over Snoghøj, var ikke større, end at et gammelt Postbud alene kunde besørge hele Udbringningen. Breve til Hovedstaden sendtes gerne med Skipperne Hans og Henrik Møller, som med to smaa Skuder opretholdt en stadig Forbindelse med Hovedstaden. Passagerer medtoges ogsaa paa Rejsen, der i gunstigt Vejr kunde tilendebringes paa et Døgn, men som rigtignok ogsaa i uheldige Tilfælde kunde tage flere Uger.

Byens Gader henlaa efter Mørkets Frembrud i bælgmørk Tilstand, som to døsiges Olielamper — hvoraf Militæret bekostede den ene — kun yderligere understregede. I 1848 var Antallet dog vokset til 6, som var anskaffet for Politikassens Regning, og som Private vedligeholdte med Olie. Det var derfor nødvendigt, at Borgerne, naar de færdedes ude, selv bevæbnede sig med Lygter. Over Byens Sikkerhed, naar Mulmet havde lukket sig over de brede Gader, vaagede 4—5 Natvægtere, i Reglen gamle Mænd med laadne Kabudser, tunge Kavajer med tre-firedobbelte Slag over Skuldrene og ærefrygtindgydende Morgenstjerner i Armen. Efter gammel Sædvane indfandt Vægterne sig punktlig hver Mortens-, Mikkels-, Jule-, Paaske- og Pinsefest i Godtfolks Hjem for at gratulere og modtage et lille Gratiale. Efterhaanden gik dette over til kun at finde Sted ved Aarsskiftet og er først for faa Aar siden helt ophørt.

Borgervæbningen var en meget imponerende Institution, omfattende ikke mindre end 3 Vaabenarter, Fodfolk, Rytteri og Artilleri.

Fodfolket talte 2 Kompagnier, hvoraf det ene var Jægere, det andet Infanterister. Jægerkorpset rekrutteredes fortrinsvis af den reformerte Menighed, medens det egentlige Borgerskab udgjorde Infanteriet. Rytteriet, »det gule Korps« eller »den gule

Garde«, ogsaa mere populært kaldet »Kanariefuglene«, var Elitekorpset og bestod af en lille udvalgt Skare, hovedsagelig sammensat af Vognmænd, Slagtere og Avlsbrugere. Artilleriet bestod af forhenværende Artillerister, der betjente to 80-pundige Kanoner.

Uniformerne, der godkendtes af selveste Frederik VI. paa Snoghøj 1831, var i Kjolesnit og straaledede af Farver. Infanteriet havde blaa Frakker med rødt Bryst og Kantninger. Bukserne var sorte, men til Mønstringer hvide, og paa Hovedet anbragtes en skæppeformet Chakot. Bevæbningen bestod af Flintelaasgevær og Sabel i hvidt Krydsbandoler. Jægerens Uniform var grøn med røde Opslag, og Chakoten var mindre; de var bevæbnede med smaa Rifler. Artilleristerne bar en lignende beskeden Dragt. Men det pragtfuldeste af alt var dog »det gule Korps«, naar det kom dragende højt til Hest med gule Livfrakker, blaa Vest og Bukser og paa Hovedet bærende store, blanke Messinghjelme med vajende Hestehaler.

De 3 Øvelsessøndage, men især Mønstringsdagen, var betydningsfulde Mærkedage i Byens indre Liv og overværedes af alle Beboerne.

Til Byens aarlige Festdage hørte ogsaa Markederne, særlig Stormarkedet i November Maaned. Da der intet Torv fandtes, maatte Markederne i Lighed med Torvedagene afholdes paa »Storgaden« (Danmarksgade) og kunde strække sig fra Prinsens Port helt ned mod Købmagergade, endda med en Udløber op ad Riddergade. Længst nede ved Købmagergade havde de vestjydske »Pottemænd«, ofte en Snes Stykker i Antal, deres Stade og forhandlede deres meget efterspurgte Varer, Jydepotter og »Limer«, afbarkede Revlingeris til 4—5 Skilling lybsk, og simple Lyngkoste til en Skilling. Derefter fulgte en Mængde Handlende og Haandværkere af alle Slags, særlig Skomagere, og endelig al Slags Gøgl.

En livlig Omsætning fandt Sted hos de Koner, som solgte Ruseaal, »Pres=Aal«, hvormed Smaakaarsfolk fra Landet gjorde sig til Gode, forhøjende Nydelsen ved at spise en Toskillingskage til og skylle det hele ned med en »Polak«, en Blandingsdrik, halvt af Mjød og halvt af Brændevin.

Som Kronen paa Markedsdagen kom endelig i Fyrrernes Slutning almindelig Dans — »efter Haderslev Mønster«.

Frasat disse store enkelte Dage var der ikke meget, der lavede op i Ensformigheden. Selv »Liremænd« og Gadesangere var saare sjældne, og kun i Ny og Næ bærede en Linedanser Staden med sit Besøg, og med Spænding saa Godtfolk da Kunstneren vandre paa en udspændt Snor fra Michaelis Kirke til en Pæl foran Raadhuset.

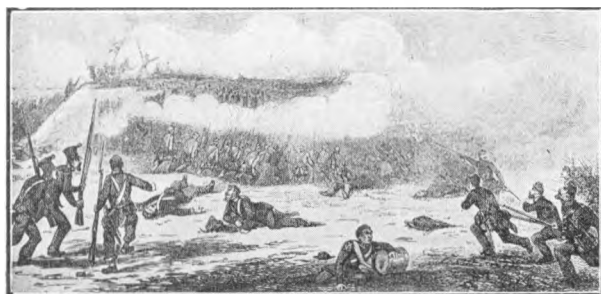
Den mest yndede Promenade var »Volden rundt«, og først senere, da Gothersgade var blevet reguleret og Langebro opført, førtes Strømmen i den Retning, medens den nyere Tid har givet Strandvejen Fortrinnet. Derimod søgte Publikum gerne til Palæets Have, og vilde man længere bort, var der jo først og fremmest Fuglsang.

Fra gammel Tid har Slægtled efter Slægtled søgt ud i denne Skov, og Sommer søndage kunde man se Folk i Skarer vandre ad Prangervejen derud med deres Madkurve. Allerede 1767 anføres Lystture til Skovløberen i Fuglsang som en af Byens Hovedfornøjelser, og 1808 siges det, at Byens Borgere i Hobetal tyer derud og »forlyste sig med at spadserer, spille Kægle osv.«

Af og til tog man ogsaa til Snoghøj Færgegaard, særlig da Haven i Kammerherre Riegels Tid beplantedes med en Mængde sjældne Træer og Vækster og aabnedes for Publikum, og endelig kunde man pr. Baad gøre Udflugt til Stavrhoved ved Baaringvig til »Jordbærmanden«.

Kafélivet var ikke stærkt udviklet i Fredericia, og først efter Krigene kom det til at tage et større Opsving. Den bedste Gæstgivergaard var »den Sallingske«, der laa i Vendersgade, hvor nu Hotel »Victoria« ligger. Den blev ødelagt og brændt under Bombardementet 1849.

Som Led i det borgerlige Liv indtog Klubberne en mere fremskudt Plads. Der fandtes to, en for det brede Borgerlag og en for Officererne. Borgerskabet holdt til i »Asps Klub« i Sundegade, medens Officerernes »Militærforening«, den senere »Frederiksforening« eller »Frederiksklub« (nu Fredericia Klub) havde en Række Klublokaler paa Hjørnet af Prinsesse- og Danmarksgade, hvor der tillige var Teatersal.

Kampen om Treldekskansen.

Her blev med Mellemlum givet Forestillinger af omrejsende »Komedianter«. Abonnementslister gik da fra Hus til Hus, og først naar et passende Antal havde tegnet sig, vovede Selskabet sig ind i Byen. Det var mest 2den Rangs Skuespillere, der optraadte, da »Frederiksforeningen« som Ejer af Teatret selv vilde bestemme Billetpriserne.

Endelig samledes en lille Kreds i Andersens Lokaler paa Hjørnet af Gothersgade og Jyllandsgade, et

Selskab der splittedes og ophørte under Byens Trængselsaar, men som blev Stammoder til det senere saa berømte »Øje« eller Klubben »Enigheden«, som det officielle Navn var, og som stiftedes 1852.

Forøvrigt samledes Byens Borgere, hovedsagelig i Mørkningstimerne, hos enkelte Næringsdrivende, der havde Tilladelse til Udskænkning. Et enkelt Sted, hos Rebslager Mikkelsen i Sjællandsgade, kunde man endda faa sig et Slag Kegler.

Med Krigen 1848 blev Fredericia for anden Gang besat af en General Wrangel, der denne Gang uden Sværds slag rykkede ind i den uforsvarede Fæstning. Den 8. Maj bombarderedes Byen af Danskerne selv, idet Kommandør Bille med Dampskibet »Hekla« og 6 Kanonbaade beskød Kastellet, som Preusserne havde besat. Ved denne Lejlighed blev Proviant- og Arsenalgaarden samt Kastelsvagten skudt i Brand og maatte i 1849 erstattes med interimistiske Bygninger. Til Gengæld skød Preusserne Strib Færgegaard i Grus og bombarderede Middelfart fra et ridende Batteri, der fra Erritsø blev ført ned til Snoghøj. At det var Danskerne, der i begge Tilfælde maatte betale Gildet, bliver en Sag for sig.

Kort efter blev General Wrangel som bekendt ved en russisk Note tvunget ud af Jylland og dermed ud af Fredericia, som han forlod den 25. Maj.

Saa kom 1849 med de kendte Begivenheder, der for første Gang i Fredericias

Historie kastede Glans og Hæder over dens Navn, men som paa den anden Side ogsaa blev købt gennem en 2 Maaneders Belejring og Bombardement med tilhørende Ødelæggelse af Ejendom og Ophør af alt Næringsliv.

Allerede den 15. Februar havde man taget fat paa at sætte Fredericia i Forsvarsstand. Soldaterne arbejdede Haand i Haand med Byens Borgere, og enhver Købmansbod afgav saa megen Arbejdskraft til Jordarbejdet, som kunde afses. Der var ingen Handel og intet Haandværk, der trivedes, al Interesse samlede sig om Voldenes Udbedring og de nødvendige Sikringsforanstaltninger. Da den militære Styrke senere forøgedes, afløstes den civile Arbejdskraft. Den store Styrkes Forplejning krævede ekstraordinære Foranstaltninger, og Borgerne fik en kærkommen Erstatning for det manglende Forretningsliv gennem Oprettelsen af Spisekvarterer og lignende. Ogsaa Smedeværkstederne havde naturligtvis fuldt op at bestille.

Ved Østerstrand ud for Krudthuset byggedes en 900 Alen lang Bro ud i Bæltet til at opretholde Forbindelsen med Fyen. Den kaldtes »Retiradebroen«. En anden Bro var anbragt ud for Prinsessegade, men var ikke hensigtssvarende, da det senere viste sig, at den kunde beskydes fra Hannerup og Sandal.

Bombardementet begyndte den 16. og varede til den 19. Maj. Paany maatte Fredericias Borgere søge Frelse ved Flugt, medens deres Hjem og Ejendele lagdes i Ruiner af Fjendens Kugler og Brandgranater. Ikke mindst gik det ud over de store Købmandsgaarde, Ahlmanns, Brøchners, Glückstadts, Boalths, Sallings osv. Den ene Side af Kirkestræde nedbrændte og hele Strækningen i Vendersgade til Købmand Kragh ligeledes. Det samme var Tilfældet med den øverste Del af Danmarksstræde, Palle Lunds Gaard paa Hjørnet af Prinsessegade og Danmarksgade og hele Husrækken fra Danmarksstræde langs Danmarksgade og nedad Vendersgade til Præstegaarden, medens iøvrigt Byen rundt Husene lagdes i Ruiner, Vinduerne sprængtes og Gadernes Brosten opreves. Ogsaa Kvarteret omkring Havnen blev stærkt medtaget.

2–3000 Flygtninge blev i disse Dage ført over til Fyen, medens Flammerne fra den brændende By tungede sig op i den røgfyldte Luft. Paa Landtangen ved Strib hobedes Flygtningene med deres Bagage og Bohave op i vild Forvirring, indtil Trænvogne og Ægtvogne efterhaanden fik dem ført længere ind i Landet, hvor de blev modtaget med mageløs Gæstfrihed, trods den i Forvejen tyngende Indkvartering af Soldater. Dette gav Stødet til mangt et Ven-skab, der holdt sig gennem Aaringer, og først da de nyere Slægtled voksede til, tabte den gensidige Interesse sig.

Næppe var Befolkningen overført til Fyen, før der udbrød et fuldstændigt militært Anarki i den nordvestlige Del af Byen. Soldaterne trængte ind i Butikker, Lejligheder og Kældere og bemægtigede

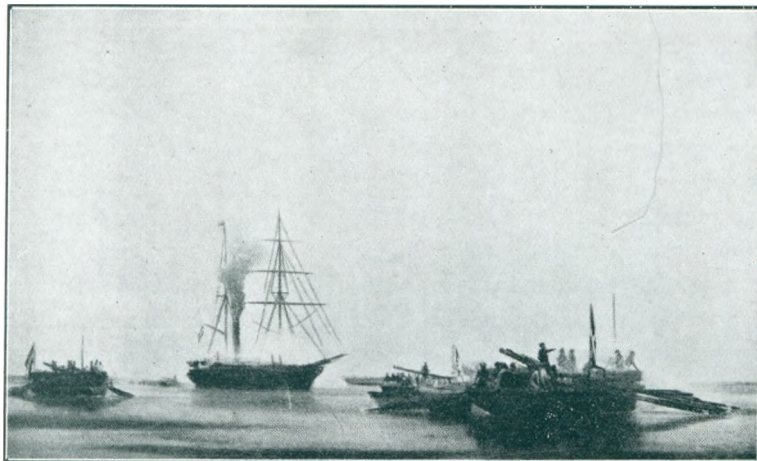

Billede fra Fredericias Bombardement.

sig, hvad der fandtes af Fødemidler og Drikkevarer og for den Sags Skyld ogsaa andre Ting. Alle Fade med Vin og Olive, Øl og andre flydende Stoffer blev tømt. Spundsene sloges ud, eller Hanerne drejedes fra, og ud i Kælderne flød Indholdet i den frygteligste Forvirring og Sammenblanding. Mangfoldige Steder vadede de drukne Folk bogstaveligt til Knæerne i Øl og Vin, medens Oliien flød ovenpaa og dannede et skimlet Dække over de ædlere Vædske, der laa underneden. Snavs, Støv og Sod fra Tomterne og de rygende Ruiner blandedes med de sivende, rindende Varer og gjorde Synet af dem yderligere kvalmende og uappetitligt.

Ingen passede Sprøjterne, medens dette stod paa, og Ilden bredte sig uhindret.

Kommandanten søgte at sætte en Stopper for Uvæsenet, fik 8 Mand med fra Hovedvagt og skred ind med blanke Vaaben. Senere blev Tumultuanterne strængt straffede.

Kommandør Billes Beskydning af Kastellet 1848.

Hele dette uforklarlige Brud paa Disciplinen standsede lige saa pludseligt, som det var opstaaet. En uimodstaaelig Nederlagsfølelse havde grebet de i Udskejelserne implicerede Folk, og aldeles modløst angav de som Grund for deres Adfærd, at »Fjenderne skulde ikke have det«.

Derimod forsøgte baade Befalings-

mænd og Menige sig i Fred og Ro med al Slags Husgeraad, lige fra Stole, Sofaer og Borde til Gryder, Kasseroller og Kedler. Ind i Voldene byggede man Opholdsrum, der udstyredes med de bortdragne Borgeres efterladte Ejendele, og til Beskyttelse mod Granatstumper opstillede man Chatoller, Skabe og lignende Møbler fyldte med Jord. Officererne tog først, og Mandskabet fulgte Eksemplet. Vinduerne fjernes fra Husene for at indsættes i Voldlejlighederne. Til Byggematerialier tog man Bjælker og Lægter fra Husene, og hele Rækker af Gavle sloges ned i dette Øjemed. I særlig Grad gik det ud over Danmarksstræde, hvor Ilden og Militæret i Forening fór lige skaanselsløst frem.

Med 6te Julidagen blev Fredericia udfriet af Belejringens Mareridt. Inde i Byen havde de faa Beboere, der endnu var tilbage, med bankende Hjerter og i dybeste Tavshed lyttet til Kampen. Tre Gange var Tummelen fra Slagmarken kommen nærmere, og tre Gange var den atter trukken bort. Det var Kampen om Trelde-skansen, der bølgede frem og tilbage. Stor var Ængstelsen, naar Lyden syntes at tiltage i Styrke, thi da maatte vore Soldater jo vige; stor var Glæden og friere Aandedraget, naar Lyden syntes at svinde, thi da gik vore frem. Og snart døde Larmen

langsomt hen — ganske fjern var den nu; det var Derouten ved Randsfjord, man svagt kunde følge.

Allerede den 6. Juli om Eftermiddagen blev den Plads paa Trinitatis Kirkegaard udstukket, som man havde udset til Krigergrav. Den 7de om Morgenens gik et Detachment Ingeniører og et Kompagni Fodfolk i Gang med at udgrave Kæmpegraven, der allerede den 8de skulde tage mod sine Døde. Fjendens Døde blev begravede i »Tyskergraven« paa Michaelis Kirkegaard. Tidligt om Morgenens paa den højtidsfulde Dag lagdes Ligene til Rette, alle indsvøbt i Kapper, der var trukket op over Ansigterne, for at de ikke skulde vansires. De lagdes Side om Side og i Lag, ialt ca. 500. Mellem hvert Lag hældtes læsket Kalk, og der medgik ca. 200 Tdr. til dette uhyggelige Brug. Præcis Kl. 12 var dette Arbejde til Ende og efter en forudgaaende Gudstjeneste i Michaelis Kirke, drog hele Garnisonen i højtidelig Procession til Graven. Til Tonerne af Thilos i Dagens Anledning skrevne Sørgemarsch, der udførtes af 3die Brigades Musikkorps under Direktion af Thilo selv, sænkedes 23 raat sammentømrede Kister med Ligene af de faldne Officerer ned i Graven kronet af den 24de, der indeholdt General Ryes afsjælede Legeme. Derefter foretoges Jordpaakastelsen; der blev talt over de Døde, sunget Salmer og Sange, hvorefter bragende Geværsalver til de Faldnes Ære sluttede Højtideligheden. General Ryes Kiste blev igen taget op og hensat i Vaabenhuset for senere at overføres til København, Graven kastedes til, og Træer plantedes derpaa. Men hvert Aar, Aftenen før 6te Julidagen, pynter Kvinderne den Grav, der gemmer Støvet af saa mange tapre danske Mænd.

Fredericia kom sig forbavsende hurtigt efter Krigens Rædsler, og endnu inden 1849 var forbi, var 150 af de beskadigede Huse istandsatte, og 31 nye opførte. Den almindelige Opblomstring overalt efter Krigsaarene, der var fremkaldt af den nye Frihedstid, af de store Opfindelser, Dampmaskinen og Telegrafens, mærkedes ogsaa i Fredericia. Næringslivet begyndte igen at florere, Bevidstheden om den afgørende Rolle, Byen havde spillet i de store Begivenheder, højnede Selvbevidstheden og Vove-moedet. Fredericias Betydning maatte nu være klar for alle. Som den grimme Ælling havde den kastet sin hæslige Ham og var med brusende Fjer som en stolt og prægtig Svane sejlet ind mellem Danmarks øvrige Byer som en skøn og jævnbyrdig Søster.

Saa kom Pengekrisen i 1857. 8 af Byens største Firmaer maatte »gøre Opbud«. De store Prisfald, der fulgte paa Krisen, og som særlig ramte Landbrugets Produkter, Korn, Heste, Kvæg osv., følte særlig haardt i Fredericia, som den Avlsbrugerby, den i Hovedsagen stadig var. Byggeriet standsede her som andetsteds, og Mursten faldt fra 18 til 8 Rd. pr. 1000. Disse store Prisfald paa snart sagt alle Omraader gjorde det vanskeligt for baade Handlende og Avlsbrugere at komme over Krisens Eftersmæk, og mange, der ikke faldt direkte for Stormen i de vanskelige Aar, fik Skade, som de sent eller aldrig forvandt.

Saaledes naaede man frem til 1864, da Fredericias Skæbnetime atter var inde. Den 8. Marts lagde Preusserne og snart efter Østerrigerne sig foran Fæstningen. Fra 19.—21. Marts bombarderedes Byen, 128 Huse og Gaarde lagdes i Ruiner, og mange Mennesker dræbtes. Den 25. April rømmedes Fæstningen af de danske og besattes kort efter af Østerrigerne. Paany led Fredericia alle Krigens Rædsler og var i over

et halvt Aar i Fjendevold. Indbyggerne flygtede til Fyen eller andet Steds hen, deres Hjem lagdes øde; hvad ikke var skudt ned eller brændt, blev paa anden Maade ødelagt. Vinduer og Døre blev ituslaaede, alt af Værdi plyndret og bortslæbt.

Med Indbyggerne spredte for alle Vinde, alt Næringsliv ophørt og ødelagt, delvis i Ruiner, hærget, plyndret og forarmet, saaledes gik Fredericia ud af sin anden Periode.

Efter at Statsmagten i 1682 havde slaaget Haanden af det kunstige Bysamfund, den selv havde skabt, og overladt det til sig selv, havde Byen i næsten to Aarhundreder kæmpet sin fortvivlede, haabløse Kamp for Tilværelsen; kæmpet mod Naturens egne Love, fordi der paa den afsides Odde, hvorpaa det kongelige Magtbud havde henlagt den, ikke fandtes Betingelser for en Bys Trivsel, intet Knudepunkt for Samfærdslen, intet Opland, hvorfra den kunde drage Næring. Den eneste Livskilde, der kunde have holdt Blodomløbet frisk i det kunstige Bylegeme, en virkelig god og stor Havn, blev ikke bragt i Virksomhed, og da Byen endelig ved egne Kræfter søgte at løse Opgaven, evnede den ikke at gøre det fuldt ud. Dertil plyndret, hærget og lagt i Ruiner ved Fjendevold to Gange indenfor et Tidsrum af kun 15 Aar — to Rømninger, to Besættelser, to Bombardementer, to hængende Brande — sandelig, Fredericias Skæbne i dens anden Periode var ikke blid, og Byen har kun liden Aarsag til Tak overfor den Statsmagt, der kaldte den kunstig tillive for derefter at lade den sulte og vantrives og til Slut ødelægge af Fjendehaand.

For Kugler og Luer sank ogsaa det andet Fredericia i Grus, og i dets Ruinhobe begravedes det gamle Præg, de gamle Sæder, den gamle Levevis og Folkeskik.

Men gennem Nød og Ødelæggelse brød for Fredericia Genfødelsens og Opvejsningens Dag frem.

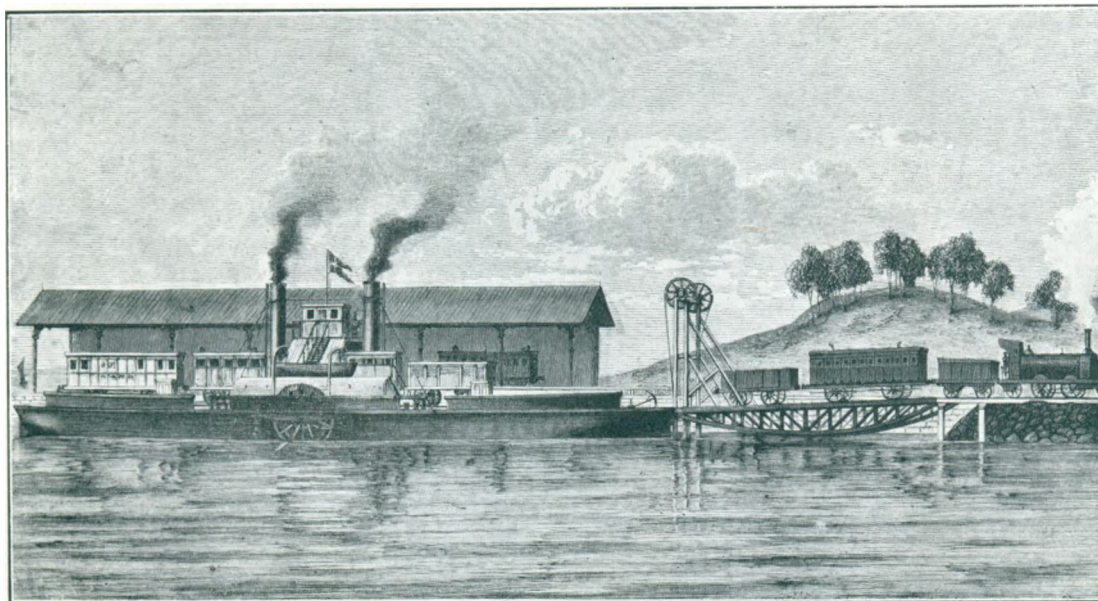
Det nye Fredericia, der for tredje Gang rejste sig paa Bersoddes blodmættede Grund, blev af en anden Støbning end Forgængerne. Det byggede ikke paa »Defension« og Krigsberedskab eller paa kongelig Naade og Privilegier, men førte sin Rod dybt ned i Virkelighedens Undergrund og sugede derfra Næring til at løfte Stamme og Krone op mod Lyset.

Paa denne lille Plet Jord
Er der levet, kæmpet og stridt,
Grædt og smilet, jublet og lidt
Mer, end man tænker og tror. —
Find frem deraf, hvad du kan,
Usminket, som du det fandt,
Føj intet til og træk intet fra
Om Liv, der skabtes og svandt.
Morsomt, kønt eller stygt,
Om Stormænd eller om smaa, —
Det er dog den selvsamme Grund og Bund,
Som vi bygger videre paa.

III.

Det blev Jernbanen, der endelig gav Fredericia den første Mulighed for at hævde sig i Kampen for Tilværelsen og skabte den Betingelser for at leve og trives som By. Hvad Hjulsporene efter Oldtidens klodsede Kærrer var for de gamle Akselkøbinge, blev de blanke Skinnespor for Fredericia. De udrev Byen af dens tidligere Afsondrethed og flyttede den saa at sige hen paa Alfarvej, aabnede for Samkvem med og Adgang til Omverdenen.

Allerede 1846 var Spørgsmaalet fremme om en Bane fra Rendsborg over Flensborg midt op gennem Jylland over Silkeborg og Viborg til Limfjorden. Var denne

Det første Færgeleje i Fredericia.

Plan bleven til Virkelighed, havde Dødsdommen over Fredericia som Købstad formentlig dermed været beseglet. Der rejste sig imidlertid en stærk Protest mod Planen fra de østjydske Købstæders Side, som rimeligt var. Der var endda de Godtfolk, som gik videre og protesterede mod selve Jernbanen, der maatte blive til den rene Ruin for os, der hverken havde Jern eller Kul, saa det at anlægge Baner vilde være at forære Englænderne alt for meget. Kunde man endda køre paa Træ og fyre med Tørv, saa havde der været Mening i det. Krigen satte en Stopper for alle Spekulationer i den Retning, og da Sagen paany blev taget op, blev ved Lov af 10. Marts 1861 den jyske Stambane fastslaaet som en Østbane, Vamdrup—Fredericia—Aalborg. Den første Jernbaneforbindelse med Fredericia gik til Vamdrup og aabnedes 1. November 1866, Forbindelsen Fredericia—Aarhus aabnedes 4. November 1868, og den 18. Marts 1872 føjedes den fynske Stambane ind i Nettet ved Færgeforbindelsen Fredericia—Strib.

Gothersgade 1914.

nyt Opland ind, der ikke alene strakte sig ud over det ganske Land, men udover dets Grænser. Fredericia maatte indrette sine Frembringelser, saa de blev af en Art, som dette Opland krævede og kunde aftage. Fra de fjerneste Egne var man nu blevet i Stand til at indføre Raastoffer og Raaprodukter af enhver Art, — omdanne, forædle og atter afhænde dem; kort sagt, omforme Handelen og gøre den industriel, og det gjorde man. Fredericia greb sin Chance; Fabrik efter Fabrik voksede op. Store Virksomheder rejste sig i Slutningen af det nittende Aarhundrede; det tyvende har føjet nye og større til.

Følgerne af Jernbanens Anlæg viste sig hurtigt. Den almindelige Opgangsperiode under og efter den fransk-tyske Krig hjalp til, og i Løbet af de næste Aartier skred Fredericia frem som ingensinde før. Hele Kvarterer nybyggedes, Gader anlagdes, — udlagte var de jo forlængst, —

Hus rejste sig ved Hus, Havneudvidelsen i 1879 kom til, og ved Aarhundredskiftet stod Fredericia i fuldt Flor. Jævnside med den øvrige Udvikling skete ogsaa i kommunal Henseende store Fremskridt. Allerede i 1866 fik Byen sit eget kommunale Gasværk; 1891 anlagdes Vandværket.

Det tyvende Aarhundrede har set denne Udvikling fortsættes, og Byen skifte Udseende. Denne Ud-

Danmarksgade 1912.

Vendersgade 1912.

vikling markeres ikke her som andre Steder ved en Række Navne paa nye Gader. Sligt kendes ikke i Fredericia. Brede og lige ligger Gaderne fremdeles hen, som afsatte paa Byggekortet af 1650 og med de samme Navne, men Nybygning har rejst sig ved Nybygning, gamle og lave Huse er revet ned, og nye og tidssvarende bygget op i Stedet. Nye Kvarterer har rejst sig inden for Voldene, og uden for disse be-

Jyllandsgade 1910.

gynder Villakvartererne at blomstre frem. Gader er bleven brolagte, og nye Skoler opførte. 1907 fik Byen Elektricitetsværk, der nu staar som et af de største Provinsværker, og som forsyner Fredericias Opland og derudover med Lys og Kraft. 1911

Parti fra Gothersgade 1905.

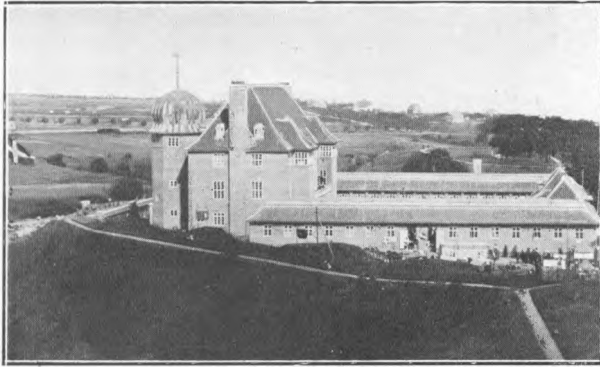
anlagdes et stort, moderne offentligt Slagtehus. 1. September 1917 fuldførtes den nye store Kastelshavn med 24 Fod Vanddybde, og et nyt stort By- og Amtssygehus er opført 1920. Af afgørende Betydning for Fredericias Fremtid blev dog den officielle Nedlægning som Fæstning, der i 1910 fandt Sted, og som sprængte de sidste snærende Baand, der endnu hæmmede dens Udvikling. Demarkationstvungen, den indre som den

ydre, blev ophævet, og for en Sum af 100,000 Kr. erhvervede Kommunen Volde, Grave og Forværker. Heraf er igen Størsteparten af Volde og Grave bleven fredlyst som nationalt Mindesmærke, men Kommunen har sikret sig de nødvendige Færdselsaarer ud til Oplandet og hele Forterrænet, der afgiver fortrinlige Bygepladser. —

I Øjeblikket staar Fredericia da som en By, der har kæmpet sig frem gennem en Kamp, der har været haardere end nogen anden dansk Købstads, men som ogsaa gennem Kampen har styrket sit Mod og ranket sin Vilje. Forholdene har medført, at den er bleven til det stik modsatte af, hvad der i sin Tid blev sunget ved dens

Udsigt fra Vandtaarnet.

Dansk Købestævne.

Vugge. Født af Kongemagt, fra Fødselen overvældet med rige Gaver og fyrstelig Naade, syntes den at skulle gaa en letvunden Fremtid i Møde i Glans og kongelig Pragt. Virkeligheden kom til at staa i den mest skærende Kontrast hertil, men til Gengæld vandt Byen omsider Fodfæste paa Virkelighedens Grund og staar nu som en Arbejdets By, præget af Foretagsomhed og Virkelyst, med et blomstrende Forretningsliv og med tryk Tillid til sin Fremtid.

Som et Symbol paa den nye Tid, der er gryet for Fredericia — Fredericias tredje Periode — skuer Dansk Købestævnes stolte Hus fra Voldens Tind ud over By og Land. Synlig i vid Omkreds hæver det sine stærke Skuldre op over Voldens Trækroner, et dansk Hus i det Ydre, saaledes som det er det i Sind og Tanke. Fra den blodvædede Grund, hvis Oprindelse er Krig og Krigens Gerning, hæver den smukke Bygning sig op som et Fredens Monument, bestemt for Fredens Maal, til Fremme af dansk Handel og dansk Industri, dansk Snille og dansk Duelighed.

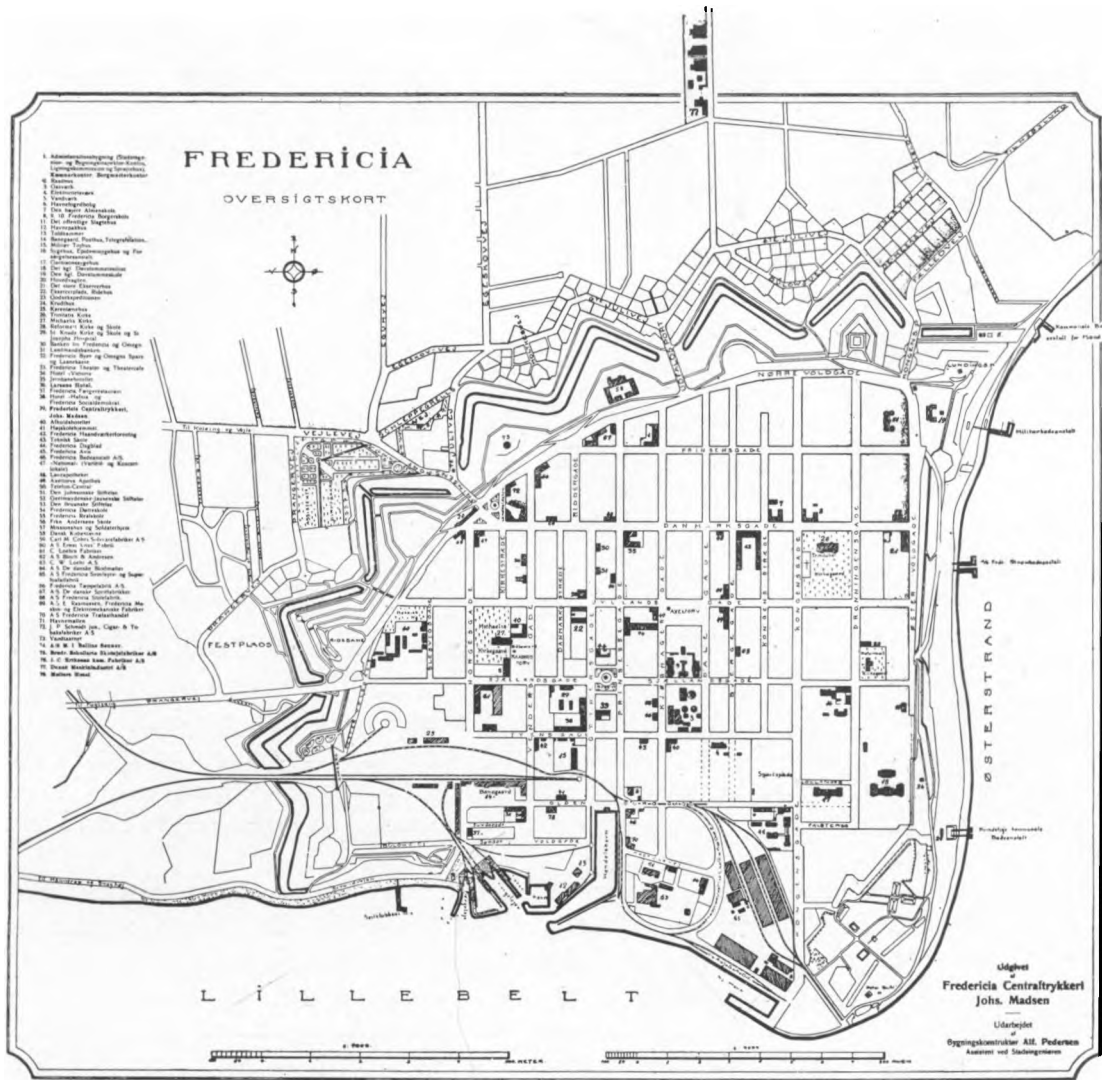
Dansk Købestævne er rejst paa Initiativ af fredericianske Mænd i Erkendelse af, at vi herhjemme savnede et centralt Mødested mellem dem, som frembringer, og dem, som forhandler, et Sted, hvor Landets Købmænd kan blive kendt med Landets Frembringelser, og hvor Producenter og Fabrikanter kan træffe de Handlende, som er nødvendig for at deres Varer kan spredes ud over Landet. Dansk Købestævne er en selvstændig, selvejende Institution under Kontrol af den danske Stat og Fredericia Kommune.

Det første Købestævne afholdtes 1913 i Militæretatens Eksercerhus i Forbindelse med et interimistisk Træskur. Tilslutningen var saa stor, og de indvundne Erfaringer saa opmuntrende, at man Aaret efter lod opføre en endnu større Tilbygning, medens samtidig Tanken om en permanent Købestævnebygning toges op. Verdenskrigens Udbrud 1914 og Indtrykket af

Fredericia Havn 1920.

de altovervældende Begivenheder udenom os bevirkede, at Stævnet for dette Aar blev opgivet. Men Tanken var for livskraftig til at lade sig holde nede, og 1915 afholdtes det næste Stævne. Resultatet heraf var saaledes, at alle Betæneligheder

Kort over Fredericia 1920.

maatte vige, og trods Krig og Dyrtid gik man i Gang med at rejse Stævnet sin egen Bygning paa Prins Christians Bastion. Stat og Kommune traadte hjælpende til, og det tredje danske Købestævne afholdtes i eget Hus! De efterfølgende Stævner har alle bidraget til yderligere at fastslaa denne Institutions Betydning og Berettigelse.

Den smukke og karakteristiske Bygning, der harmonerer saa fortræffeligt med de ejendommelige og storladne Omgivelser, er tegnet af Arkitekt Gundlach-Petersen.

Kastelshavnen efter dens Fuldendelse 1917.

Foruden selve Hovedbygningen, der er paa 4 Etager, og hvis Grundareal er 740 m² er opført to 1½ Etages Sidehaller, hver med et Grundareal af 800 m² foruden to mindre Administrationsbygninger.

Over Taarnbygningens Indgangsdør staar i Stenen indhug-

get det efterfølgende Epigram, der ogsaa kan staa som Motto for Fredericia By og dens Fremtid:

Hvor Fædre værged Land mod Fjendens Hær,
Her rejse vi, mens Krige Lande hæрге,
Vort Købestævne Hus for uden Sværd
Ved Fredens Dont vort gamle Land at væрге.

FREDERICIA MARK bestaar som foran anført, af Jorder, der har tilhørt de nedlagte Landsbyer Store og Lille Ullerup, Hyby og Hannerup. De udgør ialt 3110 Tdr. Land med 351 Tdr. Hartkorn. Af Skove findes Fuglsang og Hannerup Skove.

Jorderne er jævne, lermuldede og gode. Gennemsnitligt gaar der 10 Tdr. Land til 1 Td. Hartkorn.

Ullerup Kirke har ligget Nordvest for Fredericia paa en Bakke, vistnok den højeste paa Fredericia Mark; der er her rejst en Mindesten. En Vej, der fører fra Stenhøjvejen over den østlige Side af Kirkebakken til Kobbelvejen, kaldes endnu »æde Kirkevej«. Mod Øst begrænses Pladsen af en stejl Skrænt, og nedenfor i Lavningen findes et Vandhul. Det er Resterne af den i sin Tid saa berømte St. Folkwards Lægedomskilde, der senere vil blive omtalt. Store Ullerup By har ligget lidt Syd for Kirken, og Lille Ullerup har ligget Sydvest for denne i Nærheden af, hvor nu »Kalhavegaard« ligger. Pugdal Præstegaard har ligget i Nærheden af det for en Del Aar siden nedlagte Stendals Teglværk, Nord for Ullerup Bæk ved en lille Sidedal til den Dal, hvori Bækken løber. Byen Hyby laa nordvest for Fredericia, Syd-Sydpøst for Stenhøj ved Ullerup Dal. Vejen fra Fredericia efter Vejle førte ud ad Kongens Port, forbi Galgebakken, over Hyby Dal, gennem Hyby og derfra mod Nordvest tæt Syd for Ullerup Kirkebakke efter Bredstrup. Det kan endnu paavises, hvor denne Vej har gaaet, og at man har benyttet Murstensbrokker fra Ullerup Kirke til dens Istandsættelse.

Hannerup laa omkring Dalen øst for den tidligere Hold-an Kro. Dalen hedder endnu Hannerupdal.

Til hver Byggeplads i Byen udlagdes som omtalt en Jordlod i Marken til Arv og Eje, Resten deltes i 3 Dele, een til Lønning af Magistraten, en anden til Garnisonen og en tredje til Fællede eller Agerjord. Heraf var igen Fællederne fælles for alle Stadens Indbyggere, medens Agerjorden, 125 Jorder delt i smalle Agre, hvoraf $\frac{2}{3}$ skulde besaaes og $\frac{1}{3}$ græsses, knyttedes til de enkelte Byggegrunde inde bag Voldene. I en bred Halvbue udenom Fæstningens Udenværker anlagdes en Krans af 440 Havepladser, der ikke maatte benyttes som almindelig Markjord, men kun bruges som Haver og Kaalgaarde med letbyggede Lysthuse. Disse Pladser skulde bortsælges til Arv og Eje, og de indkomne Penge tilfalde Byens Kirker.

Da der i 1718 indlagdes Rytteri i Staden, inddroges de ovennævnte 125 Jorder, der da kaldtes Nye Hannerup Mark, tilligemed 16 andre Agre til Brug for Rytteriets Heste, ligesom Markerne syd for Koldingvejen afstoddes til Brug for Officererne. De Lodsejere, der mistede disse Jorder, fik til Deling 5000 Rd., og Byen fik desuden 20 Aars Konsumtionsfrihed.

Ved Salget af det koldinghus'ske Ryttergods i 1765 købte Staden disse Jorder tilbage, medens »Officersmarken« indlagdes til Sønderbygaard.

Da den Jord, som var bestemt til at udlægges som Jordlodder til Husene i Byen, hurtig slap op, fik senere Nybyggere i Stedet Ret til at lade et vist Antal Kreaturer græsse paa Byens Fællede.

Fællederne var delt i 2 Dele, en til hvert Sogn. Dansk Fællede laa udenfor Kongens Pørt, tysk udenfor Prinsens, medens Hannerup Krat og Harring Buskene henlaa som almindelig Fægang.

Byens Jorder var frodige og frugtbare, men gav kun ringe Udbytte, fordi de ikke fik tilstrækkelig Røgt og Pleje. Størsteparten af de Godtfolk, som byggede Hus og fik Jordlod, havde jo ikke det fjerneste Begreb om Agerbrug.

Lodsejerne deltes efter Sognene i 2 Grupper, hver med sin Oldermann, medens en Markmand holdt Øje med Kvæg og Jorder og fungerede som Ordenshaandhæver. Men Tyveri gik saa stærkt i Svang, at han ikke slog til, og 1695 maatte der udtages

Gammelt Billede fra Fredericia Søndermark.

2 Mand fra hvert Sogn til at hjælpe med at holde Vagt og hindre ulovlig Græsning og Rapseri af Korn. For disse vagthavende byggedes der Hytter, hvorfra de kunde holde Udkig, men i Midten af det følgende Aarhundrede inddroges de atter, og Markmanden blev igen ene om at holde Orden. Han fik for sin Ulejlighed aarlig 6 Skilling af hver Markjord og 3 Skilling af hver Haveplads.

Indtil 1851 anvendtes Indtægten af Fuglsang Skov sammen med Indtægterne af Aalegaardene og Færgeafgiften til delvis Lønning af Borgmester- og Byfogedembedet i Fredericia. Ved kongelig Resolution af 27. Marts 1851 overgik disse Indtægter til Kommunen imod at tilsvare Borgmesterembedet 900 Rd. aarlig, en Afgift der bortfaldt fra 1. April 1919 som Følge af Borgmesterloven af 1. Marts s. A.

I Aaret 1800 udskiftedes en Del af Byens Jorder, nemlig »de til Grundene i Staden udlagte Jorder«. Udskiftningen foretoges af Vejle Amts Landvæsenskommission, den paabegyndtes den 23. og sluttedes den 28. Juli. Udskiftningen skete i Henhold til kgl. Resolution af 13. Maj 1796 og efter en af Landmaaler Ravn i Jellinge udarbejdet Delingsplan. Taksationen af de forskellige Jorder foretoges af Sognefoged Hans Iversen, Sæholmgaard, og Sognefoged Peder Lassen, Trelde. Af Fællederne uddeltes en Del blandt de daværende Grundejere i Stedet for den omtalte Græsningsret, medens Resten forbeholdtes til Uddeling blandt senere Nybyggere. Enhver Nybygger fik 3000 Kv. Alen Jord efter Takst 24 for hver Daler Grundskyld, der hvilede paa hans Byggeplads, hvilket dog fra 1846 nedsattes til 1000 Kv. Alen. Nybyggerne har saaledes uden Betaling faaet Byggegrund og, naar denne var bebygget, ligeledes en Jordlod i Marken uden Betaling, indtil hele Forholdet ophævedes ved Resolution af 31. Marts 1858.

Om Udskiftningen i Fredericia skriver Landvæsens-Commissair C. Dalgas 1826: »I Fredericia have vel de gamle Ejendomsjorder fra umindelige Tider af været afdeelte i Lodder; men hvad skal man sige om en Ejendom, der paa 16 til 20 Alens Vide er en Fjerdingvej lang. En ny Udskiftning har ofte, og endog ganske nyligen, været foreslaaet, men Enighed kan ikke tilvejebringes. I Grunden indseer jeg ikke heller, hvad derved vilde være vundet, da Udflytning ikke kan finde Sted, og Ejerne altsaa ville komme til at nøies med to Lodder, een i Nærheden og een længst fra Byen; hvilket omtrent kommer ud paa eet med den nærværende Indretning; saa meget mere, som Fordelen af indhegnede Lodder her falder bort, da det er vedtaget, at ingen løse Creaturer komme paa Marken; Jorden desuden er for god til at spille paa Grøfter og Diger, som her, formedelst de mange smaa Lodder, vilde gaa i det Uendelige. — Huslodderne paa de, for omtrent en Snes Aar siden udskiftede, Fælleder, have vel en noget bedre Form, men da Lodderne følge Huus-Numrene og Fredericia-Mark er overordentlig vidtløftig, have mange over $\frac{1}{2}$ Miil og derover til deres Ejendom, hvilket for smaa Huusejere, der ingen Heste holde, falder meget besværligt. — Store Stykker af disse Fælleder ere desuden forblevne i den gamle Tilstand, og tillagte de mange ledige Byggepladser i Byen. De afbenyttes til Græsning for Byens Creaturer og til Exerccerplads for Garnisonen.«

Udskiftningen af »de private Jorder« (Gammelmarken og Kobbemarken) foregik den 16. Marts 1831 efter Planer af Landinspektør Oxholm, der af Hensyn til Hart-

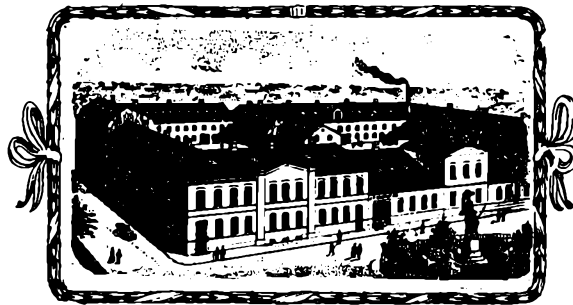
kornets forskellige Beskaffenhed i de to Afdelinger havde udarbejdet særskilt Delingsplan for hver af disse.

Af de 440 Havepladser udenom Fæstningsværkerne, som efter Bestemmelsen skulde bortsælges til Fordel for Kirkerne, blev allerede i 1720 Halvdelen uden Betaling tillagt den reformerte Menighed. 1743 paalagdes der Menigheden en Afgift paa 90 Rd., der senere nedsattes til 62 Rd. og helt bortfaldt i 1797. Siden har de paagældende Jorder uden Afgift været i den reformerte Menigheds Besiddelse.

Før 1864 var der kun faa Beboere paa Fredericia Mark. Nu er disses Antal ret betydeligt, og der er ikke saa faa mindre Gaarde, Bolsteder og Huse. Der findes to Skoler, Nørremarks- og Søndermarksskolen, der ligger i Nærheden af henholdsvis det gamle Hyby og det gamle Hannerup.

Da Bebyggelsen paa Marken er af nyere Oprindelse, er der ikke ret mange gamle Navne paa Ejendomme. De ældste er antagelig »Stenhøjgaard« og »Kalhavegaard«. Den tidligere »Hold-an« Kro paa Søndermarken bærer nu Navnet »Vangegaard«.

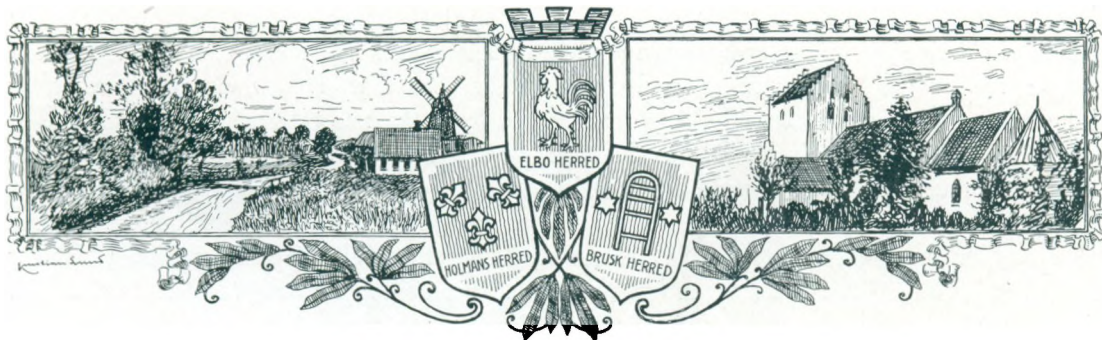
Paa Fredericia Mark findes der flere Minder fra Krigene. Paa Fælleden nord for Byen er saaledes endnu nogle Skanser, og »Ryeshøj« sydvest for »Kirstinebjerggaard« er en Mindehøj, opkastet hvor General Olaf Rye faldt 6. Juli 1849. Omkring paa Marken ved de forskellige Veje blev i Anledning af 50=Aarsdagen for 6te Julislaget rejst en Del Mindesten, hvor Skanserne har ligget.

UDSIGT OVER FREDERICIA OG EGNEN TIL VEJLE FJORD

Luftfoto af Holger Damgaard.

Lad vaje Fremtids Fane prud,
 Men Mindets Strøm skal dybes ud
 Til Havn for Slægtens Tanker,
 Saa hver en Plet her i vor Egn
 Omslynges, som et løvrigt Hegn,
 Af Kærlighedens Ranker. —

FREDERICIA OMEGN

EN HISTORISK, TOPOGRAFISK BESKRIVELSE AF ELBO OG HOLMANS HERREDER, EN DEL AF BRUSK HERRED SAMT STRIB I VENDS HERRED

ELBO HERRED er det mindste i Vejle Amt. Dets største Udstrækning er 20,7 km, og den største Bredde er 8,8 km. Det udgør den yderste og østligste Del af den Halvø, der skyder sig ud i Lillebælt mellem Vejle Fjord og Kolding Fjord og grænser mod Vest til Holmans og Brusk Herreder, idet Elbodalen med Spangaa og Rands Fjord (Lillestrand) danner Herredsgrænsen. Herredet er det frugtbarste i Vejle Amt, idet der gennemsnitlig kun gaar $9\frac{3}{4}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Overfladen er gennemgaaende lavtliggende og jævn, især i Midten og ved Rands Fjord, dog er der enkelte højtliggende og bakkede Strækninger mod Syd ved Kolding og mod Øst ved Trelde Næs, hvis yderste Punkt er Kasserodde. Jorderne er overvejende lerede og dybtmuldede med gode Enge og en Del Skov, 1769 Td., hvoraf Trelde Skov udgør de to Trediedele.

I Middelalderen hørte Elbo Herred til Almind Syssel og udgjorde et eget Distrikt under Brusk Herred; det hed den Gang Elendæ eller Elend, d. v. s. Udland. Skrive- maaden Endle eller Eld har ogsaa været benyttet. Sandsynligvis har Herredet engang været en Ø, afskaaret ved et Sund, der gennem Elbodalen har forbundet Rands Fjord og Gudsøvig. I Valdemar Sejrs Jordebog kaldes Herredet »Hr. Tokes Len utan Waden«, d. v. s. udenfor Vandet.

Baade i ældre og nyere Tid har Egnen om Fredericia været en Valplads. I Krigen 1644—45 under Torstensons Indfald led særlig Elbo Herred stærkt. Grunden

til, at det gik netop Elbo Herred saa ilde, angives af en datidig Kilde saaledes: »Hvis sig belanger, at Herredsmændene udi fornævnte Elbo Herred befindes saa ganske meget udplyndret mere end andet Steds, saa har Hovedaarsagen været, at Fjenderne, den ganske Armade, er kommen for kgl. Majestæts den store Skanse den allerførste Dag, da de indfaldt fra Holsten og i Jylland, og de er da ganske meget ilde blevne udplyndrede, baade imidlertid de laa for den, og indtil de havde den indtaget, saavel som siden, der de Svenske har antaget den lille Skanse igen at færdiggøre ved Snobhøie, saa og havde meget stor Durchtog og Vagt til og fra, Nat og Dag, ved samme Skanse og Strandsiderne, der Svenskens Armade var først i Landet. Siden, der kgl. Maj. den anden Skanse paa Bjergsodde anrettede, har de Svenske da igen med meget store Partier inddraget udi Elbo Herred, til og ofte gruelig udplyndret de fattige Folk deres Formue fra saavel som deres Heste og Hopper, at de fast ingen deraf har beholden, undtagen det kunde være et Plagføl eller gammelt Bæst, som Fjenderne intet var tjenlig. Tilmed befindes ogsaa mange deres Gaarde og Huse meget ilde ruineret, saavel som mange Gaarde og Byer nederbrudt og ganske afbrændte.«

Ogsaa i Svenskekrigene 1657–60 led Egnen meget. Da Svenskerne belejrede Fredericia havde de i et Par Maaneder en befæstet Lejr omkring Bredstrup, hvoraf man endnu kan finde Spor. Mange af Egnens Gaarde blev afbrændte, selv Kirkerne skaanedes ikke.

Hele Elbo Herred var en Ørken »hvert Hus af Fjenderne og Krigsfolket ganske afbrændt, ruineret og forødt«, saa det fattige Folk, der efter Freden atter kom tilbage for at bygge nye Hjem, kun evnede at rejse elendige Hytter, »af allehaande Skarnstimmer og Træer«, med Vægge af Løv og Ris, eller naar det kom højt, slagne med Ler.

Skovene handledes der lige saa ilde med, hvorom Tingbøgerne fra den Tid bærer Vidne: »Stoustrup Skov, liggende straks udenfor Frederiksodde, er meget forhugget og en Del Træer ganske forbrændt, som er gjort af de Svenske, saavel som af de kejserlige Brandenburgere og Polakkerne, som omkring haver standen med deres ganske Krigsmagter«, »Bredstrup og den nærliggende Ødsted Skov var i forleden Ufreds Tid meget forhugget, største Delen er kun nogle Stumper«, »Kongsted Skov er i Fejdetiden meget forhugget, eftersom de Svenske stod deromkring«, »Taastrup Skov er i Fejdetiden gjort stor Skade, baade ved Ildebrand og det, som er hugget«, »Børup Skov findes i forleden Fejdetid meget forbrændt og forhugget«, »Trelde Skov, derudi befindes af Fjenden meget at være hugget« osv.

Elbo Herred nævnes 1476 første Gang som Jurisdiktion. En Tid hørte det under Hønborg Len, men da dette nedlagdes i 1557, kom det under Koldinghus Len, fra 1660 under Koldinghus Amt. Sammen med Brusik og Holmans Herred samledes Elbo Herred 20. December 1687 til en Jurisdiktion. 26. December 1718 oprettedes Koldinghus Birk, hvorunder de tre Herreder blev lagt sammen med Jerlev, Andst og Slaugs Herreder. Tingstedet var til 1741 i Viuf, da det flyttedes til Kolding. Birket ophævedes 1770.

Fra 1793 lagdes Herredet under Vejle Amt. Indtil Retsreformen i 1919 hørte det i retslig Henseende under Elbo, Holmans og en Del af Brusik Herreders Jurisdiktion under Amtets 3. Forligskreds med Herredskontor i Fredericia.

Det hører nu under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion og 33. Politikreds.

I gejstlig Henseende danner Herredet eet Provsti sammen med Jerlev og Holmans Herreder.

Elbo og Holmans Herreder i Forening med Købstaden Fredericia danner en

Gammelt Kort over Coldinghus Rytterdistrikt 1721.

Opstillingskreds til Folketinget (Vejle Amts 1. Opstillingskreds).

I Elbo Herred ligger Købstaden Fredericia og Sognene Ullerup, Vejlbj, Erritsø, Bredstrup og Taulov.

ULLERUP SOGN (Fredericia Landsogn) omgives af Rands Fjord, Vejlbj Sogn, Fredericia Købstads Jorder, Erritsø og Bredstrup Sogne. Det er nu det mindste Sogn

i Elbo Herred, men var før Fredericia anlagdes det største. Jorderne hører til Egnens bedste, de er temmelig lavtliggende, jævne og lerede, gode til Hvedeavl. Gennemsnitlig gaar der $8\frac{2}{7}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Stoustrup Skov, ca. 80 Tdr. Land, hører til Sønderbygaard, Stoustrupgaard, Hermansminde og Højgaard. Egum Skove, »Strandskoven«, og »Endrup Krat« er ganske smaa. Elbækgaard i Egum og Kobbegaard ved Stoustrup har Skovskifter i Trelde Skov. Sognets Areal er 1372 Tdr. Land, Hartkornet ca. 156 Tdr. Gennem Sognet gaar den østjydske Længdebane, Fredericia—Vejle og Fredericia—Kolding samt Landevejene mellem disse Byer.

Fra Oldtiden har der været Bosteder i Ullerup Sogn, derom vidner de Oldsager, som ikke sjældent findes paa Markerne og i Mosehullerne. Der findes ogsaa flere Kæmpehøje baade paa Egum, Stoustrup og Fredericia Marker. Øst for Egum i Nærheden af Endrup Krat paa Bakkeskraaningerne ned mod Faarbæk har man saaledes fundet betydelige Rester af Lerkar og Muslingskaller og en stensat Grav med Rester af et Lerkar.

1291 skrives Navnet »Ughælthorp«.

I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: »Uldrup Sogen haffuer 5 Byer, Uldrup By haffuer 11 Gorde, Hyffby haffuer 14 Gorde, Handerup haffuer Gorde 9, Stosterup haffuer Gorde 4, Igom haffuer Gorde 9 och 1 Mølle, Præstens Residentz en enlig Gordt, Pugdal N. B. Østen ved Ulderup Kircke findes en Vand-sprøng, som var i gamle Dage meget raffnkundig och med et Kjeldeverck af Thre indfattet, kaltes Sancte Falquards Kjelde, och aff gamle Folches Beretning skal paa samme Sted veret sked store Miraculer paa sjuge Folch, som søgte thill samme Vand. Och findes paa Stedet endnu Skabelon aff Kjelden. En raffnkundign Revel, Skibsfolch vell bekjend er yderst ved Ulderup Land, kaldes Bjersø Odde.«

Da Fredericia i Midten af det syttende Aarhundrede anlagdes, udskiltes saavel Købstadjorderne som Markjorderne fra Ullerup Sogn. Af Sognets 5 Byer blev de tre, Ullerup (Store Ullerup og Lille Ullerup), Hyby og Hannerup, nedbrudte og tillige med Ullerup Kirke indflyttet i Fæstningen, medens de to tilbageblivende Byer, Egum og Stoustrup, lagdes til Trinitatis Kirke i Fredericia. Før den Tid udgjorde Ullerup og Vejlbj Sogn et Pastorat.

Indtil 1652 laa Ullerup Kirke og Præstegaarden »Pugdal« paa Ullerup Mark, nu Fredericia Nørremark. Ullerup Kirke, en gammel romansk Bygning, synes at have været ret anselig, men den havde som saa mange andre Kirker i Amtet lidt megen Overlast i Torstenssonfejden. I Aaret 1650 toges der Syn over Kirkerne i Elbo Herred, deriblandt ogsaa Ullerup. Dens Blytag, som var flænget og plyndret, var da atter bragt i Orden paa Vaabenhus og delvis paa selve Kirken, men endnu fandtes der store Brøstfældigheder. Taarnet neden paa det sydøstlige Hjørne var beskadiget og Muren »ganske megit vdfallen«. Ligesaa Pælene, som afstivede Taarnets søndre Side. En Istandsættelse ansloges at ville udkræve 2000 Mursten, 200 Tagsten og $3\frac{1}{2}$ Læster Kalk, foruden Bly til Taarnets Tag. Under Klokkerne behøvedes en Bjælke. »Dugen og Alterklæderne er formoltenit, gjøres storlig fornøden en Kalk og Disk, eftersom de tvende som tilforne var, blef i Ufredstid bortplonderit, Klinket, som var udi Kirkegaardslaage, er bort stolen for kort Tid siden.« Synet er undertegnet af Peder Nielsøn, Sognepræst, Niels Maszøn i Handrup, Laurits Hansøn

i Igum, Knud Jørgensen i Stoustrup og Knud Maszøn i Synderbyegaarde. Kirken var imidlertid, trods Mishandlingerne, sluppen forholdsvis let, sammenlignet med Nabo-soggenes, og Frederik III. havde af den Grund alvorlig tænkt paa at skaane den og ofre en anden i Stedet. I August 1654 foreslog han nemlig, at da Bredstrup og Kongsted Kirker vare saare brøstfældige, ja Bredstrup endog saa ringe, at hvis den ikke istandsattes inden Vinter »skal huellingen med fast den gandske kircke nederfalle«, og da Penge til Istandsættelsen ikke fandtes, skulde de jyske Rigsraader tage under Overvejelse, om ikke disse to Kirker kunde nedbrydes og Materialerne indføres i Frederiksodde til Hjælp til Kirkebygningen der. I saa Fald skulde Ullerup Kirke blive staaende og de to andre Kirkers Sognefolk søge denne »som skal være stor og vel vid macht holden«, men hvis Rigsraaderne saa syntes, kunde Ullerup jo ogsaa nedbrydes og dens 13 Bøndergaarde lægges til Bredstrup, hvis Kirke derved snarere kunde faa Midler til Istandsættelsen. Rigsraaderne traf saa den Afgørelse, at Ullerup Kirke skulde nedbrydes, medens Bredstrup Kirke bragtes paa Fode ved, at alle Koldinghus Lens Kirker hver maatte svare 40 Rd. til dens Istandsættelse.

Af Materialet fra Ullerup Kirke opførtes den nuværende Trinitatis Kirke i Fredericia, og bl. a. stammer Døbefonden, den lille Kirkeklokke og nogle Sokkelsten derfra. 1720 blev Kirkeklokken nedtaget og sendt til Lybæk til Omstøbning og forsynet med følgende Indskrift:

Forsamler Eders Tak til Herren i hans Bolig.
Ja takker, thi han gør, at Sværdet bliver rolig.
Seks Aar og næsten seks man hørte Vaabenlyd.
Da jeg blev dannet om, gav Freden Landet Fryd.

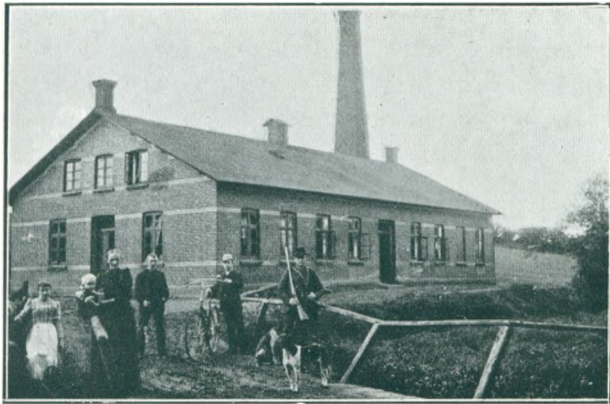
Det er Krigen med Sverrig 1709—1720, Forfatteren, rimeligvis Sognepræsten Pastor Bergendal, har tænkt paa. Som Vederlag for deres saaledes mistede Kirke havde Beboerne i Ullerup Sogn fri Jord til Begravelse paa Trinitatis Kirkegaard og fri Ringning med den ene Klokke til Begravelser. Ellers havde de ikke megen Glæde af at have deres Kirke i Fredericia, thi ofte blev de, naar de kom for at søge Kirken, forulempede af Soldaterne. Ikke sjældent fandt de Portene til Byen lukkede og maatte betale Soldaterne Drikkepenge for at komme ind, ligesom Skældsord og Stokkeslag ikke var ukendte. Ja, det hændte endogsaa, at fredelige Bymænd blev indespærrede i Vagten og maatte sidde til næste Dag. Der blev klaget til Herredstinget i Herslev 1705, og da det oplystes, at Forholdene var saa slemme, at Befolkningen selv baade døbte og tog til Alters, fordi de var afskaaret fra Sognekirken og Præsten, blev der truffet Foranstaltninger til, at Passagen blev gjort fri.

Ullerup Sogn er en egen Sognekommune, der hører under Trinitatis Kirke i Fredericia under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstings- og Amtets 1. Opstillingskreds samt 4. Udskrivningskreds, 469. Lægd.

I Sognet findes Byerne Stoustrup og Egum.

Egums Jorder udskiftedes 1770, Stoustrups 1772.

Egum (tidligere Igum eller Jgum) har Skole, Telefonstation, en Vand- og Vejr-mølle og tidligere et Mejeri »Bakkevæld«, der i 1897 indflyttedes til Fredericia, det nuværende Landbomejeri. Af større Gaarde findes »Højgaard«, »Egumgaard«, »Elbæk-

Mejeriet »Bakkevælde«.

Anders Christjensen (Sandberg), 1511 Niels Henriksen (Hvass), 1536 Christine Pedersen. 1579 mageskiftede den daværende Ejer, Axel Viffert, en Trediedel af Gaarden med Kong Frederik II.

gaard«, T.Thomsens, Hans Christensens og Enkefru Ebbesens Gaarde m. fl.

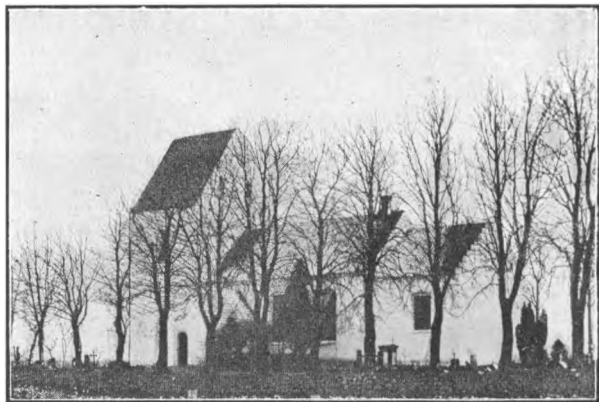
Stoustrup har Skole og følgende større Gaarde »Sønderbygaard«, »Stoustrupgaard«, »Hermansminde«, Jens Peter Thygesens Gaard o. fl.

Biskop Rasmus Møller, Fader til Digteren Poul Møller, død 1842, er født 1763 i Stoustrup paa Stoustrupgaard.

I Egum har været en Hovedgaard, der i 1459—1480 tilhørte

VEJLBY SOGN er det største i Herredet, 4051 Tdr. Land med 283 Tdr. Hartkorn. Det grænser mod Nord til Vejle Fjord og Rands Fjord, mod Vest til Ullerup Sogn, mod Syd til Fredericia Mark og mod Øst til Lillebælt. Sognet er det skovrigeste i Herredet. Foruden den store Trelde Skov (ca. 1179 Tdr. Land) findes der enkelte mindre Skove omkring i Sognet, bl. a. »Bøgeskov« mellem Egeskov og Trelde. Jorderne er i Midten af Sognet højtliggende og bakkede, men iøvrigt jævne. De er overvejende lerede og ikke meget muldede, flere Steder findes ret gode Enge. Gennemsnitlig gaar der $11\frac{1}{3}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn.

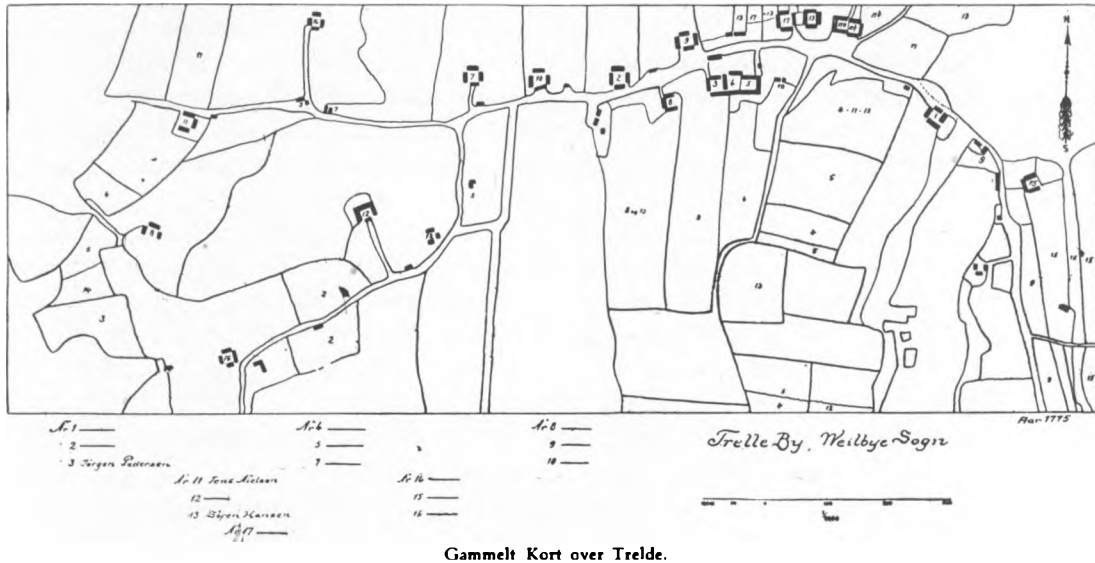
Af Oldtidsminder findes ingen nu, men af Præsteberetningen 1638 ses, at der ved Bydelen »Gade« forhen har været en Kæmpehøj eller Jættestue. Kjeldshøj øst for Tved og en Høj paa Vejlbj Mark vest for Byen er maaske ligeledes Rester af Kæmpehøje. Vest for Trelde ved den sydlige Side af et Engdrag findes et Voldsted med sparsomme Rester af Munkesten. I den ovennævnte Præsteberetning omtales Sognet saaledes: »Vejlbj Sogn haver 5 Byer: Vejlbj haver Gaarde 7, Tved haver Gaarde 3, Gade haver Gaarde 3, Egeskov haver Gaarde 9, Trelde haver Gaarde 11 og 4 halve Gaarde. Sønden for Vejlbj Kirke ved en By, kaldet Gade, findes 4 store Sten ført sammen, de 3 under og 1 ovenpaa, der siges af de gamle,

Vejlbj Kirke (Egeskov).

at Sognefolket skulde der paa nogle visse Dage og Tider forsamles og holde Guds- tjeneste og Offer. Udi Vejlbys Sogn paa den yderste og østre Ende af dette Herred er en navnkundig Odde, søfarende Folk vel bekendt, kaldet Kasser Odde. Hos samme Sted er en stor og navnkundig Skov, Kongelig Majestæts Vildthave, kaldet Trelde Neist. Udi Havet deromkring er mange Aalegaarde og andet Fiskefang.«

I Svenskekrigen led Sognet meget, omend efter Historikeren, Lærer J. J. Ravns Mening ikke saa meget som mange andre Byer paa Egnen. Kirken blev ilde med- taget, og bl. a. blev Alterbægeret bortstjalet. Det findes nu i Sandseryd Sognekirke i Smaaland i Sverrig. Det har følgende Indskrift: »Anno 1650 Vby Ebbe Gylden- stjern var Slotshrr paa Koldinghus oc Hr. Peder Bøgvadt Sognepræst til Wllerup oc Veeylby Sogner oc Tomas Hansen y Weyelby med Niels Jen. S. i Tved vaar Kirce-

Gammelt Kort over Trelde.

værgen blev denne Kalck gjort paa Weyelby Kirckes egen Bekostning.« Det er dog kun selve Foden, der stammer fra Vejlbys Kirke, Overdelen menes fornyet 1872.

De store Trelde skove var under Svenskekrigen 1657–60 Tilflugtssteder saavel for Herredets Bønder som for Fredericias Indvaanere. De byggede sig Hytter i Jor- den, hvoraf Spor endnu er synlige og kaldes Hyttstederne. I en Præstebetretning af 1766 anføres, at Sognets bedste Avl bestaar i Byg og Havre, der sælges til Fre- dericia og undertiden til Vejle. Nu er Agerdyrkning i god Stand, hedder det, men »i gamle Tider var det Bøndernes fornemste Haandtering at køre hver Dag til Køb- staden med et Læs Træ af Trelde Skov og at fortære alt, hvad de fik for samme i Købstaden, saa de ikke havde en Skilling med sig hjem.«

Indtil Fredericia By anlagdes, var Vejlbys Sogn Annex til Ullerup, og Sogne- præsterne boede paa Præstegaarden i Pugdal. Da Ullerup Kirke og Præstegaard flyttedes ind i Fredericia, blev Vejlbys Annex til Trinitatis Kirke her, indtil 1901, da Sognet fik sin egen Sognepræst. Denne, der tillige er Kapellan ved Trinitatis Kirke, bor i Fredericia. Der er den Mærkelighed, at Sognet har Navn efter Vejlbys, skønt

Trelde Mejeri.

Kirken ligger i Egeskov. Sandsynligvis hidrører dette fra, at Vejlbj, da Kirken byggedes, var en betydeligere By end Egeskov, der maa ske endogsaa først er opstaaet efter, at Kirken var bygget.

Kirken bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd, Skibet og Koret har fladt Loft og stammer fra romansk Tid. De er opført af Granitkvadre og Fraadsten paa Sokkel med Skraakant. Korgavlen har Rundbuestil, og Spor

af saadan findes ogsaa paa Sidemurene. En Norddør og flere Vinduer er tilmurede. I den senere Middelalder er Taarnet blevet tilbygget af røde Munkesten med hvælvet Undermur. Altertavlen med et nyere Maleri forestillende Kristus paa Vandring til Emaus samt Prædikestolen med Evangelisterne er i Barokstil. Døbefonten er af Granit i romansk Stil med Rundbuefrise. I Koret findes et ældre Alterbillede forestillende Himmelfarten. Messinglysestagerne er i 1694 skænkede til Kirken af Jens Nielsen i Byen Gade. I Korbuen findes et Krucifiks. Nederst i Kirken skal der have været en Begravelse for Ritmester Levetzau til Trelde. Kirkeklokken, der bærer Aarstallet 1790, er paa den Tid bekostet omstøbt af Kirkens daværende Ejer, Agent og Borgmester Bruun i Fredericia.

Kirken ejes af nogle Privatmænd.

Vejlbj Sogn er en egen Sognekommune, der hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstings- og Amtets 1. Opstillingskreds samt 4. Udskrivningskreds, 468. Lægd.

I Sognet findes følgende Byer: Vejlbj med Tved, Egeskov, Bøgeskov, Kirstinebjerg og Trelde.

Jorderne i Vejlbj og Egeskov udskiftedes 1773, i Trelde 1774. Hans de Hoffmann skriver herom: »I Trelde findes en Banke med Mergel, som er undtaget ved Jorddelingen. Fra de store Gaarde er der solgt Parceller, hvorved er blevet

Trelde Næs.

mange nye Bolsmænd. Priserne var ved Auktionen 3, 4, 5 à 600 Rd. pr. Td. Hartkorn, og desuden har Køberne selv bygget Husene.»

I Vejlbj (1340 og 1395 kaldet Wæthælby, 1476 Vedelby, 1524 Vettelby) findes en Mølle samt følgende Gaarde: »Vejlbjgaard«, »Annelyst«, Hans Sørensens Enkes Gaard, »Fredenslund«, Søren L. Jensens Gaard, »Sølundgaard«, A. Knudsens og Jens S. Sterndorffs Gaarde m. fl. og i Tved »Tvedgaard«.

I Egeskov (1373 kaldet Hegeskov, senere Igeskov, 1451 Egeskov) findes Kirke, Skole, Telefonstation og Brugsforening samt følgende Gaarde: »Bjerrisgaard«, »Ousensgaard«, Søren Dahls Enkes, Søren Madsens og Søren S. Sterndorffs Gaarde m. fl.

Egeskov deltes tidligere i 3 Dele, Egeskov, Gade og Lomholt. Egeskov var da Navnet paa Gaardene og Husene øst for Kirken. Gade var Navnet paa 3 Gaarde syd for denne og Lomholt en enlig Gaard sydøst for Kirken.

Trelde har Skole, Telefonstation, Mølle, Forsamlingshus, Andelsmejeri og Bageri samt Gaardene: »Karensminde«, »Treldegaard«, »Østerbygaard«, »Strandgaard«, »Pallesgaard«, »Johannesminde«, »Virkelyst«, »Enggaard«, »Færgegaarden« m. fl. Endvidere Trelde Sande og Trelde Klint med Toldopsynsbolig og Huse.

Kirstinebjerg har »Kirstinebjerggaard« og flere andre Gaarde.

BREDSTRUP SOGN omgives af Taulov, Erritsø og Ullerup Sogne samt Gaarslev og Pjedsted Sogne i Holmans Herred og Herslev Sogn i Brusk Herred. Det har en Størrelse af 2470 Tdr. Land og er bekendt for sine fortrinlige Jorder, idet der gennemsnitlig kun gaar 8 Tdr. Land paa 1 Td. Hartkorn. Jorderne er temmelig jævne, stærkt lerede og muldede. Sognet er fattigt paa Skov, men der findes gode og ret betydelige Enge. Det grænser mod Nord til Skærup Aa, mod Vest til Spangaa, mod Syd til Taulov og mod Øst til Ullerup og Erritsø Sogne.

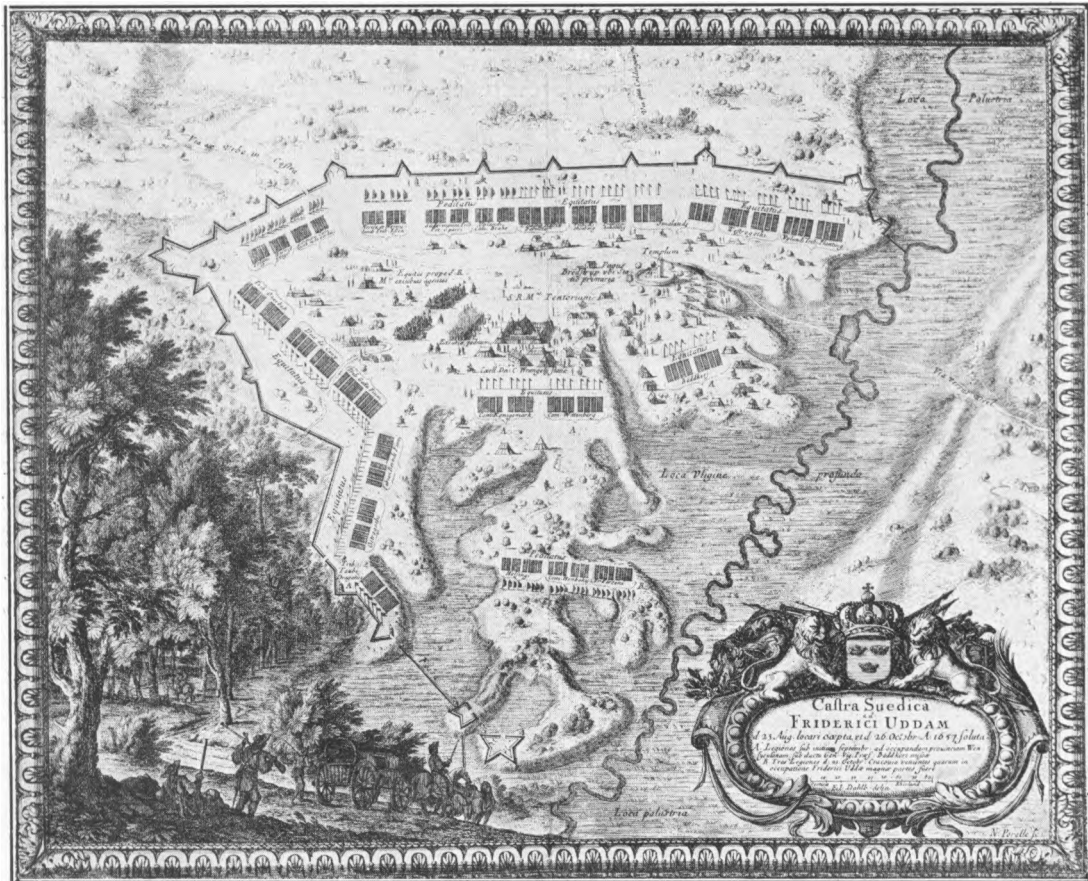
Sognet har været beboet fra Oldtiden, men der findes ikke mange Oldtidsminder. Ved Højgaard paa Kongsted Mark findes Rester af flere Kæmpehøje; i en af disse har man fundet baade Sten- og Broncesager. Af den tidligere omtalte svenske Lejr findes endnu enkelte Rester, bl. a. en Skanse nord for Bredstrup. I Bakkeskrænterne ved »Spanggaard« er endnu Spor af Udgravninger for de Stalde, Svenskerne der har haft.

Indtil efter Svenskekrigen var Sognet delt i 2 Sogne, Bredstrup og Kongsted, men Kongsted Kirke blev i Krigen saa medtaget, at Beboerne søgte om Fritagelse for at bygge den op igen. Stedet, hvor den har ligget, er endnu synligt paa Kongsted Mark. Ved en Bispevisitation for nogle Aar siden skænkede den daværende Ejer, Jens Gydesen, »Kongstedgaard«, en Plads

Bredstrup Kirke.

til Anbringelse af et Mindesmærke i Lighed med det, der er rejst for Ullerup Kirke, men den smukke Tanke er endnu ikke blevet til Virkelighed. Kirkens Døbefont staar i Bredstrup Præstegaards Have. Naar Kirken blev saa ilde medtaget i Krigen, skyldtes det for en stor Del, at Svenskerne benyttede Bygningsmaterialerne til deres Lejr. Østlig paa Kongsted og Bredstrup og nogle af Ullerup Sogns Jorder har tidligere ligget 2 Byer, Husby og Rerslev. De er sandsynligvis forsvunden i den sorte

Svenske Lejren ved Bredstrup 1657.

Pests Tid, da Befolkningen mange Steder, navnlig i Sognene i Ribe Stift, helt uddøde. Rerslev har rimeligvis ligget midtvejs mellem Kjærsgaard og Stoustrup; Ejendommene her benævnes »Tuerner«, der vist nærmest er et Øgenavn; de kaldes ogsaa »Amtet«. Husby har ligget længere mod Øst, nord for Stoustrup. Den nordlige Del af Stoustrup Mark kaldtes tidligere Husby Mark og var i 1688 delt i 15 Parceller. 1780 kaldtes en mindre Gaard, der laa lidt nordvest for Kobbegaarden, »Husbygaard«. Til Bredstrup Sogn hørte 1638 Byerne Bredstrup med 10 Gaarde og Stalderup med 4 Gaarde og Tørp med 3. Paa den venstre Side nedenfor Kongsted fandtes en stor Aa »Kongsted Hvand« (deraf Navnet »Hvandlund«).

I 1330 kaldtes de to Sogne »Brestorp« og »Kungsteth«.

Beboernes Andragende om ikke at genopbygge Kongsted Kirke blev bevilget 1661, og Sognet blev lagt ind under Bredstrup. Kirken her bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Loftet er fladt med Dekorationer af Løvværk. Kirken stammer fra romansk Tid med Spor af Overgangsstil og er opført af raa Granit med Hjørnekvadre paa Sokkel med Skraakant. Syddøren med Granitsøjler og Ellipsebue er bevaret. En Norddør og flere Vinduer er ligesom i Egeskov Kirke tilmurede. Korbuen er nedbrudt, saaledes at Skib og Kor gaar ud i et. Altertavlen med et nyt Maleri, Himmelfarten, og Prædikestolen med Snitværk af Lidelseshistorien er i Barokstil. Døbefonten er af Granit og bægerformet. Messinglysestagerne er fra 1694 og skænket af Lars Knudsen i Kongsted. Orgelet er fra 1894.

Kirken tilhører en Privatmand.

Bredstrup Sogn er en egen Sognekommune, der hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstings- og Amtets 1. Opstillingskreds. 4. Udskrivningskreds, 470. og 471. Lægd.

I Sognet ligger Byerne Bredstrup, Stallerup, Kongsted og Torp. Jorderne udskiftedes i Bredstrup 1773, i Stallerup 1774, i Kongsted og Torp 1772.

Bredstrup har Kirke, Skole, Præstegaard, Missionshus og Telefonstation. Der findes følgende større Gaarde: »Bredstrupgaard«, »Spanggaard«, »Albjerre«, »Hofmansminde« (Bredstrup, Ullerup og Pjedsted Fattiggaard), »Hauggaard«, »Ellegaard« o. fl. »Spanggaard« var oprindelig en saakaldt kongelig Dugmagerfabrik, anlagt 1778 paa en Eng ved Bredstrup, der tilhørte Kirken. Aar 1819 fik den daværende Ejer Privilegium paa at drive Farveri, og ved Tilkøb af Jord fremstod den nuværende Gaard.

Stallerup har Gaardene: »Østedgaard«, »Stallerupgaard«, »Engdalgaard« o. fl.

Kongsted har Skole og Gaardene: »Kjærsgaard«, »Hyllersgaard«, Hans Bechs Gaard, »Kongstedgaard«, Hans Geertsens Gaard, »Grønlundgaard« o. fl. Endvidere Kjærsgaard Mølle.

Østedgaard, der ligger smukt ved Rands Fjord, skødedes med andet Gods af Fru Karen Krabbe til Skovgaard og Otto Banner til Asdal 1578 til Kongen. Den beboedes i det 18. Aarhundrede af Hofjægermester Gerh. Brockdorff, der opførte en smuk Hovedbygning, vistnok den nuværende, paa Ejendommen, som forhen var »en ringe Hytte og et øde Sted« — heraf sikkert Navnet. En Del af Jorderne er købt fra Stallerup, der derved er blevet mindre, end det forhen var.

I Torp findes Gaardene »Torpgaard«, »Snorom« o. fl. samt Heise Kro.

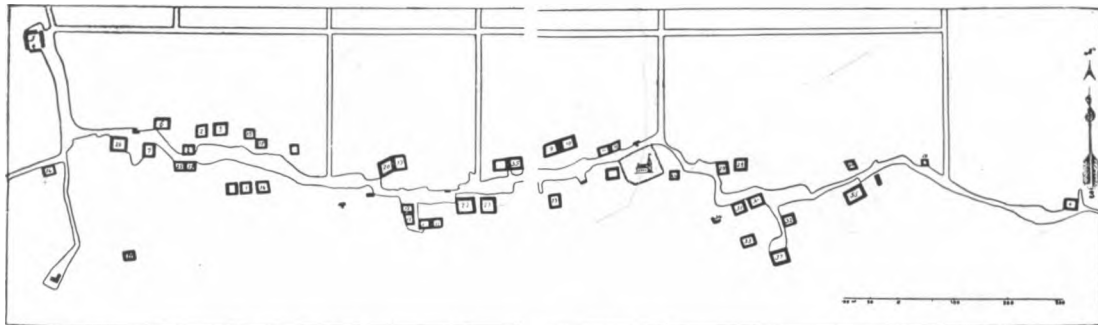
Fra 6te Juli Slaget ved Heise Kro.

ERRITSØ SOGN grænser mod Øst og Syd til Lillebælt, mod Nord til Fredericia Mark og Ullerup Sogn, mod Vest til Taulov og Bredstrup Sogne. De temmelig jævne Jorder er frugtbare, dybtmuldede Lerjorder. Der gaar gennemsnitlig ca. 10²/₉ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Der findes dog ogsaa pletvis mindre gode Jorder, særlig ved Lyng og ved Snoghøj. Sognet er ikke ret rigt paa Skov, den, der findes, ligger i Sognets sydvestlige Del, »Sønderskoven« og »Ladegaardsskov«. Et af de ældste Overfartssteder til Fyen, nemlig Snoghøj, findes i Sognet. Størrelsen er 2978 Tdr. Land med 300 Tdr. Hartkorn.

Sognet har været beboet fra Oldtiden. Der findes af og til Redskaber fra Stenalderen, og der har tidligere været en Del Kæmpehøje paa Bymarkerne, men de er

Erritzøe By og Sogn

(Coldinghuus Amt) Aar 1773.

Nr. 1 A. Chrøstensen
- 2 |
- 2 |
- 3 Chr. Pedersen
- 4 Lauc Pedersen
- 5 N. Mikelsen
- 6 Ignofius Pedersen
- 7 H. P. Bundgaard
- 8
- 9 |
10 | B. Frantzen

Nr. 11 |
- 11 |
- 12 |
- 12 | Soren Nielsen og Th. M. Kragh
- 13 |
- 14 |
- 14 |
- 15 |
- 15 | Chr. Sørensen og Ude Hansen
- 16 |
- 16 |
- 19 P. Andersen

Nr. 20 N. Tffomsen
- 21 |
- 21 | H. H. Pillboe og J. N. Nyboe
- 22 M. Faugaard
- 23 J. Faugaard
- 25 |
- 25 |
- 26 Ped. Elkier
- 27 |
- 28 |
- 28 |

Nr. 30 Tho. Hansen
- 31 Niels Nielsen
- 32 H. Simonsen
- 33
- 34 H. N. Laasen
- 35 Sar. Paallesen
- 37
- 37
- 44
- 53 P. Hansen
- 55 Annexgaard
- 59
* Mølle

Gammelt Kort over Erritzøe.

nu sløjfede. Navnet Erritzø skrives 1340 Ærexhøgh, 1417 Erixhøg, 1425 Erikshø, 1435 Ærixhøy. I Præsteberetningen fra 1638 hedder det: »Der udi den ene By Erretzøe, haver 28 Gaarde og 1 Mølle. Nok er der i Skoven en enlig Gaard Hønborriggaard. Hønborrig har været et Slot og Befæstning tværs over for Hindsgavl i Fyen, der blev ruineret udi Skipper Clementz og hans Medfølgeres Anløb her udi Landet. Østen for Erretzøe ved Stranden paa en Odde er en lystig Sted kaldet Lyng, der er saa vidt begreben, at en Færgemand, som derpaa bor, haver der en Toft at pløje og saa paa. Nok udi Erritzøe Sogn tværs over for Middelfart ere 3 Færgehuse kaldet Snobhøje.«

Som hele Egnen led ogsaa Erritzø meget i Svenskekrigen. I en Jordebog fra 1662 hedder det for 12 Gaardes Vedkommende, at de er »ganske øde«, for andre tolv, at der er bygget »noget igen«, »lidt igen«, »en lille Hytte« osv. Af Byens 28 Gaarde synes saaledes kun de 4 at være sluppet uskadt.

Sognet var tidligere Annex til Taulov, men det blev den 7. December 1665 af Kong Frederik III. gjort til Annex til den tyske Kirke i Fredericia (St. Michaelis

Kirke), naar den daværende Sognepræst i Taulov døde, hvilket skete 1667.

Snoghøj siges at have Navn af at »snøve«, d. v. s. dvæle eller tøve, og at dette skulde hidrøre fra, at Kong Knud den Hellige tøvede her, da han i 1086 flygtede fra Nørrejylland til Fyen. Om dette er rigtigt eller ikke faar staa hen, men det viser i hvert Fald Overfartstedets Ælde. 1574 klagedes over, at

Færgfolkene tog ublu Færgeløn, og den 31. December s. A. fastsatte Kongen derfor gennem et aabent Brev følgende Takster: »Naar en enlig Person vil sættes over fra Medelfar til Snaagehøj eller fra Snaagehøj til Medelfar paa en Baad, skal han give 1 Mark danske.« Kom der flere, der vilde lade sig sætte over paa samme Baad, skulde hver give $\frac{1}{2}$ Skilling, havde nogen Gods med sig, skulde han betale 1 Skilling for hvert Læs, dog beregnedes ikke det, som en gaaende Person kunde bære. For 2 Heste med Vogn skulde betales 4 Skilling, for Øxne, Heste, Øg osv. 1 Skilling, for et Faar eller et Svin 1 Album.

1644 led de Danske et Nederlag ved Snoghøj i Krigen med Torstenson, men 4. Maj s. A. indtog Anders Bilde den derværende af Svenskerne opførte Skanse, efter at han den 1. Maj havde slaet disse ved Kolding. 1653 oprettedes et Værts- hus ved Snoghøj og forenedes med Færgeriet. Den første Færgemand og Gæstgiver var Niels Nielsen Ammidsbøl.

Erritsø Kirke.

Fra Snoghøj i Tredserne.

Snoghøj er, næst Færgefarten og den smukke Beliggenhed lige overfor Middelfart og Kongebroen og med vid Udsigt over Hindsgavl Skove og de skovbevoksede Kyster, blevet bekendt for sin Planteskole og Have, der 1839 anlagdes af Kammerherre H. C. Riegels.

I Juni 1848 blev af Krigsministeriet beordret anlagt et Brohoved ved Snoghøj. Med sine høje Volde og en dyb Grav tværs over Haven forårsagede det en slem Forstyrrelse i Haven, hvori yderligere flere Tusinde unge Frugttræer blev omhuggede, for at Fjenden ikke skulde finde Dækning bag dem. I Februar 1849 blev dette Befæstningsanlæg dog opgivet, og i Stedet paabegyndtes Forstærkningsarbejderne ved Fredericia. Planteskolen paa Snoghøj kom snart i Orden igen. Foruden de Millioner af Naaletræer og Læplanter samt Frugttræer og Frugtbuske, der er udgaaet derfra, gjordes mange

Brovad Mejeri.

interessante Forsøg med nye Træsorter. Snoghøj Planteskole var en af de første, der indførte Avl af Tomater paa Friland, nemlig i 1848, og begyndte Aaret efter, ogsaa som en af de første, at dyrke Gulerødder i Marken som Foder til Heste og Kreaturer. Fra Kammerherre Riegels Virksomhed og Planteskolen paa Snoghøj stammer Interessen for Plantning og for Hedesagen, og det var paa det derved skabte Grundlag, at Oberst Dalgas siden

byggede videre, og Hedeplantningen fik sit store Opsving.

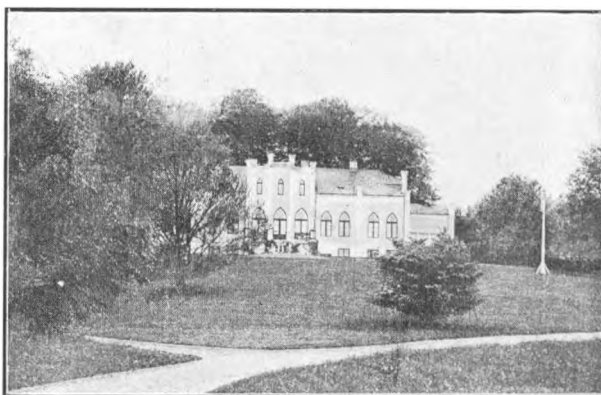
Den gamle Erritsø Kirke var opført i Overgangsstil af Granit, Flint, Al og Munkesten. Den havde »et maadeligt Taarn« med 2 Klokker og i Koret en Tavle over Søkaptejn Peder Grib, som døde paa Snoghøj 1757. Paa Grund af Brøstfældighed blev Kirken nedbrudt 1898, hvorefter den nuværende blev opført efter Tegning af Arkitekt I. A. Bjerre i Fredericia. Den er i romansk Stil med Spir, opført af røde Mursten og med fladt Loft. Den indviedes den 7. Maj 1899 af Biskop C. V. Gøtzche. Kirken er smukt dekoreret, og i Taarnet er ophængt to klangskønne Klokker. I Korets Vinduer er indsat smukke Glasmalerier, forestillende Peder og Paulus og skænkede af Kirkeudvalgets Formand, afdøde P. Holt, Sandal. Kirken er forsynet med Orgel, og der er indlagt Varmeapparat.

Kirken tilhører en Del af Tiendeyderne.

Erritsø Sogn er en egen Sognekommune og hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægkreds, 5. Landstings- og Vejle Amts 1. Opstillingskreds samt 4. Udskrivningskreds, 474. Lægd.

I Sognet findes følgende Byer: Erritsø, Lyng og Lyngsodde. Jor- derne udskiftedes 1772.

I Erritsø findes, foruden Kirken, Skole, Missionshus, Forsamlingshus, Sparekasse (oprettet 1893), 1 Vejrmølle, 1 Vandmølle, Andelsmejeriet »Brovad« og flere Tegl- værker. Endvidere Fiskerhøjskolen ved Snoghøj og følgende større Gaarde: »Holtegaard«, »Snoghøj«, »Snaremosegaard«, »Sønderskov- gaard«, »Fougaardsminde«, »Tofte- gaard«, »Højborggaard«, »Erritsø

Damgaard.

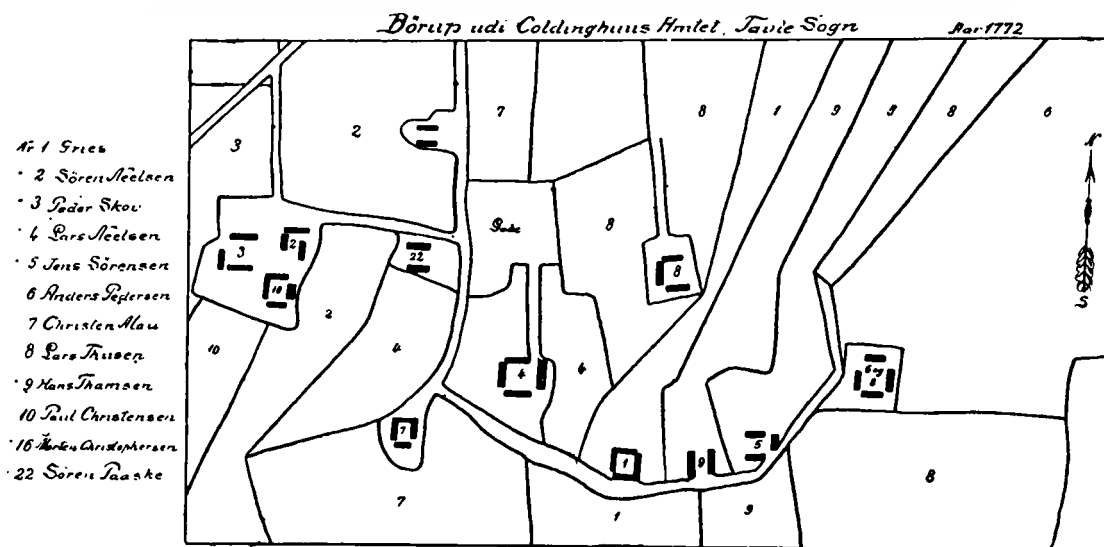
Møllegaard«, »Sølyst«, »Damgaard«, »Hovgaard«, »Havlykke«, »Brogaard«, »Sanddal«, »Henneberg Ladegaard« m. fl.

Henneberg Ladegaard, tidligere Hønberg Ladegaard, er Ladegaarden fra det gamle Hønberg Slot, som tidligere laa ved Stranden mellem Hagenør og Erritsø Sogneskel. Den udgør nu en Ejendom sammen med Lystgaarden »Damgaard«, hvis Hovedbygning er opført 1851 af Grev Ahlefeldt. Det samlede Hartkorn er godt 19 Tdr.

Hønberg Ladegaard beboedes 1643 af Slotsfogden paa Koldinghus Jacob Johansen. Under Torstensons Indfald 1644 blev den »ganske ruineret«.

Lyng og Lyngsodde har Gaard, Teglværk, Fiskerleje, Skole og Fattiggaard.

TAULOV SOGN grænser mod Syd til Kolding Fjord, mod Øst til Erritsø, mod Vest til Elbodalen og mod Nord til Bredstrup Sogn. Det er 4020 Tdr. Land stort, med 363 Tdr. Hartkorn. Den sydlige og ganske særlig den sydøstlige Del af Sognet er bakket. Jorderne er gennemgaaende af god Beskaffenhed, i den nordlige Del lerede, i den sydlige og østlige Del sandblandede, enkelte Steder endog temmelig

Gammelt Kort over Børup.

magre Sandjorder. I Gennemsnit gaar der 10⁴/₅ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Af Skove findes en Del i Taulov, Taarup og Børup, ialt ca. 192 Tdr. Land. I Elbodalen er ret gode Enge og en Del Tørvemoser. Tidligere fandtes to Søer i Elbodalen, nemlig Taulov og Holme Sø. De er nu begge næsten tilgroede. Til Sognet hører to smaa Øer, Kidholmene i Gudsø Vig.

Af Oldtidsminder findes i Taulov Sogn kun enkelte. Saaledes findes der et Par Kæmpehøje ved Taarup Skov, og der er flere Spor af saadanne paa Taarup og Taulov Marker. I gamle Dage laa det kgl. Slot Hønberg og Hovedgaarden Søholm

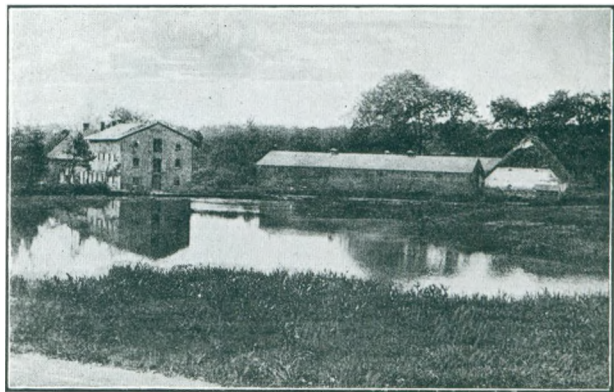
Taulov Sogns Missionshus.

Sogn haver tilforn været kaldet Thagelhøje Sogn, haver Byer 7 og en Mølle.« Byerne var Nebel med 6 Gaarde, Børup med 8, Thorup (Taarup) med 4, Odersted (Oddersted) med 4, Skjærbech (Skærbæk) 11, Studsdal med 1 og Gudsø med 4 Gaarde. »I Tavlov Sogn er en fornemme enlig Gaard kaldet Søholm. Ved Skjærbech haver været en Kilde, kaldet Korskilde, af nogle kaldet Helbreds Kilde. Udi Børup Skov er en Kæmpegrav, omsat med tvende Rader Stene tvert over. Under Børup Land er en Røff (et Rev) udi Stranden, kaldet Børup Sand, søfarende Folk vel bekendt. Paa Børup Mark er en vidtbegreben Dal kaldet Liung.«

Taulov Sogn led som den øvrige Egn meget under Svenskekrigen, og Jordebogen fra 1662 bærer de sædvanlige trøstesløse Betegnelser »er øde«, »er ganske øde«, »er næstendels øde« ved de fleste Gaarde.

Søholmegaard eller Søholmsgaard tilhørte tidligere Ribe Bispestol og inddroges ved Reformationen under Kronen. Omkring Aaret 1455 ejedes Gaarden af Jens Rosen, der førte Slægten Gyrslinges Vaaben. Gudsø er bekendt fra Kampene den 3. og 7. Maj 1849, da de danske efter en helt modig Kamp mod de overlegne Oprørs- og tyske Rigmestere trak sig tilbage til Fredericia.

Taulov Kirke bestaar af Skib med Apsis, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Skib og Kor har fladt Loft. Den er opført i Overgangsstil af Granitkvadre paa Dobbeltsokke. Syddøren, der endnu benyttes, har Søjler, hvoraf den ene har ottekantet Skaft med Fodstykker og Kapitæler med udhuggede Figurer. En tidligere Norddør er tilmuret. En Vinduesoverligger med udhugget Krieger findes i Koldinghus Museum. I den senere Middelalder tilføjedes Taarnet, væsentlig opført af røde Muren, med hvælvet Undermur og Rundbue indtil Skibet (repareret

Gudsø Mølle.

i Sognet. Nu er af Slottet kun Voldstedet tilbage, og af Hovedgaarden nogle mindre Gaarde og Ejendomme, der kaldes Holme Mark. Byen Taulov kaldes ofte Tavlov Nebel, hvilket tyder paa, at det er en ny By. Maaske har den forhen ligget et andet Sted paa Bymarken og er ved dens Flytning blevet kaldet for Nebel, og den nye By.

I Præsteberetningen fra 1638 omtales Sognet saaledes: »Tauloe

1863 og 1868). Vistnok meget senere tilbyggedes Vaabehuset af store gule Mursten og den næsten cirkelrunde Apsis (se Vignetten Side 53) af røde Munkesten paa Granitsokkel med Skraakant og med et med Bly tækket Pyramidetag. Paa Østsiden er der to Stentavler med Aarstallet 1581 og Bogstaverne B R = K F og B R = K M samt Jomfru Birgitte Rosenkrantz' fædrene og mødrene Vaaben. Apsisen indrettedes til Gravkapel af Birgitte Rosenkrantz til Nebbegaard, død 1586, for hende og hendes Søsken-

Mejeriet »Lillebelt«.

debarn, Fru Sidsel Rosenkrantz, død 1581. Senere blev det Gravkapel for Amtmand V. L. V. v. Bülov, død 1785, hvis Kiste tilligemed hans to Hustruers staar der. Kapellet skiltes fra Koret ved en Mur med en Smedejernsdør, der bærer Aarstallet 1758. Altertavlen med Aarstallet 1683 og et nyere Maleri (Christus) og Prædikestolen er i Barokstil. Døbefonten er af Granit med Rundbuefrise. — Kirken tilhører Sogneboerne.

Taulov Sogn er en egen Sognekommune og hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstings- og Amtets 1. Opstillingskreds samt 4. Udskrivningskreds, 472. Lægd (Taulov) og 473. Lægd (Børup).

I Sognet findes Byerne Taulov, Børup, Taarup, Taarup Østerskov, Skærbæk, Studsdal, Oddersted, Gudsø og Holme Mark. Jorderne udskiftedes i Gudsø 1771, i Skærbæk 1773, de øvrige Byer 1772.

Skærbæk Fiskerihavn 1920.

Taulov benævnes 1456 Tagelhøgh, 1524 Taveløff. Siden Udskiftningen er Byen bleven forandret meget. Den er blevet Stationsby, og der er navnlig i de senere Aar bygget mange Huse. Der findes Kirke og Præstegaard, Skole og Forskole, Missionshus, Spa-rekasse (oprettet 1891), Hotel, Jernbane-, Telegraf- og Telefonstation og af større Gaarde bl. a. »Tavlovgaard« og »Højgaard«.

Taarup og Taarup Østerskov med Gaardene: »Taarupgaard«, »Taarup Møllegaard«, »Kvistgaard« og Joh. Huus Christensens Gaard og flere Gaarde og Huse.

Børup med Vejrmølle og Andelsmejeriet »Lillebelt« paa Børup Mark har Gaardene »Børupgaard«, »Mariesminde«, »Børup Overgaard«, »Rugballegaard«, »Kirstineberggaard«, »Lundegaard«, Søren Kongsted Jensens Gaard o. fl. Ved Hagenør findes et større Teglværk.

Skærbæk med Skole, Mølle, Toldopsynsbolig, Fyr, Telefonstation, og Fiskerleje har Gaardene »Elisabetsminde«, »Luchts Minde«, N. Juhls og J. Basses Gaarde m. fl. Endvidere en Fiskerihavn, der indviedes 1920.

Studsdal har Skole og 2 Gaarde.

Oddersted har 8 Gaarde.

Gudsø har 5 Gaarde, deriblandt den ved Landevejen smukt beliggende Gudsø Vandmølle.

Holme Mark har foruden den bekendte Krybily Kro 4 andre Gaarde.

HOLMANS HERRED

Holmans Herred grænser mod Nord og Nordøst til Vejle Fjord, mod Sydøst til Rands Fjord og Spangaa, mod Sydvest til Brusk Herred og mod Vest til Jerlev Herred og Vejle Købstadjorder. Den største Udstrækning fra Vest til Øst er 13,1 km, fra Nord til Syd 11,3 km. De højtliggende, især mod Nord ved Fjorden, bakkede Jorder (Hathøj) er dels lerede, dels sandede og muldede, men i det hele frugtbare. Af de smaa Vandløb kan nævnes Skærup Aa, der løber til Spangaa. Herredet er ret godt forsynet med Skov: Børkop, Munkebjerg, Skærup, Andkjær og Smidstrup Sogns Skove m. fl., ialt 3086 Tdr. Land.

Fladeindholdet er 23,577 Tdr. Land.

Herredet er meget fattigt paa Oldtidsminder. Der findes dog af og til Stensager, Kiler og Flækker fra Oldtiden. En Køkkenmødding findes ved Vejle Fjord i Vinding Sogn.

I Middelalderen hørte Herredet til Almind Syssel og var den Gang en Del af Jerlev Herred. 1329 omtales det første Gang som et særlig Herred og kaldes da Holmbomothæreth. Holmbomot, s: Holmboernes Møde, Holmboernes Thingsted. Thingstedet laa i Skoven »Bjerrekrog« paa Andkjær Mark. Herredet har da formentlig i sin Tid været en Holm for sig, adskilt ved Vejle Fjord, Rands Fjord og den Indsænkning, hvori Skærup Aa løber. Historikeren, Lærer J. J. Ravn, deler dog ikke denne Anskuelse og hævder, at Skærup Aa aldrig har været Herredsgrænse. Senere hørte Herredet til Koldinghus Len og fra 1660 til Koldinghus Amt. Vejle Søndermark — tidligere kaldet Løget Mark —, Hovedgaarden Petersholm Jorder og Vejle Vandmølle har i sin Tid hørt til Holmans Herred. Mellem Beboerne i Svinholt og Indbyggerne i Vejle var der jævnlig Stridigheder om Retten til Løget Mark. Bønderne i Svinholt paastod, at Løget Mark og Skov fra gammel Tid tilhørte dem, og angreb Vejle Bys Hyrder, naar de vogtede Kvæget, endogsaa

med skarpe Vaaben. Lensmanden paa Koldinghus, Kasper Markdanner, gav Svinholtmændene Ret, men en senere i Sagen nedsat Kommission tildømte 1607 Vejle Marken. Der var dog stadig Strid, og 1744 maatte der en ny Kommission til, som i 1747 afsatte Skellet, saaledes som det nu er.

I Herredet fandtes tidligere mange Herregaarde, men ogsaa en Del Selvejrbøndergaarde. Kong Frederik II., der var en stor Jagtynder, opholdt sig ofte paa Koldinghus, og for at skaffe sig et samlet Jagtdistrikt købte han baade de adelige Sædegaarde med tilhørende Bøndergods og en Del af Selvejrbøndergaardene. Saaledes blev Beboerne Fæstere under Kronen, indtil det Koldinghusske Ryttergods Salg i 1765 og 67. Ved dette Salg købte de fleste af Beboerne deres Ejendomme til Selveje.

I Svenskekrigen 1657—60 led ogsaa denne Egn meget, og i Aarene efter stod det meget daarligt til med Beboerne. Mange Gaarde var øde, afbrændte og ruinerede, og enkelte Aar slog Høsten desuden Fejl. Det kneb derfor haardt for Bønderne at betale deres Landgilde. I Holmans Herreds Tingbog ses, at de har indgivet Klage og søgt om Eftergivelse af Landgilden. Klagen er indsendt paa Herremændenes Vegne af Søren Jensen Bull, som boede paa den Gaard i Skærup, som nu ejes af Hans Damkjær Nielsen, og lyder saaledes:

»Eftersom vi fattige Mænd udi Holmans Herred kræves for Skyld og Landgilde, og vores Ridefoged derfor Dom over os vilde hænde, saa er vi højlig forarsaget dertil at give vores korte Svar: »At det er den allerhøjeste Gud velbekendt, hvad Nød og Elendighed vi fattige, arme, berøvede haver lidt og ustanden i forleden Fejdetid, baade af Krigens Haardhed, Sygdom og Dødens Borttagelse, saa og Hunger og Elende, og ikke aleneste dette, mens al vores Formue, rørendes og urørendes fra os er røvet og vore Huse og Gaarde en Del er afbrændt og nedbrudt, og de andre ruinerede og ganske øde, hvilket synlig endnu alt for meget endnu paakendes, og af Commissariernes Erfarelse om denne øde Ortes Tilstand ydermere bevises, forhaaber, at Gud allermægtigste vilde bevæge vores Kristenøvrighed til Barmhertighed og lade sig slig vores Nød og Elendighed, vi haver lidt og endnu lider, gaa til Hjerte, og ej af os begære den Del os umuligt er at efterkomme, eftersom mesten Parten af os søger vores Brød hos fremmede Folk i Herrens Navn. En Del haver armet sig om og faaet en ringe Del saaet, hvorpaa er bleven saa stor Misvækst, saa de ikke kan faa deres Sædekorn igen, hvilket kan af Synsvidner erfares, og en Part af os er nylig kommen til nogle øde Steder og synderlig hverken faaet pløjet eller saaet, som vi kunne give noget af, begærer derfor underdanigst og gerne, at vi fattige Mænd maatte for samme Tiltale forskaanes, indtil Gud gør det noget bedre med os, saa vi kunne taale at give og gøre noget efterhaanden som os umuligt er, saa vi ikke skulle forarsages af Armod, Hunger, Nød og Elendighed at forlade de øde og ruinerede Steder, vi igen antaget haver. Er gerne begærendes, at dette vort korte Svar maatte lade paaskrives og indføres udi Tingbogen, hvis for Retten derom afvigendes vorder.«

Datum Schjerup den 19. August 1661.

Søren Jensen Bull.«

Ridefogden paa Koldinghus æskede Dom paa Herredstinget, og Sættedommeren, Peder Andersen Hvid i Børkop, afsagde følgende Kendelse: »Da Bønderne i Følge vores gunstige, velbyrdige, strenge Hr. Slotsherres Hr. Steen Billes skriftlige Befaling, skulde yde deres halve Landgilde i dette Aar, saa vidste Herredsfogden ikke andet at dømme end, at de bør jo den gode Mands Befaling at efterkomme, saa mange som haver Midler, og dette kan udstaa.«

Ulvne var i gamle Dage ofte slemme Gæster paa Egnen og gjorde tit stor Skade paa Faarene. Saa sent som i 1740 fangedes 5 Ulveunger i Tiufkær, 1741

fangedes 3 og 1744 2 i Andkjær. De er antagelig falden ind under Forordningen af 23. Juni 1688, hvori det hedder: »Hvo som kan fange eller døde nogen Ulv, skal næste Tingsdag efter henbringe den til Herreds- eller Birketetinget, hvor Ulvene skal aftages, og Raden paa en Plads ved Tinget ophænges. Bønderne i Birket eller Herredet skulle yde 4 Rdl. for hver gammel Ulv og 1 Rdl. for hver ung Ulv, og Jægeren skal selv have Lov at beholde Bælgen.«

1786 skriver Amtmand Hans de Hoffmann: »Dette Herred har megen god Ejendom og Græsning ligesom Elbo Herred. De store Gaarde har solgt en Del Parceller, hvorved mange Steder er bleven opbyggt og mange Huse har faaet Jord; men Prisen har været ligesaa stor som i Elbo Herred 3, 4, 5 à 600 Rd. pr. Td. Hartkorn. Beboerne i Herredet er Selvejere undtagen nogle faa til Nebbegaard, og alt er uddelt, udskiftet af Fællesskabet, og hver har sine Kobler undtagen Skærup By.«

Holmans Herred har følgende Sogne: Vinding, Skærup, Smidstrup, Pjedsted, Gaverslund og Gaarslev.

VINDING SOGN omgives af Skærup og Gaverslund Sogne, Vejle Fjord og Vejle Købstadjorder og indtager et Areal af 2218 Tdr. Land. Fra de højtliggende Bakker i Syd og Øst er der en vid Udsigt mod Sydøst. Mod Syd og Øst findes gode lermuldede Jorder, derimod er de en Del sandede og grusede mod Nord og Vest. Gennemsnitlig gaar der 15 Tdr. Land til 1 Td. Hartkorn. I Sognet er ikke saa lidt Skov, det meste langs Vejle Fjord.

Gennem Sognet gaar Landevejen fra Vejle til Fredericia og Snoghøj samt den østjydske Længdebane.

I det 14. Aarhundrede skrives Navnet Winning. 1436 har der i Vinding været en adelig Sædegaard, der tilhørte Terkel Jensen, der førte Limbek'ernes Vaaben. En Gaard, »Vindingschogbøllingh«, skænkede Drost Lauritz Jonsen 1329 til Ribe Domkapitel. Denne Gaard har sandsynligvis ligget Nord for Byen, maaske i Nærheden af Bøllemosen.

I Svenskekrigen blev Vinding By slemt medtaget, saaledes at Sognepræsten Mads Nielsen Ryberg, den 29. Oktober 1660 i en Klage kunde anføre: »— — mit lille Sogn og eneste By som moxen er afbrændt og forød — —«. 1663 bestod Byen af 16 Gaarde, 2 Bol- og nogle Gadehuse. Den ene Gaard var Selvejergaard, de 10 Gaarde Fæstegaarde under Kronen, 4 Gaarde hørte som Mensalgods under Præstembedet i Vejle, og 1 var Annexprovstegaard.

1690 den 27. Marts skrev Pastor Oldenburg i Vejle saaledes om Vinding Sogn i Herredsbogen: »I Sognet er 15 Gaarde og 1 er øde iblandt, hvilke er fattige Rytterbønder, som aarligen resterer med Korn og Kvægtiende. Præstens Anpart kan ansættes til 20 Rdl. I tvende Aar, 1681 og 82, har jeg kun bekommet 30 Skaalpund Rug. Kvægtienden er 1 Lam, 1 Gris og undertiden 1 Kalv. Paa de 3 store Højtider ofrer en Mand 10 Skilling, en Kone 6 Skilling, en Karl og en Pige hver 4 Skilling. Det kan eragtes til 16 Slettedaler. Bryllupper og Barnedaab, samt Lig at begrave saavel som Kvindernes Kirkegang har udi 10 samfulde Aar været 24 Rigsdaler. Der er hverken St. Hansrenter, Julerenter, Smaaredsel eller Paaskerente — — —, at jeg

næppe nu saa til Aars kan have 1 Td. Rug til Sommer; thi hidindtil har jeg fattige Mand levet moksen, dels af egen og af andres Midler, som enhver er bekendt.»

Af Stednavne kan nævnes Mølholm, Eskholt, Stønnes, Stønneskær, Buskær, Kaabersløkke, Jædersbæk, Ibæk, Bavnen, Volmensbjerre, Storhaven, Vinding Land, Blaabjerg og Holmkjær. Siden Udskiftningen er der sket store Forandringer i Sognet. 1773 laa alle Sognets Gaarde i Vinding By, men Tid efter anden er en Del bleven udparcellerede og mange udflyttede fra Byen.

Kirken bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. Skib og Kor er fra romansk Tid omkring Midten af det 12. Aarhundrede og opført af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Korbuen er bevaret, medens en Norddør og to Vinduer er tilmurede.

I Skibets Mure findes to Granitsten med 2 Kæmper i Jernlænker udhugget i Stenen. I den senere Middelalder tilføjedes Taarnet i samme Bredde som Skibet og med Rundbue af Munkesten indtil dette. Vaabehuset er af nye smaa Sten. Hele Kirken har fladt Loft; Altertavle og Prædikestol er fra Slutningen af det 18. Aarhundrede. Figurer af en ældre gotisk Altertavle findes anbragt i Kirken.

Vinding Kirke.

Døbefonten er af Granit og stammer fra den romanske Tid. Kalken er fra 1765 og er skænket af Købmand Jens Fæveile fra Vejle, som da havde købt Kirken af Kronen.

Kirken tilhører Sognebeboerne.

Vinding Sogn var et eget Pastorat, indtil det ved Kongebrev af 29. Oktober 1607 henlagdes til Rektorembetet i Vejle, fordi Rektorens Løn var for ringe. Efter Latinskolens Ophævelse henlagdes Sognet 1741 til det residerende Kapellani i Vejle. 1807 blev det iflg. Reskript af 12. August 1803 Annex til Gaverslund. Ved Reskript af 1. November 1879 blev det paany eget Pastorat med Skærup som Annex fra 1887.

Vinding Sogn er en egen Sognekommune under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Lægekreds, 10. Landstings- og Amtets 1. Opstillingskreds samt 4. Udskrivningskreds, 463. Lægd.

I Sognet findes Byerne Vinding og Mølholm, der er en Forstad til Vejle.

I Vinding findes foruden Kirke og Præstegaard en Hovedskole med en Forskole, en Højskole og i Forbindelse med denne en Haandværkerskole, to Møller, et Gymnastik- og Forsamlingshus, og et Missionshus.

Af større Landejendomme findes: »Boeskjær«, »Overgaard«, »Vindinggaard«, »Bjerts Minde«, »Ryeholmgaard«, »Vinding Ladegaard«, »Fousbjerg«, Jørgen Sørensens Gaard, »Egelundgaard«, »Lykkesgaard«, »Storhaven«, »Stampmøllegaard«, Poppelgaard, »Nygaard«, »Korsdalgaard«, »Eskholt«, Christian Jensens Gaard, »Haabets

Kilde«, H. P. Hagensens Gaard, Sognefoged Niels Nielsens Gaard, »Hesselbjergs gaard«, »Søholm«, »Glambjerg«, Christian Nielsens, Mads Madsens og Jens Jakobsens Gaarde, »Vidtskue«, »Kaabellykke«, Hans Suhrs, Jørgen Jørgensens, Peter Skovgaards, Hans Hansens og Chr. Sørensens Gaarde m. fl.

Vinding Højskole er opført 1867 af H. Rosendal, der i mange Aar var dens Forstander. Skolen har i Aarenes Løb været besøgt af mange Elever, hvoraf igen mange har været hjemmehørende paa Egnen, og har derigennem øvet stor Indflydelse paa Befolkningen. Der er til Skolen knyttet en Haandværkerskole, og der var en Del Aar tillige en Landbrugsafdeling.

Vinding Mølle er opført paa selve Stuehuset og menes bygget omkring 1862–63. Den anden Mølle er Korshave Vindmølle. En Ejendom i Skoven nord for Byen kaldes »Hørmøllen«. Den ligger ved Jædersbæk og har Navn efter, at der i mange Aar fabrikeredes Hør der.

Mølholm er et Villakvarter, der er opstaaet i den senere Tid. Der findes en Forskole og et Gymnastik- og Forsamlingshus.

Langs Vejle Fjord findes ogsaa en Del Villabebyggelse. 1780 tales her om en Bebyggelse, der kaldtes »Vinding Fiskerhuse«.

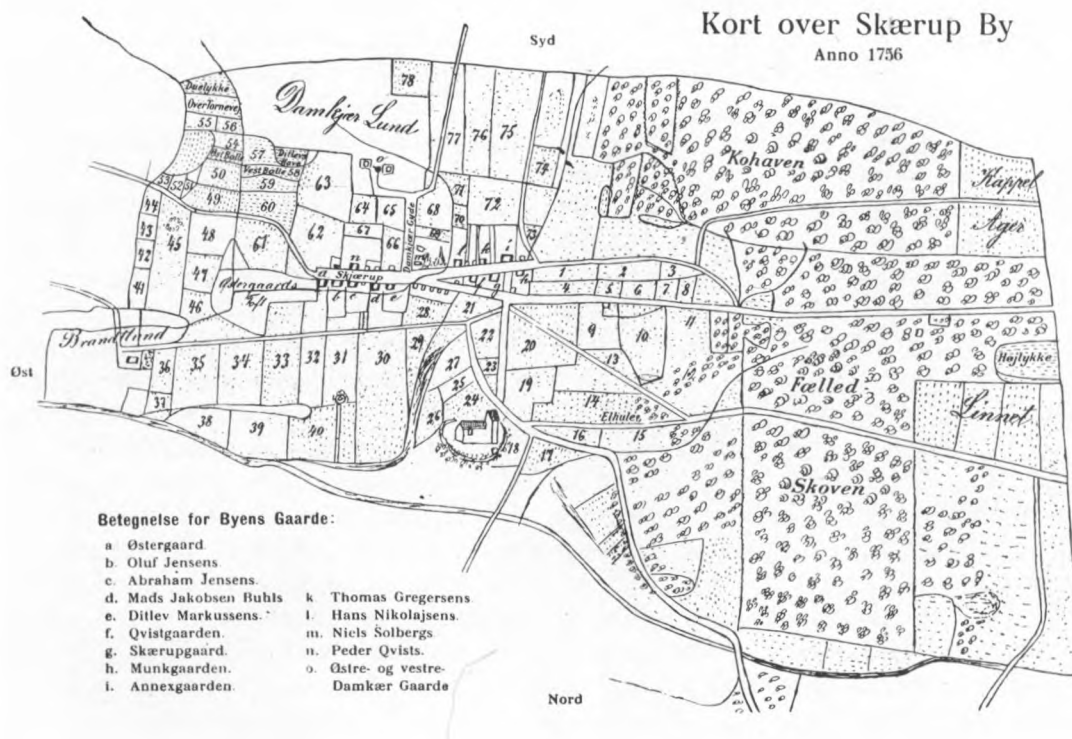
SKÆRUP SOGN har et Areal paa 2300 Tdr. Land. Det grænser mod Nord til Vinding og Andkjær Marker, mod Øst til Børkop, mod Syd til Velling og Klatrup og mod Vest til Horsted og Vejle Søndermark. De i den vestlige Del højtliggende bakkede Jorder er dels lerblande og dels sandmuldede, særlig mod Vest. Gennemsnitlig gaar der $12\frac{4}{5}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. I Sognet findes en Del Skov, Svinholt Skov, Kohaven, Kobbelskov og Langskifteskov. Gennem Sognet gaar Landevejen fra Vejle til Fredericia og Snoghøj.

Der findes ikke ret mange Oldtidsminder i Sognet, men det har dog sikkert været beboet i meget tidlig Tid. I den lille Tranebærmose paa Linnemark har man fundet flere Ting, der tyder derpaa. Der skal i sin Tid have ligget en Kongsgaard i Skærup, og der menes, at det var paa denne, Kong Erik Emund 1135 overrumplede og fangede sin Broder Harald Kesia og dennes otte Sønner. Broderen lod han som bekendt halshugge, og det hedder, at Stedets Beboere begravede hans Hoved i et Hjørne af Kirkegaarden. Byens eller Gaardens Navn var da Skibetorp. Sydøst for Kirken paa H. Damkjær Nielsens Mark er et gammelt Voldsted, som maaske er Rester af denne Kongsgaard. Kong Hans skal ifølge Peder Syv være født her.

I 1291 skrives Navnet »Skyæthorp«, 1661 »Schjerup«, 1757 »Schjørup«.

I 1484 fik en Herredsfoged Nis Pedersen en Gaard i Skærup, den nuværende »Fruegaard« foræret af Kong Hans. Et Sagn, som har nogen Sandsynlighed for sig, vil vide, at det i Virkeligheden var Herredsfogdens Datter, som Gaven var tiltænkt, og at hun fødte Kongen en Søn, som fik Navnet Hans Hansen. Senere var Gaarden i hen mod 300 Aar, indtil Midten af det 18. Aarhundrede beboet af Søn efter Fader, alle med Navnet Hans Hansen. Saalænge Mandslinien varede, og der var en Søn med Navnet Hans Hansen, var Stedet benaadet med forskellige Privilegier. I 1579 overdrog Kongen en daværende Hans Hansen at have Oversigt med, at ingen andre

end Kongens Fiskere fiskede efter »Laksforeller, Grundlinger og Elritser i Bredstrup Spangs Aa, der løber mellem Holmindtz Herred og Eld Herred, i Follerup Aa, der løber mellem Holmindtz Herred og Brusck Herred, i Børkop Aa fra Svinholt til Rafuensfjord, i Fiskebæk, mellem Vejle Skov og Vinding Skov, i Ikjær mellem Vinding og Ankjær Skov, i Marbæk mellem Gaverslund og Gaarslev Skov, i Bækken mellem Brejning Skov og Sellerup Skov, i 2 Bække, den ene kaldet Østerbæk paa Skjerup Mark, den anden Møllebæk mellem Nebbe og Gaarslev Skole, i Sønderbæk i Sellerup Skov, i Jæders Bæk og Blankdals Bæk i Vinding Skov, i Salthe

Bæk i Ankjær Skov, i Herresens Bæk i Gaverslund Skov, og i Bryggers Bæk i Brejning Skov.» Til Gengæld for dette ret omfattende Tilsyn blev Hans Hansen fritaget for Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Besværing af hans Gaard.

I 1666 er der en Hans Hansen, der er kvit og fri for Landgilde, Ægt og Arbejde, fordi han er kgl. Delefoged.

I Præsteberetningen fra 1638 omtales, at der paa Skærup Bys Marker findes en Kilde, som kaldes »den hellige Kilde paa Kappelager«. Denne Kilde kan endnu paavises i et Væld paa en Mark, der tilhører Gaardejer Hans Madsen i Klattrup. Nord for Skærup By ved Engen paa Gaardejer Hans Damkjær Nielsens Mark findes en anden berømt Kilde. Den kaldes Tyras Kleve og omtales 1766 af Provst Jacob Elling: »Paa Skærup Mark findes en Kilde kaldet Tyras Kløve. Af denne Kilde siges, at Dronning Tyra (Danebod), der skal have boet paa Tirsbæk, som

ligger en Mils Vej derfra, skal have ladet hente sit Vand, som hun for sin Person brugte, Vandet er meget godt og bliver brugt af Bønderne som en Medicin udi hidside Sygdomme og mange Gange med god Virkning.«

I Svenskekrigen 1657—60 blev Sognet i Lighed med den øvrige Egn slemt medtaget. Synsforretningen af 1663 bærer de sædvanlige Vidnesbyrd herom.

1786 omtaler Hans de Hoffmann Sognet saaledes: »Skærup By er ikke delt. Der er her en stor Gaard med over 15 Tdr. Hartkorn med god Skov. Her fik de rejsende i fordums Dage Omskiftning, og derpaa boede over 200 Aar Hans Hansen, Søn efter Fader, som var fri for al Skat, men ved deres Afgang, har Gaarden nu ingen Frihed. I Byen er opbygget en Hestemølle at slaa Raps paa til Olje, som Bønderne uden Betaling kan betjene sig af, men endnu har de ej ret dermed villet begynde, omendskønt Jorden til Rapssæd er mange Steder tjenlig og er en Sæd af stor Fordel.«

De Skærup Bymænd var i det hele taget meget konservative, og Skærup By blev derfor ogsaa den sidste By paa Egnen, der fik sine Jorder udskiftede. Det skete ikke før 1803, medens de fleste andre Byer paa Egnen udskiftede allerede 1770—80. Man frygtede det nye, som Udskiftningen vilde bringe med sig, og strittede imod det længst mulige. Det var ikke, fordi Sagen ikke var bleven bragt frem i Tide, thi allerede i 1760 havde Major Moldrup paa Brandtlund udarbejdet et Forslag til Udskiftning, som han dog ikke kunde faa Bymændenes Tilslutning til, og som han derfor henlægger med følgende Klagesuk: »Efter 3 Aars møjsommelig Arbejde haver jeg ved den naadige Guds Bistand fuldført dette mit Forslag. Jeg haver derved vist 1) At, naar Hensigten er oprigtig vil den gode Gud forlene den behøvende Indsigt og Kræfter til vores Maals Opnaelse. 2) Det at være muligt, som alle Skærup Bys Beboere holde for urimelig, ugørlig og latterlig. Jeg haver ofte tvivlet at kunne bringe dette til Fuldkommenhed formedelst mit maadelige Helbred, men allermest i Henseende til Skærup Bys Modbydelighed for dette Arbejde, ligesom mod meget andet, jeg haver bragt i Forslag til Byens almindelige Forfremmelse.«

Paa en større Gaard i Skærup, der blev nedbrudt og udparcelleret 1858, og som laa overfor Skolen i Hans Damkjær Niensens Toft, fortæller Sagnet, at en Dronning, Kirstine Munk, engang har staaet Lig. Dette er forsaavidt ogsaa rigtigt, kun at det var Anne Sophie Reventlow, som døde paa Klausholm. Historikeren, Lærer J. J. Ravn, har nemlig bl. a. gamle Papirer, udlaant ham af N. M. Linnet, Vejlbysgaard, der er født paa den omhandlede Gaard, fundet et gulnet af Ælde medtaget Papir, hvorpaa stod prentet:

»Da Man Skrev Syttenhundrede og Fyrretyve og Tre,
I Maaneden Tij Ottende,
Et Konge Lig Var Her at See!
En Kronet Dronning Anne Sophie.
Paa Claus Holm Hun Døde.
Da Hendes Lig Herunder Natten Hvilte Sig.
Stor Ære Det Var For Schjerup og mig.

Ditlev Marchusen«.

Skærup Kirke ligger enligt nord for Byen i Nærheden af Landevejen. Dens afsides Beliggenhed forklares, hvis der virkelig har været en Kongsgaard i Skærup,

og denne har ligget paa Voldstedet øst for Kirken. Sagnet fortæller ellers her, som som saa mange andre Steder, hvor Kirker er opført paa afsides liggende Steder, at Beboerne i sin Tid lod et Par Stude eller Køer koble sammen og drive ud. Hvor de saa blev fundet næste Morgen, skulde Kirken bygges. Stedet er i hvert Fald for saavidt heldigt valgt, som Kirken er meget smukt beliggende. Den bestaar af Skib og Kor samt Taarn imod Vest. Skib og Kor stammer fra romansk Tid og er opført af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. I den senere Middelalder tilføjedes Taarnet, væsentligst opført af Munkesten. Paa Sydsiden staar Aarstallet 1743. Aabningen mellem Taarnet og Skibet danner en Spidsbue. Ved en Restaurering i 1883 blev Skib og Kor helt ombygget. Et Vaabenhus af Bindingsværk mod Syd blev fjernet og Taarnrummet i Stedet gjort til Forhal. Skib og Kor er dækket med Bjælkeloft, Altertavlen er i gotisk Stil med udskaarne Figurer paa gylden Grund; den blev ligeledes istandsat 1883. Alterstagerne er fra 1672. Døbefonten er fra romansk Tid af Granit med Rundbuer, Prædikestolen er fra Renaissancetiden. I Korvæggen findes en Ligsten over Delefoged Hans Hansen, død 1631, og Hustru, desuden findes i Forhallen 4 Ligtræer, ligeledes over Familien Hans Hansen.

Kirken tilhører Sognebeboerne. Den tilhørte i sin Tid Kammeraad Richter i Fredericia, der købte den ved Auktionen paa Koldinghus 1765. — Kirkegaarden er

Skærup Kirke.

omkranset af gamle Træer, og udenfor Kirkedøren staar et mægtigt Asketræ.

Skærup Sogn var tidligere Annex til Smidstrup, indtil det blev lagt som Annex til Vinding. — Indtil 1. April 1907 dannede Smidstrup og Skærup Sogne een Kommune, men siden har de været adskilte.

Skærup Sogn er nu en egen Sognekommune under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Lægkreds, 5. Landstingskreds og Amtets 1. Opstillingskreds til Folketinget, 4. Udskrivningskreds, 462. Lægd.

Skærup Sogn har Byerne Skærup med Damkær og Svinholt.

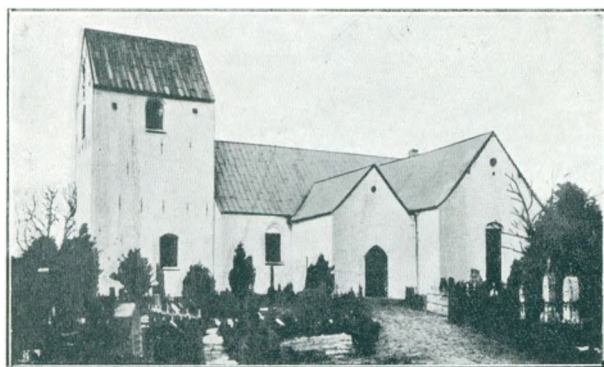
Skærup med Postadresse Børkop har foruden Kirke og Skole, Telefonstation, Mølle, Brandtlund Vandmølle og Teglværket: Rugholms Teglværk. Desuden af større Landejendomme »Østergaard«, »Ravnsminde«, »Fredenshaab«, »Hauggaard«, »Jægerslyst«, »Fruegaarden«, Niels Nielsens, Hans Damkjær Nielsens og Marius Jensens Gaarde m. fl.

Paa Skærup Mark, hvis nordlige Del kaldes Linnet og Kappelagre, er der Tid efter anden ved Salg af Fællede og Udlodder bleven ikke saa faa Ejendomme.

Linnet har antagelig sit Navn af, at der i de Skove, som tidligere stod her, voksede Lindetræer. Kappelagre har rimeligvis sit Navn af i sin Tid at have hørt til et Kapel i Vejle.

Svinholt har af større Ejendomme: Hans N. Dahls Gaard, »Dalsgaard«, »Svinholtgaard«, Jens P. Jørgensens Gaard o. fl.

SMIDSTRUP SOGN er et af Vejle—Fredericiaegnens største Sogne, 6536 Tdr. Land, heraf ligger de 3098 Tdr. i Brusk Herred. Det omgives af Skærup, Gaverslund og Pjedsted Sogne, Herslev, Vilstrup og Viuf Sogne i Brusk Herred samt Højen Sogn i Jerlev Herred. De højtliggende, temmelig jævne Jorder er for Størstedelen gode og lermuldede, kun i den vestlige Del findes sandede og grusede Marker.

Smidstrup Kirke.

Gennemsnitlig gaar der $11\frac{7}{10}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Der findes en Del Skov i Sognet; Storskoven, Engeskoven, Velling Skov, Ravnshave, Smidstrup Nederskov m. fl. Ved Tiufkjær findes et Par Moser, »Rødmose« og »Ulvemose«. Af Vandløb er der ikke ret mange. Det største er Bækken, der danner Skellet mellem Holmans og Brusk Herreder. Den udspringer i Nærheden af Gaarden »Havehus« paa Tiufkjær Mark og løber mellem Klattrup, Store Velling, Smidstrup, Tiufkjær og Haastrups Marker.

Landevejen Vejle—Snoghøj gaar gennem Sognet samt Jernbanen Fredericia—Vejle. Der er ikke mange Oldtidsminder i Sognet. Af Kæmpehøje findes der Rester af en i Tiufkjær Engeskov, af en anden og større i Kyed Buhls Skov ved Klattrup Mark og paa Marken »Spangskær«, der hører til Præstegaarden, har tidligere været en Jættestue.

I Præsteberetningen af 1638 omtales Sognet saaledes: »I Smidstrup Sogn er at agte: 1) Smidstrup Kirke og By, 2) Horsterup By, 3) en Enstergaard Runshaffue, 4) Fredtzkjer By (Tyvkær), paa dens Bymark findes en stor Sten, paa hvilken 20 Heste kan staa med de to frammer Fødder, 5) Store Velling By, 6) Lille Velling By. Til disse to Byer findes en stor Skov, som kaldes »Blaakær«. En Del af denne Skov har ligget, hvor Klattrup By nu er.

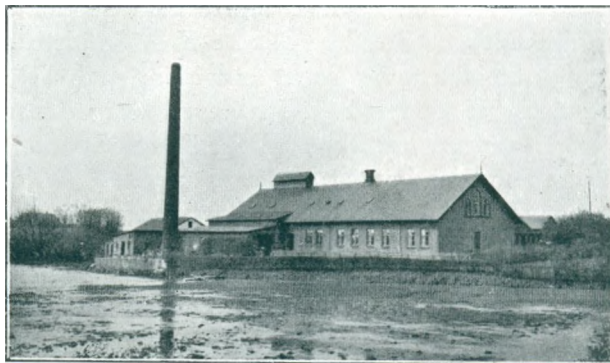
Det vil ses, at Byen Tiufkjær kaldes for »Fredskær«. Dette skal være Byens gamle Navn, men ifølge Traditionen skal Kong Hans en Gang være væltet i et Morads og ved denne Lejlighed mistet sine kostbare Handsker og maa vel have ment, de var blevet stjaalet. I Vrede herover kaldte han Byen »Tyvkær«. Dette Navn har antagelig ikke huet Beboerne, og de har da formentlig forsøgt at faa det forandret. I hvert Fald paabyder Frederik II. i Skrivelse af 17. Juni 1580, at man ikke længere maatte kalde Byen Tyvkær, den skulde hedde Fredskær. Overtrædelse heraf med-

førte »en færdig Okse« i Bøde. Det kongelige Paabud hjalp dog ikke, Navnet Tyvkær har holdt sig til vore Dage, selv om Skrivemaaden er bleven mildnet til »Tiufkjær«.

Smidstrup skrives 1330, »Smithstorp«, 1427 »Smystorp«. I Sognet har tidligere været 4 adelige Sædegaarde, nemlig »Smidstrupgaard«, »Vellinggaard«, »Rønshave« og en Gaard i Haastrup, der 1475 ejedes af en Væbner Veyth Person. Smidstrupgaard den Gang, var ikke den nuværende Gaard af dette Navn, men den senere »Bundgaard« eller »Bondegaard«, der ejes af Niels Bjerre. Hovedgaarden i Velling laa vestlig i Store Velling lidt nord for »Grønhavegaard«.

Som den øvrige Egn blev ogsaa Smidstrup Sogn hærget og ødelagt i Svenskekrigen 1657—60, hvorom Synsforretningerne bærer de sædvanlige Vidnesbyrd.

Kirken bestaar af et meget langt Skib og Kor, Taarn mod Vest samt Tilbygning og Vaabenhus mod Syd. Skib og Kor er fra romansk Tid, Korbuen og Syddøren er væsentlig bevarede, Norddøren og 2 Vinduer i Koret er tilsmurede. I den senere Middelalder fik Koret Hvælving, medens Skibet beholdt sit Bjælkeloft. Endnu senere tilføjedes Taarnet, der væsentligst er opført af Munkesten. I Vestgavlen staar Frederik V.s Navnetræk og Aarstallet 1754. Den hvælvede Tilbygning med Rundbue ind til Skibet og Vaabenhuset er ligeledes væsentligst opført af Munkesten og senere tilføjet. Tilbygningen har maaske tidligere været et

Smidstrup Mejeri.

Gravkapel, hvorpaa kan tyde, at den endnu den Dag i Dag kaldes »æ Kapel«. Klokken er støbt i Lybæk 1585. Altertavlen, der mangler Fløjene, er gotisk med udskaarne Figurer, forestillende Gud Fader med Christus. Døbefonten er i romansk Stil af Granit med Dyrefigurer. Prædikestolen er i Renaissancetil. I Skibets Vestende findes et Pulpitur fra det 18. Aarhundrede med Malerier. I Tilbygningen findes et Epitafium over Hofjærgermester P. Bachmanns Hustru, Christine Benedicte, død 1755. Man har her fundet et Kalkmaleri fra omkring Aar 1480. I Koret har ligeledes tidligere været nogle Kalkmalerier. De forestillede Kristus siddende til Doms paa Himmelbuen; paa højre Side' saas de velsignede, paa venstre de forbandede og Djævle, der slæbte Sjæle til Helvede. I Vaabenhuset findes en Ligsten over Provst Jak. Elling, død 1778.

Kirken har tidligere tilhørt Ejeren af Vellinggaard, men ejes nu af Sognebeboerne.

Smidstrup Sogn er en egen Sognekommune under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Lægekreds, 5. Landstingskreds og Vejle Amts 1. Opstillingskreds til Folketinget, 4. Udskrivningskreds, Lægd 460 (den vestre Del) og 461 (den østre Del).

Jorderne udskiftedes af Fællesskabet, Smidstrup 1772 og 1784, Store og Lille

Mejeriet »Søndagshvile«.

Velling 1770 og 1777, Haastrup og Rønshave 1772, Tiufkjær 1783 og 1792.

I Sognet ligger Byerne: Smidstrup, Haastrup, Lille Velling, Store Velling, Tiufkjær og Klattrup.

Smidstrup har foruden Kirke og Præstegaard, Skole, Dyr læge, Brugsforening, Missionshus, Forsamlingshus og 2 Mejerier, Smidstrup Mejeri og Mejeriet »Søndagshvile«, Telefonstation og Søndagsskole, en Vand- og Vindmølle med

tilhørende Bageri samt af større Landejendomme: »Smidstrupgaard«, »Bondegaard«, »Vilderede« o. fl. En tidligere Kro, Smidstrup Kro, er nedlagt.

I Smidstrup By findes endvidere en Afdeling af Banken for Fredericia og Omegn, og der er i den nyere Tid bleven bygget meget af Handlende, Haandværkere o. a.

Haastrup har Skole, Læge, Telefonstation, Missionshus og en Vindmølle og af større Landejendomme: »Haastrupgaard«, »Gjertrudsminde«, »Haastrup Nedergaard«, »Pedersminde«, »Frifeldt«, »Løvballegaard«, Abraham Sørensens Gaard, »Rønshave«, »Lykkeskovgaard« o. fl.

Tiufkjær har Skole, Telefonstation, Vindmølle og Brugsforening og af større Landejendomme: »Jensgaard«, »Kirstinelund«, »Hvidshøj«, »Hvidsminde«, H. Gertsens, Koeds og Klaus Buhls Gaarde, »Havehus«, »Skyggebjerg«, »Lærkelund« o. fl.

Store Velling har Skole, Telefonstation m. m. og Landejendommene: »Egelund«, »Grønhavegaard«, »Vangsbjerg«, »Buhlsminde«, »Stopballegaard«, »Møllegaarden«, »Hovgaard« o. fl.

Lille Velling har Skole, en Kro, »Hvilested Kro«, og Landejendommene: »Vellinggaard«, »Toftegaard«, »Kringgaard«, »Hvilestedgaard«, »Nygaard« o. fl.

Klattrup har Skole, Telefonstation og Brugsforening, men har ingen større Landejendomme. 1815 havde Byen kun 4 Gaarde over 1 Td. Hartkorn. Nu er der 12 Gaarde med over 1 Td. Hartkorn, og 6 har over 2 Tdr. Klattrup er ikke nogen gammel By. Den er opstaaet i Løbet af de sidste 125—130 Aar paa ryddet Skovjord, Fælleder og Overdrev fra Store og Lille Velling. Navnet Klattrup er rimeligvis i Begyndelsen brugt som et Øgenavn for den spredte Bebyggelse i disse Skove og Fælleder.

PJEDSTED SOGN, der omgives af Smidstrup, Gaverslund, Bredstrup og Herslev Sogne, er et af de mindste Sogne paa Egnen, 1866 Tdr. Land, og det mindste i Holmans Herred. Til Gengæld hører de noget bakkede, lermuldede Jorder til Egnens bedste, og man har et gammelt Mundheld, der siger: »Naar Pjedsted mangler Byg, er Danmark syg«. Langs Aerne findes en Del Eng. Gennemsnitlig gaar der $9\frac{3}{4}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Af Skove findes Spang Skov, Brandbjerg Skov og Baskjær.

Landevejen Vejle—Snoghøj gaar gennem Sognet samt Jernbanen Fredericia—Vejle.

Nr. 1 Frederik Rasmussen og Hans Holten
 • 2° Bertil Damsbo, Hans Jørgensen
 • 3 Hans Pedersen
 • 4 Hans Nielsen
 • 5 Anders Davidsen
 • 6 Jakob Frederiksen, Thomas Mortensen
 • 7 Hans Hansen & Niels Hansen
 • 8 Hans Jensen

Nr. 9 Jørgen Sørensen Baste
 • 10 Anders Sørensen Møller
 • 11 Rasmus Nielsen
 • 12 Knudsen Hartmark
 • 13 Hans Jørgensen
 • 14 Poul Hans-Lilje
 • 15 Hans Knudsen
 • 16 Marcus Nielsen

Nr. 18 Hans Holten, Hans Jørgensen
 • 19 Niels Jørgensen
 • 20 Thomas Pedersen
 • 21 Søren Nielsen
 • 22° Niels Clausen, Peder Hansen
 • 23 Hans Pedersen Kassemand
 • 24 Jørgen Nielsen
 • 25 Poulsgaarden

Nr. 26 _____
 • 27 _____
 • 29 Niels Sørensen Kist

Pjedsted By og Sogn
 Coldinghus Amt
 Aar 1774

Gammelt Kort over Pjedsted.

Navnet skrives 1340 »Petæsteth«, 1459 »Pedsteh«. Om Oprindelsen til dette Navn er der delte Meninger. Nogle mener, at Byens Kirke har været helliget Sct. Peder, og at Byens oprindelige Navn har været Pedersted, hvad de ovennævnte

gamle Navne nok kan gøre sandsynligt. En anden Opfattelse mener, at Navnet stammer fra, at der her har været et Bedested paa Alfarvejen mellem Vejle og Snoghøj. Ordet Bedested er saa i jydsk Mundart blevet til »Bjedsted«, og derfra omsider til Pjedsted.

Indtil omkring 1580 laa der 2 adelige Sædegaarde i Pjedsted, men hvor de laa vides ikke med Vished. Historikeren J. J. Ravn mener, at den ene er »Hvolgaard«, fordi der, da denne laa paa sin gamle Plads syd for »Møllersminde« fandtes Spor af Volde omkring den. Den anden Gaard har maaske været »Bundgaard«. Den ejedes af Slægten Raale.

I Præsteberetningen af 1638 omtales Sognet saaledes: »Pjedsted Sogn er ickon

Pjedsted Kirke.

en By ock er ingen Enstedtzgaarde i den. En Aa kommer vesten ned fra 2 Møller, som skiller Holmandtz Herred ock Bruskerred fra hinanden, ock løber sønden omkring voris Mark ock øster ud i en anden Aa, som kommer sønder fra ock løber ud under Bredstrup Spong ock skiller Holmandtz Herred ock Endleherret ock paa det sidste løber ud ved Nebbe i en Fjord kaldet Ransfjord ock saa ud i Havet. Skovene til Pjedsted ere ickon smaa ock intet navnkundigt man ved om dem at tale. Ved Bredstrup Spong har været en meget stor og vidt be-

greben Høj rundt omkring sat nedentil med store Kampestene, som endnu staar. Men Jorden af samme Høj er moksen bortført at fylde paa Broerne med, men de store Sten midt paa samme Høj ligger endnu, ock det synes, som der har været en Gang øster ind i samme Høj; men intet navnkundigt man hører om samme Høje. Udenfor Præstegaarden ligger to Høje, som kaldes Skades Høje, paa hvilke i Formaalsdage udi den Provst Niels Matzens Tid, som Anno 1442 haver været Provst her i Pjedsted, er set en Dans, som Provsten selv haver holdet paa en Hest og set paa, de der danset haver drukket hannem til med et Horn fuld; han haver taget det af dem, men heldt af, hvad i var og hastelig redet ind i Præstegaarden med Hornet. Men som han en Juleaften var gangen i Bad, er en kommen indgangen i Ildstuen, som Hornet var, taget det og gaaet ud igen og sagt: »Her tager Skade sit Horn igen«. Og intet mere man ved at sige om disse Høje. Der er ogsaa fire andre Høje paa vores østre Mark med store Sten paa, som uden Tvivl haver været Begraveshøje, men der er ingen Bogstaver paa Stenene, ej heller ved man nogen Besked om dem. Andet intet er her i dette Sogn hverken Runebogstaver eller andet.«

Højen ved Bredstrup Spang er senere forsvundet. Syd for Præstegaarden ligger endnu den ene af de to Skades Høje, som nu kaldes »Høghøj«. Paa Markerne syd

for Byen er Spor af to Høje og en tredie tæt vest for Brandtbjergs gaard, »Loddenhøj«, er endnu ret betydelig.

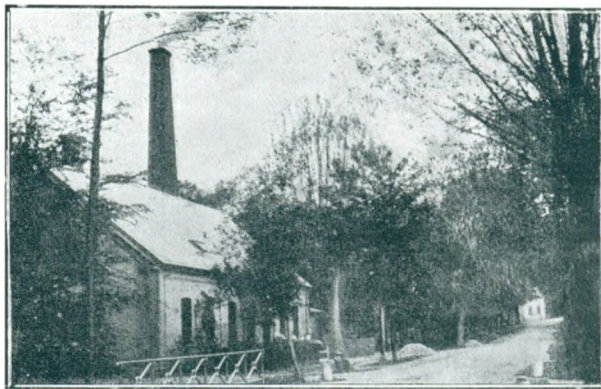
I en Beskrivelse af Skove, Moser og Vildtbaner i Koldinghus Amt for 1730 omtales Pjedsted saaledes: »Pjedsted By har en ung, tynd Skov, liggende paa en Banke langs Aaen, bestaaende af unge Risbøge og Ege. I den nordre Ende er nogen god Tilvækst af Bøge og faa Ege. Skoven er vel opsniddet. De har noget Tørveskær i deres Engbund.«

Den lille Kirke bestaar af Skib og Kor samt Taarn mod Syd. Koret og Skibets østlige Del har Bjælkeloft og stammer fra romansk Tid. De er opført af raa Granit med Granitkvadre i Hjørner, Døre og Vinduer. Sokkelen har Skraakant. Syddøren og flere Vinduer er bevarede. Norddøren er derimod tilmuret. I den senere Middelalder forlængedes Skibet mod Vest. Denne Forlængelse opførtes af Munkesten med Hvælving og Spidsbue i Vestgavlen samt ind til den ældre Del. Rimeligvis er samtidig Taarnet opført af Granit og Munkesten. Det hvælvede Undertrum gør Tjeneste som Forhal. I den tykke Mur indtil Skibet har der tidligere været en Trappe. Den udskaarne Altertavle med den Korsfæstede i Midtfeltet er i tidlig Renaissancestil. Døbefonten er romansk med Rundbuer. Prædikestolen er ny; den gamle, der var fra 1536, er en af de ældste her i Landet; den opbevares nu paa Nationalmusæet. Klokken i Taarnet stammer fra Kolding Slot. Ved Nedbrydningen af et af Slotstaarnene omkring 1732, blev den nedtaget og beskadiget, idet der blev stødt et Stykke af den. Den vejede 15 Lisp. og 13 Pund. Den blev henlagt blandt Slottets ubrugelige Sager, indtil Kirkeinspektør Bertelsen ansøgte om, at den maatte blive skænket til Pjedsted Kirke, hvis Klokke var lille og tildels ubrugelig. Dette bevilgedes den 20. August 1742, og i Slotsregnskabet opførtes den som

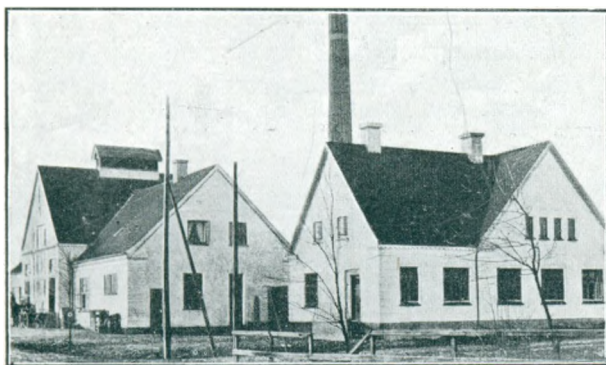
»En gammel Klokke, som Kongen skænkede til Pjedsted Kirke«. 1766 skriver Provst Niels Høstmark i en Indberetning: »Klokken er nylig omstøbt, den var sprukken«. Samtidig oplyser han iøvrigt, at Kirken kaldes St. Johannes.

Kirken tilhører Sognebeboerne.

Pjedsted Sogn er en egen Sognekommune og hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia),

Det gamle Elbodale Mejeri i Pjedsted Spang.

Mejeriet »Elbodale«.

Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstingskreds og Vejle Amts 1. Opstillingskreds til Folketinget samt 4. Udskrivningskreds, 467. Lægd.

I Sognet findes kun Pjedsted By. Foruden Kirke, Præstegaard og Skole, er der Missionshus, Jernbanestation med Brevsamlingssted, Telefonstation, Mejeri og Brugsforening. Omkring Jernbanestationen er i den senere Tid bygget en Del Huse og Villaer. Andelsmejeriet »Elbodale«, der tidligere laa ved Landevejen ved Pjedsted Spang, er ogsaa blevet flyttet dertil.

Ved Jernbanestationen har endvidere »Fremavlerforeningen for Saasæd i det sydøstlige Jylland, Aktieselskab«, opført en større Fabriksbygning med Korntørreri, ligesom Landboforeningen her lader afholde Dyrskue.

Af større Landejendomme findes: »Møllersminde«, »Ballegaard«, »Dorthealund«, »Fruertoft«, »Søndervang«, »Thomasminde«, »Gammeleje«, »Hvolgaard«, »Grønvang«, »Tangskovgaard«, »Rosengaard«, Abr. Sørensens Gaard, »Skovbølling«, »Brantbjerggaard«, »Frydendahl«, »Karensdal« o. fl.

Fiskebæk er Navnet paa nogle Huse tæt ved Karensdal.

Gammelby Mølle er en Vandmølle og skal have Navn af, at Byen i sin Tid har ligget her. Da Byen flyttedes, kom Møllen ret naturlig til at hedde den gamle Bys Mølle.

GAVERSLUND SOGN er det største i Herredet. Dets Areal er 7299 Tdr. Land med 570 Tdr. Hartkorn. Det grænser mod Nord til Vejle Fjord, mod Øst til Gaarslev Sogn, mod Syd til Rands Fjord, Bredstrup, Pjedsted, Smidstrup og Skærup Sogne og mod Vest til Vinding Sogn. De højtliggende og bakkede Jorder er overvejende frugtbare med ler-, sand- og muldblandede Jorder. Gennemsnitlig gaar der $11\frac{1}{7}$ Td. Land til 1 Td. Hartkorn. Ved Spangaa og Rands Fjord er en Del Eng. Sognet har betydelige Skove, særlig langs Vejle Fjord, Strandskoven, Sellerup Skov, Gaverslund Skov, Andkjær Skov o. fl. Den sydøstlige Del af Andkjær Skov kaldes »Bjergkrog«; her var i tidligere Tid Herredets Tingsted.

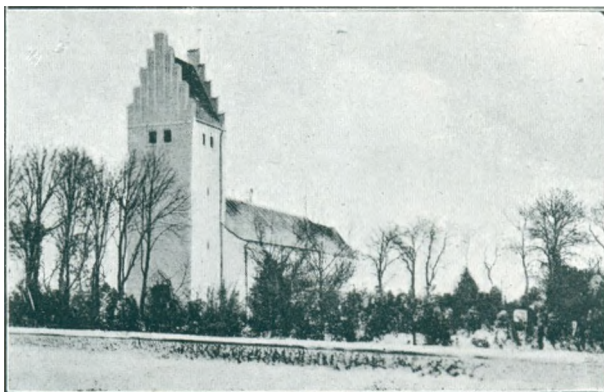
Gennem Sognet gaar Jernbanen Fredericia—Vejle.

Paa Oldtidsminder er Sognet ikke rigt. Vest for Børkop er Spor af nogle Kæmpehøje, og syd for Gaverslund By er en Kæmpehøj »Gavlshøj«, hvori en Kæmpe »Gavl« eller »Gaul« skal være bisat. Heraf skal Sognet have sit Navn.

I gamle Dage har der ligget 3 adelige Sædegaarde i Sognet, nemlig »Sellerup Hovgaard«, »Brejninggaard« og »Brøndsted«. Af den sidste findes endnu et Voldsted øst for Brøndsted By, omtrent nord for Østedgaard. Her boede 1511 Christen Pedersen Glambæk, og hans Søn Niels Christensen Glambæk nævnes 1536 og 1543. Sellerup Hovgaard laa nordlig i Sellerup By. To Gaarde her bærer endnu Navn af »Hovgaard«, og syd for den vestligste af dem findes Rester af Voldgrave.

Paa Brejninggaard skal en Gang have boet en Junker Hans, der var en rigtig Junker. Da en kvindelig Slægtning af ham en Gang hørte Provsten fra Prædikestolen fremsætte den vovede Paastand, at den fattigste Betler kunde lige saa vel blive salig som den højeste Adelsmand, kunde hun derfor med Grund erklære: »at om hele Adelen tillod det, saa tillod Junker Hans det i hvert Fald ikke«.

I Præsteberetningen af 1638 beretter Sognepræsten Mogens Jensen: »Gaverslund Kirke ligger midt i Herredet og Sognet, i hvilket findes ingen synderlige Antiquiteter. I samme Sogn er 7 Byer og en Enstedgaard, som kaldes: Gaverslund, Brejning, Selderup, Hvilbjerg, Andkjær, Børkop, Brøndsted og Gaarden Skikkalle. Til Gaverslund er en Skov, som begynder ved næsthosliggende Sogn, som kaldes Gaarslev, og strækker sig med nørre Side ud mod den Revir, som gaar af Havet op til Vejle. Paa samme Gaverslund Mark er en Dal kaldet Korsdal, og ved Enden paa den er en Plads omstenet med store Sten og kaldes Gavls Grav, hvori der siges at være begravet i fordoms Tid en Helt ved Navn Gavl. Efter hvem Sognet skal være kaldet ikke Gaverslund, men Gavlslund Sogn. Nær samme Sted er en Vandspring, som løber i en Aa, der straks hos kaldes Børkop Aa. I Brejning er og en Skov ved forskrevne Revier næst Gaverslund Skov. I samme Skov findes en stor Høj, omkring hvilken haver været Grøft og Vold, som det synes, og straks nedenfor i Skoven er en smuk, grøn Runddal, som kaldes »Faurdal«. Det siges, at Ranild did skulle haft sin Tilflugt. I denne Skov ved Strandsiden er en Mølle, kaldet Brejning Mølle, til hvilken løber en liden Strøm imellem tvende Bjærge og gør Skel mellem Brejning og Selderup Mark. Dernæst er Sellerup, Hvilbjerg og Andkjær Skove,

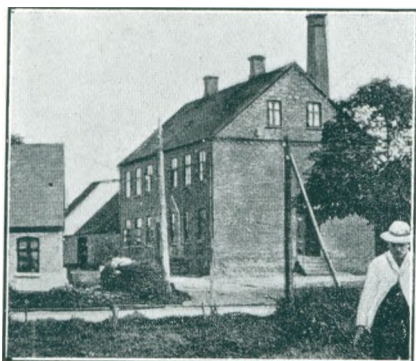
Gaverslund Kirke.

so alle efter hinanden Nør ud strækker sig op mod Vejle ved Strandsiden. I samme Skove er mange store Bjærge og Dale, dog intet navnkundigt. Sønden for Hvilbjerg og Andkjær er og en Skov kaldet Bjergkrog, i hvilken ligger Herredstinget. Neden omkring Skoven er en Aa, som løber ned imellem Gaverslund og Børkop Mark, ved samme er 2 Møller straks efter hinanden, kaldet Børkop og Brøndsted Møller. Til Børkop er og Skov Østen og Sønden fra Byen, ellers slet Mark. Næst Østen og Sønden for Børkop er Brøndsted, som og har sin Skov Øster og Sønder paa mod Rands i Gaarslev Sogn. Paa den Mark er ej heller synderligt uden nogle store Sten, kaldet Kæmpesten, med nogle Huller udi, dog uden Bogstaver«.

I Aarene 1627—29, da de kejserlige Tropper hjemsøgte Egnen, led denne meget, og vore egne Soldater var ikke stort bedre. Ellers synes flere Ting at tyde paa, at Befolkningen paa Egnen før Svenskekrigen 1657—60 var ret velhavende. Derpaa tyder bl. a., at man ikke sjældent har fundet Mønter og Sølvtoj, som har været nedgravet under Krigen. I Sognet fandtes ogsaa et ret stort Antal Selvejergaarde, som imidlertid efter Krigen sank ned til at blive Fæstere. Det gik her som i de fleste andre Sogne og Byer paa Egnen, at mange Huse og Gaarde blev afbrændte, ruinede og ødelagte. Efter Jordebogen 1660—62 var der 8 øde, afbrændte eller ruinede Gaarde og Bol i Gaverslund, 7 i Børkop, 5 i Brøndsted, 9 i Andkjær, 7 i

Hvilsbjerg, 7 i Sellerup og 1 i Brejning. Det er omtrent Halvdelen af samtlige Gaarde og Bol i Sognet.

Skovene i Gaverslund Sogn omtales 1730 saaledes: »Børkop Skov bestaar af unge Risbøge og faa Egestumper. Den unge Skov er godt fremelsket. I nogle Ellemoser er god Underskov af Hassel, Torn og El. Brøndsted Krat bestaar af en Del Bøge og Elle. Der er intet Tørveskær. Brejning Krat er en liden trind Holm, bestaaende af unge Risbøge, vel fredet. Intet Tørveskær. Sellerup Krat er af samme Beskaffenhed, og Byen har heller intet Tørveskær. Vinding Skov og Andkjær Skov bestaar af gamle afkappede Bøge og Bøgestumper, ung Risbøgsvækst under Bankerne, og Underskov af Bøgepurrrer, Hassel og El. Paa Andkjær Mark er opsniddet mange unge Risege, Andkær Kohave og den søndre Skov er satte i Fred i 10 Aar fra 1729.« En Mose angives at være »af liden Importance«, der hentydes antagelig hermed til Tuesmose.

Børkop Mejeri.

I en Indberetning fra 1769 oplyser Sognepræsten, Hans Schousbo, at der i Sognet findes 64 hele Gaarde foruden Bolssteder og enlige Steder, nemlig Børkop, Brøndsted og Brejning Møller, samt Sellerup Møllested. Paa de to sidste drives dog intet Mølleri, de beboes af Bønder. Endvidere findes 8 Fiskerhuse ved Vejle Fjord. Møllerens i Brejning færger Folk over Vejle Fjord. Antallet af Beboere over 12 Aar anslaa Præsten til 700, og han oplyser, at der i Sognet bor allehaande Haandværkere, Smede,

Tømmermænd, Snedkere, Vævere, Glarmestre og en Pottemager, som har stor Afsætning af sine Kar paa Egnen og i Bjerre Herred. Bønderne bygger deres Gaarde af godt Egetømmer og de bruger mest Mursten til Husenes Vægge. Tidligere har der været meget stort Vildt, saa Bønderne maatte vogte deres Sæd om Natten; men det er forsvundet, efter at Kronen efter Svenskekrigen maatte sælge Godset. Nu er der næppe 10 Hjorte eller Raadyr at finde i Skoven, skriver Pastor Schousbo, men der er nogle Ulve og en Mængde Ræve.

Kirken bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest, Vaabehus mod Syd og Sakristi ved Kirkens Nordside. Koret og den østlige Del af Skibet er fra romansk Tid, væsentlig opført af Fraadstenskvadre. Korgavlen har Halvsøjler og Blindinger. To Døre og flere Vinduer er tilmurede. I den senere Middelalder er Skibet forlænget mod Vest, og Vaabehus og Sakristi tilbygget af Munkesten. Sakristiet var oprindeligt Kapel for Justitsraad Mule til Hvilsbjerggaard og hans Hustru, hvis Kister imidlertid 1868 sænkedes ned under Gulvet. Vaabehuset benyttes nu til Materialhus og til Varmeapparatet. Som Forhal benyttes Underrummet i det nye i 1918 opførte Taarn, der har takkede Murgavle. Det tidligere Taarn var opført 1843 og meget lille; før den Tid fandtes et fritstaaende Taarn paa Kirkegaarden. Kirken har fladt Loft. Ved en Restaurering i den nyeste Tid fandtes et stort nu restaureret Kalkmaleri i Sakristiet forestillende den Korsfæstede. Altertavlen med Thorvaldsens

Christus i Gibs og to Malerier af Agersnap er i Renaissancestil, det samme er Tilfældet med Prædikestolen, der er fra 1606. Døbefonten er af Granit fra romansk Tid; den er forsynet med et stort Messingfad, skænket af Degnen Jacob Ursin. To Malmlysestager paa Alteret er fra 1678, foræret af Povl Knudsen i Brøndsted; Kalk og Disk er af Sølv og 1668 foræret Kirken af Rasmus Jensen i Gaverslund. I Gulvet i Skibet findes en Ligsten over Peder Andersen Munck, død 1618, og Hustru. I Sakristiet findes et Epitafium over Major David Duncan, død 1751.

Kirken ejes af Sognebeboerne, der købte den for 10810 Rd. ved en Auktion i 1794.

Gaverslund er en egen Sognekommune under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Lægekreds, 5. Landstingskreds og Vejle Amts 1. Opstillingskreds til Folketinget, 4. Udskrivningskreds, Lægd 464 (den nordre Del) og Lægd 465 (den søndre Del).

Jorderne udskiftedes i Gaverslund og Børkop 1772, i Brøndsted 1773–78, i Andkjær 1773–81, i Sellerup 1782 og i Brejning 1775.

I Gaverslund Sogn ligger Byerne: Børkop, Gaverslund, Brøndsted, Brejning, Sellerup og Andkjær.

Aandssvageanstalten i Brejning.

Børkop kaldtes 1291 for »Byrktorp«. Senere skrives Navnet »Birkerup« eller »Birketorp« og hidrører aabenbart fra, at Stedet har været bevokset med Birketræer. En gammel Byvedtægt fra 1723, stadfæstet 1737 paa Koldinghus Birketing, begynde saaledes: »I den hellige Trefoldigheds Navn, haver vi efterskrevne Børkop Bys Lods- ejere, som følger, kendes og gør for alle vitterlig i dette vor aabne Vide- brev, at vi paa Byens Nytte, Tarv og Gavn og Bedste ere samdrægtelig ens vorden efterskrevne Poster at indgaa og herefter at have at holde under Straf og Bøder, som følger« Der er ialt 16 Poster. § 11 lyder saaledes: »Hvem der gør Klammeri og Trætte enten imod Videfogden eller Grander med Truen, Skældsord eller Hug paa Grandestævne eller i nogen Forsamling, Byens Tarv og Vedtægt vedkommer, skal bøde hver Gang 2 Mark til Kongen og 2 Mark til Byen.« § 12 bestemmer: »Naar et stort Menneske ved Døden afgaar, da skal tvende store Folk af hver Gaard og een af Bolet følge at bære Liget til Kirken og ikke flere møde til Jordegilde, under en halv Tøndes Øl Brøde til Byen. Det er dog ikke forbudt hver Mand at tage sin Kone med til Arveøl, som er en god Tønde Øl og 3 Stobe Brændevin at drikke, dog alle hastelig at indbydes, under en halv Tønde Øls Brøde.«

Byen har nu Jernbanestation, Telegraf- og Telefonstation, Postekspedition, Høj- skole, Forsamlingshus, Realskole, Forskole, Apotek, Læge, Dyrlæge, Mejeri, Andels-

mejeri, Mølle, Maskinfabrik, Dampsavværk, Sparekasse, Gæstgiveri samt flere Handlende og Haandværkere.

I Børkop findes en Afdeling af Banken for Fredericia og Omegn.

Af større Landejendomme findes: »Børkopgaard«, »Bundgaard«, »Kragelundgaard«, »Margretehøj«, Anton Clausens, Hans Buhls, Portør Jensens, N. Krings, Chr. Axels og flere Gaarde.

I Gaverslund By findes foruden Kirken, Præstegaarden og Skolen følgende større Landejendomme: »Skikkallegaard«, »Korsdalsgaard«, »Højsletten«, »Højgaard«, P. Bjerres, S. Knudsens, S. Ladegaards, S. A. Breths Enkes, Th. Linds og H. Nielsens Gaarde m. fl.

I Brøndsted findes Skole, 9 Gaarde og en Del mindre Ejendomme. I Skoven og paa Marken findes desuden nogle Gaarde og Bolssteder. Man deler Byen i Over- og Neder-Brøndsted. Brøndsted Mølle er en af Egnens gamle Vandmøller. Af Gaardene kan nævnes: J. Madsens, P. Jørgensens, N. Jørgensens, S. Kring Madsens, Jacob Jacobsens, Niels Jensens, P. Petersens og Bendikt Olesens Gaarde m. fl.

Brejning bestod oprindeligt af 6 Gaarde, det gamle Møllested og nogle faa mindre Ejendomme og Huse. Siden De Kellerske Aandssvageanstalter i Aaret 1865 grundlagdes og 1. Oktober 1895 overtoges af Staten, er Byen bleven helt forandret. Nu er der Hotel, flere Handlende og Haandværkere m. m. i Byen. Den nærliggende Jernbaneholdeplads har faaet Navn efter Brejning, skønt den ligger paa Sellerup Bys Grund. Anstaltens mange store Bygninger ses vidt omkring og behersker ganske Landskabet. Blandt Gaardene kan nævnes: Jes Jacobsens, H. Buhls og Morten Jensen Axels Gaarde.

I Skoven øst for Brejning er et gammelt Voldsted, som kaldes »Trindhøj«.

Sellerup har følgende større Landejendomme: »Sellerupgaard«, Jes Jensens, K. M. Bundgaards, N. Hougaards, Jens Laugesens, J. P. Ravns og Chr. Heises Gaarde. Endvidere Redningshjemmet »Fuglekjærgaard«, der ejes af Selskabet »Hjemløses Venner«.

Andkjær By har Skole og Forskole samt en Skole i »Andkjær Skovby«. I Andkjær Strandskov ligger Hotellet »Munkebjerg«, opført 1879. Til dette hører et betydeligt Skovareal, der er omdannet til Lystskov med mange Udsigtspunkter. Her vokser bl. a. Takstræt, foruden Kristtjørn, Enebærtræer, Blaabær og forskellige Bregnearter. Der er Jernbaneholdeplads og Dampskibsforbindelse til Stedet. Af større Gaarde i Andkjær kan nævnes: »Hvilsbjerggaard«, Pagh Ladegaards, »Tidsvilde«, J. Bjerres Enkes, Julius Thomsens, Hans Linds og Johs. Hansens Gaarde, »Østergaard«, P. Kjærs Gaard, »Lyshøj«, »Tingskov«, P. Albæks, P. P. Ladegaards, Søren Boyoms, Jeppe Johansen Brunhøjs og Søren Krings Gaarde, »Vigen« og Simon Andersens Gaard o. fl.

GAARSLEV SOGN har en Størrelse af 3358 Tdr. Land, det grænser mod Vest til Gaverslund Sogn, mod Nord og Øst til Vejle Fjord, mod Syd til Rands Fjord. Den overvejende Del af Sognet bestaar af gode lermuldede Jorder, tildels med et Underlag af fint Sand, der ved Gaarslev Strand træder frem i den stejle

28 m høje Sandbanke »Hvidbjerg«. Gennemsnitlig gaar der $11\frac{1}{8}$ Td. Land paa en Td. Hartkorn. Nordligst i Sognet findes en Del Skov ved Vejle Fjord. Ogsaa ved Rands Fjord findes Skove, bl. a. Nebbegaard Skov. Fladeindholdet er 3358 Tdr. Land.

I Sognet fandtes tidligere en Del Kæmpehøje. Nu er der kun Spor af nogle ganske faa Syd for Gaarslev By. En af disse Høje kaldes »Metteshøj«. Selve Byens Navnet Gaarslev er formentlig afledt af den Mands Navn, der i sin Tid har ejet Byen, idet Endelsen »lev« betyder Ejendom.

1340 skrives Navnet »Gärzløff«, 1389 »Garhsløff«, 1451 »Gharsløff« eller »Garsløff«, ogsaa Skrive- maaden »Gorsløff«, »Gorsleff«, »Gaardzleff«, »Gordsleff« har været benyttet.

Af adelige Sædegaarde fandtes tidligere foruden Nebbegaard »Bolbroholt«, »Urnegaard« og »Gravengaard«. »Bolbroholt« tilhørte i sin Tid Hr. Pederbjørn Podebusk, hvis Søn Claus Podebusk 1443 solgte den til Hr. Claus Rønnow, der igen 1451 solgte den til Hr. Peder

Parti fra Hvidbjerg.

Høgenskild. 1578 blev Gaarden tilskødet Kongen af Hr. Ivar Lunge til Tirsbæk. Østlig i Gaarslev By findes endnu en Borgplads, og Gaarden, der ligger i dens Nærhed, kaldes »Borgvold«. Muligvis har Bolbroholtgaarden ligget her. Voldstedet ligger i en lav Eng, der tidligere har været Sø og har været anlagt paa en smal Landtunge, der har skudt sig ud i Søen. Forbindelsen med Land har været afskaaen ved en dyb Grav. En anden Grav har delt selve Voldstedet i to Dele, en større og højere og en mindre og lavere.

»Urnegaarden« har tilhørt Slægten Urne, hvorfra Navnet formentlig stammer. Den tilhørte 1381 Cathrine Eriksdatter Urne, Enke efter Erik Rynd. 1389 nævnes den som øde, men omtales atter 1434.

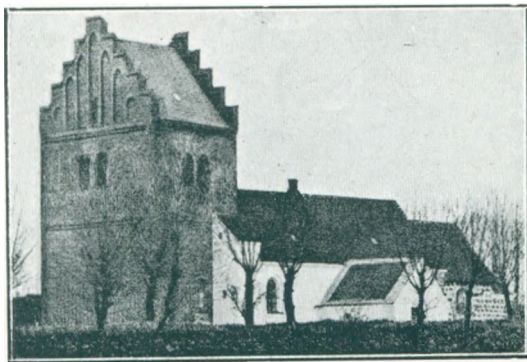
»Gravengaard« var den største af Gaardene og har rimeligvis faaet sit Navn af, at den var omgivet med Grave. Muligvis er det den Gaard, som nu Niels Sørensen i Mørkholt ejer, men den kan ogsaa have ligget tæt øst for denne, hvor der endnu findes en mindre skovbevokset Bakke, som godt kan have været et Voldsted.

En for mange Aar siden forsvunden Vandmølle nævnes flere Gange, bl. a. i

1438 og 1578. Den laa ved Mørkholt, og man kan endnu ved en lille Bæk nord for Niels Sørensens Gaard se, hvor den har ligget.

1638 omtaler Sognepræsten, Provst Berent Berentsen Falenkamp i Pjedsted, Sognet saaledes: »Udi Gaarsløff Sogn er tre Byer, Rans, Gaarsløff och Mørkholt och en Ensted Gaard Nebbe. Til Rans er en Skouff, men intet nafnkundig i den, ej heller i Nebbe Skouff; uden om disse Skoffue løbber Rans Fjord udi Haffuet ved nogle Bjerge, som kaldes de huide Bjerge, som aff det huide Sand haffuer deres Naffn, och Norden omkring Mørckholt Skouff och Gaarsløff Skouf løbber Fjoren ind af Haffuet op til Weille. I disse Skoffue er heller intet nafnkundigt att skriffue om«.

I Svenskekrigen led Sognet forfærdeligt. I Gaarslev blev 16 Gaarde ruinerede og ødelagte, og af 10 Bol og Huse blev kun de 3 skaanede. I Mørkholt ødelagdes 6 Gaarde, i Rands ligeledes 6 Gaarde og det ene af Byens 2 Bol.

Gaarslev Kirke.

1690 skriver Sognepræsten Lavrids Davidsen Foss i Herredsbogen om Sognet: »I Gaarslev er 27 Gaarde med Annexgaarden, 3 Bol og 7 Gadehuse, i Mørkholt er 10 Gaarde, 2 Bol og 1 Gadehus, i Rans er 6 Gaarde, den ene øde, 1 Bol og 1 Gadehus.«

Naar Beboerne fra Gaarslev forhen skulde til Fredericia, maatte de køre over et Vadested i Rands Fjord. Denne Kørsel var ikke ufarlig under Højvande. Ogsaa Beboerne i Vejlbj Sogn kørte ofte over Vadestedet, naar de skulde til Mølle i Børkop eller Brøndsted. For en Række Aar siden er dette Forhold dog forandret, idet der er bygget en Sluse ved Vejle Fjord, der forhindrer Højvandet i at trænge ind i Rands Fjord. En betydelig Del af dennes østlige Del er udtørret, og der er anlagt en Kanal, hvorover Landevejen fra Hølskaarde til Egeskov i Vejlbj og videre til Fredericia er ført paa en Bro.

Kirken bestaar af Skib og Kor med Taarn mod Vest, Vaabehus mod Syd og Sakristi mod Øst. Koret og Skibets østlige Del er fra romansk Tid, opført af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Syddøren er bevaret, medens Norddøren og flere Vinduer er tilmuret. I den senere Middelalder blev Skibet forlænget mod Vest med Anvendelse af Granit og Munkesten og med Spidsbue indtil den ældre Del, ligesom Vaabehuset tilbyggedes af Munkesten. Samtidig blev Koret forsynet med Hvælving. Paa samme Tid eller muligvis senere opførtes Taarnet af Munkesten med hvælvet Underrum og Spidsbue ind til det forlængede Skib. De tykke Mure i den hvælvede Forlængelse kunde tyde paa, at det oprindeligt har været Meningen at opføre Taarnet her. I den nyeste Tid er der ved Taarnets Sydside opført en Tilbygning med Trappe. Sakristiet, der nu benyttes som Materialhus, er opført i den nyere Tid af Granitkvadre fra Korets oprindelige Østgavl. Den store, rigt udstyrede Altertavle er fra den senere Renaissancetid med et Maleri i Midtfeltet forestillende Nadveren.

Døbefonten er af Granit i romansk Stil med Hoveder og Rundbuer.

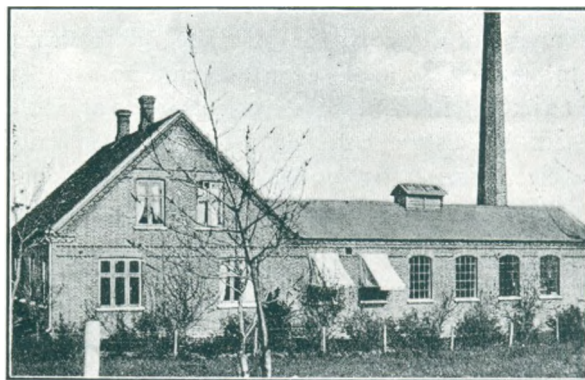
Kirken tilhører Sogneboerne.

Gaarslev Sogn var Annex til Pjedsted, indtil det ved Reskript af 1883 blev et eget Pastorat.

Gaarslev Sogn er en egen Sognekommune under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstingskreds og Vejle Amts 1. Opstillingskreds til Folketinget samt 4. Udskrivningskreds, 466. Lægd.

I Sognet ligger Byerne: Gaarslev, Mørkholt og Rands, Fiskelejerne Høl (Slet-høl), Hølskaarde og Rands Fjordstrand (Rands Land), nogle Gaarde og Huse, som kaldes Lundbjerg, og Hovedgaarden »Nebbegaard«.

Gaarslev By, der 1688 talte 27 Gaarde, 10 Bol og nogle Huse, er endnu en af Egnens større Landsbyer, skønt en Del af dens gamle Gaarde siden Udskiftningen er udflyttede fra Byen. En anden Del er her som andet Steds udparcelleret og nedlagt. I Byen er Kirke og Præstegaard, Skole, Forskole, Sparekasse, Forsamlingshus, Missionshus, 2 Andelsmejerier, »Sølund« og »Fælleslykke«, Brugsforening, Vindmølle, Teglværk samt en Del Handlende og Haandværkere.

Mejeriet »Fælleslykke«.

Af større Landejendomme findes: Steffen Steffensens Gaard, »Dybdalsgaard«, »Krogstedgaard«, »Qvistminde«, »Bredholm«, »Bakkegaard«, P. S. Steffensens Gaard, »Bygballegaard«, »Kirstinelund«, »Kjæragergaard«, »Lundegaard«, »Stenvang«, »Nebbe Mølle« o. fl.

Mørkholt Bys Gaarde ligger nu meget spredte, idet flere af dem er udflyttede og andre udparcellerede. Af større Ejendomme kan nævnes: »Laubsgaard« og N. Sørensens Gaard. Navnet Mørkholt betyder formentlig »den mørke Skov«, da Endelsen »holt« betyder Skov.

Rands er rimeligvis afledet af Mandsnavnet Rans eller Ran. Der findes af større Gaarde »Randsgaard«.

Høl betyder simpelthen Hul. Ved Hølskaarde er en Kro, som gæstes ikke saa lidt, siden Badegæster og Turister har opdaget det ejendommelige Klitparti »Hvidbjerg« i Nærheden. Paa »Hvidbjerg« findes Badehotel og en Del private Sommervillaer.

Lundbjerg ligger nord for Gaarslev By; 3 Gaarde vestlig i Byen kaldes »Kragholm«. Af større Landejendomme findes »Lundbjerggaard« og R. Steffensens Gaard.

Nebbegaard, som ligger ved Rands Fjord, er en meget gammel Hovedgaard. Den nævnes allerede 1348, idet Valdemar Atterdag den 22. Juni det nævnte Aar

sluttede Fred med Grev Gerts Sønner paa Nebbe Slot. 1369–70 nævnes Fikke Moltke som Hovedsmand paa Nebbe.

Gaarden tilhørte i lang Tid Slægterne Limbæk og Rosenkrantz. Paa Dronning Margrethes Tid ejedes Gaarden af Hartvig Limbæk. Han maatte 1401 overdrage den til Kronen som Bod for, at han havde ihjelslaaet Albert Skeel med Tilnavnet Rytter paa Jerlev Herreds Ting. Gaarden maa dog atter være overgaaet til Slægten, thi 1436 og 1455 nævnes Hennike Limbæk som Ejer. Den af Limbækkerne, der sidst ejede Gaarden, var Claus Limbæk. Han var sindssyg og døde 1562 som sin Slægts sidste Mand. Derefter overgik Nebbegaard til Else Pedersdatter Thott, Enke efter Ridderen Thomas Nielsen Lange, og Fru Sidsel Rosenkrantz til Hønborg i Elbo Herred. Kong Frederik II. købte ogsaa denne Gaard med tilhørende Gods, der derefter blev givet Jomfru Birgitte Rosenkrantz i Forlening. Hun havde Bolig paa Gaarden til sin Død 1586, hvorefter Lensmanden paa Koldinghus, Kasper Markdanner, fik Ordre til at overtage Nebbegaard med tilhørende Gods, indskrive den i Slottets Jordebog og lade Søfren Thomsen faa Gaarden uden Indfæstning, men mod en rimelig Landgilde, som fastsættes af uvildige Dannemænd. Der er derefter forskellige Fæstere paa Gaarden. I Svenskekrigen 1657–60 var Herredsfoged Peder Nielsen Fæster og boede paa Gaarden, der blev afbrændt og plyndret to Gange. Nogle Bygningsmaterialer fra Gaarden førte Svenskerne til den befæstede Lejr ved Bredstrup.

1660 fik Jens Lauridsen Risom Nebbegaard og Nebbe Mølle overdraget som Belønning for Tjenester, han havde vist under Krigen ved Bornholms Tilbageerobring, og den 13. Maj 1676 fik han Gavebrev paa Gaarden og Møllen tilligemed andet Gods. Risom lod den afbrændte Gaard genopføre paany, og Hovedbygningen er den samme, som staar endnu. Risom efterlod sig flere Børn. Af disse fik Sønnen Joakim Gaarden; efter hans Død 1709 ægtede Enken Enevold Madsen Bolvig, og Gaarden var derefter i Slægten Bolvigs Eje, rimeligvis til 1811. Af senere Ejere kan nævnes Baron Düring Rosenkrantz, Baron Redtz Thott, Baron Vedel Vedelsborg, Proprietærerne Carøe, Juhl, Autzen, Lyngby og Christi, som nu ejer den. Godset er forlængst frasolgt. Gaarden har nu ca. 20 Tdr. Hartkorn. I Skoven vest for Gaarden findes Voldstedet, hvor den gamle Gaard har ligget. Paa Stedet er endnu Munkesten og Murstensbrokker. Øst for Gaarden er ogsaa et Voldsted, her mener man Gaarden laa, mens Jomfru Birgitte Rosenkrantz boede paa den.

BRUSK HERRED.

BRUSK HERRED begrænses mod Nordvest, Nordøst og Øst af Jerlev, Holmans og Elbo Herreder, mod Syd af Kolding Fjord samt mod Syd og Sydvest af Andst Herred i Ribe Amt, hvorfra det skilles ved Kolding Aa og Vester Nebel Aa. Herredets største Udstrækning fra Vest til Øst og Syd til Nord er omtrent 2 $\frac{1}{4}$ Mil.

De navnlig i Midten og mod Nord højtliggende Jorder er overvejende sand-

muldede og sandede, dog ogsaa lermuldede, særlig paa de højeste Steder. Herredet hører til Amtets mest frugtbare, gennemsnitlig gaar der 12 $\frac{1}{2}$ Td. Land paa 1 Td. Hartkorn. Den østlige Del er ret godt forsynet med Skov, ialt 2208 Tdr. Land. Fladeindholdet er 33236 Tdr. Land.

Brusk Herred hørte i Middelalderen under Almindssyssel og hed oprindelig Almind Herred. I Valdemars Jordebog kaldes det Almundahæreth. Det nuværende Navn forekommer første Gang 1329 som Broscoghæreth. Senere hørte det til Koldinghus Len, og fra 1660 til Koldinghus Amt, indtil dette Amt ved Resolution af 4. September 1793 og 27. Maj 1796 ophævedes og lagdes til Vejle Amt.

I gejstlig Henseende danner Brusk Herred eet Provsti med Nørre Tyrstrup Herred. I verdslig Henseende hører det dels under Kolding Herreds og dels under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion samt for Vilstrup og Herslev Sogns Vedkommende under 3. Forligskreds, de øvrige Sogne under 2. Forligskreds.

I Herredet ligger Kolding Købstad og Sognene Kolding Købstads Landdistrikt, Harte, Bramdrup, Eltang, Vilstrup, Herslev, Almind, Viuf, Øster Starup og Vester Nebel.

Her skal nærmere kun omtales Vilstrup og Herslev Sogne, der har størst Interesse for Fredericia.

HERSLEV SOGN omgives af Vilstrup Sogn, Smidstrup og Pjedsted Sogne i Holmans Herred og af Bredstrup og Taulov Sogne i Elbo Herred. Fra disse sidste skilles det ved Spangaa. De højtliggende, noget bakkede Jorder er overvejende lermuldede. Til Sognet hører en Del Skov, Herslev Skov, Kobbelskoven, Lunden m. m.

Navnet skrives 1475: »Hædersløf«. I gamle Dage fandtes der flere adelige Sædegaarde i Sognet. Ved Herslev By fandtes saaledes »Herslevgaard«, der i en længere Aarrække ejedes af Slægten Stygge, indtil den i 1579 erhvervedes af Kong Frederik II. Gaarden menes at have ligget vest for Byen i Nærheden af Vejleskoven, hvor der er Spor af en tidligere Borgplads. For en Del Aar siden fandtes en Del gamle Mønter paa Stedet. I eller ved Højrup har der ogsaa været et Par adelige Sædegaarde. Den ene af disse, »Gravenggaard«, er dog formentlig tidlig bleven nedlagt; den anden tilhørte i lang Tid Slægten Sandbjerg, indtil Kong Frederik II. ogsaa erhvervede denne Gaard 1579 og 1581.

Antallet af Gaarde og Bol var i 1634 saaledes i de forskellige Byer: I Herslev 13, foruden Præstegaarden, i Højrup ligeledes 13, i Follestrup 6 Gaarde, 1 Bol og 1 Vandmølle, i Tolstrup kun 3 Gaarde,

Fra Elbodalen.

Herslev Kirke.

Der findes Spor af ældre Vinduer. Skibet er senere forlænget mod Vest ved Tilbygning af Granit og Mursten, muligvis ad to Gange. Den sidste Gang har da formentlig været 1787, hvilket Aarstal findes paa Vestgavlen. Ogsaa Koret er, rimeligvis i den senere Middelalder, forlænget mod Øst, samtidig med at det hvævedes, medens Skibet beholdt sit Bjælkeloft. Vaabenhuset, der er opført af Mursten, er oprindelig opført i gotisk Stil, men senere ombygget, sidste Gang i 1881. Ved denne Lejlighed fik Kirken tillige en Klokketam, medens Klokkeren tidligere var anbragt paa en Høj paa Kirkegaarden. Altertavlen er i gotisk Stil og rigt udskaaren. I Midterpartiet er Gud Fader med Sønnen paa Skødet, Marie med Jesusbarnet og Michael. I Sidefløjene, som blev restaureret i Christian VI.s Tid, findes Apostlene. Døbefonten er af Granit i romansk Stil med Rundbuefrise, Søjler, Dyrehoveder m. m. Prædikestolen fra 1601 er i Renaissancestil. I Vaabenhuset er en middelalderlig Ligsten, skilt i to Stykker.

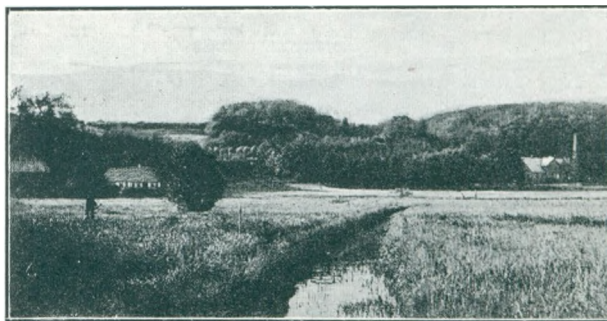
»Danske Atlas« skriver 1769 om Kirken: »Taarnet er bygt paa en Høj omtrent 40 Skridt fra Kirken, men er borttagen, og Klokkeren hænger i Gavlen. Kalk og Disk af Sølv forgyldt er bekostet af Kirken 1697, da Hr. Anders Brun var Sogneprest. En Sølvflaske foræret 1735 af Oberst-Lieutenant Just Henrich Roiahn og Fru Rebekka Elisabeth Langhaar, hvilke ogsaa 1732 har givet en Sølv-Æske til Brødrene«.

Kirken tilhører Sognebeboerne. —

Herslev Sogn er en egen Sognekommune, der hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Fredericia Lægekreds, 5. Landstings-

der alle var Selvejergaarde. Disse tre sidste ejedes i 1634 alle af Mænd med Slægtsnavnet Griis. Indtil 1859 var Herslev og Viuf eet Pastorat; det nævnte Aar lagdes Viuf ind som Annex til Almind.

Kirken ligger omtrent midt i Sognet. Den bestaar af Skib og Kor samt Vaabenhus mod Syd. Skib og Kor er fra romansk Tid, opført af Granitkvadre paa profileret Sokkel. Korbuen er bevaret. Over Vaabenhusdørens Rundbue er udhugget et Mandshoved.

Mejeriet »Kildevælde«.

kreds og Vejle Amts 2. Opstillingskreds til Folketinget samt 4. Udskrivningskreds, 459. Lægd.

Jorderne udskiftedes i Herslev 1771 og 1773, i Tolstrup 1773, i Højrup 1772 og i Follerup 1773.

I Sognet findes Byerne: Herslev, Tolstrup, Højrup og Follerup. Vest for Herslev langs Vejen efter Haastrup er en Del mindre Ejendomme, hvilken Bebyggelse kaldes Bolskov. Mellem Herslev og Landerupgaard findes tillige en Bebyggelse, der kaldes Herslev Fæled eller Fælleshuse.

I Herslev findes foruden Præstegaard og Skole tillige Forskole, Brevsamlingssted, Telefonstation og Brugsforening.

Af større Gaarde findes: »Herslevgaard«, Niels Langes, Knud Knudsens, Hans Dahls og Ude Nielsen Dahls Gaarde, »Enghavegaard« m. fl.

I Tolstrup findes en Forskole og følgende større Gaarde: »Tolstrupgaard«, »Skovsminde«, »Østdalsgaard«, Jens Madsens, Søren Petersens, Søren Thomsens, Niels Madsens Gaarde m. fl.

I Nærheden af »Tolstrupgaard« er rejst en Mindesten over den tidligere Ejer af Gaarden, afdøde Amdsraadsmedlem J. L. Christensen.

I Højrup findes Skole og Forskole, Brugsforening, Andelsmejeriet »Kildevæld«, »Skovbæks Mølle« og Højrup Kro. Af større Gaarde kan nævnes: »Højrupgaard«, P. P. Skovs, Niels Thomsens, H. M. Hougaards og P. Elkjærs Gaarde, endvidere »Hauerballegaard«, »Stendalsgaard«, »Paghsminde« og »Dalsgaard« m. fl.

Nordøst for Byen ligger »Hvandlund«, der i sin Tid var et Traktørsted, men nu er nedlagt som saadant.

Follerup By hører til Holmans Herred, skønt den ligger i Herslev Sogn. 1664 bestod Byen af 6 Gaarde, 2 Bol og 1 Vandmølle. Nu bestaar den af 3 større Gaarde, nogle Huse, en Vandmølle samt nogle spredtliggende Ejendomme paa Marken og i Skoven. Gaardene er »Follerupgaard«, »Kirstinelund« og »Bollegaard«. »Loviselund« ligger nord for Byen tæt ved Pjedsted og Velling Markskel.

Om Follerup hedder det i en Beretning af 1730: »Follerup Skov i Herslev Sogn var ganske udhugget i forrige Tider; men har nu i 12 Aar været fredet. Den bestaar af Bøgepurrrer, Hassel og El i god Fremvækst. Der er intet Tørveskær til Byen.«

J. L. Christensens Mindesten.

VILSTRUP SOGN omgives af Taulov, Eltang, Almind, Viuf, Smidstrup og Herslev Sogne. De højtliggende, i den sydlige Del bakkede Jorder med stejlt Affald

mod Syd til Birkemoseengen er lermuldede og ret gode. I Sognet findes Sønder Vilstrup Skov. Fladeindholdet er 2184 Tdr. Land, deraf ca. 170 Tdr. Land Skov.

Navnet skrives 1329 Wilstorp Sogn.

I Ribe Oldemor nævnes 1291 Gaardene »Lykholm« og »Landerupgaard«, og 1329 nævnes de samme Gaarde i Drostens Lauritz Jenssens Foundation.

»Danske Atlas« skriver 1769:

»Paa Synder Vilstrup Mark ved Skovsgaard er en Høj, naar deraf er taget Sand, er deriblant fundet Kul, Sinder, Brændsteen og Jern-Søm. Ved Landerupgaard er en Veldekilde, kaldet Kongens Kilde, hvorhos ligger en stor Rune-Sten, hvis Inscription i Wormii Tid allerede næsten var udslettet, dog kunde tydelig læses det Navn Harald og Spor af Gorms og Thyres Navne, hvoraf sluttes til Steenens Ælde, og at den er af samme Tider og Beskaffenhed med Jellinge Runestene. Om Landerup er den Tradition, at den i meget gamle Tider har været en kongelig Lystgaard i denne Egn, og at de gamle Konger har betient sig af Kilden til at toe sig i for Sundheds Skyld. Wormius anfører sammesteds den anden Sten, som da og fandtes ved Landerup, men med en ny Inscription af ganske besønderlige Figurer, som formodentlig er udhuggen kort efter Kong Christian IV. og Dronning Annæ Catharina Formæling, hvis begge Navne læses derpaa. I Drostens Lauritz Jenssens Foundation af 1329 paa en ny Præbende i Riber Domkirke, nævnes iblandt det Gods, han givet dertil, en Gaard i Lykholm i Wilstorp Sogn, Broskogherred i Almindsyssel, og en Gaard i samme Sogn kaldet Langthorphyergh; om dette sidste Navn skal være det samme som nu Landerupgaard, er uvist.«

De to Stene, som »Danske Atlas« omtaler, er senere forsvundet, rimeligvis udkløvede. Muligvis er det et Brudstykke af en af dem, der for nogle Aar siden blev fundet i Vilstrup og opstillet ved Gaardejer Anton Buchs Gaard.

Kirken bestaar af Skib og Kor samt Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd, Skib og Kor, begge med fladt Loft, er fra romansk Tid, opført af Granit og Fraadsten paa Dobbeltsokkel. Norddøren og flere Vinduer er tilmurede, medens Korbuen er bevaret. I den senere Middelalder tilbyggedes Taarnet og Vaabenhuset af røde Munkesten. Taarnet har hvælvet Underrum og Spidsbue indtil Skibet. Ved Vaabenhusdøren sidder 3 middelalderlige Ligsten med Figurer. Altertavlen er i Rokoko-stil med Maleri forestillende Nadveren. Døbefonten er af Granit i romansk Stil. Over Korbuen er anbragt et middelalderligt Krucifiks. Altertavlen og Prædikestolen bekostedes 1667 af Sigvard Lützau, Capitain over Koldinghus Len.

Kalk og Disk af Sølv skænkedes 1717 af Sognepræsten Peder Clausen Emmerlev. Klokkeren lod Borgmester og Raad i Kolding omstøbe 1570, under Kong Frederik II., hvis Vaaben er anbragt paa den.

Den 8. September 1660 befaledes det, at Blyet fra Vilstrup Kirke skulde tages ned og anvendes til dermed at færdiggøre Koldinghus Kirke og Huse. Vilstrup Kirke skulde derefter forsynes med Tagsten. Kirken ejes af Proprietær Flensborg, Stenderup.

Sdr. Vilstrup Kirke.

Sønder-Vilstrup Sogn er i gejstlig Henseende Annex til Eltang Sogn, men danner sammen med Eltang een Sogskommune. Det hører under Fredericia Købstad med Elbo, Brusk og Holmans Herreders Jurisdiktion, 33. Politikreds (Fredericia), Vejle Amtsstue og Kolding Lægekreds, 5. Landstingskreds og Vejle Amts 2. Opstillingskreds til Folketinget samt 4. Udskrivningskreds, 457. Lægd. Jorjerne udskiftedes 1772.

»Landerupgaard«.

I Sognet findes Byerne: Sønder-Vilstrup og Skovsgaarde samt Gaarden »Landerupgaard«.

Sønder-Vilstrup har foruden Kirke og Præstegaard, Missionshus, Skole, Telefonstation, Brugsforening og flere Haandværkere og Handlende. Af større Gaarde findes: »Lykkegaard«, N. I. Jensens Gaard, »Buhlsminde«, N. Petersens og J. P. P. Skovs Gaarde, »Vilstrupgaard«, P. Hansens Enkes Gaard, »Sigvardsminde«, S. Lunds, P. Poulsens og N. Konradsens Gaarde m. fl.

Skovsgaarde ligger lidt øst for Sønder-Vilstrup, den bestod tidligere af to ret store Gaarde, der i 1688 havde henholdsvis 8 og $7\frac{3}{4}$ Td. Hartkorn, senere deltes Gaardene i fire. Ved den ene af dem er Spor af Volde og Grave, der tyder paa, at der her tidligere har været en befæstet Borg. Maaske er det denne, der har baaret Navnet »Lykkeholm«, og som omtales 1291 og 1329.

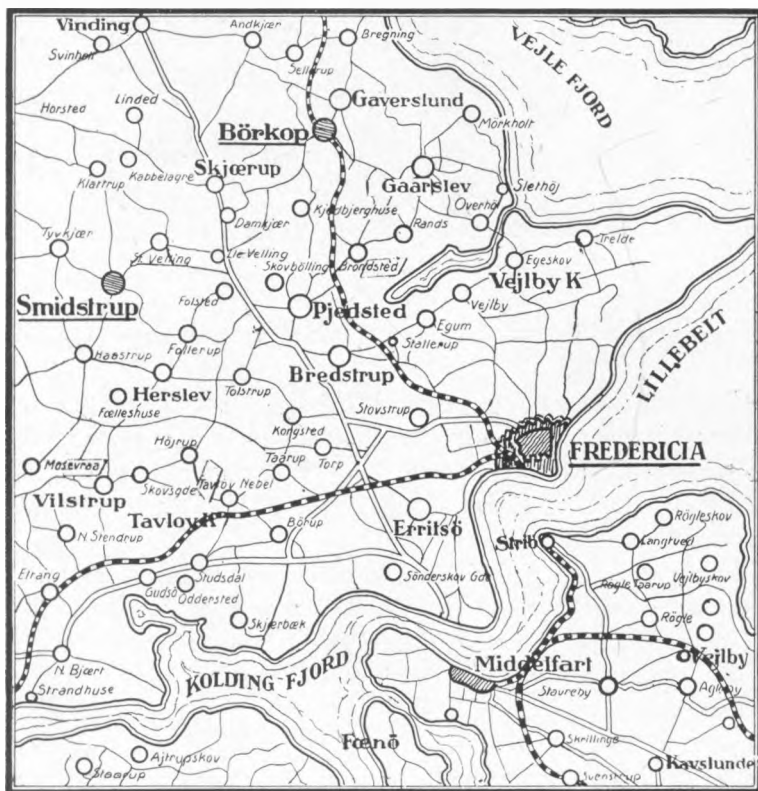
»Landerupgaard« skal som omtalt, i sin Tid have været en Kongsgaard. 1552 blev Bendt Dyrskytte forlenet med den, 1636 ejedes den af Peder Mund. Den sidste Ejer af Gaarden var Mette Bertelsen. Efter hendes Død 1867 blev Gaarden omdannet til Opdragelsesanstalt for forvildede og forsømte Drengene, som en Filial af Flakkebjerg Opdragelsesanstalt. For at forebygge Børnenes Lyst til at løbe hjem, modtager Flakkebjerg Elever fra Jylland og Fyen, Landerupgaard fra det øvrige Land.

Da Gaarden købtes var der 175 Tdr. Land. 1874 indkøbtes en Naboejendom paa 81 Tdr. Land. Dens Hartkorn er nu 25 Tdr. Gaarden er bleven afbrændt flere Gange. Den nuværende Hovedbygning er opført 1899—1900 af røde Mursten i 2 Etager med høj Kælder og er forsynet med Centralvarme og elektrisk Lys. Desuden er der 1883 opført en Skolebygning i 2 Etager. Beliggenheden er meget smuk, og Bygningerne omgives af en større Park og Have.

Takket være Kong Frederik II. og hans Jagtlyst var Flertallet af Egnens Beboere i Fredericiaegnen Fæstere under Kronen. De havde det sikkert ikke saa lidt bedre end paa de Egne, hvor Bønderne var Fæstere under et eller andet Gods. Der var da ogsaa almindelig Velstand paa Egnen inden den ulyksalige Svenskekrig 1657—60. Arent Berentzen skriver 1655 i sin Bog »Danmark og Norges frugtbare Herligheder«

om Egnen, at den er en af de bedste i Landet, og det hedder, at »foruden dens frugtbare Agerjord, som giver rundelig af alle Slags Sæd, samt megen Eng, Græsgang og deslige, findes der ogsaa nødtørfdig Skov, som gør Egnen ret lystig, anselig og bekvem til Humle og Frugttræer, hvorpaa Indbyggerne sig meget beflitte. Der er i det ganske SysseL mange skønne Landsbyer og velbyggede Bøndergaarde.«

Velstand og gode Kaar fik imidlertid en brat og ond Ende med 1657, da Svenskerne i August Maaned trængte op gennem

Kart over Fredericias Omegn.

Sønderjylland og besatte Egnen omkring Frederiksodde, hvor den befæstede Lejr anlagdes ved Bredstrup. Nød, Mishandlinger og Elendighed indvarsledes her med for Egnens ulykkelige Beboere. Gaarde og Huse lagdes øde og gik op i Luer, Skove ryddedes, og Kirkerne plyndredes. Ridende Strejkkorps jog som Uvejrn frem og tilbage milevidt gennem Landskabet for at skaffe Proviant til Lejren. Det var haarde Tider for Almuen, og de, der skaanedes af Svenskerne, plagedes og plyndredes ikke mindre af Fæstningens Ryttere. Mange Folk forlod Hus og Arne og søgte Tilhold i de store Skove. Med 1659 skiftede Billedet saavidt, at nu var det Svenskerne, der laa i Frederiksodde, medens vore »Venner«, Østrigerne og Polakkerne, holdt Fæstningen indesluttet. For Egnen var det det samme; Venner og Fjender udsugede den lige forfærdeligt.

Egnen kom dog atter, omend langsomt, til Kræfter, og Velstanden steg igen saaledes, at den største Part af Beboerne kunde købe deres Gaarde til Selveje ved

Auktionerne paa Koldinghus over Ryttergodset 1765—67. Udskiftningen af Fællesskabet nogle faa Aar senere var til Gavn for Jordejerne, der først havde haft deres Agre liggende spredte midt omkring paa Bymarken, men nu fik dem samlede. Ved Udflytning af Ejendommene fra Byerne, har man opnaaet, at Jorderne eller dog Størstedelen af disse ligger enten omkring Bygningerne eller i deres umiddelbare Nærhed.

Hans de Hoffmann skriver 1769 om Egnen:

»Denne Odde af Landet har næsten overalt skønt Agerland og god Græsning, men tillige store Bonde-Byer. De fleste Byer har god Skov, men som der fordom har været meget større Skove, saa ere der store Uddrifter, og meget, som, formedelst det ligger langt fra Byerne, ei kan dyrkes. Ved Auctionen over Ryttergodset i dette District har Bønderne næsten alle købt sig selv, undtagen nogle Gaarde her og der, som til andre ere solgte, dog ere her ingen nye Herregaarde oprettede, ei heller findes her for nogen Herregaard, undtagen en liden kaldet Nebbegaard i Gaardslev Sogn i Holmans Herred. Disse Eiendomme kunde til Beboelse meget udvides og paa Dyrkning forbedres; thi naar de deelede deres Uddrifter imellem sig, kunde enhver paa sit Stykke sette Afbyggere paa de Byen langt fraliggende Marker. Men siden hver Bonde nu eier selv sin Gaard og tilholder sig sin Part efter Landmaalingen, er det ei at vente, at de taale nogen Forandring, eller at de i de store Byer kan foreenes om at deele sig og sette flere Beboere paa de vidtløftige Ejendomme. Det eneste man kan vente, er at Bønderne bedre frede deres Skove end tilforn. Derimod ligger Vildtet øde, saa at de, som samme have forpagtet, finde intet uden nogle faa Harer, Ræve og Fuglevildt for sig; thi de store Hiorte, Hinder, og Raadyr ere fast ei mere til. Men om Skovene ødelægges og Misvext indfalder, vil det kanske blive svært for disse Bønder at udrede deres Renter og Skatter. Imidlertid er de Kongelige Bønder, siden de ere blevne deres egne, nu ei saa stolte som tilforn, de begynde og selv at tage Haanden ved Ploven, da de see sig nødte til at stræbe for at samle til Udgifterne. Nogle ønskede kanskee hellere at være under Proprietarier, men det kan ei ske, siden de ligger langt fra Herregaardene. I Elbo-Herred falder got Fiskerie saavel af Havet som af ferske Søer. I dette saavel som Holmans-Herred er Jorden feed og god, i den største Deel af Andst- og Brusk-Herreder ligesaa, undtagen Andst, Bekke, Verst og Almind Sogne, hvor der falder Hede og meget skarp Jord.«

De store Landboreformer i Slutningen af det 18. Aarhundrede, Kornhandelens Frigivelse, Ophævelsen af Stavnsbaand og Hoveri og Jordernes Udskiftning gav her som overalt Stødet til en kolossal Fremgang og voksende Velstand.

Krisen, der fulgte efter Krigen med England 1807—14, og Statsbankerotten i 1813 slap man forholdsvis skaansom over her paa Egnen. Den ramte fortrinsvis de store Gaarde og de nye Proprietærer, Folk fra Byen, som i de gode Aar havde købt Landejendomme, og som ikke i samme Grad som de gamle Bønder evnede at sætte Tæring efter Næring.

Ved Slutningen af Trediverne begyndte de gode Tider at komme igen. Svingploven holdt sit Indtog, og den forbedrede Dyrkningsmaade med Mærgling og Brak gjorde Underværker. Ophævelsen af den engelse Kornetold i 1846, Frihedsbevægelsen og den nationale Opvaagning i 1848 hjalp til og betingede en Fremgang, som end ikke de to slesvigske Krige kunde standse eller hæmme. De gode Aar fortsattes til 1870, da den oversøiske Konkurrence nedslog Kornpriserne og tvang det danske Landbrug til helt at lægge sin Drift om og gøre denne saa at sige industriel. Det er almindeligt kendt Verden over, med hvilken Dygtighed den danske Landmand gennemførte denne Opgave, saaledes at dansk Smør og dansk Flæsk staar som de fineste Produkter i sin Slags, som Verden kender.

Fredericiaegnens Landmænd har med Ære deltaget i dette Arbejde og bidraget sit til denne Udvikling. Derom vidner ikke mindst de mange Mejeriskorstene, der rager op i Egnen.

STRIB I VENDS HERRED.

STRIB ligger i Vejlbysogn, der i Nordvest ender i Stribs Odde. Det er en Halvø, der skyder sig ud i Lillebælt mellem Baaringvig, »Tragsten« og Middelfart Sund. I Nordøst ender det i Stavrshoved. Mod Land omgives Sognet af Rorslev og Kauslunde Sogne samt Middelfart Købstads Jorder. De højtliggende, bakkede Jorder, der mod Nordøst falder af til Kysten med stejle Skrænter (Stavrshoved) og Røjle Klint, er af temmelig forskellig Beskaffenhed. Mod Nordøst er Jorderne ler- muldede og kalkblandede, længere inde i Sognet sand- og lermuldede og mod Nord- vest stærkt sandede med Lerunderlag. Af Skove findes Kasmose Skov, Vejlbyskov og Stavrby Skov. Fladeindholdet er 6277 Tdr. Land.

Røjle Klint er en af de ejendommeligste i Danmark. Den har været Genstand for indgaaende geologiske Undersøgelser, og man mener, at den for ca. 5000 Aar siden i Istiden er blevet ført herved Nord fra. Der er ved Udgravning bl. a. blevet fundet Moræneler, ganske smaa Kvanta Kul, Marieglas, Kalk og Mergel. Klinterne staar imidlertid i Fare for snart at forsvinde, da Havet ved nordøst Storm stadigt bortfører store Stykker af dem.

Vejlbysogn er en egen Sognekommune, delt i to Sognefogeddistrikter under Vends Herreds Jurisdiktion (Middelfart), Assens Amtsstue og Middelfart Lægekreds, 4. Landstingskreds og Odense Amts 5. Opstillingskreds til Folketinget samt 3. Udskrivningskreds, Lægd 218 a og 218 b.

Strib var forhen et Fiskerleje. Navnet Strib er maaske afledet af det oldnor- diske Navn »Strip«, der betyder nøgen og som navnlig brugtes om golde, nøgne og ufrugtbare Banker. Ved Anlægget af Fæstningen Fredericia, det daværende »Frederiksodde«, blev i Aaret 1651 indrettet Færges- fart mellem Strib og Fæstningen. Det var ligeledes Meningen den Gang at anlægge en tilsvarende Fæstning paa Strib, der skulde bære Navnet »Sophieodde« efter Dronningen, svarende til »Frede- riksodde« efter Kongen, men Pla- nen blev som bekendt igen opgi- vet. Resterne af det paatænkte Fæstningsanlæg findes den Dag i

Fra Færgelejerne paa Strib.

Dag i Skansen paa selve Odden, hvis Volde ligger i en Halvbue ud mod Kysten, og som indtil for ca. 30 Aar siden var monteret med Kanoner.

Paa Initiativ af Strib Borgerforening er de gamle Fortifikationer i 1918 bleven fredlyste som nationalt Mindesmærke.

I lange Tider benyttedes Pladsen — og benyttes vel endnu — af Fiskerne til Tjæring af deres

Garn, hvorfor Skansen almindeligvis ogsaa kaldes »Tjærepletten«.

Om Strib skriver »Danske Atlas« 1767:

»En liden halv Mil fra Middelfart mod Østen, er et Færgested, kaldet Striib, som siden sit Anlæg midt i forrige Seculo, betager Middelfart By noget af sin Næring, saavidt samme beroer paa de Reysendes Overfart til Jylland, da mange, som agte sig derhen, tage Vejen fra Striib til Fredericia, hvor det lille Bælt er noget bredere, Fragten dog lettere af Færger og Baade. Dette Færge-Sted findes paa de fleste Landkort betegnede med det Navn Sophiæ-Odde, og af nogle Udlændere ansees det for en Stad og Fæstning, skjønt her dog ikke findes andet end et Par Færge-Mænds Gaarde, omgivne med temmelig vidtløftige Fodspoer af Volde og Graver. Oprindelse hertil, var det af Høylovlige Kong Friederich III. fattede Forsæt, at anlægge paa den Fyenske Strandkant, en nye Stad, hvis Navn skulle kaldes efter hans Dronnings Navn, Sophiæ Odde. Men skjønt Skandserne bleve opkastede, og endnu sees kiendelig nok, blev dog Stadens Anlæggelse tilbage, og det deels af andre borgerlige Aarsager, dels ogsaa af Mangel paa tilstrækkeligt Vand, hvilket de høye Strandbanker ikke kunde have i tilstrækkelig Forraad. Paa denne Odde, som haver været bevoxet med sterk Skov, laae fordem et Herre-Sæde ved Navn »Søeborg«.«

Afstanden fra Fredericia Færgebro til Strib Færgebro angives til: »3129 Alne«.

Det omtalte Herresædes Historie er ukendt. Sagnet vil vide, at Palnatoke i sin Tid har haft sin Borg her, men noget historisk bevist herom foreligger ikke.

I 1774 skrives om Strib saaledes i »Danske Atlas«: »Striib er to Gaarde med et Fergested. Ved Striib er temmelig god Fiskerie af Sild, Torsk, Hornfisk, Makrel og Aal«.

Strib Fyrtaarn.

Fra Nordenbro paa Strib.

Færgefarten var det, der i første Halvdel af forrige Aarhundrede gav Strib Betydning, og Færgegaarden var Lejets betydeligste Bygning. Her var Posthuset; herfra blev Posten sejlet til Jylland i Færger med Sejl og Aarer, og fra Jylland blev Post og Passagerer befordret med Diligence hele Fyen igennem.

Færgegaarden blev som tidligere omtalt skudt i Brand af Preusserne den 8. Maj 1848 som

Repressalie for Kommandør Billes Beskydning af Kastellet i Fredericia, der holdtes besat af Preusserne.

Ligesom for Fredericia blev det for Strib Jernbanen, der fik afgørende Betydning for Udviklingen. Ved Lov af 10. Marts 1861 blev bestemt, at der skulde anlægges en Bane fra Nyborg over Odense til Middelfart. Ved Lov af 11. Februar 1863 ændredes dette til, at Endepunktet skulde være Strib. Den 11 Mil lange Bane — Dronning Louises Bane — aabnedes den 7. September 1865, idet Krigen 1864 havde forsinket dens Fuldførelse. Den første Tid omladedes Godset i smaa Damp-

Strib Kirke.

baade og overførtes til Fredericia, men med den voksende Trafik blev dette Forhold i Længden uholdbart, og ved Lov af 28. Maj 1870 fastsloges Anlægget af Dampfærgehavnene i Strib og Fredericia med tilhørende Færgefart.

Færgelejerne, der har en Dybde af ca. 12 Fod, udvidedes 1898—99.

Det til Færgefarten knyttede Personale, der med den tiltagende Trafik stadig forøgedes, bragte den første Blomstring til Stribs Udvikling. Med 1897 tog Udviklingen øget Fart, idet et Konsortium fra Fredericia købte den tidligere Færgegaards Hovedbygning tillige med 85 Tdr. Land med det Formaal for Øje at gøre Strib til et Badested, hvor til det ved sin fine Strand og friske salte Vand særlig egner sig. Færgegaarden omdannedes til Hotel og en stor Kon-

certpavillon opførtes. Flere store, smukke Villaer opførtes paa Strandgrundene mod Nord, og Byggeriet inde i Land særlig langs Hovedvejen tog Fart.

Pinsedag 1919 nedbrændte Færgegaarden, der nu ejes af Hotelejer H. P. Henriksen, men opførtes atter i væsentlig uforandret Skikkelse.

Allerede i 1896 begyndtes den første Skole paa Strib. 1911 oprettedes en Forskole, og i 1915 oprettedes endnu en Skole. Endvidere findes en Privatskole, en Afdeling af Fredericia Realskole. Med den tiltagende Bebyggelse er Strib ogsaa paa andre Omraader gaet fremad. I 1910—11 opførtes Vandværket oprindeligt med Vindmotor som Drivkraft. Denne viste sig imidlertid hurtig utilstrækkelig til at oppumpe den fornødne Vandmængde, og det blev nødvendigt at installere elektrisk Drivkraft. Fra Strib Vandværk forsynes i Øjeblikket ca. 130 Ejendomme med Vand.

Elektrisk Lys installeredes i 1911. Strømmen modtages som Vexelstrøm gennem en Ledning langs Landevejen fra Middelfart Elektricitetsværk.

1918 fik Strib sin egen Telefoncentral, hidtil havde den hørt under Røjle Central.

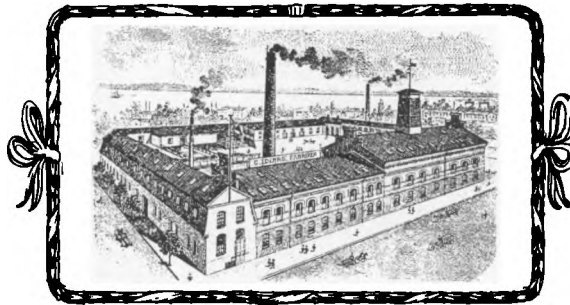
Kirken er opført i 1910 og indviet den 30. April 1911. I flere Aar var der fra Beboernes Side blevet arbejdet paa at faa en egen Kirke ved Strib. Det lykkes-

des at faa Rigsdagen til at give en Bevilling hertil paa 18000 Kr., mod at Beboerne selv indsamlede 3000 Kr. til en Administrationsfond. Grunden skænkedes af Stribsgaardens daværende Ejer, Kammerraad Smith. Kirken er bygget af Arkitekt Jensen, Odense. I Kirken er ophængt et smukt Barkskip, skænket af Sømænd i Strib. Altertavlen, forestillende »Den rige Yngling«, er udført af Kunstmaler Tetens og skænket af Beboerne. Præstegaarden opførtes 1918–19.

I 1920 opførtes et Missionshus.

Det første Fyr ved Strib byggedes 1883 paa den høje Brink ud mod Nordøst. Det var et rundt, rødt og hvidstribet Jerntaarn med fast hvidt Fyr, hvis Flammes Højde var 65 Fod over Vandfladen og med $3\frac{1}{4}$ Mils Lysvidde. I 1900 byggedes det nuværende Fyr paa selve Stribs Odde. Det er et moderne Vinkelfyr, med meget betydelig Lysvidde.

En Hindring for Stribs Udvikling dannede lige til 1920 Læbæltet, som umuliggjorde det for Næringsdrivende at nedsætte sig. I Sommeren 1920 ophævedes imidlertid Læbæltet, og Følgerne har allerede begyndt at vise sig, idet flere Forretninger har slaet sig ned i den blomstrende Stationsby, og flere vil sikkert hurtig følge efter.

Renten gaar fort :
enten vi vaage eller sove :
løber snarere frem
end en fireskoet Hest.

Peder Syv.

BANK- OG PENGEVÆSENETS OPRINDELSE OG BENYTTELSE

I.

LDEN Udveksling af Genstand mod Genstand, to Mennesker tilfældigt enes om, ledede af Øjeblikkets Lyst eller Trang, har vi den første Oprindelse til al Handel. Al Handel foregik til at begynde med ved direkte Ombytning af Varerne uden Anvendelse af Byttemidler, og denne primitive Form for Omsætningen, *Tuskhandelen*, findes den Dag i Dag hos Naturfolkene.

Ulemperne ved denne Form for Omsætning ligger lige for. For at faa en Handel i Stand skal man ikke alene finde en Person, der er i Besiddelse af den Vare, man ønsker, men som ogsaa har Trang til den, man selv har at afhænde. Hertil kommer Vanskeligheden ved at bestemme de to Varers indbyrdes Værdi. Rimeligt er det at antage, at man i de ældste Tider ved saadanne Lejligheder har taget sin Tilflugt til Sammenligninger med noget, som alle havde Brug for og Lyst til, f. Eks. Korn, og afvejet de enkelte Genstandes Værdi til saa og saa mange Maal Korn. Men fra en saadan Sammenligning og til at indføre selve Værdimaaleren som Omsætningsmiddel er ikke noget langt Skridt.

Der er i Virkeligheden næppe Tvivl om, at de første Omsætningsmidler — »Penge« — har været almindelige Næringsmidler, idet disse til alle Tider har været eftertragtet af alle. Og det er da ganske naturligt blevet de mest holdbare af disse, der er blevet anvendt, f. Eks. Korn i Landene ved Eufrat og Tigris, tørret Fisk paa Island, tørret Frugt, Kakaobønner o. l. i Meksiko, The i Kina, Ris i Japan, Tobak i Virginia og Maryland o. s. fr. Hos de Folkeslag, der særligt levede af Kvægavl, har det levende Kvæg været brugt som Omsætningsmiddel. I selve Pengenes Benævnelse eller i Udtryk, der staar i Forbindelse med Penge, træffer man Betegnelsen for Kvæg.

Det latinske Ord *pecunia*, Penge, afledes saaledes af *pecus*, der betyder Kvæg, og Ordet Kapital er afledet af *capita*, der betyder Hoveder, idet en Mands Formue bestemtes ved Antallet af hans »Hoveder«. Fra den græske Oldtid finder vi i Homers Iliade mange Værdiangivelser udtrykt ved forskelligt Antal Okser, men ogsaa fra de nordiske Lande kendes dette Værdimaal. Ogsaa ret almindeligt har det været, at *Mennesket* selv — som Slaver — er blevet brugt som Værdimaal, og hos enkelte sydamerikanske Indianerstammer bruges endnu unge og ugifte Kvinder som fast Værdimaal, idet alle salgbare Ting vurderes i Forhold til en giftefærdig Jomfru, et Forhold, der nok kan friste en Fader til en ikke altid lige fin Spekulation i sine giftefærdige Døtre.

Hos mange Folkeslag er Dyrehuder blevet benyttet som Penge. I Vestrusland betjente man sig lige indtil Aar 1400 af en Slags *Skindpenge*, »kuna«, der har sit Navn af den som Hovedmønt brugte sorte Maar. Skindet af det sibiriske Egern dannede Underafdeling af denne »kuna«, og som Skillemønt brugtes Snuden af Maaren, »mordki«, og smaa Lapper af Graaværk, »lobki«. Disse Skindstykker indløstes i Regeringens Magasiner med hele Skind.

Ogsaa forskellige Former for *Tøjpenge* kendes. Hos de nordvestlige Germaner blev Vadmel i Middelalderen ikke alene brugt som Værdimaal, men ogsaa som Byttemiddel. Det blev betalt efter Aalenmaal, saaledes at Metal og Tøjpenge var sat i fast Værdiforhold til hinanden. Linned har i nogle Egne af Sverrig tjent som Byttemiddel helt ind i det 14de Aarhundrede, ligeledes og mellem Nordslaverne har Linnedpenge været almindelig brugt. I Bøhmen skal man i Middelalderen have lavet lette smaa Tørklæder, der lignede Net, og som ingen Nyttевærdi havde udover, at de var sat i fast Værdiforhold til Metalpenge og kunde anvendes til Indkøb af de kostbareste Sager. Ogsaa fra Afrika, Asien og Amerika kender man forskellige Tøjpenge i Form af store, hvide Klædningsstykker, ofte forsynet med fine Silkebroderier, ligesom mere eller mindre fint forarbejdede Tøjstrimler og Tøjstykker benyttes i Handel og Vandel.

En mægtig Betydning som Byttemiddel har visse Arter af *Konkylier*, *Muslingeskaller*, *Sneglehuse* o. lign. haft gennem lange Tider. Ikke alene paa Øerne i det store eller stille Ocean, hvor der var Adgang til saadanne Skaller, men ogsaa i det indre Amerika og paa Steder, hvor Muslinger og Konkylier ikke fandtes, men maatte indføres, har de været brugt. De nordamerikanske Indianere brugte helt ind i det 17de Aarhundrede en Pengesort af Muslingeskaller, »Wampum«, der imidlertid i Tidernes Løb forfalskedes af de kanadiske Pelshandlere, saa de tabte deres Værdi. I store Dele af Afrika er visse Arter af smaa Konkylier under Fællesnavnet »Kauri« blevet benyttet saavel til Smykker som til Værdimaal og Omsætningsmiddel. Brugen af dem gaar tilbage til ældgammel Tid, og selv i de forhistoriske Grave i Nord-europa er man stødt paa dem. De bruges den Dag i Dag rundt om i Afrika, men efterhaanden er deres Værdi sunket stærkt, saa Værdien af 4—5000 Kauri nu kun andrager ca. 3—4 Kr.

Mere vil det sikkert undre, at man sine Steder har haft Penge af *Sten*. De er særlig blevet brugt paa forskellige af Sydhavsøerne, f. Eks. paa de smaa Palau Øer, og kendes her under tre forskellige Former. Nogle bestaar af en sammenbrændt

Jordart, andre af en Art Emaillé og atter andre af Glas. Der er den Ejendommelighed ved disse Penge, at Mængden af dem ikke kan forøges, da det dertil egnede Materiale ikke længere kan fremskaffes. De første, dem der er lavet af brændt Jord, har en meget høj Værdi, 10—15,000 Kr., og kan ikke erhverves af Europæere. Mange Stykker tilhører overhovedet ikke det enkelte Individ, men er en Slags Statspenge og opbevares meget omhyggeligt. Emaillépenge har en Værdi af 50—100 Kr. efter Størrelse, Farve og Slibning, medens Glas af forskellig Farve slebet til Prismer og Kugler benyttes som Skillemønt.

Paa en anden af de vestkarolinske Øer, Jap, findes en Art Stenpenge lavet af Aragonit i Stykker, hvis Størrelse varierer fra en Møllestens til en almindelig Mønts Størrelse. De sidste bruges som Skillemønt. Mønterne er gennemhullede, og Flytningen sker simpelthen ved at stikke en Stok gennem dem og trille dem til deres Bestemmelsessted. Det hænder her — som andetsteds i Verden — at man ønsker at dokumentere sin Velstand over for Omverdenen, og uden al falsk Beskedenhed gør man dette ved at stille sine Penge op i lange Rader foran sit Hus!

I Forbindelse med Stenpengene kan ogsaa nævnes *Saltpenge*, der benyttes i store Dele af Afrika og bestaar af Stensaltstykker af 3 Fods Længde og 1 Fods Bredde, der af de arabiske Slavehandlere brydes i Saharas Stensaltlejer.

Af alle disse Eksempler fremgaar det, at hvad der til de forskellige Tider og paa forskellige Steder er brugt til Penge, er Ting, der er almindelig efterspurgt indenfor en større eller mindre Kreds, enten det nu er paa Grund af Deres Betydning som Næringsmiddel eller Brugsgenstand eller paa Grund af deres Evne til at oplive og adsprede ved stærke Farver, mærkelige Former eller lignende. Det samme Forhold træder frem overfor Metallet, der med den stigende Kultur efterhaanden fortrængte alle andre Stoffer som Møntstof. Metalpengene var oprindelig ogsaa kun visse almindelige Brugsgenstande af Metal og først senere gik de over til særlige, for Omsætningen mere egnede Former.

Selv efter at man har taget Metallerne i Omsætningens Tjeneste — først de mindre og senere de mere værdifulde —, er der sikkert gaaet meget lang Tid, inden Penge og Varer kom til at staa overfor hinanden som to helt forskellige Ting; thi det var netop i deres Egenskab af Brugsgenstande, at Metallerne gled ind i Omsætningen. De Formuer, der i Oldtiden ophobedes i Fyrsternes Skatkamre, bestod for Størstedelen af Drikkekar, Økser, Smykker o. lign. De havde ganske vist en stor Ulæmpe i deres Udelelighed, men besad til Gengæld en meget stor Fordel i deres Ensartethed. Saalænge de benyttede Omsætningsmidler var Kvæg, tørret Fisk eller lignende, var man altid udsat for ubehagelige Overraskelser med Hensyn til Kvaliteten; ved Overgangen til Metallerne blev denne Mangel afhjulpet.

En Overgangsform mellem Brugsgenstand — Smykke — og rent Omsætningsmiddel danner *Ringene*, der enten fremstilledes som ganske simple, runde, men aabne Ringe eller i Spiraller. Baade hos Fønikierne og Ægypterne, Gøtherne og Kelterne var det almindeligt, at Guld og Bronze udsmedtes i tykke Traade og derefter omformedes til spirallformede Arme eller Fingerringe. En Handel kunde da afsluttes paa den Maade, at Køberen tog en saadan Ring af sin Arm og afhuggede saa langt et Stykke af Ringen, som Sælgeren vilde regne for tilstrækkelig Betaling. Mangfold-

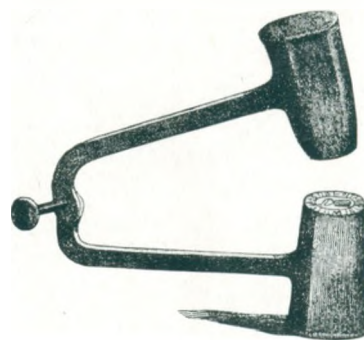
dige Steder i Nordens ældste Historie nævnes disse Ringe. Vi hører jo f. Eks. saaledes, hvorledes Fridthjof, da han kom i Havsnød, bryder sin berømte Arming og giver hver af sine Kammerater et Stykke, for at de ikke skal komme tomhændede til Døds gudinden.

Naturligvis var det ikke nogen meget nøjagtig Bestemmelse af Guld mængden, man fik paa den Maade. Dette kunde kun opnaaes ved Vejning, og det var maaske netop til Vejning af det kostbare Stof, Guld, at de første Vægte blev lavet. Som Lodder til Afvejning af smaa Guld mængder benyttede man i ældre Tider Frugtkærner eller Korn, og vi har endnu Minder herom i Ordet »Karat«, som stammer fra arabisk og betegner Kærnen af Johannesbrødet, og i det engelske Ord »grain«, der nu ligesom Karat bruges som Betegnelse for Finhed, men oprindeligt var det som Vægtlod benyttede Bygkorn. Det siger imidlertid sig selv, at det snart maatte vise sig meget besværligt, naar man altid i Handel og Vandel skulde dele, afveje og maaske tilmed undersøge Finheden af det Ædelmetal, der skulde bruges til Betaling. Det laa da lige for i Forvejen at fremstille større og mindre Guld- eller Sølvstykker af ganske bestemt Finhed og Vægt, saaledes at man let kunde aftælle i Stedet for afveje den fornødne Værdi. Men lige saa nær laa det, at den, der fremstillede saadanne afpassede Stykker Metal, forsynede dem med et eller andet Mærke — et Præg —, hvorved han paatog sig Ansvar for Stykkets Vægt og Finhed, og dermed var man naaet frem til den første Mønt. Først med den begyndte for Alvor Pengenes Udsondring som noget for sig selv, forskelligt fra alle andre Varer. Denne Udsondring har været nyttig og frugtbringende, men den har ogsaa medført Farer og Ulæmper, fordi man til Tider over Prægets mystiske Magt helt har glemt, at Pengene til syvende og sidst dog i Virkeligheden ogsaa selv er en Vare, og at Præget kun har Betydning som Garanti for Varens Godhed. Selve Ordet Mønt (lat. *moneta*) skal stamme derfra, at det første romerske Møntværksted laa ved den beskyttende Jonos (*Juno moneta*) Tempel paa Capitolium.

De første Mønter prægedes ganske simpelt paa den Maade, at man med en Hammer bibragte en lille Klump Metal et Slag. Hvis Hammerens Bane nu f. Eks. var riflet eller paa anden Maade mærket, fik Møntens Overflade et tilsvarende Præg, medens Undersiden prægedes af Amboltens eventuelle Mønster. Efterhaanden som Kyndigheden i Metallernes Behandling steg, udvikledes Interessen for at gøre Mønterne saa smukke som muligt i den Grad, at man uden Overdrivelse kan sige, at adskillige af de i Oldtiden fremstillede Mønter er hele Kunstværker.

De til Udmøntningen anvendte Redskaber var meget simple. Der blev ganske vist ret hurtigt tilvejebragt en fast Forbindelse mellem Hammer og Ambolt for at sikre Prægningens Regelmæssighed paa begge Sider af Mønten, men Hammeren førtes stadig med Haanden.

Ved Valget af de Billeder, hvormed man prydede Mønterne, toges et skyldigt Hensyn til Guderne og Kongerne; men man kan ogsaa træffe paa Mønter,

Gammelt Møntprægestempel fra Antiochia.

hvis Præg leder Tanken direkte hen paa deres Afstamning ved Kornaks, Billedet af en Ko el. lign.

Oprindeligt er saa godt som alle Metaller blevet benyttet til Mønter, men efterhaanden fortrængte Sølv de andre, og i det 6te Aarhundrede f. Chr. var den af Solon i Athen indførte Sølvmøntfod blevet anerkendt ikke alene i Grækenland, men i en Mængde andre Lande. Alexander den Store lod vel fremstille en Del Guld- mønter, muligvis efter persisk Mønster, men de fik ikke videre Indpas i Middelhavs- landene. Den mest almindelige græske Sølvmønt var Tetradrachmen, hvis Værdi kan ansættes til ca. $2\frac{1}{2}$ Kr. Det var iøvrigt ikke almindeligt at angive Værdien paa Mønten hverken ved Tal eller Bogstaver. Man holdt sig gerne til Præget (Billedet), som altsaa var en Garanti for Godheden, men ved Valget af Billedet kunde man dog ogsaa undertiden udtrykke, hvad man ønskede. Saaledes kendes Mønter af 1 Drachmes Værdi med Billedet af en Hest, medens Dobbelt-drach- men havde et Tospand og 4-Drachmen et Fir- spand. Ligeledes kendes Hel- og Halvdrachmer, der bærer Billedet af henholdsvis en hel og en halv Ulv.

En romersk As.

I Rom begyndte man først langt senere selv at slaa Mønt, idet man i lang Tid hjalp sig med de græske Mønter, som man supplerede med Kobbermønter. Den mest kendte af disse hed As. Den vejede oprindeligt omtrent et Pund, og dens Værdi kan ansættes til ca. 50 Øre. Paa den ene Side var Præget et Gudehoved, paa den anden Side en Skibssnabel, det romerske Vaaben.

Omkring Aar 270 f. Chr. fremkom i Rom Sølvdenarer, der kom til at spille en meget stor Rolle og senere kom til Frankrig og Tyskland, hvor de omkring Karl den Stores Tid var almindeligt Omsætnings- middel. Dette Forhold, at et Folkeslag, som staar forholdsvis lavt i Kultur, antager en Mønt af fremmed Oprindelse som gangbart Omsætningsmiddel, har man mange Eksempler paa baade fra gammel og ny Tid. Saaledes er i store Dele af det nord- lige og østlige Afrika den eneste større gangbare Mønt den i 1780 prægede Maria Theresiadaler. Endnu den Dag i Dag bliver der lavet store Mængder af disse Møn- ter i Wien og sendt til Afrika, men stadig med Aarstallet 1780, da de Indfødte ikke vil anerkende andre.

Med Kejsertiden i Rom gaar man over til Guldmøntfod, saaledes at en Guld- denar kommer til at svare til 10 Sølvdenarer. Tallet paa de i den romerske Kejsertid udmøntede forskellige Guldmønter er ganske overordentligt stort, idet Udmøntningen aabenbart for enhver ny tiltraadt Regent har staaet som en Handling, hvorved han i særlig Grad kunde demonstrere sin Suverænitet og paa en Maade gøre Reklame for sig selv. Saavel de romerske som de græske og ogsaa adskillige asiatiske Mønter fra Tiden omkring Christi Fødsel bærer Vidnesbyrd om det høje Trin, hvortil Mønt-

tekniken efterhaanden var naaet. Saa fint udførte er de ofte, at de ligefrem kan benyttes til Studiet af de afbildede Regenters Karakter.

Efter Romerrigets Sammenbrud og Folkevandringen begyndte man at glide henimod den store Misere i Møntvæsenets Historie, hvor gode og fuldvægtige Mønter saa godt som ikke var til at opdrive. Det vides f. Eks., at Vestgothernes Kong Alarik den Anden (484—507) i sin Nød kort før Krigen med Klodoveg, i hvilken han blev besejret og dræbt, har taget sin Tilflugt til at lave Guldmønter, hvis Indhold var stærkt blandet med mindre ædelt Metal. Paa samme Maade er det ofte gaaet under Longobardernes Konger, og ogsaa Frankernes Konger maatte forlade Dydens Vej og gribe til Møntforfalskninger.

En lysere Tid indtraadte dog under Karolingerne, der omkring Aar 900 overtog Møntvæsenet, der da var i den sørgeligste Tilstand. Af yderste Evne bestræbte de sig for at bringe ordnede Tilstande til Veje og hævdede i dette Øjemed Udmøntningsretten for Kronen. Møntvæsenet blev under dem paa mange Maader drevet efter helt samfundsmæssige Synspunkter, men efter dem kom en Periode paa 3—400 Aar, hvor Møntvæsenet i alle de daværende civiliserede Lande fuldstændig forfaldt. En væsentlig Grund til den almindelige Forringelse af Mønternes Værdi maa vistnok søges i den Omstændighed, at Europas Produktion af ædle Metaller var overordentlig ringe, og nogen rationel Bjærgværksdrift var der paa den Tid ingen Tale om.

Ved Slutningen af Middelalderen og Begyndelsen af den nyere Tid steg Pengeforvirringen til sit Højdepunkt. Gode og daarlige Mønter skiftede uafslædigt, men altid fortrængte de daarlige de bedre, idet de bedste Mønter gemtes hen eller smeltedes om, medens de ringere anvendtes som Betaling og derfor blev ved at cirkulere. Kampen om at komme i Besiddelse af Penge hidsede i voldsom Grad Sindene. Efter Amerikas Opdagelse 1492 gled i nogle Aar, i Slutningen af det 15de og Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, en Strøm af Sølv ind over Europa og satte Bevægelse i alle Forhold. Den Mand, der var i Besiddelse af klingende Mønt, stod mere uafhængig og følte sig mere mægtig end

Maria Theresiadaler.

den, hvis Formue stod i daarlig dyrket Jord, og som fik sine Indtægter in natura. Det gjaldt derfor om at komme i Besiddelse af dette Magtmiddel — Pengene.

Ikke alene søgte man at skabe selve Møntstoffet Sølv og naturligvis særlig Guld, men man greb til andre Udveje, der viste sig mere fremkommelige. Fra gammel Tid var jo Møntretten forbeholdt Fyrsterne, en

Mønter med Billede af Makedonerkongen Perseus og af Kong Mithridates.

Anskuelse, som ganske særlig Philip den Sjette af Frankrig gav Udtryk for i Aaret 1346 gennem en Ordonnans, hvori det hedder: »Os alene tilhører nu og for alle Tider Fremstillingen, Udbyttet og hele Ordningen af Pengevæsenet, ligesom det tilkommer os at bestemme, ganske som det os behager, hvilke Mønter, der skal fremstilles, og hvor gode de skal være.« Det kan man kalde rene Ord for Penge.

Gennem Møntsystemernes Forfaldsperiode søgte Fyrsterne da ogsaa at gøre sig denne Ret indbringende. Den almindelige Fremgangsmaade — den for Handelen og Samfærdselen mest forkastelige — var at gøre Mønterne mere og mere undervægtige, medens man stadig gav dem det samme Præg; idet mange havde den Opfattelse, at det var den, der udstedte Mønterne, der vilkaarlig bestemte deres Værdi. Ogsaa

Private slog sig paa denne Forretning. Dybest ned naaede man i den Periode, der er opkaldt efter de saakaldte »Kipper« og »Wipper«; Folk, hvis Levebrød det ligefrem var at beskære (kippen) de fuldvægtige Mønter eller at indsmelte dem, for efter at have vejet (wippen) dem, atter at lade præge daarligere Mønter deraf. En Tid lang blev denne Forretning drevet i det skjulte,

Penedjævelen. (Efter et gammelt tysk Billede.)

men efter Aar 1600 begyndte man at gaa ganske aabenlyst frem. Folk var grebet af en ligefrem Pengefeber, ligesom man senere blev besat af en Guldfeber. En samtidig Skildring maler følgende Billede af Forholdene: »Lægerne forlader de Syge og tænker mere paa Aager end paa Hypokrat og Galenus. Juristerne glemmer deres Akter, lader haant om deres Praksis, kaster sig over Aager og lader dem læse Bartholus og Baldus, som har Lyst. Ganske paa samme Maade gør de andre Lærde, de studere mere Regnekunsten end Rhetorik og Philosophi. Købmændene og Handelsfolkene driver den meste Tid Forretning med den lille Vare, der er mærket med Møntstemplet.«

De, der havde Møntudstedelsesretten, søgte som sagt at faa det mest mulige ud af den, hvilket for Landsherrens Vedkommende ogsaa kunde ske paa den Maade, at han bortforpagtede eller solgte Retten til at slaa Mønt til sine Biskopper eller Vasaller eller til Byerne. De, der overtog Retten, gjorde det naturligvis heller ikke af uegennyttige Grunde, men søgte f. Eks. ved at kræve store Afgifter — Slagskat —, naar nogen skulde have Metal udmøntet, at drage den mest mulige Fordel af Privilegiet. Medens denne Slagskat i vore Dage er en ren Ubetydelighed, var en Skat

af 10–15 pCt. ret almindelig den Gang, ja man har haft Eksempler paa, at den kunde gaa helt op til 50 pCt.

For den menige Mand kom disse Forhold ikke til at spille saa stor en Rolle, da Naturaløkonomien endnu var den overvejende, saaledes at man f. Eks. kunde betale sine Skatter og Afgifter in natura. Man bevarede Forestillingen om, at Retten til at præge Mønt var forbeholdt Kongen, og at det ikke kunde betragtes som noget særligt urimeligt, at han søgte at faa det mest mulige ud af denne Indtægtskilde. For de Handlende derimod maa Tilstanden have været ganske utaalelig; thi ikke alene havde de forskellige Lande og de mange Smaastater indenfor disse deres forskellige Møntsystemer, men indenfor det enkelte Land var som omtalt Retten til at præge Mønt ofte overladt til forskellige Byer eller til Biskopper og Fyrster, der indførte nye – mere indbringende – Systemer, uden at sørge for at faa de tidligere cirkulerende Mønter inddragne. Disse i Forvejen indviklede Forhold forværredes yderligere derved, at der efterhaanden kom Sølv af forskellig Lødighed i Omløb, ligesom Guld forekom mere eller mindre blandet.

I Handelsbyerne, hvor Mønter fra forskellige Lande og Byer stadigt blandedes, saa man sig derfor nødsaget til at finde en Enhed, hvormed man kunde maale alle disse Penge, saa at sige finde en Generalnævner, hvori de allesammen kunde gaa op, ganske som da man i Byttehandelens Tider søgte at finde et fælles Værdimaal. Man indførte derfor en Regneenhed, »Mark banco«, der indeholdt omtrent 234 Gram lødigt Sølv. Senere udmøntede man Mønter af langt mindre Værdiindhold, bestemt til at »courseres« i den daglige Omsætning, »Mark courant«.

Det var egentlig først Papirpengenes Opfindelse, der standsede Udmøntningen af slet Mønt, idet man heri fandt et langt lettere Middel til at lave Penge, og først efter at man havde udnyttet ogsaa dette Hjælpemiddel til sidste Mulighed og i mange Stater gennemgaaet Statsbankerottens haarde, men nødvendige Kur, gik man lysere Tider i Møde.

Saa langt tilbage som til det første og andet Aarhundrede kan Tilstedeværelsen af Mønter spores i Norden. Det var dog naturligvis ikke egne Mønter, men de almindelige romerske Denarer, særlig fra Kejserne Trajans, Hadrians og nærmeste Efterfølgeres Tid. I de følgende Par Aarhundrede synes Forbindelsen med de sydlige Lande ikke at have tilført Landet nævneværdige Møntmængder, hvorimod der i Tiden omkring Romerrigets Fald atter fandt ret betydelige Tilførsler Sted. Fra Folkevandringsens Ophør til det 8de og 9de Aarhundrede var Samkvemmet med Nabolandene saare ringe, og Tilførslen af Mønter saa godt som ophørt. Kommer man derimod op til den historiske Tids Begyndelse, bliver det øjensynligt, at Norden ad højst forskellige Veje og paa meget forskellig Vis har draget betydelige Mængder af de ædle Metaller til sig. Gennem fredeligt Handelssamkvem med Rusland og ved hjemvendte Væringers medbragte Sold er man kommen i Besiddelse af ikke ubetydelige Mængder af arabiske og byzantiske Mønter, en Tilførsel, der dog ikke har været for noget at regne i Forhold til de Rigdomme, man erhvervede sig ved andre og voldsommere Midler. Der tænkes her paa de Togter, som Vikingerne foretog til Englands og Nordsølandenes Kyster. Til at begynde med var Normanernes Færd rent barbarisk; de hærgede og plyndrede Byerne og brandskattede Be-

folkningen, men senere har de forstaaet at drage Fordel af den Rædsel, som deres blotte Tilsynkomst fremkaldte. De vendte ret regelmæssigt tilbage og lod sig købe bort for uhyre Summer, den saakaldte Danegæld. Alt i alt regner man, at der i Danegæld og andre Skattepaalæg er tilført Norden ca. 400,000 Pund Sølv til en Værdi af over 180 Mill. Kroner, hvoraf den allerstørste Del er gaaet til Danmark.

I Udlandet lærte Nordboerne at slaa Mønt, og hjemme udmøntedes da en Del af de opsamlede Rigdomme. Fra Svend Tveskægs Tid har vi de første særlige danske Mønter, møntede af den engelske Møntmester Godvind, hvis Navn ogsaa

Svend Tveskægs Mønt.

findes paa de første norske Mønter fra Olaf Trygvasons Tid. Først under Knud den Store og Olaf den Hellige kan der dog tales om et egentligt ordnet Møntvæsen.

I Tilslutning til den tyske Mark banco blev Grundlaget Marken paa 234 Gram Sølv. De udmøntede Mark fik imidlertid en betydelig mindre Værdi, og der maa derfor straks skelnes mellem en Mark Sølv i Vægt og

en Mark Sølv i Penge. Det gik her som alle andre Steder, hvor baade Biskopper og Stæder havde Lov til at slaa Mønt: Sølvindholdet blev stadig ringere og ringere. Under Christian III. og Frederik II. blev der gjort alvorlige Forsøg paa at bringe Forholdene i Orden igen, og den almindelige Udmøntningsret indskrænkedes.

I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede udkom der nogle Forordninger om det dansk-norske Monarkis Møntvæsen, hvorved der skete en Tilknytning til det lybske Møntsystem, og som derefter kom til at danne Grundlaget for Danmark og Norges Møntvæsen lige til 1873. Der skulde efter dette System udmøntes større Sølvmønter, som først kaldtes Gylden, senere Rigsdalere, endvidere Mark, Skilling og Hvid. Paa en Mark fint Sølv skulde der gaa 9 Dalere, og den udmøntede Mark blev en Underafdeling af Daleren, idet der paa en saadan skulde gaa 3 Mark à 16 Skilling à 3 Hvid, saaledes at den cirkulerende Mark blev $\frac{1}{30}$ af en Mark Sølv. Medens de større Mønter, særlig Dalerne, kun sjældent udmøntedes i virkelig Skikkelse (in Specie) og derfor holdt sig nogenlunde i deres oprindelige Værdi, kom der efterhaanden til at gaa først 4 og under Christian IV. endelig 6 Mark paa en Daler. I Udtryk som »betale til sidste Hvid«, betale »til Hvid og Skilling« lever denne Forordning endnu i vore Dage i Folkebevidstheden.

Fra 1621 har man ikke mindre end tre forskellige Inddelinger af Speciedaleren eller Rigsdaleren. Ved en af dem skulde Rigsdaleren ligesom i Tyskland deles i 4 Orth, ved en anden i 4 Rigsmarker à 20 Skilling og endelig ved en tredie i 6 Sletmarker à 16 Skilling, og saa var der endda i 1619 blevet indført et helt nyt Møntsystem, den saakaldte Kronemøntfod, som ikke alene skulde gaa ved Siden af de andre Systemer, men tillige være i fuld Overensstemmelse med Speciemøntfoden, saaledes at 1 Krone skulde være lig $1\frac{1}{2}$ Daler. Metalindholdet i Kronen kom imidlertid kun til at svare til $1\frac{1}{4}$ Daler, og følgelig fortrængte Kronen som den daarligere Mønt Daleren af Omsætningen, idet man naturligvis stadig søgte at komme i Besiddelse af Dalere for at gemme dem eller smelte dem om.

Ved Fredsslutningen i Lübeck 1629 blev der bragt noget mere Orden til Veje igen, men man bibeholdt dog stadig Udmøntningen af baade Dalere og Kroner.

Den halve Daler kaldtes Sletdaler. Ved Christian V.s Møntforordning af 1671 blev Speciedaleren i Sølv fastsat saaledes, at der af 1 Mark fint Sølv skulde udmøntes $9\frac{1}{4}$ Speciedaler. Disse Dalere udmøntedes imidlertid næsten slet ikke, hvorimod der som antydte cirkulerede store Mængder Kronemønter. Under flere af de foregaaende og følgende Konger udmøntedes ogsaa adskillige smukke Guldmonter med forskellige Betegnelser som Portugaløser, Dukater, Gylden, Guld kroner (Dubloner, Dobbel kroner), Rosenobler osv.

I 1694 indførtes den saakaldte Courantfod, der sattes lig med den lybsk-hamborgske, saaledes at der nu af en kølnsk Mark fint Sølv udmøntedes $11\frac{1}{2}$ Daler Courant. Denne deltes igen i 6 Mark à 16 Skilling (men i Norge i 4 Orth à 24 Skilling). Ved denne Lejlighed tillagde man Courantdaleren en for høj Værdi, og nu blev det den, der drev baade Speciedaleren og Kronen ud af Omsætningen.

Under Christian VII. gjorde man paany Forsøg paa at bringe Orden i Møntvæsenet; man forsøgte at vende tilbage til Speciedaleren, men Reformen gennemførtes kun for Hertugdømmernes Vedkommende (1788), der derved forskaanedes for den efterfølgende Tids fortvivlede Pengeforhold.

For Kongeriget ordnedes Forholdet i 1794 saaledes, at 100 Speciedaler sattes lig med 125 Rigsdaler-Courant i Stedet for som hidtil $122\frac{1}{2}$. I vore nuværende Penge betød denne Forandring blot, at en Rigsdaler-Courant, som før 1794 havde været 3 Kr. 26 Øre værd, herefter — og indtil 1813 — blev 3 Kr. 20 Øre værd. Ved Statsbankerotten 5. Januar 1813 opgav man nu Courantmønten og gik over til Rigsbankmønten. Rigsbankdaleren deltes i 6 Mark à 16 Skilling og sattes lig med $\frac{1}{2}$ Specie ($18\frac{1}{2}$ paa 1 Mark fint Sølv). Rigsdaleren-Courant, som hidtil havde været 3 Kr. 20 Øre værd, fik herved en Værdi af 2 Kr.

Alle de — ofte meget detaillerede — Bestemmelser om Mønternes Størrelse, Finhed og Vægt m. m., der er nødvendige for at skabe den nødvendige Sikkerhed i Møntcirkulationen, er nutildags samlede i særlige Love. Ved Lov af 23. Maj 1873 gik man fra Dalersystemet, der hvilede paa Sølvmøntfoden, over til Guldmontfoden og Kronesystemet. Der blev i 1871 nedsat en fælles norsk, dansk og svensk Kommission med den Opgave at udarbejde et Forslag til et fælles Møntsystem bygget paa Guldmontfoden, og man sluttede sig her for Regningsenhedens Vedkommende nærmest til den i Sverrig efter 1855 gældende Rigsdaler-Rigsmønt, hvoraf der gik 4 paa Speciedaleren, og som allerede den Gang deltes i 100 Øre.

I de tre nordiske Riger bliver der udmøntet 248 Stykker Tikroner eller 124 Stykker Tyvekroner af 1 kg fint Guld. Disse Mønter er Hovedmønter, hvilket vil sige, at de dels er udmøntet i det Metal, der danner Grundlaget for Møntsystemet, og dels at de er de egentlige Penge i Landet, med hvilke man til enhver Tid kan betale i et hvilket som helst Omfang, og som af enhver kan forlanges udmøntet mod Indlevering af det behørigte Kvantum Guld. Møntguldet skal indeholde 90 Vægtdele fint Guld og 10 Vægtdele Kobber. Denne Iblanding af det mindre værdifulde Metal sker ikke for at faa saa mange flere Mønter, men fordi Guldet i ren Tilstand vilde være for blødt og derfor altfor modtageligt for Slid. Saafremt Guldmonterne skulde fremstilles af rent Guld, vilde en Tyvekroner komme til at veje ca. 8,064 gr, men da der

tilsættes Kobber i det anførte Forhold, bliver Vægten ca. 8,906 gr. Dens Diameter er 23 mm, medens Tikronens er 18 mm.

Med Hensyn til Skillemønterne er Forholdet følgende. Sølv-Skillemønterne udpræges af Sølv, der er legeret med Kobber, saaledes at et 2-Kronestykke skal have et Indhold af 12 gr fint Sølv og en Bruttovægt af 15 gr. Diameteren er 31 mm. Et 1-Kronestykke har et Indhold af 6 gr fint Sølv, en Bruttovægt af 7½ gr og en Diameter paa 25 mm. Halvtredsøren, hvis Størrelse er 22 mm, skal indeholde 3 gr Sølv og veje 5 gr. Efter Loven kan der udmøntes 40-Øre-Stykker, men der er hidtil ikke gjort Brug af denne Bestemmelse. En 25-Øre, hvis Diameter er 17 mm, indeholder 1,452 gr Sølv til en Bruttovægt af 2,42 gr, og en 10-Øre, hvis Diameter skal være 15 mm, indeholder 0,58 gr fint Sølv til en Bruttovægt af 1,45 gr. Man vil altsaa se, at efterhaanden som Mønten bliver mindre, aftager den i Finhed, idet der i en Tokrone er 80 pCt. rent Sølv, medens der i en Tiøre kun er 40 pCt.

Vore mindre Skillemønter er lavede af Bronze og bestaar af 95 Vægtdele Kobber, 4 Vægtdele Tin og 1 Vægtedel Zink. Deres Størrelse skal være saaledes, at en 5-Øre har en Diameter af 17 mm og en Vægt svarende til, at der af 1 kg Bronze kan udpræges 125 Stykker. En 2-Øre skal i Diameter være 21 mm med en Vægt svarende til 250 Stykker af 1 kg Bronze. Endelig skal der af 1 kg Bronze udmøntes 500 Stk. 1-Ører med en Diameter af 16 mm.

Ved Lov af 26. Oktober 1917 gaves Tilladelse til at udpræge 1-, 2- og 5-Ører af Jern. Ved Lov af 31. Maj 1918 udstedtes Forbud mod Smeltning eller anden Omdannelse af Skillemønt.

For Skillemønterne gælder følgende Regler. Ingen er forpligtiget til ved en enkelt Betaling at modtage et højere Beløb end 20 Kr. i En- og Tokronestykker, 5 Kr. i mindre Sølv mønt og 1 Kr. i Broncemønt. Det er Bestemmelser, som man i det daglige Liv sjældent gør Brug af, men en og anden vil dog maaske paa en ubehagelig Maade og paa et højst ubejlejlgt Tidspunkt have lært denne Regel at kende.

Det vil af det foran anførte fremgaa, at den Fordel, som Staten til enhver Tid har af Møntfabrikationen, i høj Grad afhænger af Prisen paa det Metal, hvoraf Mønterne præges. Under normale Forhold vil Hovedmønternes Værdi altid holde sig meget nær til deres Indholds virkelige Værdi, idet det overalt staar Borgerne frit for selv at foranledige, at der bliver slaaet Hovedmønt. Noget anderledes stiller det sig med Skillemønten. I Tidernes Løb, indtil Verdenskrigen vendte op og ned paa alle Forhold, var Sølvets Pris stadig dalende, og Udmøntningen af Skillemønt var for Statens Vedkommende forbundet med en ikke ringe Fortjeneste. Da det derfor kunde befrygtes, at Staten under vanskelige finansielle Forhold skulde øse af denne Indtægtskilde, har man i selve Møntloven søgt at aflede denne Fristelse, idet der er truffet den Bestemmelse, at enhver Betaling for Skatter og Afgifter til Stat og Kommune kan ske i En- og Tokronestykker. Skulde der altsaa i en Periode blive slaaet for mange Skillemønter, flere end den almindelige Omsætning har Brug for, vil disse atter hurtigt vende tilbage til Statens egen Kasse, hvorfra de atter vanskeligt vil komme ud paa Grund af den tidligere nævnte Bestemmelse om, at ingen er pligtig til at modtage mere end visse Beløb i Skillemønt.

Ved Verdenskrigens Udbrud i 1914 forandredes med et Slag Forholdene paa

dette som paa saa mange andre Omraader. Alle Lande udstedte Udførselsforbud for ædle Metaller, og Følgen blev en vældig Prisstigning paa disse. En Tokrone, hvis Metalværdi før Krigen var ca. 80 Øre, steg til at være omtrent 4 Kr. værd, og Følgen blev, at Sølvet gik ud af Omsætningen og maatte erstattes med Seddelpenge. For at forhindre Guldets i at gaa samme Vej, ophævedes Nationalbankens Forpligtelse til at indløse sine Sedler med Guld.

Vi har i det foregaaende beskæftiget os med Landenes indre Møntvæsen. Noget anderledes stiller Forholdet sig, naar Talen bliver om at betale til fremmede Lande med rede Penge, noget der iøvrigt sjældnere end man tror finder Sted. En Betaling her i det betalende Lands egen Hovedmønt vil, selv om denne jo altsaa har sin paalydende Guldværdi, ikke vise sig praktisk, da det fremmede Præg og den fremmede Enhed gør den mindre velegnet til fortsat Cirkulation indenfor det modtagende Land. Man er derfor blevet nødt til at finde et internationalt Betalingsmiddel, hvor ogsaa Præget er bortelimineret, og et saadant har man fundet i *Guldbarren*, der ikke fremtræder som hjemmehørende i noget Land, men kun henholder sig til sin egen Metalværdi.

Ved en Barre forstaar man et aflangt, klodsformet Stykke Guld eller Sølv af en vis Finhed og Vægt, forsynet med Angivelse af det Firma, der har fremstillet den og sat den i Omløb, og tillige med et Nummer. Med hver enkelt Barre følger en Prøveseddel, der indeholder nærmere Oplysninger om dens Finhed og Vægt. Guldbarrer fremstilles i Almindelighed i Størrelser paa $12\frac{1}{2}$ kg, mens Sølvbarrer som oftest udsmeltes i Størrelser paa mellem 30—50 kg. I Almindelighed

forekommer Guld ikke helt ublandet, men med en lille Iblanding af et eller andet Metal. I London er Finheden for en Unze standard $\frac{11}{12}$ for Guld og $\frac{37}{40}$ for Sølv.

Naar man ser hen til den Magt, der altid har ligget i Besiddelsen af Penge, kan det ikke undre, at der til alle Tider har været Folk, der ikke har kunnet staa for Fristelsen til selv at lave Penge. I Middelalderen og de første Aarhundreder af den nyere Tid var det jo som foran skildret næsten blevet en Selvfølge, at de, der havde Møntretten i Hænde, søgte at faa det mest mulige ud af den ved at gøre Mønterne mindre vægtige, end de efter deres Paalydende skulde være. Som egentligt Falskneri kunde dette jo ikke opfattes, naar det skete efter Møntherrens Ordre; men at Falskneri trivedes frodigt blandt Privatfolk, har man blandt andet et Vidnesbyrd om i de mange forskellige, ofte yderst raffinerede Straffe, der har været foreskrevne for denne Forbrydelse. Somme Steder skulde Forbryderen koges i Olie, en

To Guldbarrer.

Straf, der dog efter en mildere Praksis kunde omsættes til, at vedkommende blev brændt paa Baalet. At der efter Tidens Opfattelse heller ikke i den kommende Tilværelse blev set med milde Øjne paa Falskmøntnerne fremgaar bl. a. af Dantes Skildring af, hvorledes det gaar Møntmesteren Adam von Bresci, der henfalder til evig Fordømmelse, fordi han, medens han levede, havde fremstillet falske Florinere. Ja han anbringes endogsaa i ottende Helvedes-Kreds i Selskab med »de store Bedragerere« som Muhamed, Simon og Bertran de Born.

I Danmark er Straffen for at eftergøre ægte Mønter, selv om man ikke bruger ringere Stof, 2 til 12 Aars Strafarbejde; for at forfalske de cirkulerende Mønter 6 Aars Strafarbejde. Det er ikke blot strafbart at eftergøre eller forfalske Mønter og Pengesedler, hvad enten de udgives eller ikke; men det er ogsaa strafbart at udgive Penge, naar man har Vished for eller blot Formodning om, at de er falske. Straffen herfor er Forbedringshusarbejde i indtil 2 Aar.

Ligeledes er det forbudt at forfærdige eller bringe i Omløb saadanne Genstande, som ved deres Form og hele Udseende kan føre til Forveksling med Penge eller Pengesedler. Derimod er der intet til Hinder for at benytte særlige Omsætningsmidler, naar en Forveksling med rigtige Penge maa anses for udelukket. Som saadanne Omsætningsmidler kan i vore Dage nævnes særlige »Sporvognspenge« og de saakaldte »Ladegaards-Specier«, medens man fra ældre Tid har særlige Penge, som de store Handelskompagnier satte i Omløb, og som en Kuriositet de Mærker, som Raadherrerne i Kølne modtog, naar de deltog i Møderne. De bar Indskriften *bibite cum laetitia* (drik med Velbehag) og indbragte Ihændeleveren en god Pokal Vin i Raadhuskælderen, hvad der dog maaske ikke altid har virket til Fremme af Raadets Beslutningsdygtighed.

Men bliver det saaledes forklarligt, at mindre befæstede Sjæle trods Straf baade her og hisset ikke kunde modstaa Fristelsen til at skyde Genvej til den attraaede Rigdom, hvor meget stærkere maatte det da ikke virke, om man kunde finde en Vej til direkte at lave det eftertragtede Guld. Tilmed var dette jo en fuldstændig lovlig og legitim Handling, som kunde gøre Regning paa Hjælp og Beskyttelse fra Magthavernes Side. Uædle Metalleres Forvandling til Guld blev da i Middelalderen det store, altoverskyggende Hovedformaal for den kemiske Videnskab, Alkymien. Man hengav sig til højst fantastiske Spekulationer over Problemets Løsning. Man mente, der fandtes et hemmelighedsfuldt Stof — »den røde Tinktur«, »den store Elixir« eller »de Vises Sten« —, som kunde fremkalde den ønskede Forvandling. En af Middelalderens berømteste Alkymister, Raimundus Lullus (ca. 1300), siger om dette Stof, at det er »rødt som Rubinen, gennemsigtigt som Krystallen, smidigt som Vokset og skørt som Glasset«. En ringe Mængde af det kunde forvandle store Mængder af Kviksølv til Guld. »Om Havet var af Kviksølv, vilde jeg forvandle det til Guld,« siger han.

Talrige Fyrster tog Alkymister i deres Tjeneste for ad denne Vej at forbedre deres Finanser. Naturligvis var mange af disse Guldmagere rene Bedragerere, men der er ingen Tvivl om, at ogsaa mange af dem var i god Tro og mente, at de havde fundet den rette Sammensætning eller i hvert Fald var paa Vej dertil. Men hvad enten det var Svindlere eller ærlige Mænd, blev deres Stilling vanskelig, efterhaanden som Tiden gik, uden at deres Beskytteres Forventninger opfyldtes. Ofte

skete det, at en Fyrste tabte Taalmodig-
heden og lod sin Alkymist lægge paa
Pinebænken for ad denne Vej at presse
Guldets Hemmelighed ud af ham, og
adskillige Alkymister endte deres Dage i
Galgen, der undertiden i den særlige An-
ledning var forgyldt.

Endnu saa sent som i det 17de Aar-
hundrede var Troen paa Guldmagerkun-
sten meget udbredt, om man end havde sat
sine Fordringer og Forventninger betyde-
ligt ned. Den bekendte Kemiker Glauber
tilbød mod en passende Godtgørelse Chri-
stian IV. en Metode, ved hvilken man af
100 Dukater kunde faa en til. Kongen
svarede imidlertid ikke ufornuftigt, at han
vilde foretrække en Anvisning, hvorefter
han af 1 Dukat kunde faa Hundrede!
Selv i vore Dage kan Troen paa Guld-
magerkunsten blusse op. For ikke mange
Aar siden vandt saaledes det Rygte Ud-
bredelse, at en Amerikaner havde fundet
en Metode til at lave Guld af Sølv og
var gaaet i Kompagni med Edison om
Udnyttelsen af Opfindelsen.

Tænker man sig, at det virkelig lyk-
kedes at finde et Middel til Fremstilling af Guld i ubegrænsede Mængder, vilde
Metodens Opfinder vel for en Tid kunne vinde stor Rigdom og Magt derved, men
for Menneskeheden som Helhed vilde der sikkert ikke oprinde nogen »Guldalder«.
Der vilde ikke blive Mad til flere Munde eller Arbejde til flere Hænder, selv om
Guldet blev saa almindeligt som Jern eller Sten. Derimod vilde en stor økonomisk
Forvirring blive den umiddelbare Følge af, at det Metal, som danner Grundlaget for
Nutidens Pengevæsen, saaledes pludseligt mistede sin Værdi.

Den Værdi, som alt i Verden maaler,
Den har alle Slægters Øje set, —
Den i Guldets Barrer for os straalere,
Gennem Sølvets Aarer er den ledt. —
Den har tvunget fjerne Folkeskarer,
Hvor man tuskede med Korn og Kvæg,
Hvor for Varer man igen bød Varer, —
Til at hamre Mønt med Kronens Præg. —

En Guldmager bliver pint, for at han skal røbe Guldets
Hemmelighed. (Efter et gammelt Træsnit.)

II.

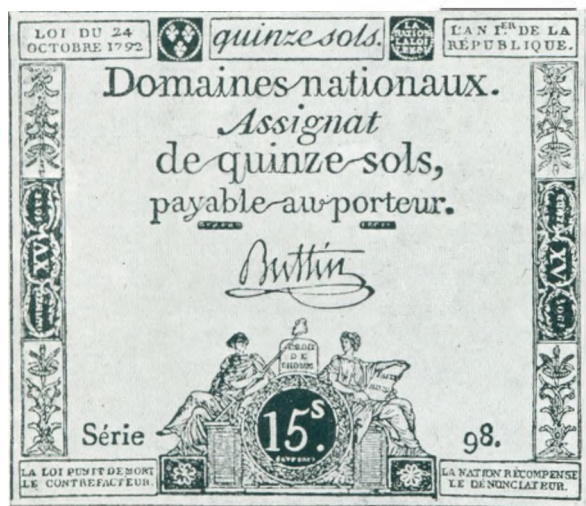
I Pengenes Historie betød, som vi har set, Indførelsen af Metallerne, og da ganske særligt de ædle Metaller et stort Fremskridt. I vore Dage er Metallernes Betydning som Omsætningsmiddel imidlertid i stærk Tilbagegang. Metalpengene spiller allerede nu en ret ringe Rolle i den daglige Handel og en endnu ringere, hvor det drejer sig om større Pengemellemværender. Man kan under Hensyn til Pengenes Art betegne vor Tid som Kreditøkonomiens Tidsalder. De Omsætningsmidler, som vi fortrinsvis benytter, bliver ikke som Metalpengene fremstillet af et værdifuldt Stof, der er efterspurgt og anvendes til meget andet end netop Penge, men er kun nogle for Omsætningen mere eller mindre egnede Dokumenter, der under en eller anden Form indeholder et Løfte om Betaling. Da disse Dokumenter kun tages som Betaling, fordi man har Tillid til deres Rigtighed, kan man sammenfatte dem under Betegnelsen Kreditmidler. Selve Ordet Kredit stammer fra det latinske Ord *credo*: jeg stoler paa.

Et saadant Kreditmiddel — eller Kreditomsætningsmiddel — er *Papirspengene*, d. v. s. Dokumenter, som ved Lov har faaet en i det paagældende Lands Mønt udtrykt Værdi, saa at de for denne Værdi overalt indenfor det paagældende Lands Retsomraade kan anvendes som fuldgyldigt Betalingsmiddel.

Som vi tidligere har set, var det i ældre Tider meget almindeligt, at Fyrsterne søgte at berige deres eller Statens Kasse ved at slaa Mønter, hvis Metalværdi ikke svarede til den Værdi, der tillagdes dem ved Præget. Man lærte imidlertid at gaa et Skridt videre, idet man lavede Pengene af Papir og blot ved Paaskrift fastslog, at disse Papirslapper skulde gælde lige med Mønter af en vis Metalværdi. Da det imidlertid var umiddelbart indlysende, at Papirsedlernes Værdi i sig selv var lig Nul, var det nødvendigt, at den Fyrste eller Stat, som udstedte dem, paa en eller anden Maade skabte Tillid til dem enten ved at give Ihændehaveren Ret til at faa dem ombyttet med deres paalydende Værdi i Mønter eller ved paa mere ubestemt Maade

at henvise til Rigdomme, som tjente som Garanti. Den første Metode at gøre Papirspengene indløselige med Mønter var naturligvis den solideste; men Historien viser, at selv i de Tilfælde, hvor de af en Stat udstedte Papirspenge til at begynde med var indløselige, blev de som oftest efter kortere Tid uindløselige, og i mange Tilfælde har man da søgt at opretholde deres Værdi ved Tvangskurs, d. v. s. Pligt for enhver til at modtage dem. Dette er i Reglen endt med en fuldkommen Forvirring i det paagældende Lands Pengeforhold.

Under den store franske Revolution udstedes der saaledes i 1790 de

En af de under den franske Revolution udstedte Assignater.

saakaldte Assignater, der oprindelig var 3 pCt. rentebærende Statsobligationer, men snart blev gjort til ganske almindelige Papirspenge, hvis Værdi dog skulde opretholdes derved, at de var funderede paa de konfiskerede Jordegodser.

I Løbet af ganske faa Aar blev Frankrig i den Grad oversvømmet med disse Assignater, at de faldt til $\frac{1}{380}$ af deres Værdi. Følgen blev en tilsvarende Prisstigning paa Varer, saaledes at f. Eks. 1 Pund Kød, der før maaske havde kostet 1 Frc., nu betaltes med 360 Frcs.

Ogsaa i Danmark og Norge har Papirspenge udstedte af Staten ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede voldt stor Forvirring. De udstedtes ikke direkte som Statspapirspenge, men ved at Staten 1773 overtog Curantbanken eller som dens mere officielle Titel var: »Københavns Assignations-, Veksels- og Laanebank«, og selv begyndte at udstede Seddelpenge. Der udstedtes, naar Staten

var i Pengeforlegenhed, stadig nye Sedler, og de forskellige Forsøg, der blev gjort for at bringe ordnede Tilstande tilveje, mislykkedes ganske.

Under Krigen i Begyndelsen af det 19de Aarhundrede udstedtes der stadig flere og flere Sedler, saaledes at man i 1812 var naaet op paa ikke mindre end 142 Millioner Rdl. Curant. Curantseddelen var nu sunket til $\frac{1}{14}$ af sin Værdi, og i Aaret 1813 naaede man Statsbankerotten, idet Staten pludselig maatte erklære, at de Sedler, den havde udstedt, ikke gjaldt mere end $\frac{1}{6}$ af deres paalydende Værdi. Hvor renset Omsætningen efterhaanden var blevet for Metal, vil bl. a. ses af de Sedler, man udstedte, lydende paa ganske smaa Beløb — ja, selv Private gav sig til at udstede Sedler.

En Stat vil i vor Tid meget nødig skride til Udstedelsen af Papirspenge. Imidlertid kan dens Kassebeholdning i en forbigaaende Periode svinde betænkeligt — f. Eks. derved, at store Udgifter falder paa et tidligere Tidspunkt, end Skatterne indgaar, eller man maaske frygter at staa foran en Krig eller lignende, og det sker da undertiden, at man hjælper sig ved Udstedelsen af saakaldte Kreditbeviser, der adskiller sig fra Papirspengene derved, at de bærer Rente. Under Krigen 1848—50 udstedte saaledes Danmark flere Gange Kreditbeviser for ialt ca. 16 Mill. Kroner, og i 1864 udstedtes der for 8 Millioner. Under den fransk-tyske Krig 1870—71 udstedtes der igen Kreditbeviser til et Beløb af 6 Mill. Kroner.

Den nødvendige Forudsætning for alt moderne Forretningsliv, være sig indenfor Handel, Industri, Haandværk, Skibsfart eller Landbrug, er Kreditten. Ingen Handel af nogen Betydning vil kunne undvære Kreditten for sit eget Vedkommende eller vil kunne undlade selv at give Kredit. De kostbare Bygninger, Maskiner, Skibe osv., som Stordriften kræver, binder saa enorme Kapitaler, at den enkelte ikke har nok i sin egen Kapital, men maa laane. Landbrugeren, der overtager en større Gaard, har sjældent hele Kapitalen disponibel, Grundejeren, der opfører en større Ejendom, lige saa lidt, kort sagt hele det moderne Samfunds Grundpiller hviler paa Kreditten. Jo større Udvikling Samfærdselsmidlerne opnaar, des større bliver Om-

Pengeseddel udstedt af en Privatmand.

sætningen og som Følge heraf ogsaa Produktionen, og des større Brug bliver der igen for Kreditten.

Kredit er den Tiltro eller Tillid, der næres til, at en Person har Evne og Villie til at opfylde en indgaaet Forpligtelse og den herpaa beroende Evne hos ham til at erhverve sig Værdier uden straks at betale for dem. Herpaa beror det, at Købmanden kan erhverve sig Varer uden noget øjeblikkeligt Vederlag, medens Betalingen udsættes til et senere Tidspunkt, hvor han maaske allerede igen har afhændet Værdierne og indvundet Midler til at betale dem med, og herpaa beror det, at den Industriadrivende kan opføre Bygninger og købe Maskiner, som han først senere hen gennem selve Driften erhverver sig Midler til at tilbagebetale. Det samme gælder Rhederen, der lader bygge Skibe, Gaardbrugeren, der overtager en større Gaard, eller Husejeren, der opfører eller køber en Bygning, hvis Værdi langt overstiger hans øjeblikkelige Kapital.

Efter hele sin Natur kan Kreditten kun antage et større Omfang under en fremskreden økonomisk Udvikling og i Særdeleshed kun under en fast og sikker Retsorden.

Efter den Sikkerhed, der stilles, for at den ved Kreditten paadragne Forpligtelse vil blive opfyldt til den fastsatte Tid, skelnes mellem Personalkredit og Realkredit. Ved den første Art beror hele Sikkerheden paa Debtors Personlighed og paa hans Formuesomstændigheder som Helhed. Ved Realkreditten gives der tillige en yderligere Sikkerhed gennem Panteret i visse Formuegenstande, enten som Underpant (Hypothek) eller som haandfaaet Pant, Kaution, Transport paa Fordringer eller lignende.

Kreddittens Varighed vil navnlig være afhængig af dens Benyttelse. Ved Fastgørelse af Kapital, f. Eks. ved industrielle Anlæg, Landbrug eller Skibsrhederi, frigøres Kapitalen først lidt efter lidt, og Kreditten maa derfor være paa lang Frist, som Regel med ratevis Tilbagebetaling af Gælden. Benyttes Kreditten imidlertid som Middel til at skaffe flydende Kapital, f. Eks. til Indkøb af Raastoffer eller til Handelsvirksomhed, vil der i Reglen benyttes en kortvarigere Kredit. Efter Forholdenes Natur vil Kreditten i det første Tilfælde som Regel kun blive ydet som Realkredit; i det sidste Tilfælde som Personalkredit.

Det karakteristiske ved al Kreditgivning er altsaa det, at den ene Ydelse enten i Værdier eller Penge erlægges straks, medens den tilsvarende Modydelse, Betalingen, først sker senere. Den Forskel i Værdi af de to Ydelser, der derved fremkommer, godtgøres af Kreditnyderen, Debitor, som Rente. Dette viser sig tydeligst ved ligefremme Pengelaan, hvor Debitor foruden det Beløb, han i sin Tid har laant, tillige maa betale en vis Ydelse til Kreditor for den Tid, hvori denne har maattet undvære Beløbet. Rente er ikke et tilfældigt Tillæg ved Laaneforretninger alene, men er nødvendig ved alle Kreditforretninger for at give de to modstaaende Ydelser den samme Værdi, og Udeladelse af Rente, som f. Eks. ved rentefrit Laan, er ensbetydende med at give en Gave.

Kreddittens Virkning og Betydning i Erhvervslivet er at frigøre Kapital og at bringe den fra passive over paa aktive Hænder. Ved Kredittens Hjælp faar Dyr-

tigheden Raadighed over Kapital og Arbejdskraft og kan give dem en produktiv Anvendelse.

Da Kreditten saaledes skaber forøget Omsætning og Produktion, vilde den altsaa ogsaa skabe Trang til en forøget Pengemængde, naar den ikke i sig selv var i Stand til at tjene som Omsætningsmiddel. Dette sker derved, at Fordringsrettighederne kan overdrages Mand og Mand imellem. En Kreditor kan overdrage sin Fordring til en anden som Betaling i Stedet for Penge, og saaledes kan den gaa videre, indtil Betalingsfristen er udløbet. Befinder den sig i dette Øjeblik i Hænderne paa en Mand, der maaske selv skylder Ustederen Penge, kan Ihændeoveren benytte den som Betalingsmiddel, og alle de af den paagældende Kredit skabte Omsætninger er saaledes foregaaet uden Anvendelse af Penge.

En mere udstrakt Anvendelse af Kreditten som Omsætningsmiddel fremkommer imidlertid først ved Udviklingen af de moderne Kreditinstitutioner, særlig Bankerne. Banker, Sparekasser og Kreditforeninger udøver for Kredittens Vedkommende en lignende Virksomhed som Købmændene for Vareomsætningen; de danner Mellemløbet mellem dem, der har Penge at laane ud, og dem, der søger Laan. De forskellige Institutioner udfører denne Funktion hver paa sit Omraade og hver paa sin Maade.

Sparekasserne har efter deres Natur og Oprindelse den Opgave at samle de smaa Summer, som Ejerne søger sikkert anbragt, og som de ikke selv kan udlaane, fordi Beløbene er for smaa, og fordi de vanskeligt kan finde en passende Debitor. Da Beløbene her som Regel indsættes for længere Tid, vil de som Regel igen blive anbragt som Realkredit.

Kreditforeninger er Sammenslutninger af Ejendomsbesiddere, der i Fællesskab ved Udstedelsen af Obligationer optager Laan paa lang Tid og med ratevis Tilbagebetaling (Amortisation) mod 1ste Prioritets Pant i deres Ejendomme. Beslægtede med disse er *Hypothekforeningerne*, der paa samme Maade optager Laan mod 2den Prioritets Pant i Ejendommene.

En Ejendomsbesidder, der optager et saadant Laan, faar dette udbetalt i Kreditforeningsobligationer, som han saa, oftest gennem en Bank, sælger til den, der vil anbringe sine Penge i saadanne Obligationer. Foruden den Rente, Obligationerne lyder paa, skal Laantageren til Kreditforeningen yderligere betale et mindre aarligt Afdrag paa Gælden, i Reglen en halv pCt. af det oprindelige Beløb. De mange smaa Afdrag, der saaledes indkommer, kan selvfølgelig ikke fordeles mellem de forskellige Obligationsejere; de samles derfor under eet og anvendes til Tilbagekøb af saa mange Obligationer, som der er Penge nok til at indfri. Ved Lodtrækning bestemmes det, hvilke Obligationer, der skal indfries; deraf Udtrykket, at en Obligation er »udtrukket«.

Bankernes Virkefelt ligger nærmest paa den kortvarige Kredits Omraade. En stor Del af de Penge, der indskydes i Banker, er saadanne, som den paagældende Indskyder igen skal kunne disponere over paa Anfordring, og Bankernes Midler maa derfor ogsaa anbringes saaledes, at de hurtigt kan kaldes tilbage. Foruden Indlaanene har Bankerne desuden en Forretningskapital — som Regel Aktiekapital —, og Hensynet til denne Kapitals Forrentning medfører, at en Bank maa foretage andre

Forretninger end en Sparekasse. Af den Dygtighed, hvormed Bankens Ledelse forstaar at vurdere og afvikle disse Forretninger, og af den Finhed, hvormed de gode og sunde Forretninger vejres og de usolide og risikable undgaaes, afhænger Bankens Udbytte. Stort personligt Kendskab til Personer og Forretningsforhold indenfor Bankens Omraade i Forbindelse med Evne til at vurdere disse paa nøgtern og ædruelig Vis er derfor en Grundbetingelse for en dygtig Bankledelse. Bankernes Ansvar er meget betydeligt, ikke blot overfor Aktionærerne og Indskyderne, hvis Penge de forvalter, men ogsaa overfor Samfundet. Deres Fastsættelse af Diskontoen influerer paa hele Erhvervslevet, og deres Enkeltdispositioner kan være afgørende for, hvad der skal fremmes eller ikke, hvilke Foretagender, der skal fremhjælpes, og hvilke, der skal holdes nede.

Af Kreditinstitutionerne er Bankerne de ældste. Allerede i Oldtidens Kulturstater, Babylon, Fønicien og Karthago, kan de spores, men det er dog først fra Grækernes og Romernes Tid, der foreligger paalidelige Oplysninger. I det 4de Aarhundrede f. Chr. fungerede Templerne i Grækenland som en Art offentlige Banker, der dels laante deres Skatte ud, ofte til meget høje Renter, dels ogsaa, og da navnlig i urolige Tider, modtog Penge og Værdier til Opbevaring. Det var navnlig de store Templer i Delphi og Efesos, der i saa Henseende spillede en fremtrædende Rolle, og udelukket er det vist ikke, at den kendte Herostratos, da han stak Ild paa Artemistemplet i Efesos, mindre har ladet sig lede af Trangen til at gøre sit Navn berømt som af Ønsket om at underkaste Templets Indre en nøjere Undersøgelse. Ved Siden af Templerne fungerede ogsaa Private som Bankiers; de kaldtes Trapeziter, hvilket Navn er afledt af det græske Ord for Bord. I Rom blev tilsvarende Forretninger i det 2det Aarhundrede f. Chr. udførte af de saakaldte Agentarii, der opslog deres Boder paa Torvene; deraf den latinske Betegnelse for at gaa fallit *a foro fugere*, at flygte fra Torvet.

Med Folkevandringen og Barbarernes Indtrængen gik Bankvirksomheden som saa meget andet til Grunde, og først langt hen i Middelalderen kom den paany frem og dreves da væsentlig af Guldsmede. Paa Markederne sad disse Mænd med deres Penge ved Borde, og af det italienske Navn paa et Bord, *banca*, kaldtes de *Bancherii* (Bankiers). Kunde de ikke opfylde deres Forpligtelser, blev deres Bord slaaet itu, *banca rotto*; derfra stammer Ordet »Bankerot«.

Den første offentlige Bank oprettedes i Venedig 1587 (*Banco di Rialto*). Amsterdam fik sin første Bank i 1609, Hamborg sin i 1619 og Nürnberg i 1621. I England oprettedes Bank of England 1694.

De første Banker var dog ikke Kreditbanker i moderne Forstand. De befattede sig ikke med Udlaan, men var væsentlig Deposito- og Girobanker. Depositobankerne modtog kun Pengene i Forvaring for Købmændene, og deres væsentligste Bestemmelse var den at sikre dem mod Tyveri. Ved Siden heraf fungerede de som en Slags Værdimaalere for hele den brogede Mængde af forskellige Mønter fra Smaastater, Fristæder, Biskopper osv. Disse Mønter modtoges alle efter deres Metalindhold og omregnedes til en i Virkeligheden slet ikke eksisterende Enhed, *Mark Banco*. Der betaltes ingen Rente af disse Penge, som Bankerne saaledes modtog, men der betaltes tværtimod Bankerne Provision for Ulejligheden med Opbevaringen. Senere

kom man ind paa at lade Købmændenes indbyrdes Mellemværende afgøre i selve Banken ved Omflytning fra den ene Konto til den anden, hvorved Girobanken opstod. Efterhaanden indsaa man imidlertid, at det var overflødigt at have alle Pengene liggende. Naar blot en passende Beholdning var til Stede til at imødegaa de øjeblikkelige Krav om kontant Udbetaling, kunde Resten af Pengene godt laanes ud, og herfra har hele det moderne Bankvæsen udviklet sig, idet dette jo netop er baseret paa, at Banken benytter Størstedelen af de indestaaende Beløb i sin Forretningsvirksomhed.

Her i Danmark oprettedes den første Bank i 1736. Det var den tidligere omtalte københavnske Assignations-, Veksels- og Laanebank, almindelig kaldet Kurantbanken. Den førte en meget omtumlet Tilværelse og maatte flere Gange fritages »indtil videre« for at indløse sine Sedler, da Staten, som var i permanent Pengeforlegenhed, stadig laante uden at betale tilbage. 1773 overtog Staten selv Banken og indløste Aktierne med 5 pCt.s Obligationer paa 350 Rd. for hver Aktie paa 100 Rd. Den endte som omtalt med Statsbankerotten i 1813. Derefter oprettedes Rigsbanken, hvis Grundfond dannedes af en Tvangsprioritet paa 6 pCt. i samtlige faste Ejendomme, den saakaldte Bankhæftelse, der, hvis den ikke betaltes kontant i rede Sølv, skulde forrentes med $6\frac{1}{2}$ pCt. Tilliden til Statens Ledelse af Finansvæsenet var imidlertid borte, og de udstedte Rigsbankdalersedler, hvoraf der efter deres Paaalydende skulde gaa 2 paa en Specie Sølv, sank efterhaanden saa meget i Værdi, at der skulde 23 til en Specie Sølv. Dette førte i 1818 til Oprettelse af Nationalbanken, der overtog alle Rigsbankens Rettigheder og Forpligtelser.

Aktionærer i Nationalbanken blev alle Besidderne af Bygninger for den omtalte Tvangsprioritets Værdi. Enhver havde Ret til ved kontant Indskud at supplere sin Hæftelse op til 100 Rd. og derved erhverve sig Ret til en Aktie, ligesom flere mindre Hæftelser kunde sammenlægges og give Ret til en Aktie. Det kan her anføres, at da Banken naaede saa vidt, at den kunde begynde at give Udbytte, blev Landet kort forinden berejst af københavnske Opkøbere, der var bekendt med Bankens Forhold, og som, ofte for en Bagatel, erhvervede sig Aktieretten hos dem, der endnu ikke havde gjort Brug af denne Ret.

Bankens Grundfond, der oprindelig var omtrent 8 Millioner Rigsdaler, forøgedes efterhaanden særlig ved de anførte Suppleringsindbetalinger saaledes, at Aktiekapitalen 1846 havde naaet en Størrelse af $13\frac{1}{2}$ Million Rigsdalere eller 27 Millioner Kroner, paa hvilket Beløb den siden har holdt sig.

Bankens væsentligste Opgave var at bringe Orden i Pengevæsenet, hvilket maatte ske ved at faa saa mange af de cirkulerende Sedler inddraget, at de resterende kunde tages for deres Paalydende. Dette naaedes i 1838, og i 1845 blev de erklæret for indløselige.

Nationalbanken havde i 1818 faaet Privilegium — Oktroj — paa 90 Aar. Fra 1908 fik den Oktrojen fornyet paa 30 Aar, dog med en Række Forandringer. Bankens Styrelse var tidligere ordnet saaledes, at skønt den var et Aktieselskab, havde Aktionæerne ikke den allerringeste Indflydelse paa Repræsentantskabets Sammensætning. Dette, der bestod af 15 Medlemmer, supplerede sig selv; det valgte Direktørerne med Undtagelse af den ene, der var kongevalgt, og Aktionærforsamlinger

fundt overhovedet ikke Sted. Heri skete ved den nye Oktroj den Forandring, at der indførtes Generalforsamlinger, der vælger nye Repræsentanter, efterhaanden som de gamle gaar af. Antallet af Direktører maa ikke være mindre end tre og ikke større end fem; Kongen har Ret til at udnævne to, hvoraf den ene skal være landbrugsyndig.

Banken er berettiget til at udgive saa stort et Seddelbeløb, som Omsætningen til enhver Tid findes at udkræve. Til Sikkerhed herfor skal den for Halvdelen af de udstedte Sedler have i sin Besiddelse en Metalfond bestaaende af: a) lovlig gangbar Mønt efter sammes paalydende Værdi, b) Guld i Barrer og fremmed Guldmønt til 2480 Kr. pr. kg fint Guld, c) Bankens paa Anfordring betalbare Tilgodehavender hos Norges Bank, Sverrigs Rigsbank og den tyske Rigsbank med Fradrag af Bankens Skyld til disse Banker. Heraf skal den gangbare Mønt udgøre mindst $\frac{1}{4}$ af den pligtige Fond og sammen med Guld i Barrer og fremmed Guldmønt ikke under $\frac{3}{5}$.

Til Sikkerhed for den Del af Seddelmassen, der ikke dækkes af Metalfonden, skal Nationalbanken i sit Eje have let realisable, gode og sikre Aktiver i Forholdet 125 Kroner i Aktiver for hver 100 Kr. i Sedler.

Banken er pligtig til paa Anfordring at veksle enhver udstedt Seddel med lovlig gangbar Guldmønt og er pligtig at afkøbe enhver, der ønsker det, fine Guldbarrer til en Pris af 2480 Kr. pr. kg efter Fradrag af $\frac{1}{4}$ pCt. i Møntningsomkostninger.

Som Følge af Verdenskrigen blev ved kgl. Resolution af 30. September 1914 Banken indrømmet forskellige Læmpelser. Det tillodes den at udgive to og en halv Gange saa mange Sedler, som Værdien af dens Metalfond udgjorde, og til Metalfonden at henregne Tilgodehavendet hos udenlandske Korrespondenter og udenlandske Statsobligationer, dog saaledes, at Mønt og Guldbarrer tilsammen skulde udgøre mindst 30 pCt. og gangbar Guldmønt $12\frac{1}{2}$ pCt. Endvidere maatte Bankens udstedte saa stort Beløb i Sedler, som den laa inde med danske Statsforskrivninger til, dog ikke over $\frac{1}{10}$ af hele Seddelmængden.

Ved Lov af 31. Marts 1915 blev Forholdet fastslaaet saaledes: Guldbeholdningen skal være 30 pCt., hvoraf gangbar Mønt $12\frac{1}{2}$ pCt. af den cirkulerende Seddelmasse. Dækningen skal bestaa af:

1) Metalfonden, som skal udgøre en Trediedel af den cirkulerende Seddelmasse og bestaa udelukkende af Sølv og Guld i Mønt og Barrer.

2) Den ikke af Metalfonden dækkede Del af Seddelmassen kan dækkes i Forhold 100 : 100 af Bankens Netto Tilgodehavende hos Norges Bank, Sverrigs Rigsbank og den tyske Rigsbank samt for et Beløb af indtil 12 pCt. hos saadanne andre udenlandske Banker og Bankhuse, som godkendes af den kgl. Bankkommissær. Resten af likvide Aktiver regnes efter Forholdet 122 : 100 som Dækning for den Del af Seddelmassen, der ikke er dækket af det ovenanførte. Som kgl. Bankkommissær fungerer en af Ministrene; hvem, det skal være, bestemmes ved kgl. Resolution.

Da der i de første Dage af August 1914 blev udtaget store Beløb af 1- og 2-Kronestykker af Nationalbanken, og Staten erklærede sig ude af Stand til i en nær Fremtid at supplere Bankens Beholdninger af disse Mønter, blev der ved Lov af 15. August 1914 givet Banken Tilladelse til at sætte 1- og 2-Kronesedler i Omløb.

Der blev imidlertid kun udstedt 1-Kronesedler til Beløb af 9,250,000 Kr. I Henhold til kgl. Resolution af 2. December 1916 sattes 1-Kronesedler af ny Type i Omløb.

Efter Forhandling mellem de tre skandinaviske Centralbanker blev for Danmarks Vedkommende ved Lov af 17. April 1916 Nationalbankens Pligt til at købe Guld midlertidig suspenderet og ligeledes den enhver ved Møntloven hjemlede Ret til at faa Guld udmøntet.

Til Gen­ gæld for sit Seddelmo­ nopol maa Banken af sit Over­ skud svare en aarlig Afgift til Statskassen paa 750,000 Kr.; naar der derefter er hen­ lagt 5 pCt. til Bankens Reserve­

Den første (røde) 1-Kroneseddel.

fond, indtil denne udgør 30 pCt. af Aktiekapitalen, og Aktionærerne har faaet et Udbytte af 6 pCt., fordeles det yderligere Overskud med $\frac{1}{4}$ til Statskassen og $\frac{3}{4}$ til Aktionærerne.

En Banks Virksomhed falder i to Afsnit, *Modtagelsen* af Værdier til Forrentning og *Anvendelsen* af disse Midler tilligemed Bankens egen Kapital. Den første Art kaldes Passivforretninger, den sidste Aktivforretninger. Til Passivforretningerne hører endvidere at modtage Værdier til ligefrem Opbevaring.

Til Brug for sine Aktivforretninger kan navnlig større Banker ogsaa skaffe sig Midler — Kredit — ved Udstedelsen af Bankveksler, der i Reglen lyder paa store Beløb paa kort Sigt, og som er bestemt til større Udbetalinger mellem forskellige Pladser. Saadanne Bank-Sola-Veksler udstedes i Danmark af Nationalbanken, betalbar 8 Dage fra Dato, og de modtages som Betaling ved alle Statens Kasser, ligesom disse skal indfri dem, hvis de har tilstrækkelige Midler dertil.

En anden Form for bankmæssig Kredit er Banksedlerne — Pengesedlerne. En Bankseddel, som f. Eks. vor Tikroneseddel, er egentlig kun en Anvisning, som en Bank udsteder paa sig selv, betalbar ved Sigt, d. v. s. ved Forevisning. De ligner Stats-Papirpengene derved, at de ligesom disse ikke har anden Stofværdi end Papirets,

og at de dernæst i Almindelighed er gjort til lovligt Betalingsmiddel, saaledes at man ved Hjælp af dem kan afgøre en hvilken som helst Betaling, til et hvilket som helst Beløb. I Tidens Løb er de kommet til at spille en Rolle, der staar langt over Metalpengenes, idet de besidder flere Fordele frem for disse, bl. a. at de er lette at transportere, og at Sliddet kun betyder forholdsvis lidt, da Stoffet har saa ringe Værdi.

Banksedlerne er oprindelig opstaaet dels i Italien og dels i England paa den Maade, at Bankiers eller Guldsmede har udstedt Kvitteringer paa de hos dem deponerede Beløb. Disse Kvitteringer er blevet brugt som Betalingsmiddel Mand og Mand imellem, og efterhaanden er de paagældende Bankiers eller andre Ihændehavere af Kapitaler gaaet over til at udstede Anvisninger paa sig selv.

Den Fordel, som en seddeludstedende Bank har af Seddeludstedelsesretten, bestaar foruden i den Anseelse, som dette Privilegium giver den paagældende Bank, og den Indflydelse, den faar paa Omsætningen og Næringslivet, tillige i den Fortjeneste, som Banken kan beregne sig ved Forskellen mellem Renten for Udlaanene og Udgiften for Banken ved at have Dækningen liggende og ved at fremstille Sedlerne.

Disse Banksedler benyttes saaledes af det store Publikum jævnsides med Mønt; de forbliver i stadig Cirkulation og fungerer praktisk set fuldstændig som rede Penge. Den Fare, der er forbundet med, at Bankerne ad denne Vej søger at skaffe sig Penge ved at udstede flere Sedler, end de i paakommende Tilfælde kan indløse, er imidlertid saa stor, at Retten til Seddeludstedelse i de fleste Lande er underkastet betydelige Indskrænkninger og Kontrol. Her i Landet har kun Nationalbanken Ret til at udstede Sedler.

Indlaan kan enten være ligefremme Sparekasseindskud, der indsættes til Fortrentning, og de anbringes i saa Fald paa Kontrabøger (Bankbøger). For Indlaan kan ogsaa udstedes Indlaansbeviser, der lyder paa Navn, og som kvitteres, naar Pengene udtages.

En anden Form for Indlaan er Folio. Her er det ikke Renten, der er Hovedsagen, men det at have en let og bekvem Maade at foretage Ind- og Udbetalinger paa. Indbetalingerne behøver nemlig ikke altid at bestaa i rede Penge. Man kan lade Bankanvisninger (Checks), som modtages andet Steds fra, indskrive paa sin Konto, eller man kan lade Beløb, man skal have for Værdipapirer, som Banken sælger, godskrive paa samme Maade, ligeledes Laan, man optager, Provenuet for diskonterede Veksler og paa mange andre Maader. En stærk Benyttelse af Bankfolio formindsker Brugen af kontante Penge i Samhandelen, og fra Bankernes Side gøres alt muligt for at lette Benyttelsen ved hensigtsmæssige Former for Beløbenes Indsættelse og Udtagelse eller deres Overførelse fra Konto til Konto (Giro). Kunderne kan ogsaa gøre deres Akcepter, Regninger o. lign. betalbare i Banken, ligesom denne paatager sig Inkassation af Kundernes Anvisninger, Veksler, Regninger osv.

Deposita til Opbevaring vil i Reglen være Værdipapirer, Smykker, ædle Metaller i forarbejdet eller uforarbejdet Stand, som Besidderen ønsker opbevaret under mere betryggende Former, end en Privatmand som Regel formaar. Banken har ikke Ret til at disponere over saadanne deponerede Værdier, og i Reglen paatager den

sig at erstatte deres Værdi, hvis de maatte bortkomme ved Tyveri, Ildebrand eller paa anden Maade. Ofte er der til Depotet knyttet visse Forretninger, som Banken paatager sig at udføre, saasom at hæve Renter og Udbytte, at inkassere udtrukne Obligationer, eventuelt indkøbe andre i Stedet for de udtrukne etc. En meget benyttet Form for Depositaopbevaring er det saakaldte Box-System. Banken udlejer brandfrie Rum i sine Hvælvninger mod en bestemt aarlig Betaling. For at aabne disse Rum udkræves to Nøgler, hvoraf Lejeren har den ene, Banken den anden. I Rummet findes en Kasse, hvortil Lejeren alene har Nøglen, saaledes at han kan indlægge og udtage, hvad han vil, uden Bankens Kontrol.

Bankens Anbringelse af egne og betroede Midler maa ganske naturligt præges stærkt af Vilkaarene for disse sidste. Da en stor Del af disse kan forlanges udbetalt paa Anfordring, er der derigennem skabt Mulighed for betydelige Svingninger i Bankens Beholdning indenfor et forholdsvis snævert Tidsrum, og Bankerne maa derfor igen anbringe Midlerne paa en Maade, der gør en tilsvarende Bevægelighed mulig.

En væsentlig Del af Bankens Aktivforretninger maa derfor bestaa i Laan paa kort Tid, og heraf følger igen, at Bankens Kunder fortrinsvis maa være Handlende og Industridrivende, hvis Omsætning kan baseres paa kortvarig Kredit.

Blandt de Former, hvorunder Kredit ydes Handlende, er den almindeligste og den vigtigste Diskontering af Veksler. Naar en Grosserer eller Fabrikant sælger Varer til en Detailhandler, f. Eks. paa 3 Maaneders Kredit, og han ønsker at disponere over Beløbet forinden, kan han trække en Veksel paa Køberen og overdrage den til Banken, der ved Beløbets Udbetaling fraregner Renten (Diskontoen) til Forfaldsdagen. Ogsaa andre Fordringer med fast Forfaldstid end netop Veksler kan være Genstand for Diskontering, f. Eks. udtrukne Obligationer, Rentekupons, Lotterisedler med Gevinst o. lign. Diskontoens Størrelse staar i et passende Forhold til den almindelige Rentefod, men kan dog svinge hyppigere og stærkere end denne. Udbudet af Penge bestemmes nemlig her af Bankernes Beholdning eller af Pengerigeligheden, medens Efterspørgselen bestemmes af Handelsstandens øjeblikkelige Brug for Vekselskredit. Der kan til Tider være rigelige Beholdninger i Bankerne og altsaa lav Diskonto, samtidig med at Renten af Stats- eller Prioritetsobligationer er højere, idet de, der har deres Penge staaende i Bankerne, maaske ikke ønsker at anbringe disse under faste og langvarige Former. Omvendt kan Diskontoen være højere, naar Handelsverdenen trænger til Penge, og Kapitalisterne maaske ikke ønsker at anbringe deres Penge paa bankmæssig Maade. I det hele ligger det i Forholdenes Natur, at Rentefoden ved kortvarige Laan hyppigere maa være underkastet Svingninger end ved langvarige og faste Laan.

Ved Vekseldiskontering ses der naturligvis først og fremmest paa den personlige Sikkerhed, som de Navne frembyder, der findes paa Vekslen. Men hertil knytter sig endvidere saa vidt muligt en Undersøgelse af Beskaffenheden af den Forretning, der danner Grundlaget for Vekslen, for at danne sig et Begreb om, hvorvidt der er Sandsynlighed for, at Pengene vil være disponible ved Forfaldstid. Der kan her skelnes mellem Vareveksler, der er udstedt som Betaling for modtagne Varer, og Kreditveksler (Laaneveksler), der udstedes for at skaffe Penge, enten det nu er til

Forretning eller til Forbrug. Forskellen bliver imidlertid let udglidende, f. Eks. naar de ved Kreditvekslen rejste Penge anvendes til Vareindkøb.

Ved Køb og Salg af fremmed Valuta optræder Banken som Mellemand mellem dem, der har Tilgodehavender i Udlandet, og dem, der skal præstere Betalinger til Udlandet. Har f. Eks. en Mand eksporteret en Ladning Smør til England, vil han i Almindelighed ikke faa kontant Betaling, idet han vil have ringe Interesse i at faa engelske Penge, og det for Køberen vil være til stor Ulejlighed at forsende Beløbet. Derimod vil han faa tilsendt en Veksler eller en Check. Hvis nu en anden Mand har købt en Ladning Kul i England, vil han for at undgaa Forsendelse af Kontanter se sig om efter et andet Betalingsmiddel og finde et saadant i Smøreksportørens Valuta. Saadanne Vekslerhandeler ordnes af Bankerne, og sker de i betydelig Udstrækning, vil der til Bestemmelse af Valutaens Pris, dens Kurs, danne sig ganske tilsvarende Regler som for enhver anden Vare paa Verdensmarkedet; jo flere, der udbydes, desto billigere bliver de, des lavere Kursen. Vekselkurserne vil dog under normale Forhold ikke kunne gaa ubegrænset op og ned, men holde sig indenfor de saakaldte Guldpunkter. Ved det øvre Guldpunkt forstaaes den Kurs, over hvilken Vekslen i Almindelighed ikke vil stige, da man i saa Fald for at undgaa at købe de dyre Veksler vil eksportere Guld, idet der da maa regnes med Indkøbsprisen for Guldet i Barrer, Forsendelsen og Forsikringen og endelig Udmøntningen paa Bestemmelsesstedet. Omvendt vil der være en Kurs, det lavere Guldpunkt, under hvilket Sælgeren ikke vil gaa, idet han ellers vil se sin Fordel ved at drage Guld hjem fra Udlandet. De abnorme Forhold, som Verdenskrigen skabte, har ogsaa sprængt dette Forhold. Da det blev forbudt at eksportere Guld, forsvandt denne Regulator, og vi har set Valutapriserne paa Sterling, Dollars og svenske Kroner vokse op til svimlende Højder over det øvre Guldpunkt, ligesom Grænsen nedad paa samme Maade er blevet slettet for Valuta i Mark og østrigske Kroner, Francs o. fl. derved, at Guldet ikke har kunnet tages hjem fra de paagældende Lande.

Ud af den internationale Valutaomsætning udvikler der sig en særlig Slags Forretninger, Arbitrageforretninger, der bestaar i at opkøbe Valutaen paa de Pladser, hvor Kurserne er lavest, og sælge dem der, hvor de er højest.

Ved Udstedelsen af Akkreditiver gives der Ihændeleveren Lejlighed til i Udlandet at hæve indtil et vist Beløb paa et forud bestemt Sted eller eventuelt flere Steder, de saakaldte Cirkulær-Akkreditiver (Rundrejse-Akkreditiver).

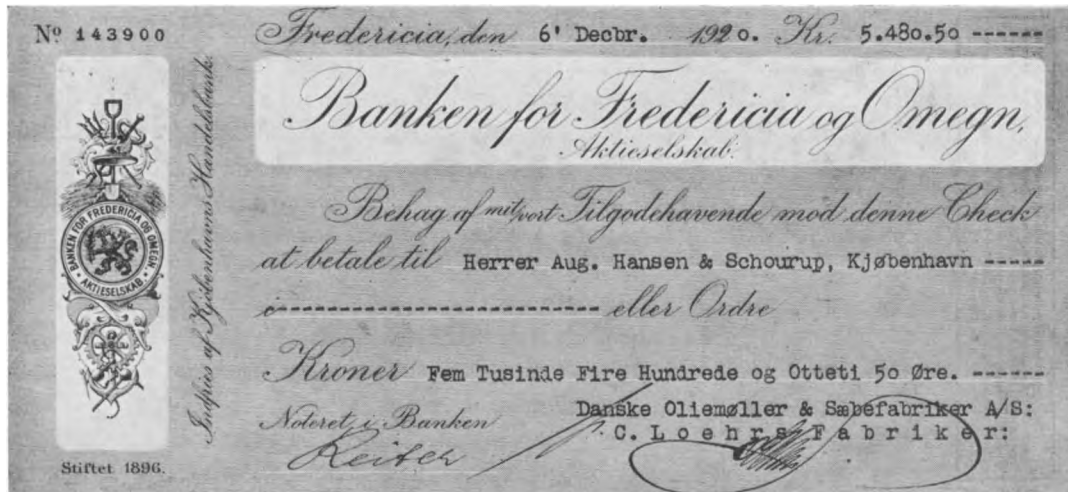
Bankerne yder ogsaa Forretningsmænd Laan gennem Kassa-Kredit (Kredit i løbende Regning). Imod behørig Sikkerhed faar Kunden Ret til at trække paa Banken, indtil et vist forud bestemt Beløb, og svarer heraf Rente af den til enhver Tid skyldige Saldo. Ofte betales dog for denne Form af Laan foruden Renten tillige en Provision af det bevilgede Beløb, Kassa-Kredittens Maksimum, eller f. Eks. af den højeste Saldo i et Kvartal.

Medens Bankerne som Regel ikke i større Udstrækning yder Laan mod Pant i faste Ejendomme — hvilket er de dertil særlig indrettede Pengeinstituters Sag —, yder derimod alle Banker Laan mod Haandpant, de saakaldte Lombardlaan, der har deres Navn fra, at de første Gang bragtes til Anvendelse i Lombardiet. De Panter,

som Bankerne laaner paa, er navnlig Børspapirer, Obligationer og Aktier, Livsforsikringspolicer m. m.

En Udlaansform, der navnlig tidligere har spillet en stor Rolle, er Byggelaanene, der særlig ved større Byggeforetagender har været af stor Betydning. Mod Udstedelsen af en saakaldt Akkommodationsobligation faar Bygherren de nødvendige Penge midler til Materialier og Arbejds løn, indtil Bygningen er fuldført, og et fast Prioritetslaan ordnet, hvorefter Byggelaanet afvikles.

Man kommer dog særlig i Provinsen mere og mere bort fra denne Form for Udlaan, idet Bankerne i Stedet for foretrækker at yde det nødvendige Byggelaan som almindelig Kassa-Kredit imod passende Sikkerhed.

• En Check.

Af andre Virksomheder, der falder ind under en Banks Forretningsomraade, kan nævnes Køb og Salg af fremmed Mønt, Pengesedler, Kupons, rentebærende Papirer og Aktier. Dette kan ske pr. Kommission eller for egen Regning, i hvilket sidste Tilfælde det kan være Led i en Arbitrageforretning, altsaa Udnyttelsen af Forskellen mellem de samtidige Kurser paa forskellige Pladser gennem hensigtsmæssige Køb og Salg.

Endvidere paatager Bankerne sig Inkassationer af Veksler og andre Fordringer, saavel indenlandske som udenlandske.

Endelig er der Rembours-Forretninger. Remboursement betyder Dækning eller Betaling. En udenlandsk Sælger vil ofte stille Fordring om at kunne remboursere sig, gøre sig betalt hos et kendt Bankfirma og vel helst paa en af de store Vekselplasser f. Eks. Hamburg eller London i Stedet for at trække direkte paa Køberen. Grunden hertil kan være manglende Kendskab eller Tillid til Køberen, men ogsaa den, at en Veksler paa et kendt Bankfirma selvfølgelig er langt lettere at afsætte. Her optræder den stedlige Bank som Mellemand og ordner den fremmede Banks Akcept af Sælgerens Tratte imod Udlevering af de behørigte Afladedokumenter, der derefter sendes til Køberens Bank, som foretager den endelige Afvikling med denne.

Endnu kan nævnes Check-Systemet som en meget betydelig Del af Bankens Virksomhed. Denne Form for Betaling har vel været kendt i Norditalien allerede i det 16de Aarhundrede og senere i Amsterdam og Antwerpen, men det er dog særlig Englænderne, der har gjort Checken til et praktisk, i det daglige Liv brugbart Betalingsmiddel, der anvendes af Folk ogsaa uden for Forretningsverdenen. Enhver, der har Konto i en Bank, enten den hidrører fra Folio eller Kassa-Kredit, kan faa udleveret en Checkbog med Afrivningsblanketter, og Ihændeleveren behøver derefter ikke at have større kontante Beløb liggende, men kan betale ved at udfylde en Check med det paagældende Beløb, der derefter mod Aflevering af Checken til Banken bliver udbetalt af denne, som fører Beløbet til Debet for Udstederens Konto. Det siger sig selv, at denne Ordning betyder en overordentlig Lettelse baade ved direkte Betalinger og navnlig ved Forsendelser. Den, der ikke har Konto i en Bank, kan desuagtet ved i Banken at indbetale det paagældende Beløb i Stedet faa udleveret en Check og derved opnaa den samme lette og bekvemme Forsendelse. Det Beløb, der omsættes i Checks, udgør en meget betydelig Del af en Banks aarlige Omsætning.

Medens Sparekasserne her i Landet gennem mere end det sidste Slægtled har været undergivet Statens Kontrol og Tilsyn, har Bankerne kunnet virke frit og utvungent, selv om der gentagne Gange i de senere Aar har foreligget Forslag om ogsaa at regulere deres Virksomhed ved Lov.

Den af den danske Rigsdag vedtagne Lov om Banker, stadfæstet af Kongen den 4. Oktober 1919, og som traadte i Kraft den 4. Oktober 1920, fastslaar i store Træk, kun hvad god Praksis forlængst har knæsat. Den drager et Skel mellem Sparekasse- og Bankforretning, men samtidig anerkender den Bankernes Ligeberettigelse med Sparekasserne til at forvalte Publikums Pengemidler, imod at Staten ogsaa fremtidig fører Kontrol og Tilsyn med Bankerne gennem Handelsministeriet ved en af Kongen udnævnt Bankinspektør.

Og som alt, der skal paa Jord velsignes,
Hver Værdi forvaltes skal med Kløgt,
Just fordi den ved saa meget lignes,
Megen Visdom kræves til dens Røgt.
Den har bragt mangfoldige til Lykken,
Den har bragt mangfoldige Ruin,
Draget nogle dybest ned i Skyggen,
Hævet andre højt paa Ærens Trin.

III.

Omend Børserne nærmest tjener Storhandelens Interesser og derfor snarere henhører under Handels- end under Pengevæsenet, skal de dog kortelig omtales her, da de paa forskellig Maade spiller en Rolle for Handelen med de forskellige Værdipapirer, særlig fremmed Valuta, Aktier og Obligationer.

De Børser eller Børsafdelinger, som særlig beskæftiger sig med Omsætning af Aktier og Obligationer, kaldes Effekt- eller Fondsbørser, medens Handelen om Varer foregaar paa Varebørser.

Paa adskillige Børser eller store Børsafdelinger rundt om i Verden handles der kun om en enkelt Vare, og ofte er Forretningerne paa en saadan »Specialbørs« afgørende for den paagældende Vares Pris Verden over. Som Eksempler paa saadanne Børser kan nævnes Petroleumbørserne i London og New York, Kulbørsen i London, Bomuldsbørsen i Liverpool, Jernbørserne i Brüssel, Glasgow, London og New York osv.

Navnet Børs bruges baade om den Bygning, hvori Handelen foregaar, og om den Forsamling, der træffer sammen der og handler. Forsamlingen bestaar af Handlende eller disses Repræsentanter, der regelmæssigt mødes til aftalt Tid for at slutte Forretninger og fastsætte Priser paa Varer, der vel at mærke ikke er til Stede. Selve Ordet Børs skal stamme fra en Købmand van der Burse i Brügge, foran hvis Hus saadanne Forsamlinger skal have fundet Sted.

Antagelig maa Oprindelsen til Børserne føres tilbage til de gamle Markeder. Paa Markederne, der afholdtes til forskellige Tider og paa forskellige Steder af Købere og Sælgere, medførtes selve den Vare, der ønskedes solgt. Særlig i Middelalderen spillede disse store Stævner af Handelsfolk en meget

Børsen i København.

betydelig Rolle og blev ofte afholdt i Forbindelse med store Kirkefester og Kirkemesser, hvoraf Navnet »Messe« stammer, der endnu bruges som Betegnelse for de store tyske Markeder. Efterhaanden har de store Markeder tabt deres Betydning, og den egentlige store Vareomsætning dirigeres nu fra Børserne og under andre Former. Tidligere da Markederne endnu betød noget, var Børserne nærmest Samlingsstedet for Handelen med Værdipapirer, Aktier i store Handelsselskaber, Statsobligationer o. lign.

I Danmark findes kun een Børs, nemlig i København. Den holdes i Børsbygningen, der blev opført af Christian IV. i 1657 og af Staten overdraget til Grosserer-Societetet for 70,000 Rd. med Forpligtelse til at vedligeholde Bygningen i dens oprindelige Skikkelse. Den styres og er under stadigt Tilsyn af Grosserer-Societetets Komite, der vælges af Grosserer-Societetets Medlemmer.

De Folk, der regelmæssigt kommer paa Børsen, er i det væsentligste Grossererne og Aktieselskabsdirektørerne, altsaa de store Varehandlere, Vekselererne, der kan betegnes som Pengehandlere, og Mæglere, der indtager en ejendommelig Særstilling.

De medvirker som autoriserede, upartiske Mellemmænd ved Afslutning af Handeler og deles efter Arten af deres Forretningsomraade i Vare-, Fonds-, Skibs- og Assurance-mæglere. For alle de Folk, der har større Forretninger at gøre ved Køb eller Salg af Varer eller Værdipapirer, er Børsen det naturlige Samlingssted; men ikke alene for disse har Børserne deres store Betydning. Ogsaa for en Mængde andre Mennesker, der aldrig har sat deres Fod paa Børsen, spiller den en Rolle ved de Meddelelser om Priser og Omsætninger, der udgaar derfra. Rundt omkring i Landet sidder en Mængde Forretningsdrivende, der af Hensyn til Beregninger over fremtidige Arbejder og Leverancer eller Indkøb af Raamaterialier med største Interesse følger Prissvingningerne.

Børsen har saaledes den dobbelte Opgave at give de Mødende Lejlighed til at afslutte Handeler og at give Offentligheden Meddelelse om Priserne. For at modarbejde Bedrageri og Svindel paa Basis af falske Beretninger om Verdensmarkedets Tilstand, har man de fleste Steder ved Love eller Reglementer fastslaaet, hvorledes de officielle Prisansættelser eller, som det kaldes, Noteringer skal tilvejebringes. Som oftest foregaar Noteringen gennem særlige Udvalg under Tilsyn af Børsens Bestyrelse og paa Grundlag af Mæglerens Opgivelser over de afsluttede Handeler. Fastsættelsen af Kurserne for Fonds og Aktier sker gennem et særligt Udvalg paa 7 Medlemmer (Kursnoteringsudvalget).

Den Maade, hvorpaa Obligationernes og Aktiernes Kurs til dagligt Brug fastsættes, er ret ejendommelig, idet den foregaar som en Slags Auktion. Naar Medlemmerne, der kun bestaar af Vekselerere og Vekselmæglere, er samlede i Kursnoteringsværelset, opraaber Lederen de forskellige Papirer, der er opført paa Kurslisten, et for et, og Medlemmerne raaber nu de Kurser, hvortil de er villige til at købe eller sælge. Naar Køber og Sælger mødes i en fælles Pris, anføres denne som »gjort til«. Lederen forbliver ved det enkelte Papir, saalænge Handel finder Sted, og de Bud, hvormed der sluttes, anføres henholdsvis som »Køberkurs« og »Sælgerkurs«.

Paa Børsen udfolder der sig ikke sjældent, efter at den offentlige Notering er sluttet, og Kurslisten opslaaet, en livlig Omsætning, den saakaldte »Efterbørs«. Ofte foregaar der da Køb eller Salg til Priser over eller under de officielle Kurser, idet Rygter kan være sat i Omløb, Telegrammer ankomne eller Begivenheder indtraadt, der paa en eller anden Maade paavirker Gemytterne. Denne Efterhandel har efterhaanden antaget et helt officielt Præg, idet Medlemmer af Kursnoteringsudvalget har taget Ledelsen i deres Hænder og foretager en officiel Notering ved at forhøre sig rundt om, til hvilke Priser der er handlet.

Om Torsdagen finder der en ekstraordinær Notering Sted, der omfatter en hel Døl Papirer, som af en eller anden Grund ikke anses for egnede til at optages paa den egentlige Kursliste.

Hvad nu Varehandelen paa Børsen angaar, da finder Forretningerne som tidligere sagt Sted, uden at de omsatte Varemengder er til Stede, ja ofte foreligger der end ikke Prøver af dem, idet man handler ud fra visse sædvanemæssige Regler om Kvaliteter. Naar der saaledes handles om Hvede i New York, menes der »red winter wheat Nr. 2« eller »hart spring wheat Nr. 1«. For Kaffe i Hamburg bruges som Standard »Santos good awerage« osv.

Alle Forretninger, der er bestemte til at afvikles ved virkelig Levering og Modtagelsen af de solgte Varer eller Papirer, kaldes effektive. Paa Børsen afsluttes imidlertid ogsaa en meget stor Mængde Forretninger, hvorved Varens virkelige Modtagelse eller Aflevering bliver det underordnede, medens Spekulationen i Prissvingningen kommer i første Linie. I al økonomisk Virksomhed maa man selvfølgelig tage det Spørgsmaal med i Betragtning, om Priserne kan antages at ville stige eller falde; men medens Prisbevægelsen for den almindelige Forretningsdrivende kommer med i hans Beregning som en Mulighed, er den for Spekulanten en Nødvendighed.

Vi kommer saaledes først fra den reelle Handel helt over i den rene Spekulation, naar det allerede ved Afslutningen af en Handel paa senere Levering er en stiltiende eller udtalt Forudsætning, at Leveringen ikke skal udføres, men at man i Stedet skal holde sig til den fremkomne Prisdifference – de saakaldte »Termisforretninger«. En af de store Farer ved den Slags Spekulation ligger i, at Spekulationens Omfang ikke begrænses ved Størrelsen af de Forraad, Sælgeren har til Raadighed, eller ved den Varemængde, som Køberen virkelig har Brug for. En anden Fare udspringer fra den Omstændighed, at Handelerne kan afsluttes mellem Folk, som i Virkeligheden slet ikke driver Handel med de paagældende Varer og ganske savner Kendskab til det Omraade, de vover sig ind paa. Store Tab og ofte fuldstændig økonomisk Ruin bliver uvægerlig Følgen.

Men hvad enten Spekulationerne drejer sig om Varer eller om Papirer, og hvad enten Forretningerne er virkelige eller fingerede, kan man inddele Spekulanterne i »Haussister« og »Baissister«. De første regner med, at Priserne vil gaa op, og at der vil indtræde en »Hausse«, som det kaldes. De køber derfor til en bestemt Pris og til senere Levering i det Haab, at Kursen paa Leveringsdagen vil være højere, end da Købet fandt Sted. Baissisterne derimod venter, at Priserne vil være vigende – at der vil indtræde en »Baisse« – saaledes at de til Leveringstiden kan indkøbe, »dække sig«, til lavere Priser end dem, hvortil Salg har fundet Sted.

BANKENS TILBLIVELSE

FREMSTILLING AF FORUDSÆTNINGER, FORBEREDELSE OG VIRKELIGGØRELSE

DET vil af de foregaaende Afsnit om Bank- og Pengevæsenets Oprindelse og Benyttelse med tilstrækkelig Tydelighed fremgaa, hvor stort og betydningsfuldt, ja uundværligt og nødvendigt et Led Bankvirksomheden er i hele den økonomiske Udvikling og Kultur. For Handelen og Næringslivet i sin Helhed har Bankvæsenet en altovervejende Betydning.

Vender vi os fra Forholdene i deres store Almindelighed til vor egen By, vil et Kig ind ad vore egne Vinduer hurtigt vise os, at Forholdene her er ganske de samme som ude paa det store Verdensmarked, omend naturligvis i betydelig mindre Maalestok. Det maa jo nemlig ikke glemmes, at alt er relativt her i Verden, ogsaa hvor Talen er om Næringslivet. Lige saa vel som det har Betydning for de store Lande og ofte ud over Landets Grænser, at de store ledende Banker, som Bank of England, Deutsche Reichsbank, Banque de France, og hvad de alle hedder, ledes paa en sund og forsvarlig Maade, lige saa stor Betydning har det for den lille By, at dens Pengevæsen ledes i et sundt og roligt Spor, til Fremme og Støtte for Udviklingen.

Det første Pengeinstitut oprettedes i Fredericia i Aaret 1851, idet »Fredericia Byes og Omegns Spare- og Laanekasse« stiftedes den 30. August og begyndte sin Virksomhed den 16. September det nævnte Aar.

Nogle Aar senere, nemlig 1854, fik Sparekassen en Konkurrent, idet Købmand *H. L. Hirsch* begyndte en Vexellerer-Forretning. — I Marts 1857 averterer han saaledes i »Fredericia Avis«, at han modtager Tegning af Privatbank-Aktier, og at han »ligefuldt modtager Deposita i min egen Spare-, Laane- og Diskontokasse og forrenter indleverede Pengebeløb imod strax Opsigelse indtil 14 Dage med 4 pro Cent og imod 3 Maaneders Opsigelse med 5 pro Cent pro anno«. — Hvor store Beløb,

der indgik i Herr Hirsch's »egen Spare-, Laane- og Diskontokasse«, oplyser Historien intet om. Han drev Vexellerer-Forretning i Fredericia i over 40 Aar, men maatte som Følge af forskellige tilstødende Omstændigheder gaa Konkurs den 23. April 1896.

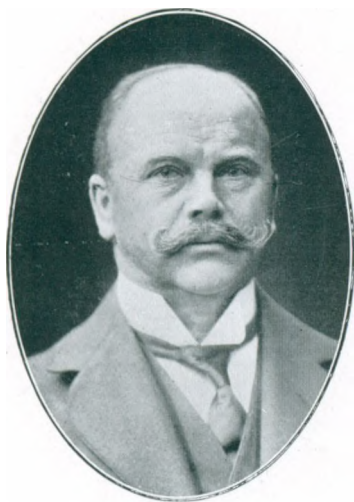
Oprettelsen af Sparekassen betød selvfølgelig for den Tid et stort og betydningsfuldt Skridt fremad. Alene det, at Folk kunde indsætte Smaasummer til Forrentning i Stedet for som hidtil at opbevare dem i Strømpeskafter og lignende Steder, og at disse mange Bække smaa kunde samles til en stor Aa, der kom Næringslivet til Gode, betød et Fremskridt saa stort, at man i vore Dage næppe gør sig nogen rigtig Forestilling derom.

Men Tidens Fremskridt gjorde snart det saaledes tagne Skridt utilstrækkeligt. Med Samfærdselsmidlernes Forbedring og den deraf flydende stærke økonomiske Udvikling og stigende Omsætning blev Kravet om hurtigere og lettere Adgang til Penge stadigt stærkere og stærkere. Hertil kom yderligere Landbrugets kolossale Udvikling i Halvfjerdserne og Firserne. I tidligere Tid, da Landmanden solgte sit Korn, var Kravet om Driftskapital ikke stort. Som Regel formaaede Byens Købmænd at forstrække Landmændene med de Forskud, hvortil de trængte, og Kravet til rede Penge var i det hele taget ikke væsentligt; anderledes blev det, da Landbruget, tvunget af Forholdene, gik over til Udnyttelsen af Høsten gennem Kvægopdræt. Dette medførte, at store Kapitaler blev bundet i Besætningerne, og at Kravet om Penge paa kortere Tid til Supplering eller Forandringer af Besætningen, til Indkøb af Foderstoffer osv. blev almindeligt. Hertil kom yderligere Landbrugets ligefremme Industrialisering gennem Mejerier og Slagterier, den tiltagende Anvendelse af Maskiner ved Jordens Dyrkning osv. — Indenfor Fredericia Bys Volde oparbejdede der sig desuden efterhaanden en ikke ringe Industri, flere Fabriker blev moderniserede og udvidede, og nye kom til, Haandværkerne fik betydeligt mere at bestille og paatog sig større Arbejder, Byggeriet tiltog i større Omfang, end Tilfældet hidtil havde været osv. — Alt dette medførte, at Trangen til et under mere bankmæssige Former ledet Pengeinstitut stadig blev større og større, og i Aaret 1884 besluttede Landmandsbanken at imødekomme dette Krav ved Oprettelsen af en Filial her i Byen.

Denne Filial, der fik Kontor i Gothersgade 27 — senere Dr. Chr. Langgaards Ejendom, det nuværende »Centrum« —, har imidlertid næppe tilfredsstillet det økonomiske Livs Fordringer og Befolkningens Ønsker

Bankdirektør S. F. Sørensen.

Sagfører Reinholdt-Jacobsen.

Amtsraadsmedlem J. L. Christensen.

i Byen og dens Opland; thi i 1891 skete der den Forandring, at Landmandsbankens Filial overgik til at blive en selvstændig lokal Bank under Navnet »Aktieselskabet Fredericia Bank« med en Aktiekapital paa Kr. 100,000.

Hvorledes det siden er gaaet Fredericia Bank vil endnu kunne erindres. — Den kom i Vanskeligheder i 1908, kom ind under Bankkomiteen af 9. Februar s. A., traadte i Likvidation i Januar 1911 og overtoges den 2. Juni 1913 af Landmandsbanken, der den 17. September 1912 paany havde aabnet en Afdeling i Fredericia.

Omtrent samtidig med Dannelsen af Fredericia Bank oprettedes af Mænd fra Byen og Egnen en mindre Sparekasse — Elbo m. fl. Herreders Sparekasse —; men dette Foretagende fik ikke — i hvert Fald ikke i de første Aar — videre Betydning. Det var ikke en Sparekasse, hvortil der trængtes, men en Bank, og efterhaanden gik det mere og mere op for Befolkningen, at der var baade Trang og Plads for en ny Bank i Fredericia og dens Opland. — Hvor rigtigt man den Gang saa og tænkte, har Udviklingen tilstrækkeligt godtgjort siden, og vi skal nu straks gaa over til at beskrive den Maade og de Former, under hvilke den nye Bank kom til Verden.

I Eftersommeren 1895 kom Købmand S. F. Sørensen, Fredericia, under et Ophold i København som Delegeret ved et Møde af Handelsorganisationer, i Samtale med Direktøren for den nylig oprettede Detailhandlerbank, H. P. Hansen, og flere Medlemmer af dette Pengeinstituts Bankraad. Man kom her ind paa Tanken om at oprette en ny Bank i Fredericia, eventuelt som Afdeling af Detailhandlerbanken.

At det var et godt og spiredygtigt Tankefrø, der her blev saet, og at der ogsaa var Jordbund for det var umiddelbart indlysende.

Fredericia var ikke mere nogen lille By, dens Horisont var ikke mere de grønne Volde og intet derudover; den var bleven en Stad i jævn og sund Udvikling med Evne og Vilje til at udnytte sin centrale Beliggenhed og holde fast paa sit lille, men fortrinlige Opland, der hører til Landets bedste Egne, og der var dertil hos ikke faa af Byens og Egnens Beboere et levende Ønske om at se et nyt og moderne Pengeinstitut træde i Virksomhed og tage Konkurrencen op med de alt bestaaende. Betingelserne for at

Konsul, Fabrikant Chr. Loehr.

føre Planen ud i Virkeligheden og faa den til at lykkes, maatte følgelig synes at være for Haanden.

Efter sin Hjemkomst fra Københavnsrejsen forelagde Købmand *S. F. Sørensen* sin Tanke for Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, der var Medlem af Bestyrelsen i »Elbo m. fl. Herreders Sparekasse«. — I Forening drøftede de to Mænd Spørgsmaalet, forelagde det underhaanden for formaaende Forretningsfolk og Landboere, som med Glæde sluttede sig til Planen, og det besluttedes at virkeliggøre den — dog ikke i Form af Oprettelsen af en Afdeling af en københavnsk Bank, men som en tidssvarende, selvstændig lokal Bank for By og Land.

Efter Udsendelse af en saalydende, fortrolig Indbydelse:

Sognefoged Th. Andersen.

»Undertegnede tillade os herved at indbyde Dem til et privat Møde paa Hotel »Kronprins Frederik« (lille Sal) i Fredericia Torsdagen den 20. dennes, Eftm. Kl. 2¹/₂, for at drøfte Spørgsmaalet om Oprettelse af en ny Bank for Fredericia og Omegn.

Fredericia, den 16. Februar 1896.

Ærbødigst

H. A. Bech,
Kjøbmand, Kammerraad.

Carl I. Christensen,
Kjøbmand.

Fritz Duus,
Kjøbmand.

J. L. Christensen,
Amtsradsmedlem, Proprietær,
Tolstrupgaard.

Reinholdt-Jacobsen,
Sagfører.

S. F. Sørensen,
Kjøbmand.

H. Utzon,
Kjøbmand.«

afholdtes det første egentlige Møde den 20. Februar 1896, og dette Møde gav sig Udslag i Nedsættelsen af et Udvalg til at arbejde videre paa Sagen.

Dette Udvalg kom til at bestaa af:

Købmand *S. F. Sørensen*, Fredericia,
Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Fredericia,
Købmand *Carl J. Christensen*, Fredericia,
Købmand *H. Utzon*, Fredericia,
Arkitekt *J. A. Bjerre*, Fredericia,
Købmand *Fritz Duus*, Fredericia,
Købmand, Kammerraad *H. A. Bech*, Fredericia,
Amtsradsmedlem, Proprietær *J. L. Christensen*,
»Tolstrupgaard«,
Gaardejer *H. Nielsen*, »Taarup Møllegaard«,
Sognefoged, Gaardejer *P. Thuesen*, »Højgaard«, Egum,
Sognefoged, Gaardejer *Th. Andersen*, »Fruertoft«,
Pjedsted,
Gaardejer *N. A. Jensen*, Brøndsted,

Landstingsmand, Fabrikant A. Schultz.

Sognefoged Jens Gydesen.

Gaardejer *N. Ladegaard Andersen*, »Toftegaard«, Erritsø,
Sognefoged, Gaardejer *J. Gydesen Andersen*,
»Kongstedgaard«, Kongsted,
Gaardejer *H. Holt*, »Grønlundgaard«, Haastrup, og
Forretningsfører *Hans Petersen*, Fredericia.

Udvalget afholdt Møde Mandag den 2. Marts s. A., ved hvilken Lejlighed Forhandlingsprotokol for første Gang benyttedes.

Til Formand valgtes Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, til Næstformand Amdsraadsmedlem, Proprietær *J. L. Christensen*, og til Sekretær Købmand *S. F. Sørensen*.

Endvidere vedtoges det at nedsætte et snævrere Udvalg, der kom til at bestaa af D'Herrer Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Amdsraadsmedlem, Proprietær *J. L. Christensen*, Købmand *S. F. Sørensen*, Købmand

H. Utzon og Gaardejer, Sognefoged *P. Thuesen*.

Man enedes om at udstede en motiveret Indbydelse til Aktietegning, saavel under Haanden som ved Bekendtgørelse gennem de lokale Blade, samt at tegne Aktier i Størrelser paa Kr. 500,00, Kr. 200,00 og Kr. 100,00.

Nogen Tid efter Afholdelsen af dette Møde supplerede Udvalget sig med Fabrikant, senere Konsul *Chr. Loehr*, Fredericia.

Flere af Udvalgets Medlemmer var tillige Bestyrelsesmedlemmer i »Elbo m. fl. Herreders Sparekasse«, og man enedes om at arbejde hen til, at denne Sparekasse samtidig indstillede sin Virksomhed og overdrog sine Aktiver og Passiver til den nye Bank.

Paa Mødet affattedes en saalydende Bekendtgørelse:

»Indbydelse til Aktietegning.

Paa et d. 20. Februar d. A. afholdt Møde af Handlende, Haandværkere og Landboere enedes man om at oprette en Bank for Fredericia og Omegn.

I Henhold hertil indbyder det paa Mødet nedsatte Udvalg herved til Aktietegning.

Aktiernes Størrelse er 500 Kr. og 200 Kr., der indbetales med Halvdelen d. 1. Juni, $\frac{1}{4}$ d. 1. August og Resten d. 1. Oktober d. A. Desuden kan tegnes Indskuds-Aktier à 100 Kr. pr. Stk., der indbetales med 10 Kr. maanedlig fra 1. Juni d. A. at regne.

Disse Aktier give først Stemmeret, naar hele Beløbet er indbetalt. Et større Beløb er tegnet underhaanden, og Aktietegningen sluttes den 15. Maj.

Derefter afholdes den konstituerende Generalforsamling af alle de tegnede Aktionærer for at tage Beslutning om samtlige Bankens Anliggender. Aktietegning finder Sted hos enhver af os Undertegnede.

Fredericia, den 21. April 1896.«

(Udvalgets Underskrifter.)

Købmand, Kammerraad H. A. Bech.

Denne Indbydelse indrykkedes i de stedlige Blade, første Gang den 22. April s. A., og efterfulgtes senere af en Artikel i »Fredericia Avis« og »Fredericia Dagblad« for den 28. April af følgende Ordlyd:

»En paatænkt ny Bank i Fredericia.

Tiderne har efterhaanden ført hen til, at alle Stænder mere og mere skal gjøre Brug af Banker. Naar Kjøbmanden til en given Tid har et Beløb til overs, lader han det ikke ligge dødt hen i sin Skuffe eller sit Pengeskab, indtil han skal bruge Beløbet; han indsætter det i Stedet for i en Bank for at drage den Rente af Pengene, han kan; og man er begyndt at gaa et Skridt videre, nemlig dette, at man saa at sige daglig sender sin Kassebeholdning i Banken til Forrentning midlertidigt, og saaledes bør det jo være. Skal nu et Beløb betales paa en anden Plads, sender man ikke mere Pengene, men i Stedet for en Anvisning paa Beløbet, og atter hertil skal Bankerne bruges. Gjør en Kjøbmand et større Indkjøb f. Ex. af en Skibsladning Varer, der ofte skal betales forinden Modtagelsen, ja endog forinden Afsendelsen, sender Kjøbmanden ikke Pengene, selv om han paa Stedet har et saa stort Beløb, nej han henvender sig til Banken og lader den ordne Sagen.

Lignende er Forholdet med Hensyn til Haandværkere og Industridrivende. — Det sker vel ogsaa, at en Haandværker, naar han har faaet et større Arbejde i Entreprise og ikke i Øjeblikket har de fornødne kontante Penge til løbende Udgifter, Sikkerhedsstillelse osv., henvender sig til en Bank og ved Hjælp af denne faar den fornødne Kapital til Bestridelse af Udgifterne.

Hvad Landboerne angaar, da er det jo en bekendt Sag, at deres Bedrift nu i Løbet af en Række af Aar har taget en saadan Retning, at de skal bruge en ikke saa ringe Driftskapital. I tidligere Tid, da de solgte deres Korn, havde de ikke anbragt ret mange Penge i deres Bedrift, men anderledes nu, da saa godt som hele Produktionen skal fremgaa af deres Besætning, som derfor maa være baade stor og kostbar. I vore Dage stikker der betydelige Kapitaler i Landmandens Bedrift, og han skal jævnlig bruge Penge for en kortere Tid ved Forandring i sin Besætning, til Indkjøb af Kreaturer, til Foderstoffer osv. — For en saadan kort Tid, 3 à 6 Maaneder, passer det ikke at optage Laan mod Pant, og det er da ganske naturligt, at han søger til Banken. Hertil kommer Landmandens industrielle Foretagender, Mejerierne, hvorfra der foregaaer en betydelig Pengeomsæt-

Gaardejer Hans Holt.

Købmand, Fabrikant W. Ebling.

Sognefoged P. Thuesen.

ning, og som fornuftigvis maa staa i Forbindelse med en Bank.

Det er saaledes ganske naturligt, at der snart i den ene By og snart i den anden rejser sig nye Pengeinstituter til Afhjælpning af de stedse stigende Krav for Pengeomsætningen, og det er forstaaeligt og berettiget, at man ogsaa her i Byen agter at oprette et saadant Pengeinstitut. Foruden de ovenfor paa-pegede Omstændigheder bliver jo for Fredericia Bys Vedkommende andre Hensyn at tage i Betragtning, hvilket vil fremgaa af det følgende.

Det vil maaske fra visse Sider blive indvendt, at vi heri Byen alt har en Bank og endog en Sparekasse, hvilket maa være tilstrækkeligt; men hertil skal strax for det første svares, at Sparekasserne egentlig ikke mere kan medregnes uden videre. De har et eget — godt Formaal, nemlig at samle Sparepenge og

fremme Sparsommeligheden, men udover det har de egentlig til Dels overlevet deres Tid. Tiden gaar mere og mere i Retning af Bankvirksomhed. I tidligere Tid udlaante Sparekasserne deres Penge imod Prioritet i faste Ejendomme, men dette sker ikke saameget mere, efter at vi har faaet Kreditforeningerne, med hvilke Sparekasserne som Regel ikke kan konkurrere, og hvad den løse Kredit angaar — midlertidige Laan mod Kavtion, Haandpant o. s. v. — arbejder Sparekasserne altfor tungt og upraktisk (Fordring om to Kavtionister o. s. v.) til at kunne tilfredsstille Tidens Krav, ligesom de jo ikke giver sig af med de forskelligartede Forretninger, der ofte forefalder udenfor de almindelige Udlaan, f. Ex. Diskontering og Inkassation af Vexler, Udstedelse og Inkassation af Anvisninger, Indlaan paa Folio, Vexling af fremmed Mønt o. s. v.

Hertil kommer for Fredericias Vedkommende, at den ældre, store Sparekasse paa en Maade er sammenkoblet med Fredericia Bank (ved at have fælles Direktør med denne), hvilket absolut maa hæmme denne Sparekasses Virksomhed udadtil. Den vilde bedre kunne tilfredsstille Publikums Tarv, naar den stod som et aldeles selvstændigt Pengeinstitut og paa visse Omraader kunde skabe en passende og fornuftig Konkurrence til Fredericia Bank, hvad den jo maa være udelukket fra nu paa Grund af sin Stilling til denne. Den for faa Aar siden oprettede Elbo m. fl. Herreders Sparekasse er endnu, skjøndt den gaar jævnt og støt fremad, for lille til at kunne tilfredsstille ret store Krav eller yde ret mange Laan i Forhold til Antallet af Beboere i By og Omegn. Idet Fredericia Bank og Fredericia Bys og Omegns Sparekasse paa

Kømand Carl I. Christensen.

Grund af deres indbyrdes Stilling maa betragtes for et og det samme, har vi altsaa heri Byen kun et Pengeinstitut at regne med, hvilket turde være forliddt i vor Tid. —

Vi tror i Henhold til ovenstaaende at turde sige, at der virkelig er Trang til en ny Bank i Fredericia, og Fakta er jo dog ogsaa, at Fredericia Bank ikke er i Stand til at tilfredsstille Publikums Tarv, i hvilken Henseende vi ikke skal opholde os ved, at den til Tider har Besvær med at overkomme den daglige Expedition, men derimod fremhæve, at det er en bekjendt Sag, at mange Næringsdrivende her i Byen saavel som mange af Landboerne i vort egentlige Opland søger udenbys med deres Pengeforretninger. Et saadant Forhold er selvfølgelig uheldigt og kunde det ændres ved Oprettelsen af en ny Bank, hvad det sikkert kan, vilde ikke saalidt være vundet for Byen.

Fredericia er heller ikke længere nogen lille By, og da det maa indrømmes, at den er i jævn god Fremgang, er Tiden sikkert inde til, at den maa have to Bankinstituter i Lighed med andre Byer, hvoraf nogle endog har tre. Der er næppe Tvivl om, at her er Plads til en ny Bank, saaledes at de begge kan leve og trives godt ved Siden af hinanden, og det vilde jo heller ingen Skade være, at der hidføres en passende Konkurrence, ført paa en fornuftig Maade, med den nuværende Bank, som hidtil ingen Konkurrence har haft.

Efter hvad vi har erfaret, og hvad der ogsaa stemmer med, at der udbydes offentlig til Aktietegning, er det Mening at knytte saamange som muligt til den paatænkte Bank som Aktionærer; enhver, der ønsker det, kan faa Aktier, og for at ogsaa mindre Bemidlede, navnlig de, der i Følge deres Stilling vil have Gavn af en Bank, kan komme med, er der givet Adgang til at tegne Aktier à 100 Kr., der kan indbetales paa en meget læmpelig Maade.

Snedkermester H. Thomsen.

Landstingsmand, Redaktør Johs. Jensen.

Desuden er det Planen, at By og Omegn skal gaa sammen i Fællesskab om denne Sag, som er i fælles Interesse, hvorved opnaas, at man faar et Sammenknytningsspunkt imellem By og Land, noget, det hidtil her paa Bjærget særlig har skortet paa, og til at man beholder det Opland, vi med Rette tilkommer, og søger at drage Oplandets Beboere her til Byen, i Stedet for at mange som sagt nu gaar til Nabobyerne. Banken søges i det Hele dannet paa et bredt Grundlag for at vinde Interesse for den hos saa mange som muligt. Dens Styrelse skal ikke lægges udelukkende i en enkelt Mands Haand, idet man gaar ud fra, at Betyggelsen og Tilliden bliver større, naar der er

Købmand H. J. Utzon.

flere til at afgøre de vigtigere Sager, og ved Siden deraf skal den søges administreret paa en passende billig Maade, hvorved den ogsaa vil blive i Stand til at byde Publikum rimelige Vilkaar, svarende til, hvad der bydes i andre Byer under lignende Forhold, og naar Opfattelsen fra Bankens Side er den, at Banken skal være til for Publikums Skyld og ikke omvendt, skal vi give Sagen vor bedste Anbefaling.

Det paatænkes, at Elbo m. fl. Herreders Sparekasse skal gaa op i Banken, idet denne faar en Sparekasseafdeling til Modtagelse af Indskud, alt for saa vidt Sparekassens Garanter slutter sig til denne Tanke, hvilket formodes. Herved vil Banken strax faa et Stød fremad, idet Elbo m. fl. Herreders Sparekasse sidder inde med en Kapital af over 100,000 Kr.

Vi henleder til Slut Opmærksomheden paa, at Aktietegningen sluttes den 15de Maj, hvorefter alle de tegnede Aktionærer vil blive indkaldt til den konstituerende Generalforsamling for at tage Bestemmelse om alt fornødent til Bankens Oprettelse og Drift, derunder om, hvornaar Banken skal begynde sin Virksomhed, om hvem der som Repræsentantskab og Bankraad, eller hvad det nu skal hedde, skal være de Ledende o. s. v. Overhovedet bliver det jo Aktionærerne, der, som dannende Generalforsamlingen, skal være de bestemmende og Selskabets højeste Myndighed.»

Den 15. Maj 1896 afholdt Udvalget Møde. Der foretoges her en Sammenstilling af de til Dato tegnede Aktiebeløb, og disse androg et saadant Beløb, at Udvalget kunde gaa ud fra, at Banken vilde blive oprettet snarest muligt.

Det af Udvalget udarbejdede Udkast til Love for Banken forelagdes og drøftedes, og det vedtoges at stille det som Forslag til den konstituerende Generalforsamling.

Det paa et tidligere Møde nedsatte snævrere Udvalg, der senere havde suppleret sig med Fabrikant *Christian Loehr*, meddelte, at det havde set paa et Lokale hos Drejermester J. Clausen i Gothersgade. — Der blev dog ikke taget nogen Beslutning i Sagen, hvorimod man vedtog at indhente nærmere Tilbud om Leje og Indretning og iøvrigt at anmode Udvalget om fremdeles at have Opmærksomheden henvendt paa Lokalteter, der maatte egne sig for Banklokaler.

Der forelagdes en Skrivelse fra »Kjøbenhavns Handelsbank« angaaende eventuel Forretningsforbindelse, og det vedtoges at anmode D'Herrer *Chr. Loehr* og *Reinholdt-Jacobsen* om at rejse til Kjøbenhavn for

Forretningsfører Hans Petersen.

at træffe nærmere Aftale med nævnte Bank. Endvidere vedtoges det at afholde den konstituerende Generalforsamling Lørdag den 30. Maj Eftm. Kl. 3¹/₂.

I Henhold hertil afholdtes den konstituerende Generalforsamling paa Hotel »Kronprins Frederik« i Fredericia.

Udvalgets Formand, Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, aabnede Generalforsamlingen, refererede i Korthed, hvad Udvalget havde udført og oplyste bl. a.

at den tegnede Aktiekapital var ca. Kr. 60,000,

at der var tegnet 160 Aktionærer,

at Udvalget havde udarbejdet et Udkast til Love for Banken,

at der var truffet Overenskomst med Københavns Handelsbank om Forretningsforbindelse, og

at der var beset Lokaler til Banken m. v.

Arkitekt *J. A. Bjerre* valgtes til Dirigent, hvorefter Købmand *S. F. Sørensen* fremlagde og oplæste det udarbejdede Udkast til Lovene, hvis enkelte Paragraffer blev gennemgaaede og drøftede og endelig vedtagne med nogle Ændringer. Man vedtog endvidere at søge Aktiekapitalen bragt op til Kr. 65,000.

Banken var saaledes stiftet. Den fik Navnet: »Banken for Fredericia og Omegn, Aktieselskab«.

Til Medlemmer af Repræsentantskabet, der ifølge de vedtagne Love skulde bestaa af 11 Medlemmer — 7 fra Fredericia By og 4 fra Oplandet — valgtes:

Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Fredericia,

Amtsraadsmedlem, Proprietær *J. L. Christensen*, Tolstrupgaard,

Fabrikant *Chr. Loehr*, Fredericia,

Købmand *H. Utzon*, Fredericia,

Købmand *S. F. Sørensen*, Fredericia,

Sognefoged, Gaardejer *Th. Andersen*, Pjedsted,

Sognefoged, Gaardejer *Jens Gydesen Andersen*, Kongsted,

Købmand *Carl I. Christensen*, Fredericia,

Gaardejer *H. Holt*, Haastrup,

Købmand, Kammerraad *H. A. Bech*, Fredericia, og

Købmand, Fabrikant *W. Ebling*, Fredericia.

Derefter faldt de fleste Stemmer paa:

Redaktør *Johs. Jensen*, Fredericia,

Landstingsmand, Smedemester *A. Schultz*, Fredericia,

Snedkermester *H. P. V. Thomsen*, Fredericia, og

Sognefoged, Gaardejer *P. Thuesen*, Egum.

Disse 4 skulde være at betragte som Suppleanter, for saa vidt nogen af de ovennævnte valgte Repræsentanter paa Grund af Indtrædelse i Direktionen maatte udgaa af Repræsentantskabet.

De valgte Medlemmer af Repræsentantskabet traadte straks sammen for at foretage Indstilling til Generalforsamlingen om Valg af 4 Medlemmer til Direktionen.

Indstillingen og Valget faldt paa: Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Købmand *S. F. Sørensen*, Fabrikant *Chr. Loehr* og Proprietær *J. L. Christensen*.

Konsul, Bankdirektør J. F. Kiær.

Som Følge heraf indtraadte de foran nævnte som Suppleanter valgte 4 Herrer som Medlemmer af Repræsentantskabet.

Til kritisk Revisor valgtes Forretningsfører *H. Petersen*, Fredericia.

Forinden Generalforsamlingen sluttede, udbragte Forsamlingen paa Forslag af Redaktør *Johs. Jensen* et Leve for den nye Bank.

Her skal nævnes Navnene paa nogle af de Mænd fra Byen og Omegnen som særlig deltog i Arbejdet for Bankens Oprettelse, men som ikke indvalgtes i Bankens Styrelse, nemlig:

- afdøde Købmand *Fritz Duus*,
- Konsul, Grosserer *M. Rasmussen*,
- Arkitekt *J. A. Bjerre*,
- Sagfører *E. Thiellesen*,
- Branddirektør *Jens Lomholt*, Annelyst,

afdøde Gaardejer *N. Ladegaard Andersen*, Erritsø,

Gaardejer *N. Marcussen Linnet*, Vejlbysgaard,

— *N. A. Jensen*, Brøndsted, og

— *Hans Nielsen*, Taarup Møllegaard.

Det paa Bankens konstituerende Generalforsamling valgtes Repræsentantskab afholdt den 6. Juni 1896 sit første, konstituerende Møde.

Til Formand valgtes Landstingsmand *A. Schultz*, til Næstformand Købmand *Carl I. Christensen* og til Sekretær Redaktør *Johs. Jensen*.

Repræsentantskabet drøftede derefter forskellige Spørgsmaal med den valgte Direktion, navnlig Lokalespørgsmaalet, Tidspunktet for Bankens Aabning samt Ansættelse af en bankuddannet Mand som Bogholder.

Paa det næste Repræsentantskabsmøde, der ses at have fundet Sted den 13. Juli, forelaa Meddelelse fra Direktionen om, at denne under 18. Juni havde antaget tidligere Assistent i Ribe Discontobank, daværende Bogholder i Esbjerg-Fanø Bank i Esbjerg, *J. F. Kiær*, til Bogholder ved Banken.

I samme Møde valgtes Repræsentantskabet blandt 11 indkomne Ansøgninger Lærer *S. P. Thygesen Schmidt* af Fredericia til daglig Revisor, ligesom man vedtog en Forretningsorden for Repræsentantskabet, der findes under Afsnittet: Bankens Love og Vedtægter.

Paa Generalforsamlingen den 21. Marts 1898 valgtes — som Følge af Bestemmelserne i de daværende Love — Købmand *J. Hermann*, Fredericia, til Revisor-Suppleant.

Skoleinspektør S. P. Thygesen Schmidt.

Som det vil kunne skønnes af den foran givne Skildring og i kortfattede Træk fremstillede Oversigt over Forarbejderne ved Bankens Oprettelse, gik det i Grunden lettere, end de fleste havde tænkt sig, at faa oprettet den Bank, der nu har virket i 25 Aar. — Nogen virkelig Modstand mærkedes saa godt som ikke. De Mænd, der deltog i Arbejdet den Gang, drømte dog næppe om, at Banken skulde blive en saa betydelig Virksomhed, som den senere har vist sig at blive.

Medens man saaledes i nogle Maaneder havde arbejdet paa Oprettelsen af den nye Bank, havde samtidig Bestyrelsen i »Elbo m. fl. Herreders Sparekasse« den 17. Februar og 8. Maj 1896 afholdt Møder og vedtaget, at Sparekassen skulde indstille sin Virksomhed og gaa op i den nye Bank. Det vil da formentlig ogsaa have sin Interesse her at anføre lidt om denne Sparekasse, dens Tilblivelse, Virken og Afslutning. *

ELBO M. FL. HERREDERS SPAREKASSE.

Efter at en Del formaaende Mænd i Fredericia og Omegn i Løbet af Aaret 1890 havde drøftet Muligheden af Oprettelsen af en ny Sparekasse for Fredericia og Omegn, afholdtes den 17. November 1890 et Møde i »Den folkelige Forsamlingsbygning« i Fredericia for at tage Beslutning om Oprettelse af et saadant Institut og eventuelt afholde konstituerende Generalforsamling.

Der var mødt ca. 50 Mænd fra Land og By.

Folketingsmand, Gaardejer *Jens Ousen* af Egum ledede Forhandlingerne og anbefalede Sagen, medens Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* i Korthed fremsatte en Plan, hvorefter en saadan Sparekasse mentes at kunne oprettes og virke.

Efter nogen Diskussion, hvori bl. a. Gaardejer *P. Holt*, Sandal, og Gaardejer, Branddirektør *Jens Lomholt*, Annelyst, deltog, vedtoges det enstemmigt at oprette en Sparekasse og at give den Navnet: »Elbo m. fl. Herreders Sparekasse«.

Der nedsattes et Udvalg paa 11 Medlemmer — 1 fra hvert Landsogn og 3 fra Fredericia By —, hvilket Udvalg erholdt

Den folkelige Forsamlingsbygning.

Bemyndigelse til at foretage alt fornødent og hensigtsmæssigt til Sparekassens Oprettelse, udarbejde Forslag til Love, leje Lokaler, anskaffe Inventar osv.

Udvalget overdrog Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* Hvervet som Formand.

Efter at der herpaa ifølge Forhandlingsprotokollen var afholdt en Del Møder, hvor der bl. a. blev udarbejdet et Udkast til Love og Vedtægter, Gældsbeviser og lignende, og vedtaget at leje Lokaler til Kontor for Sparekassen hos Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* — Danmarksgade 13, 1ste Sal —, afholdtes den 6. April 1891 Generalforsamling med Gaardejer, Sognefoged *Jens Haurballe*, Højrup, som Dirigent.

De af Udvalget udarbejdede Love forelagdes, oplæstes og drøftedes, hvorefter de vedtoges enstemmigt og uforandrede.

Til Medlemmer af Bestyrelsen valgtes:

Arkitekt *J. A. Bjerre*, Fredericia,
Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Fredericia,
Partikulier *Chr. Cohr*, Fredericia,
Gaardejer *N. Marcussen Linnert*, Vejlbj,
Gaardejer *P. Thuesen*, Egum,
Gaardejer *Jens Gydesen Andersen*, Kongsted,
Gaardejer *Th. Andersen*, Pjedsted,
Gaardejer *P. Buhl*, St. Velling,
Proprietær *J. L. Christensen*, Tolstrup,
Gaardejer *P. H. Høj*, Skærbæk, og
Gaardejer *H. Holt*, Erritsø (senere Hastrup).

Til Regnskabsfører valgtes Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* og til Revisorer Lærer *Chr. Mortensen*, Bredstrup, og Købmand *P. M. Pallesen*, Fredericia.

Paa et den 30. April s. A. afholdt Bestyrelsesmøde valgtes *J. L. Christensen*, Tolstrupgaard, til Formand.

Sparekassens Virksomhed begyndte den 5. Oktober 1891, idet der hengik nogle Maaneder, forinden Ministeriet bevilgede den ansøgte Stempelbegunstigelse.

Med Hensyn til selve Virksomheden, synes denne at være gaaet roligt og støt, omend noget langsomt fremad. Regnskabet og Forhandlingsprotokollen indeholder imidlertid intet af Interesse før i Begyndelsen af Aaret 1896, da Spørgsmaalet om at overdrage Sparekassens Aktiver og Passiver til den under Oprettelse værende nye Bank i Fredericia bringes paa Bane.

Paa tvende Generalforsamlinger den 18. Maj og 29. Juni vedtoges paa Forslag af Bestyrelsen, at Sparekassen skulde indstille sin Virksomhed, ophøre med Modtagelse af Indskud, Ydelse af nye Udlaan, afvikle sine Forretninger og overdrage sine Aktiver og Passiver til den nye Bank fra det Tidspunkt, denne træder i Virksomhed.

Det overdroges Bestyrelsen at foretage det fornødne i Anledning af den vedtagne Beslutning om Opløsning.

Ved Forhandling mellem Sparekassens Bestyrelse og Udvalget for Oprettelse af den nye Bank var der truffen Aftale om, at Sparekassens Garanter (Tillidsmænd) kunde erholde deres Garantium i Sparekassen overført til Aktier i Banken, og saa godt som alle Garanter benyttede sig af denne Aftale.

**Elbo m. fl. Herreders Sparekasses Balance
ved Overdragelsen til Banken for Fredericia og Omegn den 18. Juli 1896:**

Aktiver:	Passiver:
Kassebeholdning..... Kr. 1,392.81	Sparernes Tilgodehavende..... Kr. 105,130.06
Indlaan i Banker..... » 12,000.00	Reservefonden..... » 1,072.18
Udlaan:	Garantifond..... » 9,275.00
a. mod Underpant i Landejens-	Garanternes Renter..... » 394.13
domme..... » 14,475.00	Indvundne Renter af Udlaan... » 1,170.21
b. mod Underpant i Købstad-	Diverse Kreditorer... » 83.31
ejendomme..... » 15,825.00	
c. mod Haandpant..... » 22,120.00	
d. mod Selvskyldnerkaution... » 49,214.49	
e. til Kommuner mod sammes	
Garanti..... » 900.00	
Obligationer og Aktier..... » 898.87	
Sparemærker og Sparemærkebøger » 279.35	
Udbetalte Renter..... » 19.37	
Kr. 117,124.89	Kr. 117,124.89

Den 1. April 1897 afholdt Sparekassen afsluttende Generalforsamling, hvor der paa Bestyrelsens Forslag vedtoges at fordele Sparekassens Rest-Overskud i veldædig Øjemed med Halvdelen til Fredericia By og Halvdelen til Oplandet, nemlig til:

Børkop og Fredericia og Omegns Landbrugsforening,
Elbo Herreds Landboforening,
Dagmar-Asylet i Fredericia,
Understøttelsesforeningen i Fredericia,
Teknisk Skole i Fredericia og
Svendehjemmet i Fredericia.

Sparekassens Virksomhed erklæredes herefter for sluttet, efter at den havde bestaaet i ca. 5 Aar.

BANKENS VIRKSOMHED

ARBEJDE OG MODGANG, VÆKST OG MEDBØR GENNEM 25 AAR

ILØBET af Juni Maaned 1896 traf Direktionen Forberedelse til, at Banken snarest kunde træde i Virksomhed. I Forening med Bogholderen blev der truffet Aftale om Bogholderiets Indretning og Anskaffelse, om Bestilling af forskellige nødvendige Tryksager, saasom Kontrabøger, Anvisningsblanketter (Checks), forskellige Udlaansdokumenter o. lign., ligesom der blev købt et Pengeskab. Efter at der i Følge Direktionens Andragende af 25. Juni s. A. af Generaldirektoratet for Skattevæsenet var indrømmet Banken de i Lov af 11. Februar 1863 § 3 nævnte Stempelbegunstigelser, herunder ogsaa Stempelfrihed for de af Banken for Indskud til Forrentning udstedte Kontrabøger, og efter at der var truffet endelig Overenskomst med »Aktieselskabet Kjøbenhavns Handelsbank« i København om Forretningsforbindelse, begyndte Banken sin Virksomhed den 18. Juli 1896 i et hos Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* midlertidig lejet Lokale paa 1ste Sal, Danmarksgade 13, hvor nu Ejendommen »Ridderborg« ligger, hvilket Lokale hidtil havde været benyttet som Kontor for »Elbo m. fl. Herreders Sparekasse«.

I Hjørnet af Danmarksg. og Riddergade (nu »Ridderborg«).

Anmeldelse til Firmaregisteret havde fundet Sted et Par Dage forinden. Kontortiden blev fastsat til Kl. 10—1 hver Søndag.

I de lokale Blade indrykkedes en saalydende Bekendtgørelse:

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN,
Aktieselskab,

begynder sin Virksomhed Lørdag den 18. Juli d. A. Kontoret er indtil videre Danmarksgade 13, 1ste Sal (hos Sagfører Reinholdt-Jacobsen).

Kontortid: Hver Søndag Kl. 10—1.

Spareindskud modtages og forrentes med $3\frac{3}{4}$ 0/0 p. a.

Indskud paa Folio modtages.

Laan af enhver Art ydes.

Fremmed Mønt og Valuta kjøbes og sælges; ligeledes Obligationer og Aktier.

Løvrigt udføres enhver Art Bankforretning.

Saaledes aabnede Banken sine Døre under beskedne og smaa Forhold, i et 1ste Sals Lokale, der tildels kun indeholdt en Skranke, en Pult, et Pengeskab — indkøbt for en Pris af 140 Kr. — samt en Knagerække.

Ihukommende det gamle Mundheld, at »Tal siger mere end mange Ord«, turde den summariske Tal-Oversigt, der findes i Slutningen af dette Afsnit i og for sig være tilstrækkelig til at danne et Billede af Bankens Vækst og Trivsel gennem de forløbne 25 Aar. Det vil dog sikkert have sin Interesse og Betydning ogsaa paa anden Maade at optrække Grundlinierne herfor efter det Materiale, som hertil haves til Raadighed.

I den første Tid havde Banken kun ganske faa Forretninger, og Hovedparten af disse bestod i Virkeligheden kun i at afvikle den ophævede Sparekasses Forhold og overføre dens Forretninger til Banken; men efterhaanden som Tiden gik, øgedes Kundernes Antal, og det første Regnskabsaar, der gik fra den 18. Juli 1896 til den 31. December 1897, sluttede med en Omsætning (Kassebogens Indtægtsside) paa ca. $3\frac{1}{2}$ Million Kroner. — Netto-Overskudet var Kr. 3,955,35.

Det viste sig snart, at man

Bankens Lokaler fra 1897—1902.

ved Indrettelsen af de første Kontorer havde været for spartansk og for beskeden i sine Krav. De blev meget hurtigt for smaa, og allerede den 27. Maj 1897 flyttede Banken sine Lokaler til Handskemager A. Bardrams Ejendom, Gothersgade 11, Stuen, den saakaldte »Schucanis Gaard«, hvor nu Købmand Olaf Poulsen har Forretning. Her indrettedes brandfrit Rum, ligesom Lokalerne efter Bankens Størrelse og Datidens Forhold var rummelige, lyse og gode, samtidig med, at der var tilfredsstillende Plads for Publikum.

Virksomheden gik nu jævnt og roligt fremad. Omsætningen var 1898 4,3 Mill. Kroner, 1900 6,5 Mill. Kroner og 1901 7,0 Mill. Kroner.

I Efteraaret 1901 forelagde Sagfører, Bankdirektør *Reinholdt-Jacobsen* et Tilbud

Bankens Lokaler fra 1902—1921.

om Leje af en Stuelejlighed til Banklokale i den Ejendom, som han agtede at opføre paa Grunden Gothersgade 3 (senere Nr. 5) i Løbet af Aaret, og efter at Repræsentantskabet i den Anledning havde nedsat et Udvalg bestaaende af Formanden, Landstingsmand *A. Schultz*, Sognefoged *Jens Gydesen*, Snedkermester *H. Thomsen*, Fabrikant *Chr. Loehr* og Købmand *H. Utzon*, behandlede Spørgsmaalet paa to Møder, ved hvilke der var fremlagt Tegning over Ejendommen og Lokalerne — der skulde indrettes en Del større og mere tidssvarende, end de hidtil benyttede — samt Udkast til Leje-

Kontrakt. Repræsentantskabet vedtog at indgaa et Lejemaal paa 10 Aar fra Oktober Flyttedag 1902 at regne.

Overenskomsten om dette Lejemaal forelagdes paa en Generalforsamling, hvor den godkendtes, og Lokalerne — der senere er udvidede — toges i Brug den 20. Oktober 1902.

Paa den ordinære Generalforsamling den 3. Marts 1902 forelagdes to Forslag til Beslutning, henholdsvis fra Postekspedient, Kancelliraad *A. Jørgensen* og fra Landstingsmand *A. Schultz*, begge gaende ud paa at nedsætte et Udvalg til at overveje og foreslaa Ændringer i Bankens Love. Forslaget vedtoges af Generalforsamlingen, og Udvalget kom til at bestaa af:

Kancelliraad, Postekspedient *A. Jørgensen*,
Sognefoged, Gaardejer *Jens Haurballe*,
Købmand *Lorenzen Brinck*,
Landstingsmand, Smedemester *A. Schultz* og
Sognefoged, Gaardejer *Jens Gydesen*.

Den 13. November 1902 afholdtes en ekstraordinær Generalforsamling, hvor

det forannævnte Udvalg forelagde Forslag til nye Love, der vedtoges. Efter disse forøgedes Repræsentantskabet fra 11 til 12 Medlemmer — 7 fra Fredericia By og 5 fra Omegnen —, medens Direktionen formindskedes fra 4 til 2 Medlemmer. Revisionen, der tidligere bestod af 2 Medlemmer, benævnedes fremtidig: Revisions- og Kontroludvalg og kom til at bestaa af 3 Medlemmer. Heraf skulde det ene være Medlem af Repræsentantskabet, det andet vælges frit af Generalforsamlingen, mens det tredje Medlem, der skulde udføre den daglige Revision, valgtes af Repræsentantskabet, men uden for dette.

Bankens Ekspeditionslokale 1914.

I Januar 1902 var Medlem af Direktionen, Amdraadsmedlem, Proprietær *J. L. Christensen* afgaaet ved Døden, og efter de nye Loves Ikrafttræden, hvorefter Direktionen kun skulde bestaa af 2 Medlemmer, udtraadte Fabrikant *Chr. Loehr* den 13. November s. A. af denne. Direktionen bestod herefter af Sagfører, Bankdirektør *Reinholdt-Jacobsen* og Købmand, Bankdirektør *S. F. Sørensen*.

I Begyndelsen af Aaret 1903 ønskede Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* af Helbredshensyn at udtræde af Direktionen, og i hans Sted valgtes den 10. Marts 1903 Bankens hidtidige Bogholder *J. F. Kiær* til Direktør.

De nye Loye hjemlede Repræsentantskabet Ret til, naar det maatte finde saadant ønskeligt, at forhøje Aktiekapitalen fra Kr. 65,000 til Kr. 130,000.

Denne Ret benyttede Repræsentantskabet paa Direktionens Forslag sig af allerede i 1903, i hvilket Aar de nye Aktier blev udbudte og tegnede af de gamle Aktionærer til pari Kurs. —

Direktionsværelse.

Samme Aar indrettedes i Bankens brandfri Kælder en Boxafdeling, indeholdende et Boxskab med 45 større og mindre Boxer, hvorved man, ved Siden af at have tilfredsstillet et hos Bankens Kunder længe næret Ønske, tillige opnaede at have rigelig Plads til Bankens egne Dokumenter og Værdier samt til Arkiv.

Boxafdelingen indrettedes dels som lukkede, dels som aabne

Depoter. De lukkede Depoter bestaar af en Samling smaa Jernskabe i 3 Størrelser, saakaldte Boxer, med Broncelaase og forskellige Nøgler, der udlejes arevis eller for kortere Tid, og hvortil Lejeren faar udleveret Nøglerne.

De aabne Depoter er en Samling større Jernskabe, hvortil Banken har Nøglerne, og hvori Værdipapirer, Bøger, Sølvtoj, Antikviteter, Dokumenter, Nøgler, Testamenter m. m. for en billig Betaling modtages til Opbevaring i løse Stykker eller i Pakker under Ejerens Adresse og Segl, og hvorfor Recepisse (Kvittering) ved Indleveringen udstedes.

Nedgangen til Bankens Boxafdeling.

I Boxafdelingens Trappegang er der paa Væggen malet Billedet af en Mand i middelalderlig Dragt, der holder en Nøgle i den ene Haand og en Pengepose i den anden. Oven over Billedet er anbragt Mottoet: »Sikkert Gjemme, roligt Sind«.

Bankens Virksomhed gik stadig fremad. Forretningernes og de daglige Ekspeditioners Antal voksede betydeligt. Omsætningen naede i 1904 op paa ca. 16 Mill. Kr., 1905 paa ca. 18 Mill. Kr. og i 1906 ca. 22 Mill. Kr. Da Indlaanene samtidig nærmede sig $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., stillede Repræsentantskabet Forslag til Generalforsamlingen om Forhøjelse af Bankens Aktiekapital fra Kr. 130,000 til Kr. 250,000 til en Kurs af 105 pCt. for de daværende Aktionærer og 110 pCt. for de nye. — Forslaget vedtoges, og Beløbet blev udbudt og tegnet af de gamle Aktionærer. Det overskydende Beløb over pari Kurs — 5 pCt. — tilførtes Reservefonden med Kr. 6,000.

I Betragtning af de velkendte gode, gamle Læresætninger, at »mange Bække smaa gør en stor Aa«, og at »Sparsommelighed er en af de vigtigste Betingelser for et Folks Udvikling og Lykke«, indførte Banken i 1907 det i Amerika i flere Aar benyttede og af mange Pengeinstituter her i Landet paabegyndte Sparesystem: »Hjemmets Bank«. Systemet fandt velvillig Modtagelse hos Byens og Egnens Befolkning og viste sig nyttigt for Banken.

I Slutningen af Aaret 1907 indtraf en for Banken meget ubehagelig Affære, der for en Tid formærkede dens Tilværelse og skaffede den mange Bryderier. Der sigtes her til daværende Byfogedfuldmægtig *F. Carlsens* Bedragerier, navnlig Vekselsfalsk over for Banken og urigtig Tinglæsning af forskellige til Banken udstedte Forskrivninger, Panteobligationer o. lign. Byfogedfuldmægtig Carlsen drev en ret betydelig, juridisk Forretning med Ejendomshandeler, Dokumentskriverier o. lign. og udførte bl. a. flere Transaktioner i Forening med den ansete og meget velhavende Sagfører *Bonnesen* i Fredericia. Byfogedfuldmægtig Carlsen, der almindeligvis ansaas

for at være meget solid, havde i en Aarrække gjort betydelige Forretninger med Banken paa forskellig Maade ved Køb og Salg af Obligationer og andre Værdipapirer, Ordning af Laan m. m. og havde ofte haft store Beløb indestaaende i Banken.

Senere benyttede Carlsen sig falskelig af Sagfører Bonnesens Navn overfor Banken, der under Hensyn til D'Herrers tidligere Forretningsforbindelse med hinanden og hele Byfogedfuldmægtigens daværende Stilling ikke fandt Anledning til at nære Mistro til Navnets Ægthed. Da Carlsen ogsaa havde udvist bedragerisk Forhold overfor forskellige fredericianske Borgere, og da yderligere »Fredericia Bank« nogle Maaneder efter kom i Vanskeligheder, hidførte disse Omstændigheder en besværlig, urolig og tung Tid for hele Næringslivet, der gav sig Udslag i en vis Ængstelse for forestaaende økonomiske Vanskeligheder. At denne Ængstelse ikke var ubegrundet fremgaar af, at Fredericia i Løbet af et Aar havde ikke mindre end ca. 60 Betalingsstandsninger at opvise. Usikkerhed og Utryghedsfølelse bredte sig hos det kapitalanbringende Publikum, og Følgerne heraf kunde ikke andet end indvirke paa Banken for Fredericia og Omegns Virksomhed — omend heldigvis i betydelig mindre Grad, end man straks havde frygtet.

Tabet hos Carlsen var dog ret betydeligt, og foranlediget ved de forannævnte Forhold paaførtes der ogsaa Banken Tab fra andre Sider, hvilket igen havde en Nedgang i Aarsudbyttet til Følge. Aktionærerne fik saaledes i tre paa hinanden følgende Aar kun 4 pCt. som Udbytte, idet der aarligt afskrevs et Beløb af Overskudet til Dækning af disse Tab, hvortil ogsaa straks Delkrederefonds-Kontoens Saldo overførtes, der paa dette Tidspunkt var Kr. 12,000,00.

Reservefonden, der var paa Kr. 60,000,00, blev derimod ikke rørt, og selv om den ikke i disse vanskelige Aar fra 1908 til 1911 forøgedes med anden Tilførsel end Tilskrivning af Renter, udgjorde den dog 1911 Kr. 75,933,36.

Efter dette Tidspunkt er Bankens Reserver, der nu bestaar af Reservefonden, Delkrederefonden og Kursreguleringsfonden, forøget betydeligt Aar for Aar og udgør efter Udgangen af det sidste Regnskabsaar — 1920 — Kr. 370,000,00, samtidig med at der er opsparet et Ejendoms- og Byggefond paa Kr. 210,000,00.

I Juni Maaned 1908 fremkom der fra Bankkomiteen af 9. Februar 1908 Forslag til Banken om at overtage »Fredericia Bank«s Aktiver og Passiver, hvorefter denne Bank skulde indstille sin Virksomhed.

Kancelliraad, Kæmner J. C. Henningsen.

Købmand P. M. Pallesen.

Sognefoged Jens Haurhalle.

Om denne Sag førtes mange Forhandlinger, bl. a. ogsaa med Københavns Handelsbanks Direktør, Geheime-
etatsraad *P. N. Damm*, der var Medlem af Bank-
komiteens Bestyrelse og var overdraget Ordningen af
Fredericia Banks Forhold.

Repræsentantskabet drøftede gentagne Gange
Sagen paa sine Møder og vedtog paa nærmere beteg-
nede Vilkaar at overtage Bankens Aktiver og Passiver,
idet det overlodes Repræsentantskabets Formand,
Konsul *Chr. Loehr*, og Bankdirektør *J. F. Kiær* at
træffe den endelige Afgørelse.

Hele denne Sag medførte mange Forhandlinger,
megen Ulejlighed og Tidsspilde, Rejser til København
osv., altsammen Ting, som Banken for Fredericia og
Omegn i Sagens Interesse ikke veg tilbage for.

Forhandlingerne og de stedfundne Undersøgelser
resulterede imidlertid i, at Repræsentantskabet efter

Indstilling af dets Formand og Bankens Direktion paa et Møde den 28. November
1910 vedtog ikke at overtage Fredericia Bank, og denne traadte ca. 3 Maaneder
derefter i Likvidation.

Paa den ordinære Generalforsamling den 9. Marts 1909 vedtoges paa Forslag
af Repræsentantskabet nogle Ændringer i Banken for Fredericia og Omegns Love,
der navnlig gik ud paa, at Bestemmelsen om, at Direktionens Medlemmer vælges
paa 4 Aar ad Gangen, forandredes derhen, at Direktionen fremtidig fast ansættes,
samt at Aktiekapitalen kunde forhøjes fra Kr. 250,000,00 til Kr. 500,000,00 efter
Repræsentantskabets nærmere Bestemmelse.

I de sidste Aar er Bankens Virksomhed vokset meget betydeligt. Omsætningen,
der med Udgangen af 1910 androg ca. 22 Millioner
Kroner, var 1915 ca. 49 Millioner Kroner og ultimo
det sidst afsluttede Regnskabsaar ca. 185 Millioner
Kroner.

Indenfor Repræsentantskabet har derfor Spørgs-
maalet om Udvidelse af Bankens Lokaler gentagne
Gange været drøftet, ligesom der ogsaa har været
fremsat Tilbud fra Sagfører *Reinholdt-Jacobsen* om
Køb af Ejendommen, hvori Bankens Lokaler fore-
fandtes, uden at Forhandlingerne herom dog førte til
noget Resultat.

Det var gaaet op for Repræsentantskabet, at
Bankens Forretninger tiltog i en saadan Grad, at det
vilde blive nødvendigt selv at erhverve en Ejendom
og derefter opføre en Bankbygning med tidssvarende
og rummelige Lokaler for Banken. Med dette for
Øje nedsatte Repræsentantskabet paa sit Møde den

Kancelliraad A. Jørgensen.

3. September 1915 et Udvalg paa 3 Medlemmer bestaaende af Formanden, Konsul *Chr. Loehr*, Snedkermester *H. Thomsen* og Sognefoged *Th. Andersen*.

Udvalget, der senere har suppleret sig med Forsørgelsesinspektør *L. Larsen* som Sekretær, fremkom paa Repræsentantskabets Møde den 6. November 1916 med Forslag om for en Sum af 50,000 Kr. at købe Blikkenslagermester *J. R. Bøtterns* Ejendom paa Hjørnet af Gothersgade og Jyllandsgade. Repræsentantskabet vedtog at meddele Udvalget Bemyndigelse til at afslutte Handelen, der ogsaa fandt Sted umiddelbart efter Afholdelsen af Mødet.

Byggeudvalget holdt derefter forskellige Møder og drøftede Byggeriet, der imidlertid af Hensyn til Verdenskrigen og de deraf følgende høje Priser paa alt Bygningsarbejde stadig blev udskudt.

Paa Repræsentantskabsmødet den 27. Januar 1919 vedtoges det at anmode Byggeudvalget om at foretage det indledende Arbejde med Hensyn til Opførelse af en ny Bankbygning, derunder Opsigelse af de Lejere, som beboede Ejendommen, i hvilken Anledning Banken under den 30. s. M. af Hensyn til Nedrivningsloven indsendte Andragende til Fredericia Byraad om Tilladelse til efter Oktober Flyttedag s. A. at nedrive Ejendommen.

Gammel Mønt fra Chr. IV.s Tid
funden ved Udgravning af Grunden
til Bankens nye Bygning.

Byraadet bevilgede Andragendet paa nærmere af-
talte Vilkaar.

Paa Mødet den 14. Februar 1919 vedtog Repræsen-
tantskabet at anmode Gaardejer *Abr. Gydesen* om at indtræde i Byggeudvalget.

Byggeudvalget afholdt en Del Møder for at drøfte Sagen, og man anmodede
Arkitekt *J. Jespersen* om at udarbejde Tegninger og Overslag.

Paa Repræsentantskabsmødet den 17. Maj 1920 anmodede Konsul *Chr. Loehr*
om Tilladelse til at udtræde af Byggeudvalget, og Direktør, Fabrikant *E. Rasmussen*
indvalgtes i Stedet og valgtes ligeledes som Formand for Udvalget.

Fra dette Tidspunkt blev Sagen fremskyndet, og allerede den 29. s. M. afhold-
tes Licitation paa Arbejdet, hvorefter Udgravningen af Grunden paabegyndtes.

Den 31. August nedlagdes Grundstenen i Byggeudvalgets og Direktionens Over-
værelse i Bygningens sydøstlige Hjørne, bag den Granitsten, der vender ud mod
Gaden og bærer Inskriptionen:

1 8 9 6

B. F. O.

1 9 2 1

I en aflang Aabning i Muren nedlagdes et langt og svært Blyrør, indeholdende:

1. Et Hoveddokument, hvori Grundstensnedlæggelsen omtales,
2. Et Aktiebrev i Banken for Fredericia og Omegn,
3. Et Eksemplar af Bankens Vedtægter,
4. Nogle nugældende Sølv- og Kobbermønter (Chr. X.) samt
5. Et Eksemplar af Byens tre Blade.

Byggeudvalgets Formand, Direktør *E. Rasmussen*, nedlagde Blyrøret med Ind-
hold og udtalte de bedste Ønsker for den nye Bygning og for Bankens Fremtid,
hvorefter Aabningen tilmuredes. — Dokumentets Ordlyd var følgende:

Ar 1920 den 31. August i den danske Rønge Christian d Tiendes-
9de Regeringsaar, Banken for Fredericia og Omegns 24de
Regnskabsaar, lagdes Grundstenen til Bankens Bygning
paa Hjørnet af Gøthersgade og Jyllandsgade, Matr. Nr 165 af
Fredericia Købstads Bygrunde efter Tegninger af Arkitekt
J. Jespersen i Fredericia

Bankens Byggeudvalg var :

Direktor, Fabrikant E. Rasmussen, Fredericia, Formand
Forsørgelsesinspektør L. M. P. M. Larsen, Fredericia, Sekretør
Sognefoged Thomas Andersen, Fruerløfte, Pjedsfød
Snedkermester H. P. U. Thomsen, Fredericia
Gaardejer, Sogneraadsformand Abr. Gydesen, Engdalgaard, Stallerup

Arbejdet var taget i Entreprise saaledes :

Murerarbejdet Murermestrene Jeppe Hansen, S. Petersen
og N. Nielsen, Fredericia
Tomrerarbejdet Tomrerestrene H. L. Hansen & P. H. Petersen,
Fredericia
Snedkerarbejdet Snedkermestrene J. E. G. Petersen & Søn
og F. Johansen & Søn, Fredericia
Malerarbejdet Malermester H. G. Thomsen, Fredericia
Dliikenslagerarbejdet Dliikenslagermester J. R. Døftern, Fredericia
Jernbetonarbejdet Firmaet Christensen & Pedersen, Fredericia
Glarmesterarbejdet Glarmester R. Leonhardt, Fredericia
Vand- Gas- og Sanitetsarbejdet M. Møller og M. Ottesen, Fredericia
Røskarbejdet Ingeniør C. U. Hansen, Fredericia
Varme anlæget Firmaet Bpuun & Sørensen, Aarhus

Bankens Repræsentanter var foruden ovennævnte Medlemmer
af Byggeudvalget følgende :

Konsul, Fabrikant Chr. Loehr, Rd. af Døng, Fredericia, Formand
Købmand, Fabrikant W. Ebling, Fredericia, Næstformand
Købmand P. M. Dallesen, Fredericia
Sagfører Reinholdt - Jacobsen, Fredericia
Gaardejer Ole Jensen, Sønderskougaard, Erritsø

Bankens Direktører var :

Bankdirektor S. F. Sørensen, Rd. af Døng, Fredericia
Konsul, Bankdirektor J. F. Riiser, Fredericia

Grundstenen nedlagdes et Exemplar af Bankens Vedtægter, et
Exemplar af Bankens Aktiebrev, nogle Exemplarer af de gældende
Mønter samt de sidst udkomne Numre af Byens 7 Blade

Men i de senere Aar stærkt stigende Udvikling og Fremgang
i hele Bankens Virksomhed har medført, at det, trods de meget
dyre Tider paa alt Bygningsarbejde, har været nødvendigt og
i høj Grad tiltrængt for Banken at sikre sig rummelige
og tidssvarende Forretningslokaler

Maatte da denne Grundsten i hundreaarig Hvile bære den
ne Bygning til Gaan for Mandel, Haandværk, Industri, . . .
Skibsfart og Landbrug i Fredericia og Omegn og til Fremme
af Borgernes og Landboernes Virksomhed og Vindskibelighed

Kransen hejstes den 13. November 1920, og Bygningen var under Tag ved Juletid.

Bygningen ventes færdig omkring den 1. Juli d. A., saa Banken den 18. Juli forhaabentlig kan fejre 25 Aars Dagen for dens Virksomhed i de nye Lokaler.

Bygningen, der som allerede nævnt er opført efter Tegning af Branddirektør, Arkitekt *J. Jespersen*, Fredericia, fremtræder i sit Ydre som en værdig og smuk Bygning, og det Indre staaer ikke tilbage for det Ydre. Store, prægtige og lyse Lokaler vil staa til Raadighed for Banken, for dens Kunder og Funktionærer og vil danne en værdig og stilfuld Ramme om den fremtidige Virksomhed. Lokalerne er saa store, at de vil strække til i mange Aar, selv om Virksomheden fremdeles skulde vokse i samme Forhold som i de senere Aar.

Stueetagen indeholder, foruden det store Banklokale, Bogholderi-Kontor, Skrivemaskinelokale, Direktionsværelse, Repræsentantskabsværelse, Værelse for Bankens Kunder m. m.

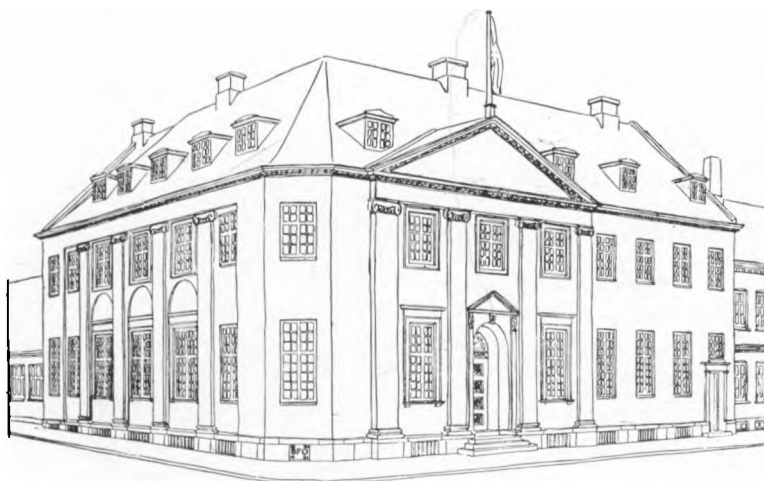
I Kælderetagen findes et moderne Box-Anlæg, indeholdende ca. 100 Box-Skabe i tre Størrelser, samt et særskilt Rum til Opbevaring af Værdigenstande i grovere Indpakning. — Endvidere Lokale for Kopiering og Ekspedition af Post, Arkivrum, Frokoststue for Funktionærerne, Toiletrum osv.

Første-Sals Etagen indeholder 2 Beboelseslejligheder, hvoraf den ene vil blive benyttet af den ene af Bankens Direktører, den anden af Bankens Bud. Som Følge af den Bankens af Ministeriet indrømmede Dispensation fra Byggeloven, maa Lejlighederne kun benyttes af Bankens Funktionærer.

Arbejdet har, saavidt saadant har kunnet lade sig gøre, været overdraget til fredericianske Haandværkere og Firmaer.

Ejendommen paa Hj. af Gothersgade og Jyllandsgade, hvor Bankens nye Bygning nu ligger.

Skitse af Bankens nye Bygning.

Entreprenørerne har været følgende:

Murer- og Jordarbejdet: Murermestrene Jeppe Hansen & Søn, N. Nielsen og S. Petersen, Fredericia.

Tømrerarbejdet: Tømrmestrene H. L. Hansen & P. H. Pedersen, Fredericia.

Jernbetonarbejdet: Ingeniørfirmaet Alfr. Petersen & Ove Christensen, Fredericia.

Snedkerarbejdet: Snedkermestrene J. E. G. Petersen & Søn og F. Johansen & Søn, Fredericia.

Malerarbejdet: Malermester H. G. Thomsen, Fredericia.

Glarmesterarbejdet: Glarmester F. Leonhardt, Fredericia.

Blikkenslagerarbejdet: Blikkenslagermester J. R. Bøttern, Fredericia.

Vand-, Gas- og Sanitetsarbejdet: Kobbersmedemester M. Møller og Blikkenslagermester M. Ottesen, Fredericia.

Kloakarbejdet: Ingeniør C. V. Hansen, Fredericia.

Elektrisk Installation: Aktieselskabet E. Rasmussen, Fredericia.

Stukkørarbejdet: Firmaet H. C. Berg & Flyge, København.

Varmeanlægget: Firmaet Bruun & Sørensen, Aarhus.

Levering af Jerndøre: Fabrikant M. H. Jæger, Aarhus.

Inventariet: Aktieselskabet Fredericia Stolefabrik, Snedkermestrene H. Thomsen & Søn og Snedkermester C. B. Hansen, Fredericia.

Billedhuggerarbejdet: Billedhugger Sofus Nervil, København.

Stenhuggerarbejdet: Firmaet Sørensen & C. Rasch, Fredericia.

Nu skal Bankens Virksomhed i det nye prægtige Hus altsaa til at tage sin Begyndelse. Det tør haabes, at den her maa trives og udvikle sig videre ad de samme Veje, som den hidtil har befaret, og som har vist sig saa frugtbringende.

Fra det lejede og mere end beskedne Første-Sals Værelse i Danmarksgade Nr. 13, over Lokalerne i Gothersgade Nr. 11 (nu Nr. 15) og Gothersgade 5's Stueetage til Selvejer-Bygningen midt i Byens Hjerter paa Hjørnet af Gothersgade og Jyllandsgade — det er Linierne i Bankens Udvikling fra dens Oprettelse for 25 Aar siden og indtil vore Dage.

Vi hilse dig, du nye Hus
Med Skønhed ude, inde,
Staa fast og stærk, om Stormens Sus
Berører Gavl og Tinde.
Spred Solens gyldne Glans og Skær
I smaat og stort, af hvad du her
Til virksomt Liv skal føde
Fra Gry til Aftenrøde.

Sparekassedirektør Lorenzen Brinck.

Paa Generalforsamlingen den 17. Februar 1917 vedtoges nogle mindre Ændringer i Bankens Love, der navnlig gik ud paa en Udvidelse af Antallet af de Funktionsnærer, der kunde tegne Bankens Firma.

Banken er den 19. Juni 1918 under Nr. 99 optaget i Aktieselskabsregisteret.

I Aaret 1918 forhøjedes Bankens Aktiekapital fra Kr. 250,000 til Kr. 600,000. Heraf over-

tog de gamle Aktionærer et Beløb af Kr. 250,000 til Kurs 105 pCt., medens Restbeløbet Kr. 100,000 overtoges af nye Aktionærer indenfor Bankens Kundekreds til Kurs 130 pCt. Den indvundne Overkurs tilførtes Delkrederefonden.

Som Følge af de af Rigsdagen vedtagne Love om Aktieselskaber af 29. September 1917 og om Banker af 4. Oktober 1919 vedtoges henholdsvis paa Generalforsamlingerne den 25. Maj 1918 og 13. December 1920 en Del Ændringer i Lovene eller, som de nu kaldes, Vedtægterne, for at bringe disse i Overensstemmelse med de forannævnte Love. — I de sidst ændrede og nugældende Vedtægter, der er stadfæstede af Handelsministeriet den 4. Januar 1921, har Repræsentantskabet Bemyndigelse til at forhøje Bankens Aktiekapital indtil 2 Millioner Kroner.

Ved Skattedepartementets Skrivelse af 21. Januar 1921 og i Henhold til § 10 i Lov om Banker af 4. Oktober 1919, jfr. § 143 i Lov om Stempelafgift af 13. Maj 1911, er der tilstaaet Banken og dens Afdelinger i Børkop og Smidstrup Stempelfrihed for de af samme udstedte Kontrabøger (Bankbøger). —

Bankens Forretning og Virksomhed i den forløbne Periode — og

Forsørgelsesinspektør L. Larsen.

Telegrafkontrolør C. Christensen.

Sogneraadsformand, Gaardejer Abr. Gydesen.

Gaardejer Ole Jensen.

da navnlig i de senere Aar — har udviklet sig paa en meget tilfredsstillende Maade, idet der stadig har været Fremgang i alle Grene af Forretningerne, ligesom Antallet af de daglige Ekspeditioner stadig er forøget. — Denne Omstændighed skyldes i første Række lokal Foretagsomhed, Udvikelse af og Opgang for de bestaaende Virksomheder og Erhverv, den stabile og solide Udvikling af Forholdene i Byen

Købmand R. Møller Jensen.

og dens Opland og ikke mindst de gode Resultater, som Landbruget har opnaaet i de senere og seneste Aar.

Da Banken oprettedes, blev den saa at sige straks for de fleste Mejeriers Vedkommende i Byen og Omegnen Mellemed mellem disse og Mejeriprodukternes Aftagere, Smøreksporthøerne, ligesom Laanene til Mejeriernes Bygning og Indretning, foruden de saakaldte ti- og femtenaarige Periodelaan, ofte optoges hos Banken.

Det samme var Tilfældet med de saakaldte »Elektricitetslaan«, der optoges sogne- eller kredsvis af Omegnens Beboere til Udredelse af Udgifterne ved Indlæg af elektrisk Lys og Kraft, da Højspændingsanlægget fra Fredericia Elektricitetsværk i 1913 etableredes i Oplandet. De nævnte Tilfælde var dog ikke de eneste Omraader,

hvor Banken fik Lejlighed til udover de daglige, almindelige Forretninger at yde sin Støtte til Byens og Egnens økonomiske Opsving og Udvikling. — Her skal i denne Forbindelse nævnes, at Banken flere Gange har assisteret Fredericia Kommune ved Optagelse af Laan.

Endelig har Banken, dels alene og dels i For- ening med andre, ydet sin Medvirkning ved Op- rettelse og Omordning af

Gaardejer Berthel Buhl Clausen.

Direktør, Fabrikant Carl M. Cohr.

Stadsingeniør W. Bardram.

mange forskellige lokale Virksomheder og Aktieselskaber, f. Eks. ved Tegning af Aktier, saavel ved offentlig Udbydelse som ved Tegning underhaanden, Ordning af Partialobligationslaan, Udarbejdelse af Love, Anlæg af Bogholderi, Statusopgørelser o. lign.

Her skal anføres Navnene paa nogle af de vigtigste Virksomheder:

Aktieselskabet Fredericia Trælast-Handel. Stiftet i Slutningen af

Aaret 1905. Aktiekapital Kr. 200,000. (I 1917 udvidet til Kr. 400,000 og i 1919 til Kr. 600,000.)

Jydsk Land-Hypothekforening, Aarhus. Stiftet 1906. Garantikapital Kr. 1,000,000.

Aktieselskabet Fredericia Stolefabrik. Stiftet 1911. Oprindeligt Aktiekapital Kr. 30,000, i 1914 udvidet til Kr. 60,000.

Aktieselskabet E. Rasmussen, Fredericia Maskin- og Elektro-mekaniske Fabriker. Stiftet 1913. Opr. Aktiekapital Kr. 100,000, i 1917 udvidet til Kr. 300,000 i 1918 til Kr. 400,000 og i 1919 til Kr. 500,000.

R. Schou's Fabriker, Aktieselskab. Stiftet 1914. Opr. Aktiekapital Kr. 200,000, i 1915 forhøjet til Kr. 400,000 og i 1916 til Kr. 1,000,000. — Denne Virksomhed overgik i 1917 til Aktieselskabet M. J. Ballins Sønner i København.

Aktieselskabet Utzonsgaarden. Stiftet 1914. Aktiekapital Kr. 30,000.

Rhederiet Lillebelt, Aktieselskab. Aktiekapital Kr. 100,000, i 1918 udvidet til Kr. 500,000.

Brødr. Schollerts Skotøjsfabriker, Aktieselskab. Stiftet 1916. Aktiekapital Kr. 150,000.

Fremavlerforeningen for Saasæd i det sydøstlige Jylland, Aktieselskab. Hjemsted: Pjedsted. Stiftet 1916. Aktiekapital Kr. 15,000, i 1918 udvidet til Kr. 30,000.

Forsikrings-Aktieselskabet »Dannevirke«, Fredericia. Stiftet 1916. Aktiekapital Kr. 100,000. Udvidet flere Gange til ialt Kr. 2,000,000.

Fredericia og Odense Skibsbyggerier, Aktieselskab. Stiftet 1917. Aktiekapital Kr. 125,000. Selskabet

Direktør, Fabrikant E. Rasmussen.

Forpagter A. Frederiksen.

Gaardejer P. Jessen.

solgtes Aaret efter til Odense Skibsværft.

Torvig Kulbrud, Aktieselskab. Stiftet 1917. Aktiekapital Kr. 350,000.

Dansk Maskinindustri, Aktieselskab. Stiftet 1918. Aktiekapital Kr. 350,000.

Fredericia Polstermøbelfabrik, Aktieselskab. Stiftet 1918. Aktiekapital Kr. 30,000.

Aktieselskabet Fritz Duus. Stiftet 1918. Aktiekapital Kr. 200,000.

Direktør Sophus Jørgensen.

Paa Repræsentantskabsmødet den 28. April 1921 vedtoges det — ifølge Vedtægternes § 2 og i Henhold til Banklovens § 7 samt som Følge af den i de senere Aar stedfundne Forøgelse af Bankens Indlaansmidler og øvrige Virksomhed — at forhøje Bankens Aktiekapital fra Kr. 600,000 til Kr. 1,000,000, saaledes at Kr. 300,000 udbydes til gamle Aktionærer til Kurs 105 pCt. og Kr. 100,000 til nye Aktionærer til Kurs 130 pCt.

Under Banken for Fredericia og Omegn sorterer »Fredericia Julespareforening«, hvis Formaal er at indsamle Penge hos Foreningens Medlemmer til samlet Udbetaling ved Juletid.

I samfundsnyttige Øjemed har Banken i en lang Aarrække, dels aarligt og dels en Gang for alle, ydet Bidrag og Tilskud til mange forskellige Institutioner og Foreninger i Fredericia og Omegn. Her kan nævnes følgende: Børkop og Fredericia Omegns Landbrugsforening. Elbo Herreds Landboforening. Fredericia og Omegns Landboforening. Elbo Herreds Biavlerforening. Smidstrupkredsens Husmandsforening. Sydjydsk Mejeriforening. Foreningen »Arbejde adler«. Teknisk Skole. Fredericia Handelsskole. Handelsforeningen af 1892's Understøttelsesfond. Frelsens Hær. Dansk Købestævne. Fredericia Handelsforenings Jubilæumslegat o. fl.

Banken er Medlem af »De danske Provinsbankers Forening« og af »De danske Provinsbankers Pensionsfond«, hvorved Bankens Funktionærer, ved saavel personligt Tilskud som ved Tilskud fra Banken, sikres Pension.

Banken har Borgerskab som Vexellerer.

BANKENS AFDELINGER.

Samtidig med Bankens voksende Betydning for Oplandet gennem Mejerier, Brugsforeninger, Ægforeninger osv. maatte Tanken om Oprettelsen af Afdelinger ude i dette Opland naturnødvendigt paatrænge sig.

Gennem lange Tider har da ogsaa fra Tid til anden Tanken været taget op til Drøftelse, men forskellige Omstændigheder har stadig medført, at Sagen er blevet udskudt, og først de allerseneste Aar har set Planerne blive ført ud i Virkeligheden.

Det Sted, man ifølge Sagens Natur først maatte have sin Opmærksomhed henvendt paa, var Børkop, der med sin store Kreds af Landboere og Næringsdrivende dannede et naturligt Centrum, hvorom Byerne Gaverslund, Gaarslev, Skærup, Andkjær, Sellerup, Brejninge og Mørkholt med fl. grupperede sig. Efter en Række forudgaaende Forhandlinger med

Bankens Afdeling i Børkop.

Amtsraadsmedlem, Gaardejer S. Qvist.

Sogneraadsformand, Gaardejer P. Ryeholm.

Købmand L. M. Petersen.

Egnens kendte og førende Mænd besluttede Repræsentantskabet i Sommeren 1919 at oprette en Afdeling af Banken for Fredericia og Omegn i Børkop.

Lokaler lejes for 10 Aar i den Købmand L. M. Petersen tilhørende Ejendom paa Hovedgaden i Børkop. Disse Lokaler, der hidtil havde været benyttet af

Købmand Aage Hermann.

Børkop Apothek, blev istandsatte og moderniserede. — Saavel den haandværksmæssige Udførelse som Levering af det fornødne Materiale og Inventar udførtes og leveredes af Haandværkere og Handlende i Børkop.

Lokalerne bestaar af et rummeligt og lyst Ekspeditionslokale mod Gaden med et lige saa stort bagved liggende Konferenceværelse samt Toilet- og Garderoværelse. I Kælderen fin-

Gaardejer Hans Damkjær Nielsen.

des brandfrit Rum og Arkiv. Afdelingen aabnede sine Døre for Publikum den 4. Oktober 1919.

Som Bestyrer og Kasserer ansattes den ansete og stedkendte mangeaarige Lærer i Gaverslund *Jørgen Hansen*, der paa dette Tidspunkt erholdt Afsked fra Skolen.

Som Tillidsmænd, der praktisk talt tillige skulde fungere som en Slags Bestyrelse, anmodede Repræsentantskabet efternævnte ansete Mænd om at tiltræde, nemlig:

Bankbestyrer Jørgen Hansen.

Amtsraadsmedlem, Gaardejer *Søren Qvist*,
Dbmd., »Korsdalsgaard«, Gaverslund,
Købmand *L. M. Petersen*, Børkop,
Sogneraadsformand, Gaardejer *P. Ryeholm*,
»Bygballegaard«, Gaarslev,
Købmand *Aage Hermann*, Børkop, og
Gaardejer *Hans Damkjær Nielsen*, Skærup,

og disse Mænd efterkom alle beredvillig Opfordringen.

Den daglige Ledelse forestaas af Bestyrer og Kasserer *Jørgen Hansen* og Fuldmægtig *H. Carlsen*.

Afdelingen er aaben hver Søndag Kl. 11—3. Omsætningen var i Regnskabsaaret 1920 ca. 4 Millioner Kroner.

Det næste Sted, der maatte komme i Betragtning, blev lige saa naturligt Byen Smidstrup i Smidstrup Sogn, hvor Banken ligeledes har en stor Mængde Kunder samlet paa et forholdsvis begrænset Omraade, idet denne By danner et naturligt Midtpunkt ogsaa for de omliggende Byer: Haastrup, Tiufkjær, Klattrup, Store og Lille Velling m. fl. En yderligere Tilskyndelse kom til i Form af en Henvendelse fra

Bankens Afdeling i Smidstrup.

Egnens Beboere med flere end 100 Underskrifter, og i Slutningen af 1919 vedtog Repræsentantskabet at oprette Afdelingen i Smidstrup.

Til at forestaa Afdelingen var udset Medlem af Bankens Repræsentantskab, Gaardejer *Berthel Buhl Clausen*, »Hvilestedgaard«, Lille Velling, der for at skaffe et passende Lokale erhvervede den af Dyrnlæge Mortensen i Fredericia i sin Tid opførte smukke og centralt beliggende Villa i Smidstrup By. De nødvendige Arbejder ved

Gaardejer Kjær Sørensen.

Sogneraadformand, Gaardejer Niels Bjerre.

Sognefoged Holger Buhl.

Indretningen af Lokalerne, Opførelsen af brandfrit Rum m. m. paabegyndtes og var tildels tilendebragt, da Gaardejer *Berthel Buhl* Paaskemorgen 1920 pludselig afgik ved Døden. Banken overtog derefter selv Ejendommen, der foruden et stort Banklokale med brandfrit Rum tillige indeholder en god og rummelig Lejlighed for Afdelingens Bestyrer.

Levering af Materiale, Inventar m. v. var overdraget til Haandværkere og Handlende i Smidstrup.

Bankbestyrer A. Andreasen.

Som Bestyrer og Kasserer ansatte Repræsentantskabet derefter den ansete og stedkendte mangeaarige Lærer *A. Andreasen* i Smidstrup.

Paa samme Maade som i Børkop anmodede Repræsentantskabet efterfølgende ansete Mænd om at tiltræde som Tillidsmænd, nemlig:

Gaardejer *Kjær Sørensen*, »Løvballegaard«,
Haastrup,
Sogneraadsformand, Gaardejer *Niels Bjerre*,
»Bondegaard«, Smidstrup, og
Sognefoged, Gaardejer *Holger Buhl*,
»Buhlsminde«, St. Velling,

og havde ligeledes her den Glæde, at de alle modtog Opfordringen.

Afdelingen begyndte sin Virksomhed den 11. Maj 1920. Der holdes aabent hver Søndag fra Kl.

10—12, og Omsætningen det første Regnskabsaar 1920, altsaa ca. 7 $\frac{1}{2}$ Maaned, var omkring 2 $\frac{1}{2}$ Million Kroner.

For begge disse Sidegrene af den fælles Virksomhed gælder, at de har svaret til de Forventninger, man nærede til dem. De har vundet god Tilslutning de paa-gældende Steder og været til Nytte og Bekvemmelighed for Befolkningen og for Erhvervslivet i disse Egne.

NOGLE TAL.

Til statistisk Belysning af Bankens Udvikling gennem de forløbne Aar aftrykkes omstaaende Vindens og Tabs-Konto og Balance-Konto, saavel ultimo det første Regnskabsaar den 31. December 1897, hvilket omfattede ca. 17¹/₂ Maaned, som ogsaa ultimo det sidst afsluttede Regnskabsaar den 31. December 1920, samt en summarisk Oversigt over Virksomheden.

VINDEN- OG TABS-KONTO DEN 31. DECEMBER 1897

	KRONER	ØRE		KRONER	ØRE
INDTÆGT			UDGIFT		
Diskonto af Vexler, Rente af Kautionslaan, Prioritetslaan, Udlaan m. hdf. Pant samt af Kassa-Kreditter	20,038	79	Renter af Indlaan, Folio samt til Korrespondenter	12,428	28
Provision	2,986	11	Omkostninger:		
Indvundet ved fremmed Valuta samt Agio	310	88	Gager til Direktionen, Bogholderen, Revisionen og Bankens Bud ... Kr. 4,941,67		
Indvundet ved fremmed Mønt, Fonds og Kupons	656	43	Husleje (betalt til April Flyttedag 1898)	750,00	
	23,992	21	Tryksager, Porto, Brændsel og Rengøring af Lokalet m. m.	580,56	
Fragaar:			Overskud	3,955	35
Forudbetalt Diskonto af Vexler..... Kr. 784,58				6,272	23
Forudbetalt Rente af Kautionslaan, Prioritetslaan, og Udlaan m. hdf. Pant..... - 551,77	1,336	35			
	Kr....			22,655	86
	22,655	86		Kr....	22,655 86

BALANCE-KONTO DEN 31. DECEMBER 1897

	KRONER	ØRE		KRONER	ØRE
AKTIVER			PASSIVER		
Kassa-Konto	24,364	88	Aktiekapital-Konto	65,000	00
Vexel-Konto	154,743	95	Indlaans-Konto	320,014	08
Kassa-Kredit-Konto	102,854	05	Folio-Konto	74,091	08
Udlaan m. hdf. Pans Konto...	46,780	00	Diskonto-Konto	1,336	35
Kautionslaans-Konto	50,600	50	Vinden- og Tabs-Konto	3,955	35
Prioritetslaans-Konto	19,587	50			
Fremmed Mønt-, Fonds- og Kupons-Konto	34,681	79			
Korrespondenters Konto	25,756	98			
Sparemærke-Konto	275	00			
Etablerings-Konto	3,052	21			
Inventarie-Konto	1,700	00			
	Kr....			Kr....	464,396 86
	464,396	86		464,396	86

VINDEN OG TABSKONTO DEN 31. DECEMBER 1920

	INDTÆGT	KRONER	ØRE		UDGIFT	KRONER	ØRE
	Diskonto:				Afskrivning:		
	Af Vexler, Udlaan, Kassa-Kreditter og fra Korrespondenter	905,435	49		Kursnedgang paa Fonds- og Aktiebeholdningen	5,036	23
	Provision:				Renter:		
	Af Vexler og Incasso samt Boxleje m. m.....	48,012	41		Af Indlaan og Folio samt til Korrespondenter og til Reservec.	698,066	75
	Agio:				Omkostninger:		
	Af Rembourser, fremmed Valuta, Mønt og Fonds	30,993	49		Gager	Kr. 70,231,69	
	Fonds-Renter:				Husleje	— 3,200,00	
	Af Obligationer og Aktier ...	33,053	85		Tilskud til Pensionsfonden	— 1,935,71	
					Kommuneskatter	— 5,973,43	
					Statsskatter	— 16,131,00	
					Tryksager, Protokoller, Assurance, Telegram., Porto, Avertissem., Telefon og øvr. Kontorholdsudg. samt Brændsel og Belysning, Rengøring af Lokalerne m. m.	— 30,939,26	128,411 09
					Overskud:		
					Saldo til Fordeling	185,981	17
	Kr....	1,017,495	24		Kr....	1,017,495	24

BALANCEKONTO DEN 31. DECEMBER 1920

	AKTIVER	KRONER	ØRE		PASSIVER	KRONER	ØRE
	Kassa-Konto	181,511	77		Aktiekapital-Konto	600,000	00
	Vexel-Konto	2,187,824	43		Reservefonds-Konto	262,500	00
	Kassa-Kredit-Konto	5,538,069	70		Delkrederefonds-Konto	50,000	00
	Udlaans-Konto	3,011,976	68		Kursreguleringsfonds-Konto	5,000	00
	Korrespondenters-Konto	450	18		Ejendoms- og Byggefonds-Konto	150,000	00
	Fremmed Mønt- og Fonds-Konto	648,668	86		Indlaans-Konto	7,875,727	15
	Ejendoms-Konto	50,000	00		Folio-Konto	1,746,609	34
	Bankbygning-Konto (Smidstrup)	15,000	00		Korrespondenters-Konto	380,571	72
					Not.-Checks-Konto	277,131	00
					Diskonto-Konto	99,981	24
					Vinden og Tabs-Konto	185,981	17
					Efter Overskudets Fordeling andrager:		
					Reservefondene	Kr. 370,000,00	
					Ejendoms- og Byggefonden	— 210,000,00	
	Kr....	11,633,501	62		Kr....	11,633,501	62

STATISTISK OVERSIGT OVER BANKENS VIRKSOMHED

Urtimo	Aktie-Kapital		Indlaans-Kapital		Folio-Kapital		Vexler, Udlaan, Kassa-Kredit		Samlet Balance		Incasso	Netto-Overskud		Udbytte	Samlet Reservefond		Omsætning Kassa-Indtægt	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre		Stk.	Kr.		Øre	0/0	Kr.	Øre
1897	65.000	00	320.014	08	74.091	08	374.566	00	464.396	86	854	3.955	35	4	343	14	3.564.962	51
1898	65.000	00	415.333	63	111.356	68	496.554	95	598.543	85	1.010	5.101	55	5	983	41	4.356.132	64
1899	65.000	00	466.639	97	82.398	61	573.989	51	632.581	28	1.022	10.021	80	6	4.689	28	5.135.268	76
1900	65.000	00	548.018	98	61.927	40	643.746	00	720.163	18	1.538	12.128	40	6	10.131	14	6.583.534	24
1901	65.000	00	648.553	80	63.019	07	767.077	84	836.529	45	1.534	15.506	95	7	16.000	00	7.048.852	97
1902	65.000	00	760.624	85	133.937	36	754.738	80	988.911	79	1.724	10.673	99	7	20.000	00	9.784.170	89
1903	130.000	00	899.846	75	196.595	09	1.085.810	47	1.265.074	87	2.202	14.312	83	7	26.673	12	12.447.344	84
1904	130.000	00	1.038.424	07	242.896	77	1.363.223	55	1.501.152	52	4.058	24.562	88	7	37.000	00	16.432.308	25
1905	130.000	00	1.265.276	33	410.308	03	1.586.819	09	1.882.744	88	5.400	31.202	40	8	52.000	00	18.798.123	74
1906	250.000	00	1.416.247	43	352.911	87	1.922.502	45	2.112.766	19	6.325	30.795	20	8	72.000	00	22.286.683	82
1907	250.000	00	1.264.329	14	323.731	50	1.951.342	32	2.122.107	17	6.651	38.240	40	6	62.400	00	23.359.307	68
1908	250.000	00	1.203.254	38	335.030	25	1.450.253	86	1.898.036	55	6.192	40.802	20	4	65.208	00	20.950.608	88
1909	250.000	00	1.293.244	94	354.618	58	1.566.621	51	1.999.733	44	6.334	30.460	55	4	68.142	36	20.292.483	73
1910	250.000	00	1.567.718	84	513.055	09	1.656.776	78	2.434.920	58	7.972	29.549	10	4	71.208	77	22.041.624	78
1911	250.000	00	1.905.429	71	362.598	95	1.723.061	80	2.630.565	14	10.205	33.505	10	6	75.933	36	24.123.582	17
1912	250.000	00	2.054.509	77	534.812	07	2.113.617	96	2.961.787	17	12.695	37.618	88	7	83.000	00	31.010.382	86
1913	250.000	00	2.178.138	61	672.177	21	2.577.636	40	3.351.624	49	13.632	44.098	88	8	100.000	00	37.123.536	57
1914	250.000	00	2.263.726	27	517.695	98	2.786.338	44	3.283.599	62	12.771	46.492	12	8	125.000	00	37.998.348	32
1915	250.000	00	2.731.570	42	949.016	27	3.260.322	67	4.136.854	50	12.338	55.512	08	10	150.000	00	49.615.937	70
1916	250.000	00	3.432.122	62	1.354.734	59	5.224.324	42	5.749.355	55	12.834	64.914	80	10	175.000	00	69.077.131	54
1917	250.000	00	4.314.979	86	1.621.831	66	6.312.225	56	6.919.434	29	14.416	74.102	33	10	200.000	00	94.757.535	76
1918	600.000	00	6.797.196	05	1.664.177	95	7.544.170	45	9.690.575	98	15.140	96.598	60	10	265.000	00	137.037.485	60
1919	600.000	00	7.267.026	77	2.641.108	84	11.049.114	75	11.961.516	01	18.759	143.649	88	10	305.000	00	150.323.014	14
1920	600.000	00	7.875.727	15	1.746.609	34	10.737.870	81	11.633.501	62	22.565	185.981	17	12	370.000	00	185.197.812	24

BANKENS LOVE OG VEDTÆGTER

LAARENES Løb har det paa Grund af forskellige Forhold og indtrufne Omstændigheder og da særlig foranlediget af de af Rigsdagen til forskellige Tider vedtagne Love om Aktieselskaber og Banker været nødvendigt at foretage Ændringer i Bankens Love eller, som de nu benævnes, Vedtægter. Der har været trykt 6 Sæt Love og Vedtægter, vedtagne paa Generalforsamlingerne den 30. Maj 1896, 13. November 1902, 9. Marts 1909, 17. Februar 1917, 25. Maj 1918 og 13. December 1920.

Nedenfor aftrykkes de sidst vedtagne og nu gældende Vedtægter af 13. Decbr. 1920, stadfæstede af Handelsministeriet den 4. Januar 1921, samt Repræsentantskabets Forretningsorden vedtaget paa Repræsentantskabsmødet den 13. Juli 1896.

VEDTÆGTER FOR BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN AKTIESELSKAB.

BANKENS FORMAAL OG HJEMSTED.

§ 1. Bankens Formaal er ved Frugtbargørelse af dens Aktiekapital og ved de den paa anden Maade betroede Midler at lette Pengeomsætningen til Fremme af Handel, Haandværk, Industri, Skibsfart og Landbrug, samt at udføre alle almindelige Bankforretninger.

Bankens Hjemsted er Fredericia, dens Firmanavn er: **Banken for Fredericia og Omegn, Aktieselskab.**

BANKENS AKTIEKAPITAL.

§ 2. Aktiekapitalen, der er fordelt i Aktier paa Kr. 1000, 500, 200 og 100, **udgør 600,000 Kr.**

Repræsentantskabet har Ret og Bemyndigelse til paa det Tidspunkt, i det Omfang og paa de Vilkaar, som dette maatte bestemme, at forhøje Aktiekapitalen indtil Kr. 2,000,000.

Delvis Indbetaling af det udbudte og tegnede Aktiebeløb maa ikke finde Sted.

Er et tegnet Aktiebeløb ikke rettidigt indbetalt i Overensstemmelse med de for Tegningen gældende Regler, er Banken berettiget til at lade Beløbet med Renter retslig inddrive eller at disponere over Aktierne paa anden Maade.

§ 3. Aktiebrevene forsynes med Underskrifter af Repræsentantskabet og Direktionen og ledsages af Udbyttekupons og Talons samt udstedes til Ihændehaber. — De kan transporteres paa Navn og noteres i Bankens Bøger.

Banken paatager sig intet Ansvar for Transportens Ægthed.

§ 4. Banken maa ikke eje, købe eller som Sikkerhed modtage sine egne Aktier.

§ 5. Bortkomne Aktiebrev eller dertil hørende Udbyttekupons og Talons eller Interimskvitteringer kan, efter paa lovlig Maade at være mortificeret, erstattes ved ny Udfærdigelse.

§ 6. Over samtlige udstedte Aktier føres en Protokol, hvori de senere Forandringer og Tilføjelser noteres. Denne Protokol tjener til Efterretning i alle Forhold vedrørende Bankens Aktier.

AKTIE-UDBYTTE.

§ 7. Det aarlige Udbytte til Aktionærerne er forfalden til Betaling straks efter den aarlige Generalforsamlings Afholdelse imod Aflevering af paagældende Kupons.

Udbytte, der ikke er hævet inden 4 Aars Forløb fra Forfaldstid, tilfalder Bankens Reservefond.

RESERVEFONDEN.

§ 8. Reservefonden dannes af den i § 28 omtalte Andel af Overskudet og ved Tilskrivning af Renter, der beregnes efter højeste Indlaansrente af Saldoen ved Aarets Begyndelse.

Naar Reservefonden har naaet en Størrelse af 50 pCt. af Aktiekapitalen, skal Repræsentantskabet paa den første ordinære Generalforsamling fremkomme med Forslag om, hvorvidt den aarlige Henlæggelse til Reservefonden skal fortsættes, formindskes eller ganske ophøre, hvorefter Generalforsamlingen da tager Beslutning.

BANKENS VIRKSOMHED.

§ 9. Bankens Virksomhed omfatter alt, hvad der kan tjene til Opnaelse af det i § 1 angivne Øjemed. Uden at udelukke andre hertil

hørende Forretninger nævnes som Hovedbrancher følgende:

1. at modtage Penge til Forrentning paa Indlaan og Folio,
2. at diskontere Veksler og Checks paa Ind- og Udland,
3. at yde Kredit i løbende Regning (Kassa-Kredit) og gøre Udlaan mod Haandpant, Selvskyldnerkaution eller anden Sikkerhed,
4. at købe og sælge Obligationer og Aktier, fremmed Mønt og Banknoter, samt
5. at drive almindelig Handels-Incasso-forretning.

De nærmere Regler for Virksomheden bestemmes af Repræsentantskabet efter Indstilling af Direktionen.

REPRÆSENTANTSKABET.

§ 10. Repræsentantskabet, der er Bankens Bestyrelse, bestaar af 12 Medlemmer, 7 fra Fredericia By og 5 fra Oplandet, der vælges paa den ordinære Generalforsamling blandt Aktionærerne. Valget gælder for 3 Aar, saaledes at der aarlig afgaar 4, dog af Medlemmerne fra Landet henholdsvis 1, 2 og 2.

Medlemmerne kan genvælges.

Afgaar noget Medlem forinden Udløbet af sin Funktionstid, kan Repræsentantskabet, saafremt det finder Anledning dertil, supplere sig indtil den første ordinære Generalforsamling, hvor endelig Valg foretages.

I Tilfælde af, at en Repræsentant vælges til Medlem af Direktionen, ophører hans Stilling som Medlem af Repræsentantskabet.

§ 11. Repræsentantskabet vælger selv sin Formand, Næstformand og Sekretær. Formanden (eller i dennes Forfald Næstformanden) sammenkalder til Repræsentantskabets Møder og leder Forhandlingerne. Møder afholdes saa ofte, Formanden, Direktionen eller 3 Repræsentanter forlanger det.

Repræsentantskabet vedtager selv sin Forretningsorden og fører en Forhandlingsprotokol, der ved Mødernes Slutning underskrives af samtlige tilstedeværende Medlemmer. For at tage gyldig Beslutning skal mindst 7 Medlemmer være til Stede og deltage i Afstemningen; dog skal en hvilken som helst Sag af Betydning forelægges en Generalforsamling, naar 3 Medlemmer af Repræsentantskabet forlanger det.

Direktionen kan kun paa Repræsentantskabets

Forlangende deltage i dets Møder og Forhandlinger, men har ikke Stemmeret.

Saafrømt det formodes, at der er foretaget uheldige Dispositioner, skal Repræsentantskabets Formand indkalde Repræsentantskabet, som da maa tage Bestemmelse om, hvad der i den Anledning skal foretages.

§ 12. Repræsentantskabet fastsætter Lønningerne for Direktionen, Kontroludvalget, Revisionen og Funktionærerne.

KONTROLUDVALGET.

§ 13. Kontroludvalget, der bestaar af Repræsentantskabets Formand og Næstformand, skal føre Kontrol med Direktionens Forretningsførelse, hvilket sker paa den Maade, at Kontroludvalget en Gang hvert Kvartal gennemgaar Bankens Aktiver og undersøger og bedømmer, om de for Veksler, Kassa-Kredit og øvrige Udlaan stillede Sikkerheder er betryggende og ansvarlige for Banken, samt bistaar Direktionen i Afgørelser af Forretninger af større Vigtighed.

Kontroludvalget giver Aarsregnskabet Paategning om, at Udvalget i Aarets Løb har gennemgaet Bankens Aktiver og indfører denne Paategning, saavel som eventuelle Bemærkninger, hvortil Udvalget maatte finde Anledning, i en dertil indrettet Protokol, autoriseret af Repræsentantskabet, i hvilken Protokol ogsaa de Beslutninger i Sager af større Vigtighed, der maatte blive truffet af Kontroludvalget og Direktionen i Forening, vil være at indføre.

Paa Repræsentantskabets Møder giver Kontroludvalget Meddelelse om dets Virksomhed.

DIREKTIONEN.

§ 14. Direktionen bestaar af indtil 2 Medlemmer, der bestyrer Bankens Forretninger og forestaar Bankens daglige Virksomhed.

Direktionens Medlemmer ansættes og afskediges af Repræsentantskabet.

§ 15. Bankens Firma tegnes i alle Forhold — herunder ogsaa ved Afhændelse og Pantsætning af fast Ejendom — enten af 2 Direktører i Forening eller af en Direktør i Forbindelse med Repræsentantskabets Formand eller Næstformand.

Efter Repræsentantskabets Bestemmelse kan der meddeles enkelte af Bankens Funktionærer Prokura, saaledes at en af disse — i Forbindelse med en Direktør eller med Repræsentantskabets

Formand eller Næstformand — kan tegne Bankens Firma.

§ 16. Direktionen eller Funktionærerne maa ikke uden Repræsentantskabets Samtykke for hvert enkelt Tilfælde staa i Gælds- eller Kautionsforhold til Banken.

§ 17. Direktionen er ansvarlig for de den under dens Funktion i Banken betroede Midler, derimod ikke for almindelige Forretningstab.

§ 18. Repræsentantskabet, Kontroludvalget, Revisionen, Direktionen og overhovedet alle Bankens Funktionærer og Bestillingsmænd paalægges den strengeste Tavshed med Hensyn til Bankens Forhold overfor private.

§ 19. Direktionen antager og afskediger samtlige Funktionærer og tager — i Forbindelse med Repræsentantskabets Formand — Bestemmelse om, hvilke af Bankens Funktionærer, der skal være berettigede til at underskrive paa Bankens Vegne for de almindelige daglige Ind- og Udbetalinger.

REVISIONEN.

§ 20. Revisionen bestaar af 2 Revisorer, der vælges paa den ordinære Generalforsamling for 2 Aar, saaledes at der afgaar en Revisor hvert Aar, første Gang efter Lodtrækning. Desuden vælges for et Aar ad Gangen en Suppleant.

Revisionen skal gennemgaar Aarsregnskabet og undersøge, om dette saavel som Beholdningen af Kontanter og fremmed Mønt, Fondsbeholdningen, Veksler og øvrige Bankens meddelte Forskrivninger er stemmende med Bøgerne og de tilsvarende Konti i Hovedbogen, samt paase, at indløste Kupons af Bankens Aktier behørigt annulleres. Revisorerne skal desuden kontrollere den daglige Bogførings Paalidelighed eller, med mindre Bankinspektøren maatte give Fritagelse herfor, overvaage, at en fuldstændig daglig Revision sker ved det dertil ansatte Personale.

Revisionen giver Aarsregnskabet Paategning om den foretagne Revision af dette og indfører denne Paategning og eventuelle Bemærkninger i den til dette Brug bestemte Protokol.

§ 21. Bankens Aarsregnskab skal være afsluttet senest 1. Februar, og Regnskabet skal være revideret inden den 1. Marts.

GENERALFORSAMLINGEN.

§ 22. Generalforsamlingen, der indkaldes af Repræsentantskabet ved dets Formand — eller i dennes Forfald Næstformanden —, danes af samtlige mødte Aktionærer og har indenfor de i Vedtægterne afstukne Grænser den højeste Myndighed i Selskabets Anliggender.

Stemmeretten udøves saaledes:

Aktiebeløb af	100 Kr. giver 1 Stemme.
200— 600 » »	2 Stemmer.
700—1500 » »	3 »
1600—3000 » »	4 »
over 3000 » »	5 »

Stemmeberettiget er kun de Aktionærer, hvis Aktier mindst 8 Dage før Generalforsamlingen er noterede paa Vedkommendes Navn i Bankens Bøger.

Enhver Aktionær, hvis Aktier er noterede i Bankens Bøger, kan faa udleveret Adgangskort til Generalforsamlingen uden Forevisning af Aktierne, hvorimod de Aktionærer, hvis Aktier lyder paa Ihændeleveren, kun kan faa Adgangskort udleveret mod Aktiernes Forevisning.

En stemmeberettiget Aktionær kan lade møde og afgive Stemme for sig ved en anden stemmeberettiget imod Forevisning af Fuldmagt; dog kan ingen Aktionær afgive og lade afgive mere end 8 Stemmer.

Værger, Bestyrere af offentlige Stiftelser og lignende kan i denne deres Egenskab udøve Stemmeret uden personlig at være Aktionærer.

§ 23. Enhver Generalforsamling, ordinær eller ekstraordinær, indkaldes med 14 Dages Varsel ved Bekendtgørelse i samtlige i Fredericia udkommende Dagblade. Indkaldelsesfristen regnes fra den første Bekendtgørelse.

I Bekendtgørelsen skal Dagsordenen være angivet.

Forslag, der ønskes til Forhandling og Afgørelse paa en Generalforsamling, maa være indgivne til Repræsentantskabets Formand senest den 15. Januar.

Generalforsamlingen vælger en Dirigent, der afgør alle Spørgsmaal med Hensyn til Afstemningsmaaden; dog skal Valg altid ske skriftligt.

§ 24. Den ordinære Generalforsamling afholdes i Fredericia inden hvert Aars I. April med følgende Dagsorden:

- Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar afgives af Repræsentantskabet.
- Aarsregnskabet fremlægges i revideret Stand til Decharge eller anden Beslutning.

- Valg af Medlemmer til Repræsentantskabet.
- Valg af et Medlem til Revisionen og en Suppleant.
- Behandling af Repræsentantskabets Forslag og Indstillinger.
- Behandling af eventuelle Forslag fra Aktionærer.

§ 25. Ekstraordinære Generalforsamlinger afholdes 1) ifølge Beslutning af den ordinære Generalforsamling, 2) ifølge Beslutning af Repræsentantskabet eller 3) ifølge Begæring af Aktionærer, der repræsenterer $\frac{1}{4}$ af Aktiekapitalen, i sidste Tilfælde inden 4 Uger efter Anmeldelsens Modtagelse. Begæringen skal indeholde Angivelse af, hvad der ønskes behandlet paa Generalforsamlingen.

§ 26. Alle Generalforsamlingsbeslutninger tages med simpel Stemmeafstemning, jfr. dog § 29 og 32 samt § 33 i Lov om Aktieselskaber af 29. September 1917.

Over Forhandlingerne og de tagne Beslutningers føres en Protokol, der ved Generalforsamlingens Slutning oplæses og underskrives af Dirigenten og Protokolføreren, hvilken sidste skal være Medlem af Repræsentantskabet eller Direktionen.

§ 27. I 8 Dage før den aarlige Generalforsamling skal Regnskabet for det forløbne Aar og Generalforsamlingens Dagsorden henlægges paa Bankens Kontor til Eftersyn for Aktionærerne.

REGNSKABET OG OVERSKUDETS FORDELING.

§ 28. Bankens Forretningsaar er Kalenderaaret. Regnskabet, der aflægges af Direktionen, skal indeholde et Driftsregnskab (Vindens og Tabskonto) og en Statusopgørelse (Balancekonto).

Af det ifølge Aarsregnskabet efter Fradrag af samtlige Administrationsudgifter fremkomne Overskud udbetales først Aktionærerne 4 pCt. af Aktiernes paalydende Beløb, af Resten lægges 25 pCt. til Reservefonden. Den tilbagestaaende Rest afgiver enten helt eller delvis Udbytte til Aktionærerne, tilføres helt eller delvis Reservefonden eller andre Fond eller benyttes til Afskrivninger og lignende, alt efter Beslutning af Generalforsamlingen efter Repræsentantskabets Indstilling.

FORSKELLIGE BESTEMMELSER.

§ 29. Forandringer i disse Vedtægter kan, jfr. dog § 33, i Lov om Aktieselskaber af 29. September 1917, kun vedtages, naar mindst $\frac{3}{5}$ af Aktiekapitalen er repræsenteret og mindst $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer er for Ændringer i Vedtægterne.

Er Generalforsamlingen ikke beslutningsdygtig, indvarsles til en ny Generalforsamling, som med et Flertal af $\frac{2}{3}$ af de mødte Stemmer kan vedtage Forslaget uden Hensyn til de mødendes Antal.

§ 30. Skulde noget Medlem af Repræsentantskabet, Direktionen eller Revisionen komme ud af Raadighed over sit Bo, komme under Akkord eller gøre sig skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling eller flytte fra Byen eller Egnen, maa Vedkommende straks fratræde sin Stilling i Banken.

BANKENS OPLØSNING.

§ 31. Naar Banken i 3 paa hinanden følgende Aar aldeles intet Overskud har kunnet give, eller ved en Aarsopgørelse 25 pCt. af Aktiekapitalen viser sig at være tabt, skal Repræsentantskabet uopholdelig forelægge Generalforsamlingen det Spørgsmaal, om Banken bør opløses.

§ 32. For at Bankens Opløsning gyldig kan besluttes, udfordres, bortset fra det Tilfælde, at Betingelserne efter § 31 er til Stede, at mindst $\frac{3}{5}$ af Aktiekapitalen er repræsenteret paa Generalforsamlingen, og at en Majoritet af $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer erklærer sig for Opløsningen.

Skulde den Generalforsamling, for hvilken Opløsningsspørgsmaalet først fremsættes, ikke repræsentere mindst $\frac{3}{5}$ af Aktiekapitalen, ind-

Fredericia, den 13. December 1920.

REPRÆSENTANTSKABET:

Chr. Loehr. W. Ebling. L. M. P. M. Larsen. Th. Andersen. H. P. V. Thomsen.
Abr. Gydesen. P. M. Pallesen. Ole Jensen.
Reinholdt-Jacobsen. A. Frederiksen. E. Rasmussen. P. Jessen.

DIREKTIONEN:

S. F. Sørensen. J. F. Kiær.

I Medfør af Bankloven af 4. Oktober 1919 § 5 stadfæstes foranstaaende Vedtægter for Banken for Fredericia og Omegn, Aktieselskab, som gældende indtil videre.

Handelsministeriet, d. 4. Januar 1921.

P. M. V.
E. B.
P. Herschend.

kaldes inden 2 Maanedere derefter en ny Generalforsamling med 8 Dages Varsel, og er denne Generalforsamling da uden Hensyn til den paa samme repræsenterede Del af Aktiekapitalen berettiget til med en Majoritet af $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer at beslutte, om Opløsning skal finde Sted.

I Tilfælde af, at Opløsning besluttes, fratræder Direktionen og Repræsentantskabet Bankens Ledelse, der overtages af et af Generalforsamlingen valgt Likvidationsudvalg.

Naar Likvidationen er tilendebragt, skal der afholdes en ny Generalforsamling, paa hvilken Resultatet meddeles, og Decharge gives.

§ 33. Alle Offentliggørelser angaaende Banken og dens Forhold indrykkes i et eller flere af de i § 23 nævnte Dagblade; Aarsregnskabet tillige i Statstidende.

§ 34. Repræsentantskabet er bemyndiget til at foretage saadanne Ændringer i disse Vedtægter, som ifølge Lov om Aktieselskaber af 29. September 1917 og Lov om Banker af 4. Oktober 1919 mulig senere maatte blive krævet af Handelsministeriet, Aktieselskabs-Registeret eller Bankinspektoratet.

Saaledes vedtagne paa den ekstraordinære Generalforsamling den 13. November 1902, ændrede

- 1) paa den ordinære Generalforsamling den 9. Marts 1909,
- 2) paa den ordinære Generalforsamling den 17. Februar 1917,
- 3) paa den ekstraordinære Generalforsamling den 25. Maj 1918 og
- 4) paa den ekstraordinære Generalforsamling den 13. December 1920.

FORRETNINGSORDEN FOR REPRÆSENTANTSKABET

I

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN, AKTIESELSKAB.

I. ALMINDELIGE BESTEMMELSER.

§ 1. Repræsentantskabet, der bestaar af 7 Medlemmer fra Byen og 4 fra Landet, bestemmer selv sin Forretningsorden, der dog maa være i Overensstemmelse med de for Selskabet til enhver Tid gældende Love.

I Henhold til Lovene vælger Repræsentantskabet selv sin Formand, Næstformand og Sekretær.

§ 2. Formanden og i hans Forfald Næstformanden sammenkalder til Møder, saa ofte det findes fornødent, og leder Forhandlingerne paa disse. Møder afholdes ogsaa, naar Direktionen eller fire Repræsentanter forlanger det. I Tilsigelse til Møde maa al Tid være angivet Forhandlingsgenstand. Ethvert Medlem, som ønsker at deltage i Forhandlingen, begærer Ordet hos Formanden eller i hans Sted Næstformanden, der i Reglen meddeler det i den Rækkefølge, som det er forlangt. Afgivelse herfra kan gøres med Hensyn til Direktionen eller til eventuelle Udvalgsmedlemmer, der har haft den foreliggende Sag til Undersøgelse.

Over Forhandlingerne fører Sekretæren eller med hans Billigelse et andet Medlem en Protokol, der efter hvert Møde underskrives af samtlige tilstedeværende Medlemmer.

II. FORSLAG OG BESLUTNINGER.

§ 3. Forslag, der ønskes behandlede af Repræsentantskabet, kan stilles af Direktionen og af 2 eller flere Medlemmer og indsendes skriftlig til Formanden, der har at forelægge samme paa første Repræsentantskabsmøde.

Forslag, der medfører større Udgifter eller er af bindende og forpligtende financier Betydning for Selskabet, skal, naar et Medlem forlanger det, underkastes 2 Behandlinger, eventuelt nærmere Undersøgelse gennem Nedsættelse af Udvalg.

§ 4. En Beslutning er kun gyldig, naar et Fleretal af Medlemmerne har været til Stede, og over Halvdelen af de mødte har stemt for dens Vedtagelse.

Medlemmer, som ved Valg afgiver blanke eller urigtigt eller ufuldstændigt udfyldte Stemme-

sedler, eller som ved anden Afstemning svarer »stemmer ikke«, betragtes som værende tilstede og deltagende i Afstemningen.

III. AFSTEMNINGER.

§ 5. Ved Valg af Direktionsmedlemmer og andre personelle Ansættelser foretages altid skriftlig Afstemning.

Er der opstaaet Uenighed om et eller andet Spørgsmaal, kan samme indannes for Generalforsamlingen, naar Repræsentantskabet dertil ved Afstemning giver sit Samtykke.

Ved Valg udkræves, at en af dem, paa hvem der er stemt, har faaet et Stemmetal, der overstiger Halvdelen af de afgivne Stemmer. Opnaar ingen dette ved den første Afstemning, foretages et nyt, frit Valg. Vindes ej heller da den forlangte Stemmesflerhed, indskrænkes Stemmegivningen til de to Medlemmer, der havde de fleste Stemmer ved andet Valg; har ved dette Valg flere faaet lige mange Stemmer, afgøres det ved Lodtrækning, til hvilke to Medlemmer, Stemmegivningen skal indskrænkes. Giver det bundne Valg et lige stort Stemmetal for begge, afgør Lodtrækning ligeledes Valget.

Regler for Bankens Virksomhed eller Forandringer deri vedtages efter Forslag af Direktionen ved navnlig Afstemning.

Andre almindelige Afstemningspunkter, der er af mindre væsentlig Betydning, afgøres ved Haandsoprækning, naar alle tilstedeværende Medlemmer derom er enige. Et Forslag er vedtaget, naar der afgives flere Stemmer for end imod det, og er forkastet, naar Stemmerne for og imod det staar lige, eller der er afgivet flere Stemmer imod end for det.

§ 6. I Tilfælde af fremkomne Meningsforskelligheder og muligvis opstaaende Stridspunkter under Forhandlingerne, er ethvert Medlem underkastet Formandens Kendelse til Overholdelsen af den fornødne Orden.

IV. ÆNDRINGER OG UNDERÆNDRINGER.

§ 7. Ethvert Medlem har Ret til under en Sags Forhandling at stille Ændringer, eventuelt Underændringer, der, forsaavidt Formanden forlanger det, maa forelægges skriftlig.

V. FORSKELLIGE BESTEMMELSER.

§ 8. Gennem Forespørgsler til Formanden eller Direktionen har ethvert Medlem Ret til at forlange oplyst, hvad han maatte ønske angaaende Selskabets Stilling, Bankens Forretningsgang, Omsætning o. s. v., men kan kun fordrø saadanne Oplysninger givet indenfor de Grænser, som det er muligt med fuld Sikkerhed at berette paa det faldne Tidspunkt.

§ 9. Alt, hvad der, Bankens Virksomhed betreffende, maatte komme til Medlemmernes Kundskab, er det hvert enkelt Medlems ufravigelige Pligt ikke at røbe eller tilkendegive for udenforstaaende. Gør et Medlem sig skyldig i at udsprede Kendskab til Bankens indre Forhold af saadan Natur, at det kan være til Skade for Forretningen eller Selskabets Stilling, kan der

gøres Indstilling til Generalforsamlingen om, at vedkommende udelukkes af Repræsentantskabet.

Det er ligeledes ethvert Medlems Pligt at hemmeligholde, hvad der under Forhandlingerne paa Møderne maatte blive udtalt.

§ 10. I paatrængende Tilfælde kan der paa Forslag af Formanden eller af 3 Medlemmer afviges fra foranstaaende Forskrifter, for saa vidt de ikke er grundede paa Bestemmelser i Bankens Love.

Forandringer i nærværende Forretningsorden kan kun foretages, naar mindst Halvdelen af Medlemmerne stiller Forslag derom.

Saaledes vedtaget paa Repræsentantskabsmødet den 13. Juli 1896.

REPRÆSENTANTSKABET:

A. Schultz.	Carl I. Christensen.	Johs. Jensen.		
Th. Andersen.	P. Thuesen.	H. Thomsen.	H. Holt.	H. Utzon.
Jens Gydesen.	H. A. Bech.	W. Ebling.		

BANKENS STYRELSE

IAARENES Løb har der til Banken været knyttet en stor Del betydende og indflydelsesrige Mænd i Fredericia og Opland, hovedsagelig indenfor Handel, Haandværk, Industri og Landbrug. En kort Omtale af disse Mænd, der hver for sig har haft sin store Andel i Bankens Tilblivelse og senere i dens Virksomhed, Fremgang og Udvikling, vil derfor være af Interesse.

I.

REPRÆSENTANTSKABET.

I de forløbne Aar har Repræsentantskabet — der ifølge de første Love bestod af 11, senere ved Forandring i Lovene den 13. November 1902 af 12 Medlemmer — haft følgende Medlemmer:

A. Schultz. Rd. af Dbrg. Født den 23. Februar 1838. Smedemester og Fabrikant i Fredericia. Medlem af Fredericia Byraad i 9 Aar og af Landstinget i 16 Aar. Formand i Bestyrelsen for Fredericia Haandværkerforening, Fredericia Grundejerforening og Foreningen af Smedemestre i Jylland samt Medstifter af og Formand i Bestyrelsen for Dansk Købestævne i Fredericia. Medlem af og Formand for Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 3. Marts 1902. Død den 18. Juni 1915.

Carl I. Christensen. Født den 22. April 1843. Oplært ved Handelen. Købmand i Fredericia i 50 Aar. Medlem af Fredericia Handelsforenings Bestyrelse. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til sin Død den 17. Februar 1920. Næstformand i Repræsentantskabet fra 1896 til 13. Marts 1899.

Johs. Jensen. Rd. af Dbrg. Født den 28. December 1864. Fra 1887 til 1891 Ud giver og Redaktør af Præstø Amts Avis. Siden 1892 Medejjer og Redaktør af Fredericia Dagblad, Medlem af Fredericia Byraad i 6 Aar indtil 1909. Medlem af Folketinget i 3 Aar. Atter Medlem af Fredericia Byraad siden 1917. Borgmester 1919—21. Medlem af Landstinget siden 1920. Formand i Bestyrelsen for Fredericia Haandværkerforening. Tidligere Medlem af og Formand i Bestyrelsen for Organisationen af Bladudgivere i Provinsen. Bestyrelsesmedlem i mange andre Foreninger og Selskaber. — Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 9. Marts 1909. I samme Tidsrum Sekretær i Repræsentantskabet.

Th. Andersen. Født den 8. Juni 1851. Ejer af Gaarden »Fruertoft« i Pjedsted. Sognefoged og Lægdsmand i Pjedsted Sogn siden 1895. Vurderingsformand for Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbesiddere i Nørrejylland i Viborg siden 1897. I Bestyrelsen for Aktieselskabet Fredericia Dagblad siden 1890. Tidligere Medlem af Sogneraadet og tidligere Formand i Bestyrelsen for Mejeriet »Elbodals«. Medlem af Bestyrelsen i Elbo m. fl. Herreders Sparekasse m. m. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896.

W. Ebling. Født den 23. Maj 1856. Oplært ved Handelen herhjemme og i Norge. Købmand og Indehaver af W. Eblings Cigaffabrik i Fredericia siden 1881. I 17 Aar Fattigforstander og i 23 Aar Medlem af den frie Fattigkasse, den nuværende Hjælpekasse, og i en Aarrække dens Formand. Medlem af Fredericia Byraad i 6 Aar. Medlem af Værgeraadet og Indehaver af mange andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 3. Marts 1902. Atter Medlem af Repræsentantskabet fra 28. Februar 1905. Næstformand siden 18. Marts 1909 og Medlem af Kontroludvalget siden 25. Maj 1918.

Jens Gydesen. Dbmd. Født den 31. December 1841. Ejer af Gaarden »Kongstedgaard« i Kongsted i Bredstrup Sogn. Sognefoged og Lægdsmand for Kongsted-Torp Fogderi fra 1876 til 1913. Mangeaarigt Medlem af Bredstrup Sogneraad. Medlem af Bestyrelsen i Andelsmejeriet »Brovad« i Erritsø og af Bredstrup og Ullerup Sognes Hesteforsikringsforening, Elbo m. fl. Herreders Sparekasse og Indehaver af mange andre offentlige Hverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 27. Februar 1914. Død den 13. Februar 1915.

H. J. Utzon. Født den 25. Oktober 1853. Oplært ved Handelen i København og Kolding. Indeh. af Firmaet Kragh & Utzons Købmandsforretning, Fredericia, fra 1878 til 1916. Medlem af Fredericia Byraad i 13 Aar. Mangeaarigt Medlem og Næst-

formand i Fredericia Handelsforenings Bestyrelse, Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Fredericia Trælast-Handel, Medlem af Bestyrelsen for Fredericia Mejeri m. m. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 9. Marts 1909. Formand i Repræsentantskabet fra 25. Marts 1902 til 18. Maj 1908. Død den 21. December 1917.

Hans Holt. Født den 27. Marts 1842. Ejer af Gaarden »Sønderskovgaard« i Erritsø og senere af Gaarden »Grønlundgaard« i Haastrup, Smidstrup Sogn. Vurderingsformand for Laan i Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbesiddere i Nørrejylland i Viborg fra 1885—1891. Formand i Bestyrelsen for Mejeriet »Brovad« i Erritsø fra 1887—1890. Formand i Bestyrelsen for Smidstrup Mejeri fra 1898—1900. Medlem af Bestyrelsen for Den folkelige Forsamlingsbygning i Fredericia, Elbo m. fl. Herreders Sparekasse m. fl. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til sin Død den 29. December 1915.

H. A. Beck. Kammerraad. Født den 28. Marts 1833. Oplært ved Handelen. Købmand i Fredericia i en lang Aarrække. Formand i Bestyrelsen for Urtekræmmerforeningen, senere Handelsforeningen af 1892, Chef i Fredericia Politikorps m. m. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 21. Marts 1898. Død den 12. December 1903.

P. Thuesen. Dbmd. Født den 18. Maj 1845. Ejer af Gaarden »Højgaard« i Egum, Ullerup Sogn. Medlem af Sogneraadet fra 1883—1901, i 15 Aar Formand. Sognefoged og Lægdsmand fra 1886—1915. I 15 Aar Vurderingsmand for Elbo m. fl. Herreder for Udlaan af Umyndiges Midler. Vurderingsmand for Ansættelse til Ejendomsskyld fra 1903—1915. I Bestyrelsen for Elbo m. fl. Herreders Sparekasse. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 28. Februar 1916, da han fraflyttede Egnen.

H. P. V. Thomsen. Født den 9. Maj 1856. Snedkermester og Møbelfabrikant i Fredericia siden 4. September 1877. Medlem af Fredericia Byraad i 11 Aar. Tidligere Medlem af Fredericia Haandværkerforenings Bestyrelse og tidligere Formand i Fredericia Grundejerforenings Bestyrelse. Repræsentant i Ny jydsk Købstad Kreditforening siden 1905 og Indehaver af mange andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896.

J. C. Henningsen. Kancelliraad. Født den 16. Oktober 1838. Fhv. Avlsbruger i Fredericia. Kæmner i Fredericia fra 1882 til 1898. Medlem af Fredericia Byraad fra 1870—1882. Medlem af Ligningskommissionen og Indehaver af mange andre offentlige og private Hverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 21. Marts 1898 til sin Død den 29. Oktober 1898.

P. M. Pallesen. Født den 6. Juli 1858. Oplært ved Handelen gennem 14 Aars Virksomhed hos Firmaet Kragh & Utzon i Fredericia. Købmand i Fredericia siden

18. Oktober 1887. Værge ved Sct. Michaelis Kirke i Fredericia. Medlem af Fredericia Handelsstandsforenings Bestyrelse, Formand i Bestyrelsen for Fredericia Kreaturforsikringsforening og tidligere Medlem af Bestyrelsen for Fredericia Omegns Telefonselskab. Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Fredericia Margarinefabrik. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 13. Marts 1899.

A. Jørgensen. Kancelliraad. Født den 3. Maj 1847. Løjtnant, Ekspedient ved de bevægelige Postkontorer i Nørrejylland. Medlem af Fredericia Byraad og Repræsentant for Ny jydsk Købstad Kreditforening. Medlem af og Næstformand i Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 2. Marts 1902 til sin Død den 11. Februar 1905.

Lorenzo Brinck. Født den 16. Oktober 1867. Oplært ved Handelen. Købmand i Fredericia. Tidligere Medlem af Fredericia Handelsforenings Bestyrelse og af Udvalget for Fredericia Handelsskole. Siden 1909 Direktør i Fredericia Byes og Omegns Spare- og Laanekasse. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 2. Marts 1902 til 28. Februar 1905. Medlem af Revisions- og Kontroludvalget fra 18. Marts 1902 til 28. Februar 1905.

Chr. Loehr. Rd. af Dbrg. Født den 21. Februar 1864. Fabrikant, Firma: C. Loehrs Fabriker i Fredericia under Danske Oliemøller og Sæbefabriker, Aktieselskab. Direktør i nævnte Selskab. Svensk og britisk Konsul i Fredericia. Tidligere Medlem af Fredericia Handelsforenings Bestyrelse, Fredericia Byraad og Dansk Købestævne. Formand i Bestyrelsen for Dansk Maskinindustri, Aktieselskab, og Indehaver af mange andre offentlige og private Hverv. Medlem af Direktionen i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 13. November 1902. Medlem af Repræsentantskabet fra 28. Februar 1905, dets Formand siden 18. Maj 1908. Medlem af Revisions- og Kontroludvalget fra 11. Marts 1905 til 25. Maj 1918. Medlem af Kontroludvalget siden 25. Maj 1918.

Jens Haurballe. Dbmd. Født den 28. April 1842. Ejer af Gaarden »Haurballlegaard« i Højrup, Herslev Sogn. Sognefoged og Lægdsmand siden 1883. Formand for Vurderingsmændene for den almindelige Brandforsikring for Landbygninger i Herslev Sogn siden 1883. Jordboniteringsmand fra 1870. Medlem af Herslev Sogneraad og af Menighedsraadet. Formand for Mejeriet »Kildevæld« og Formand for Fællesledelsen i Kvægavl- og Kontrolforeninger i Fredericia Kredsen. Medlem af Herslev Sogns Skolekommission m. m. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 10. Marts 1903 til sin Død den 26. August 1920.

L. M. P. M. Larsen. Født den 15. December 1867. Ansat ved Statstelegrafvæsenet i ca. 30 Aar. Inspektør ved Fredericia Kommunes Forsørgelsesvæsen. Medlem af Hovedbestyrelsen for Landsforbundet af kommunale Tjenestemænd og Medlem af Bestyrelsen for Fredericia Musæum, Selskabet »Børnenes Vel«, Udvalget til Fremme af Folkeoplysningen, Folkebibliotheket og Medlem af Menighedsraadet for Trinitatis Sogn. Formand for Forskønnelses- og Turistforeningen i Fredericia. Tidligere Med-

lem af Bestyrelsen i Dansk Telegrafforening, Telegrafvæsenets Enkekasse, sammes Begravelsesforening, Forældreforeningen for den højere Almenskole i Fredericia, Dansk Købestævnes Komite m. fl. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn siden 9. Marts 1909, fra samme Dato Sekretær i Repræsentantskabet.

Reinholdt-Jacobsen. Født den 18. August 1861. Sagførerfuldmægtig i Kolding. Sagfører i Fredericia siden 1887. Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Fredericia Dagblad siden 1890. Medlem af Bestyrelsen og Kasserer i Aktieselskabet Den folkelige Forsamlingsbygning i Fredericia siden 1889. Tidligere Formand i Bestyrelsen for Forskønnelses- og Turistforeningen i Fredericia og Medlem af Bestyrelsen og Kasserer i Fredericia Omegns Telefonselskab, Aktieselskab. Bestyrer og Bogholder i Elbo m. fl. Herreders Sparekasse fra dens Oprettelse 1892 til den i 1896 overgik til Banken for Fredericia og Omegn. Direktør i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til 10. Marts 1903. Medlem af Repræsentantskabet fra 9. Marts 1909.

Berthel Buhl Clausen. Født den 9. Marts 1858. Ejer af Gaarden »Hvilestedgaard« i Lille Velling, Smidstrup Sogn. Medlem af Smidstrup-Skærup Sogneraad fra 1890 til 1896, i samme Tidsrum Medlem af Skolekommissionen. Vurderingsmand til Ejendomsskyld for Smidstrup Kommune. Vurderingsformand for Elbo m. fl. Herreders Jurisdiktion for Laan i Jydsk Land-Hypothekforening i Aarhus. Tidligere Medlem af Bestyrelsen for Smidstrup Mejeri og Indehaver af flere andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 27. Februar 1914 til sin Død den 4. April 1920.

Abraham Gydesen. Født den 8. August 1876. Ejer af Gaarden »Engdalgaard« i Stallerup, Bredstrup Sogn. Medlem af Bestyrelsen i Andelsmejeriet »Elbodals«, Formand i Bredstrup-Kongsted Sogneraad og Formand i Bestyrelsen for Bredstrup-Ullerup og Pjedsted Sognes Fattiggaard, Vurderingsmand for Elbo m. fl. Herreders Jurisdiktion for Laan i Jydsk Land-Hypothekforening og Indehaver af flere andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 28. Februar 1916.

Ole Jensen. Født den 19. Maj 1871. Ejer af Gaarden »Sønderskovgaard« i Erritsø Sogn. Medlem af Erritsø Sogneraad fra 1913—1917. Medlem af Bestyrelsen for Andelsmejeriet »Brovad« i Erritsø fra 1898—1901 og atter fra 1911—1913. I Bestyrelsen for Erritsø Kirke fra 1916 og Fredericia og Omegns Landboforening fra 1914. Vurderingsmand til Ejendomsskyld for Erritsø Kommune fra 1917 og Indehaver af flere andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 28. Februar 1916.

J. R. E. Rasmussen. Født den 4. April 1878. Uddannet paa Orlogsværftet. Deltog i Marinens Togter til Vestindien, Middelhavet, Island m. v. Ophold i Siam 1902—1905. Fabriksvirksomhed i Fredericia 1907. Forretningen overgaaet til Aktieselskab 1913. Fabrikant, Firma: Aktieselskabet E. Rasmussen, Fredericia Maskin- og

Elektromekaniske Fabriker. Direktør i nævnte Selskab. Formand i Bestyrelsen for Aktieselskabet Fredericia Stolefabrik, Brødr. Schollerts Skotøjsfabriker, Aktieselskab, Fredericia, og Aktieselskabet Fritz Duus, Fredericia. Medlem af Bestyrelsen i Aktieselskabet Fredericia Theater, Dansk Maskinindustri, Aktieselskab, Fredericia, og Dansk Staalindustri, Aktieselskab, Lyngby. Tidligere Medlem af Fredericia Byraad og af Bestyrelsen i Dansk Købestævne, Fredericia Haandværkerforening m. fl. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 28. Februar 1920. Formand i Bankens Byggeudvalg.

C. A. Frederiksen. Født den 29. Marts 1876. Forpagter af Gaarden »Kirstinelund« i Follerup i Herslev Sogn. Medlem af Herslev Sogneraad fra 1909 til 1917. Formand i Bestyrelsen for Mejeriet »Elbodale« i 3 Aar. Formand i Bestyrelsen for Fredericia og Omegns Landboforening fra 1914. Formand i Bestyrelsen for Fremavlerforeningen for Saasæd i det sydøstlige Jylland, Aktieselskab, Pjedsted, fra Selskabets Oprettelse i 1916. Næstformand i Bestyrelsen for Sydjydsk Kreaturexportforening, Medlem af Statstyreskuekommissionen for Vejle Amt, Medlem af Overvoldgiftsdomstolen for Vejle Amt og Indehaver af flere andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 8. September 1920.

P. Jessen. Født den 23. December 1869. Ejer af Gaarden »Luchtsminde« i Skærbæk i Taulov Sogn. Formand i Bestyrelsen for Mejeriet »Lillebelt« i Taulov Sogn. Formand i Bestyrelsen for Taulov Sogns Kvægavlsforening. Næstformand i Repræsentantskabet i Aktieselskabet Fredericia Avis. Medlem af Bestyrelsen for Fredericia og Omegns Landboforening, Taulov Sogns Spare- og Laanekasse, Taulov Sogns Kunstgødningsforening af 1916, Sekretær og Medlem af Udvalget for Anlægget af Skærbæk Fiskerihavn og Indehaver af flere andre Tillidshverv. Medlem af Repræsentantskabet i Banken for Fredericia og Omegn fra 8. September 1920.

REPRÆSENTANTSKABET

har for Tiden følgende Sammensætning:

Konsul, Fabrikant *Chr. Loehr*, Rd. af Dbrg., Fredericia, Formand.
Købmand, Fabrikant *W. Ebling*, Fredericia, Næstformand.
Forsørgelsesinspektør *L. M. P. M. Larsen*, Fredericia, Sekretær.
Sognefoged, Gaardejer *Th. Andersen*, Fruertoft, Pjedsted.
Snedkermester *H. P. V. Thomsen*, Fredericia.
Sogneraadformand, Gaardejer *Abraham Gydesen*, Engdalgaard, Stallerup.
Købmand *P. M. Pallesen*, Fredericia.
Gaardejer *Ole Jensen*, Sønderskovgaard, Erritsø.
Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Fredericia.
Forpagter *A. Frederiksen*, Kirstinelund, Follerup.
Direktør, Fabrikant *E. Rasmussen*, Fredericia.
Gaardejer *P. Jessen*, Luchtsminde, Skærbæk.

REPRÆSENTANTSKABETS FORMÆND:

Landstingsmand, Fabrikant *A. Schultz* fra 1896 til 3. Marts 1902.
Købmand *H. J. Utzon* fra 25. Marts 1902 til 18. Maj 1908.
Konsul, Fabrikant *Chr. Loehr* fra 18. Maj 1908.

REPRÆSENTANTSKABETS NÆSTFORMÆND:

Købmand *Carl I. Christensen* fra 1896 til 13. Marts 1899.
Købmand *H. J. Utzon* fra 13. Marts 1899 til 25. Marts 1902.
Samme fra 18. Maj 1908 til 9. Marts 1909.
Kancelliraad *A. Jørgensen* fra 25. Marts 1902 til 11. Februar 1905.
Konsul, Fabrikant *Chr. Loehr* fra 11. Marts 1905 til 18. Maj 1908.
Købmand, Fabrikant *W. Ebling* fra 18. Marts 1909.

II.

REVISIONEN. KONTROLLEN.

Den Institution, som skulde revidere Bankens Regnskab og føre Kontrol med Ledelsen af Bankens Virksomhed, betegnedes i de første Love: *Revisionen* og bestod af 2 Medlemmer, en kritisk Revisor og en daglig Talrevisor samt en Suppleant. — Ved de under 13. November 1902 vedtagne nye Love forandredes Betegnelsen til: *Revisions- og Kontroludvalget* og forøgedes med et Medlem, saaledes at Udvalget herefter kom til at bestaa af 3 Medlemmer, hvoraf det ene Medlem skulde fungere som daglig Revisor, det andet Medlem være Medlem af Repræsentantskabet, og det tredje Medlem skulde vælges af Aktionærerne paa Generalforsamlingen, medens Bestemmelsen om Valg af en Suppleant bortfaldt. Denne Ordning bibeholdtes til Aaret 1918, da den af Rigsdagen vedtagne Lov om Aktieselskaber af 29. September 1917 nødvendigjorde en Adskillelse af Revisionen og Kontrollen, idet denne Lov indeholder Bestemmelser om, at Revisionen i et Aktieselskab skal være en af Bestyrelsen (Repræsentantskabet) fuldstændig uafhængig Institution, hvis Medlemmer skal vælges af Generalforsamlingen.

De under 25. Maj 1918 og 13. December 1920 — som Følge af ovennævnte Lov om Aktieselskaber samt Lov om Banker af 4. Oktober 1919 — vedtagne Ændringer i Bankens Vedtægter indeholder i § 13 Bestemmelse om, at Kontroludvalget bestaar af Repræsentantskabets Formand og Næstformand, altsaa 2 Medlemmer, hvilket Udvalg skal føre Kontrol med Direktionens Forretningsførelse. Vedtægternes § 20 indeholder Bestemmelse om, at Revisionen skal bestaa af 2 andre Medlemmer samt en Suppleant, der alle vælges paa den ordinære Generalforsamling. Det ene af disse Medlemmer skal fungere som daglig Talrevisor.

Denne Institution — først under Betegnelsen »Revisionen«, senere »Revisions- og

Kontroludvalget og sidst, efter at være blevet delt, »Revisionen« for sig og »Kontroludvalget« for sig — har haft følgende Medlemmer:

Hans Petersen. Født den 26. Maj 1844. Oplært ved Handelen og derefter mangeaarig Funktionær indenfor Aktieselskabet De danske Spritfabrikker, først i Randers og senere fra 1887 som Forretningsfører ved Fabrikerne i Fredericia. Medlem af Bestyrelsen for Fredericia Handelsforening og af Udvalget for Fredericia Handelsskole. Medlem af Revisionen og senere af Revisions- og Kontroludvalget i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til sin Død den 2. Juni 1914.

S. P. Thygesen Schmidt. Født den 17. Maj 1855. Lærer i Kongsted i Bredstrup Sogn og senere Lærer og Inspektør ved Fredericia Kommuneskole. Mangeaarigt Medlem af Fredericia Byraad, Medlem af Bestyrelsen i Selskabet »Børnenes Vel«, Kolding og Fredericia Omegns Brandforsikring og Indehaver af en Række andre offentlige og private Hverv. Medlem af Revisionen og senere af Revisions- og Kontroludvalget som daglig Talrevisor i Banken for Fredericia og Omegn fra 1896 til sin Død den 17. Maj 1911.

Lorenzen Brinck. (Se Beskrivelsen under Repræsentantskabet Side 181.) Medlem af Revisions- og Kontroludvalget i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Marts 1903 til 28. Februar 1905.

Chr. Loehr. (Se Beskrivelsen under Repræsentantskabet Side 181.) Medlem af Revisions- og Kontroludvalget fra 11. Marts 1905 til 25. Maj 1918 og Medlem af Kontroludvalget fra 25. Maj 1918.

C. Christensen. Født den 8. November 1869. Ansat ved Statstelegrafvæsenet i Fredericia siden 1. Maj 1885. Udnævnt til Overtelgrafist den 30. November 1916 og til Telegrafkontrolør September 1919. I en Del Aar Medlem af Bestyrelsen i Fredericia Telegrafpersonales Spare- og Laanekasse og Medlem af Bestyrelsen i Telegrafvæsenets Enke- og Understøttelsesforening. Medlem af Revisions- og Kontroludvalget i Banken for Fredericia og Omegn som daglig Talrevisor fra 1. Oktober 1911 til 25. Maj 1918. Medlem af Revisionen og fremdeles daglig Talrevisor fra 25. Maj 1918.

R. Møller Jensen. Født den 25. Marts 1868. Oplært ved Handelen, først i Aarhus og senere mangeaarig Prokurist hos Firmaet Kragh & Utzon i Fredericia. Grosserer i Fredericia. Medlem af Ligningskommissionen, Skatteraadformand m. m. Medlem af Revisions- og Kontroludvalget i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Juni 1914 til 17. Januar 1916.

Carl M. Cohr. Født den 11. August 1862. Oplært ved Handelen. Fabrikant, Firma: Carl M. Cohr's Sølvvarefabriker, Aktieselskab, Fredericia og København. Direktør i nævnte Selskab. Tidligere Medlem af Fredericia Byraad og tidligere Med-

lem af Bestyrelsen for Fredericia Haandværkerforening og Fredericia Grundejerforening. Medlem af Repræsentantskabet for Dansk Købestævne i Fredericia. Æresmedlem af Fredericia Haandværkerforening. Medlem af Bestyrelsen for Rhederiet Lillebelt, Aktieselskab, Fredericia, Aktieselskabet Fredericia Teglværk, Brødr. Schollerts Skotøjsfabriker, Aktieselskab, Aktieselskabet Fredericia Trælast-Handel, Aktieselskabet De danske Blodmøller, Forsikrings-Aktieselskabet »Dannevirke«, Fredericia, m. fl. Medlem af Revisions- og Kontroludvalget i Banken for Fredericia og Omegn fra 17. Januar 1916 til 25. Maj 1918. Medlem af Revisionen fra 25. Maj 1918 til 21. Juni 1919.

W. N. Bardram. Født den 10. Januar 1869. Cand. polyt., Ingeniørassistent ved Københavns Vandværk. Ingeniør under Bygningen af Svendborg—Nyborg Banen. Assistent hos Stadsingeniøren i Odense. Stadsingeniør, Bygnings- og Brandinspektør i Fredericia. Landvæsenskommissær, Formand for Dansk Brandinspektørforening. Medlem af Bestyrelsen i Aktieselskabet Fredericia Theater og Formand i Bestyrelsen for Forsikrings-Aktieselskabet »Dannevirke« i Fredericia. Medlem af Revisionen i Banken for Fredericia og Omegn fra 21. Juni 1919.

C. S. Jørgensen. Født den 23. Juli 1874. Frekventeret Sorø Akademi. Oplært ved Handelen i blandet Forretning i Middelfart. Korrespondent i Firmaet Straus & Cie, Stuttgart i Württemberg, og i Firmaet M. E. Grøn & Søn, København. Bogholder og Korrespondent i Aktieselskabet Bloch & Andresen i Fredericia, Prokurist i samme Firma. Mangleaarig kommunal Revisor i Fredericia. Siden den 1. Februar 1919 Direktør i Aktieselskabet Fritz Duus, Fredericia. Siden Marts 1921 kritisk Revisor for Fredericia Kommune. Suppleant i Revisionen i Banken for Fredericia og Omegn fra 13. December 1920.

REVISIONEN

har for Tiden følgende Sammensætning:

Telegrafkontrolør *C. Christensen*, Fredericia, daglig Revisor.
Stadsingeniør *W. Bardram*, Fredericia.
Direktør *Sophus Jørgensen*, Fredericia, Suppleant.

III.

DIREKTIONEN.

De fire Mænd, som i Henhold til Lovene skulde udgøre Bankens første Direktion, og som valgte paa den konstituerende Generalforsamling den 30. Maj 1896 efter Repræsentantskabets Indstilling, kom til at bestaa af Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Proprietær, Amtsraadsmedlem *J. L. Christensen*, Fabrikant *Chr. Loehr* og Købmand *S. F. Sørensen*.

Lovene er senere, nemlig den 13. November 1902, forandrede paa dette Punkt, saaledes at Direktionsmedlemmernes Antal er indskrænket fra 4 til 2 Medlemmer.

I den forløbne Tid har Banken haft følgende Direktører:

Reinholdt-Jacobsen. (Se Beskrivelsen under Repræsentantskabet Side 182.) Direktør i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Juli 1896 til 10. Marts 1903.

J. L. Christensen. Født den 8. Januar 1832. Ejer af Gaarden »Tolstrupgaard« i Tolstrup i Herslev Sogn. Medlem af Vejle Amtsraad i 24 Aar og af Herslev Sogneraad i 12 Aar. Medlem af Bestyrelsen i Aktieselskabet Fredericia Dagblad, Børkop og Fredericia Omegns Landbrugsforening, Aktieselskabet Den folkelige Forsamlingsbygning i Fredericia og Formand i Bestyrelsen i Elbo m. fl. Herreders Sparekasse. Vurderingsmand for Udlaan af umyndiges Midler og Overtaksator ved Vejle—Vandel og Kolding—Egtved Bane-Anlæggene og Indehaver af mange andre offentlige og private Tillidshverv. Direktør i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Juli 1896 til sin Død den 21. Januar 1902.

Chr. Loehr. (Se Beskrivelsen under Repræsentantskabet Side 181). Direktør i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Juli 1896 til 13. November 1902, da han fratraadte paa Grund af de vedtagne Forandringer i Lovene, der gik ud paa en Indskrænkning af Direktionsmedlemmernes Antal fra 4 til 2 Medlemmer.

S. F. Sørensen. Rd. af Dbrg. Født den 5. December 1845. Oplært ved Handelen i Fredericia. Købmand i Fredericia fra 1872 til 1904. Tidligere Medlem af Ligningskommissionen og tidligere Formand i Bestyrelsen for Fredericia Grundejerforening og Urtekræmmerforeningen i Fredericia, senere Handelsforeningen af 1892. Tidligere Næstformand i Bestyrelsen for Fredericia Handelsforening og Formand i Udvalget for Fredericia Handelsskole. Medlem af Bestyrelsen og Kasserer i Dagmar-Asylet i Fredericia fra 1883 til 1921 samt Medlem af Bestyrelsen af Det borgerlige Begravelseselskab i Fredericia fra 1881. Direktør i Banken for Fredericia og Omegn fra 18. Juli 1896 til 18. Juli 1921, tillige Kasserer fra 1898 til 1. Oktober 1920.

J. F. Kiær. Født den 25. Marts 1873. I nogle Aar ansat paa Toldkammeret i Ribe, derefter i en Aarrække Assistent i Ribe Discontobank i Ribe og senere Bogholder i Esbjerg-Fanø Bank i Esbjerg indtil sin Ansættelse fra 18. Juli 1896 som Bogholder i Banken for Fredericia og Omegn. Valgt til Direktør den 10. Marts 1903. Medlem af Kontrolkomiteen i Jydsk Land-Hypothekforening i Aarhus. Medlem af Bestyrelsen i Rhederiet Lillebelt, Aktieselskab, Fredericia, Forsikrings-Aktieselskabet »Dannevirke«, Fredericia, Aktieselskabet Fredericia Theater, Fredericia, Vejle Amts historiske Samfund m. fl. Revisor i De danske Provinsbankers Pensionsfond og i flere fredericianske Aktieselskaber og Foreninger. Siden 9. Februar 1920 finsk Vice-Konsul i Fredericia.

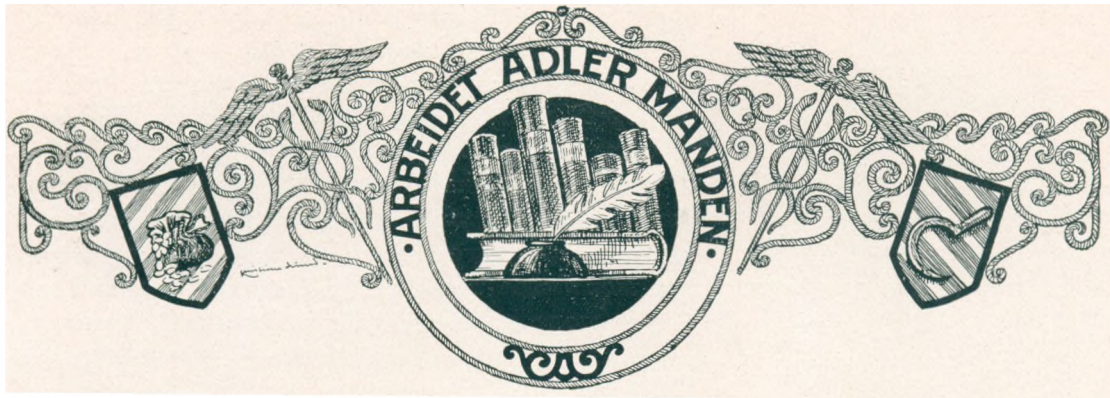
I Direktionen indtræder der ved Jubilæet den Forandring, at Direktør *S. F. Sørensen* fratræder sin Stilling paa Grund af Alder, efter at have været Direktør i

Banken i 25 Aar, medens Direktør *J. F. Kiær*, der ligeledes har været ansat i Banken i 25 Aar, deraf ca. 18 Aar som Direktør, fra samme Dato udnævnes til administrerende Direktør. — Samtidig ansættes Bankens hidtilværende Kontorchef, *C. Simonsen*, som Meddirektør.

Direktionen bestaar herefter af:

Konsul, Bankdirektør *J. F. Kiær*, adm. Direktør.
Bankdirektør *C. Simonsen*, Meddirektør.

Gaa aldrig af Vejen
for Arbejde og Ansvar.

BANKENS FUNKTIONÆRER

EKSPEDITIONEN – KASSEN – BOGHOLDERIET

AL Bankforretning er nu om Dage – i Modsætning til Tiden for blot 30–40 Aar tilbage – en forskelligartet Virksomhed, som kræver en i alle Maader efter Forholdene vel afpasset Administration, hvis enkelte Hjul maa gribe nøje ind i hverandre, naar Maskineriet skal virke tilfredsstillende, og ingen Kraft skal gaa til Spilde, men den fulde Ydelse komme til Udfoldelse og Udnyttelse.

Den indenfor de forskellige Erhvervsgrene i stadig større og større Udstrækning stigende Trang til Benyttelse af Bankerne i Omsættningens Tjeneste medfører naturlig Anvendelse af stedse større Arbejdskraft og forøget Arbejde for de enkelte Funktionærer. Den Omstændighed, at Lovgivningsmagten gennem de senere Aar har vedtaget en Række Love, der paa forskellig Vis har grebet ind i Bankernes Sædvaner, Virksomhed og Omsættingsforhold, og at mange med Udviklingen – særlig i Krigsaarene – skabte nye Opgaver er komne til, har ailsammen bidraget til, at der i vor Tid kræves en ganske særlig Paapassenhed og Indsigt hos den Stab af Funktionærer, hvem det daglige Arbejde paahviler.

Indenfor Banken for Fredericia og Omegn beløber de daglige Ekspeditioner sig til et meget stort Antal. Ind- og Udbetalingerne ved Kassen i Forbindelse med Bytning af Penge osv. er mangfoldige, og den omfattende Korrespondance i Forening med Bogholderiet og hvad dertil hører fører et betydeligt Arbejde med sig.

Det er Bankens Ledelse magtpaaliggende, at samtlige Funktionærer deltager

Kontorchef C. Simonsen.

saavel i Ekspeditionen som i alle de øvrige Arbejder, hvorved ogsaa de yngre Kræfter faar en Uddannelse, som svarer til deres Evner og bringer dem stadig øget Indsigt i den Gerning, som de har valgt til deres Livsbane.

Kontrollen indenfor de bogholderis og regnskabsmæssige Omraader foregaar efter forskelligt anlagte Systemer, hvorved saavel Bankens Ledelse som Funktionærerne til enhver Tid og paa ethvert Punkt af de brogede Rækker af Forretninger, Afdelinger og Konti er i Stand til at foretage Afstemninger og Eftersyn, og da en lignende Kontrol foretages gennem den talmæssige Revision af den daglige Revisor, turde der herigennem være skabt al i menneskelig Magt staaende Sikkerhed for, at den regnskabsmæssige Side af Bankens Virksomhed er i Orden.

Ved Bankens Aabning besluttede Direktionen indtil videre selv at udføre Kassererforretningerne skiftevis med en Uge ad Gangen. Denne Ordning bibeholdtes et Par Aars Tid, indtil Direktør S. F. Sørensen i 1898 overtog Kasserervirksomheden alene, et Hverv som han ved Siden af sin Direktørstilling varetog indtil den 1. Oktober 1920.

I de første Aar var Bogholderiet og Ekspeditionen ikke mere omfattende, end det kunde udføres af Bogholderen alene, men efterhaanden som Arbejdet voksede,

maatte der antages Medhjælp, og den 1. September 1899 ansattes Bankens første Assistent. I Begyndelsen af Aaret 1903 indtraadte Bankens Bogholder, J. F. Kiær, i Direktionen, men vedblev dog fremdeles i en Aarrække — indtil 1. Januar 1915 — at fungere som Bogholder med Assistance af Assistenterne, hvis Antal forøgedes med Aarene.

Bogholder O. Reiter.

Kasserer Poul Simonsen.

Bankens Funktionærer er i Øjeblikket følgende:

C. Simonsen, Kontorchef, ansat den 16. August 1919.
O. Reiter, Bogholder, ansat den 1. Oktober 1920.
Poul Simonsen, Kasserer, ansat den 1. Januar 1920.
H. Carlsen, Fuldmægtig, ansat den 15. Oktober 1919.

A. Stoustrup, Assistent, ansat den 11. Februar 1918.
Johs. Elkiær, Assistent, ansat den 1. December 1919.
N. Viuff, Assistent, ansat den 28. Juli 1918.
J. F. Jørgensen, Assistent, ansat den 1. August 1919.
V. Mortensen, Assistent, ansat den 7. Juli 1919.
W. Hoch, Assistent, ansat den 1. November 1919.
N. Larsen, Assistent, ansat den 15. August 1919.
G. Chrstrup, Assistent, ansat den 15. April 1920.
S. M. Lund, Assistent, ansat den 1. August 1920.
N. R. Riis, Bud, ansat den 1. November 1911.

Fuldmægtig H. Carlsen.

C. Simonsen. Født den 19. August 1886. Fra 1. August 1903 til 16. Februar 1904 Kontorist paa Matstrup Godskontor. Fra 16. Februar 1904 til 15. August 1919 Assistent i Veile Bank. Fra 16. August 1919 Kontorchef i Banken for Fredericia og Omegn. Indtræder den 18. Juli 1921 i Direktionen som Meddirektør.

O. Reiter. Født den 12. August 1896. Fra 15. April 1913 til 20. April 1919 Assistent i Købmands- og Haandværkerbanken i Aarhus. Fra 22. April 1919 til 1. Oktober 1920 Bogholder i Vamdrup Bank. Fra 1. Oktober 1920 Bogholder i Banken for Fredericia og Omegn.

Bankbud N. R. Riis.

Poul Simonsen. Født den 21. April 1895. Fra 1. Marts 1913 til 1. Januar 1917 Assistent i Kolding Laane- og Diskontokasse i Kolding. Fra 24. September 1918 til 1. Januar 1920 Assistent i Den danske Andelsbank i Kolding. Fra 1. Januar 1920 Fuldmægtig i Banken for Fredericia og Omegn, ansat som Kasserer 1. Oktober 1920.

H. Carlsen. Født den 7. Oktober 1894. Fra 2. Januar 1918 til 30. September 1918 Assistent i Hvidbjerg Bank i Hvidbjerg. Fra 30. September 1918 til 10. Oktober 1919 Assistent i Aarhus Privatbank i Aarhus. Fra 10. Oktober 1919 Fuldmægtig i Banken for Fredericia og Omegn med Funktion ved Afdelingerne i Børkop og Smidstrup.

Budtjenesten har, særlig af Hensyn til Bankens ret betydelige Incassoforretning, givet godt at bestille. Ved Bankens Aabning ansattes fhv. Købmand *Jac. Deleuran* som Bud. Han fratraadte allerede et Aars Tid senere efter eget Ønske og afløstes af fhv. Købmand, Partikulier *C. Chr. Løhde*, der fungerede indtil den 1. November 1911, da han paa Grund af Alder saa sig nødsaget til at fratræde. Hans Efterfølger blev Snedkermester *N. R. Riis*, der ophævede sin Virksomhed og fremdeles er i Funktion som Bud ved Banken.

Bankens Assisterter 1921.

I de forløbne 25 Aar har en Stab af unge Mænd haft Ansættelse og faaet deres Uddannelse i Banken for Fredericia og Omegn, samtidig med at Banken – i hvert Fald for de yngstes Vedkommende – har afholdt Udgifterne ved de paagældendes Undervisning i Fredericia Handelsskole.

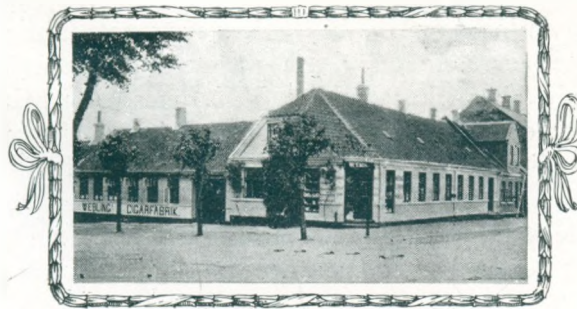
Navnene paa disse er følgende:

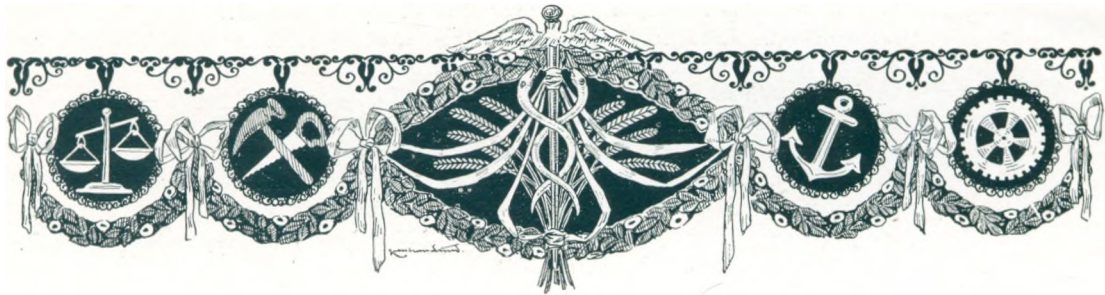
- N. J. Hostrup.* Ansat fra 1. September 1899 til 1. Juni 1902.
- O. V. Schmidt.* Ansat fra 1. Juni 1902 til 10. April 1907.
- A. D. Hermann.* Ansat fra 15. Juli 1903 til 21. April 1908.
- G. Markmann Hansen.* Ansat fra 1. Oktober 1905 til 1. April 1906.
- Jens Jensen.* Ansat fra 29. Januar 1906 til 25. Oktober 1910.
- J. E. Jacobsen.* Ansat fra 1. April 1907 til 25. April 1911.
- H. Dantzer Sørensen.* Ansat fra 15. Marts 1908 til 1. Juni 1917.

C. M. Knudsen. Ansat fra 31. Januar 1910 til 28. Februar 1915.
N. Bendixen. Ansat fra 1. Oktober 1910 til 1. Marts 1914.
R. Petersen. Ansat fra 10. Marts 1911 til 1. August 1914.
G. Larsen. Ansat fra 19. Juli 1912 til 1. August 1916.
P. Nielsen. Ansat fra 1. Januar 1914 til 1. Juli 1915.
P. Andersen. Ansat fra 28. Juli 1914 til 3. August 1918.
A. Arnholm. Ansat fra 15. Januar 1915 til 1. Februar 1917.
C. Hauerberg. Ansat fra 1. Marts 1915 til 1. November 1918.
Holger Jensen. Ansat fra 1. Maj 1915 til 1. Marts 1918.
E. Mortensen. Ansat fra 1. Juni 1915 til 1. Oktober 1916.
P. Sørensen. Ansat fra 1. August 1916 til 4. Juli 1919.
C. Søndergaard. Ansat fra 1. Oktober 1916 til 1. Juli 1919.
George Voss. Ansat fra 1. Januar 1917 til 1. August 1920.
H. Petersen. Ansat fra 1. Juni 1917 til 1. December 1919.
A. Rasmussen. Ansat fra 1. Juli 1918 til 1. Oktober 1920.
Folmer Lohde. Ansat fra 1. September 1918 til 1. September 1919.

Af disse har de fleste opnaaet Engagement i andre Banker i Udlandet, i København eller i Provinsen, medens enkelte er overgaaet til anden Virksomhed.

Banken har gennem Aarene haft det Held at raade over en Stab af flinke og pligttopfyldende Funktionærer, og der tilkommer disse en ikke ringe Part af Æren for, at de forefaldende Opgaver indenfor Bankens Virksomhed er udført paa tilfredsstillende Maade.

NOGLE SLUTNINGSBEMÆRKNINGER

BANKEN for Fredericia og Omegns Virksomhed og Udvikling er naturlig og nøje knyttet til Udviklingen i Byen og Omegnen. Banken besluttede derfor at ledsage Fremstillingen af dens Historie og Beretning om dens Virksomhed i de forløbne Aar med en Skildring af Fredericia Byes og Omegns Historie, ligesom man har anset det for formaalstjenligt hertil at knytte nogle oplysende Bemærkninger om Bankens og Pengevæsenets Oprindelse og Benyttelse.

Disse Skildringer gør ikke Krav paa at være selvstændige, paa omfattende Kildestudier opbyggede historiske Værker. Ved deres Udarbejdelse har for Byens og Omegnens Vedkommende været benyttet saa at sige al tilgængelig Litteratur paa dette Omraade. Der vil dog være Grund til særlig at fremhæve *Hugo Matthiessen*: »Fredericia 1650—1760«. *J. J. Ravn*: »En historisk-topografisk Beskrivelse af Sognene i Holmans og Elbo Herreder« samt »Vejle Amts historiske Samfunds Aarbøger«. Til Afsnittet om Bankens og Pengevæsenet har hovedsagelig været benyttet *Hertel Wulffs*: »Penge«.

Med Hensyn til selve Beretningen om Banken og dens Virksomhed har Formaålet ikke været i detailleret Form at belyse alle de mange Forretninger og Omsetninger, Banken har udført, eller at omtale alle de Institutioner og Firmaer, med hvilke Banken har haft Forbindelse, navnlig ogsaa af den Grund, at de herhen hørende Anliggender ofte er en Art Fællesejendom, som den enkelte Part ikke ensidig er berettiget til at udlevere til Offentligheden.

Banken sender imidlertid ved denne Lejlighed en venlig Tanke og en velment Tak til alle de mange, med hvilke den i Tidens Løb har haft Forretninger at afgøre, en Tak til alle Myndigheder, Institutioner, Selskaber, Firmaer og Private, der har vist den Tillid og ydet den Støtte.

Og ligesom Banken i dette Øjeblik paa Jubilæumsdagen, da den paa en Maade skal gøre sit 25 Aars Bo op, nærer den Fortrøstning, at alle de mange, der har haft Forretninger med Banken, er blevet tilfredsstillende betjente, saaledes tør den leve videre og arbejde videre i Forvisning om, at den nu staar konsolideret og fuldt rustet til at modtage og bære sin Andel af den kommende Tids Udvikling og Opgaver.

At Banken ikke alene indtager en smuk Plads indenfor Provinsbankernes Rækker, men ogsaa staar stærk og solid som et Led i den økonomiske Fremgang, der

Bankens nye Bygning, der nærmer sig sin Fuldendelse.

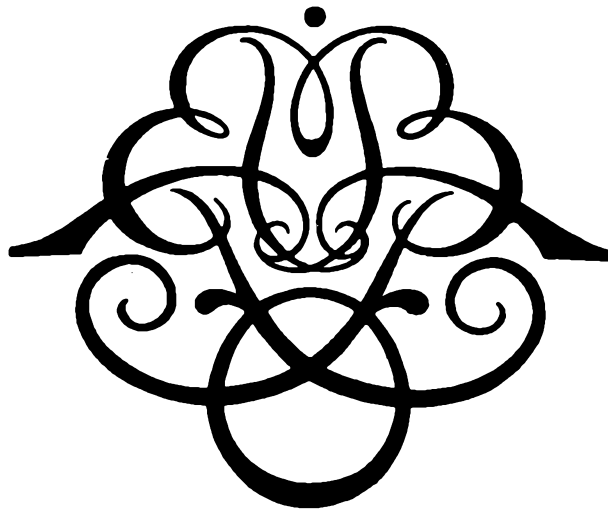
har Betydning for Byen og Egnen, herom taler Kendsgernerne deres stille og sikre Sprog, og hertil slutter sig Vidnesbyrd fra Bankens mange Kunder og Venner.

I den daglige Færd, under Forretningens livets hastige Pulsslag og jagende Stræben, anspændes Evner og Viljer for at frembringe Resultater, Blikket skærpes for at gennemtrænge de foreliggende Opgaver, Kritik og Opmærksomhed indstilles til Udredelse af Tingenes øjeblikkelige Tilstand for at fastslaa deres Sammenhæng og indbyrdes Stilling, Værd og Betydning, medens der næppe levnes Tanken Tid til at efterspore Fænomenerne i deres Oprindelse og Forløb.

Banken har da villet benytte Tidspunktet, da den staar ved en Mærkepæl efter 25 Aars Virksomhed, til at kaste et Blik tilbage og tage Varsel af de svundne Be-

givenheders Tegn, inden den atter vender Tanken fremad mod de kommende, ukendte Tider, der skal se Udviklingen forme sig, ofte i nye Skikkelser, i hastige Fremstød, maaske med hidtil ukendt Styrke og efterfølgende Tilbageslag.

Banken for Fredericia og Omegn udtaler i Taknemlighed for den svundne Tid Haabet om, at Udviklingen i Fremtiden maa følge i samme sikre og gode Spor som indtil denne Dag, til Held og Gavn for Banken som for Befolkningen og til Fremme og Støtte af al Virken indenfor Handel, Haandværk, Industri, Skibsfart og Landbrug i Fredericia og Omegn.

Udarbejdelsen af dette Skrift er afsluttet den 8. Juni 1921.

1896

**BANKEN
FOR
FREDERICIA
OG
OMEGN
AKTIESELSKAB**

1921

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN

AKTIESELSKAB

HOVEDKONTOR: FREDERICIA
AFDELINGER I BØRKOP OG SMIDSTRUP

AKTIEKAPITAL DEN 1. JAN. 1922:
KR. 1,000,000.00

RESERVER DEN 1. JAN. 1922:
KR. 500,000.00

BERETNING OG REGNSKAB

FOR

DET FEM OG TYVENDE REGNSKABSAAR

FRA 1. JANUAR 1921 TIL 31. DECEMBER 1921

FREDERICIA
FREDERICIA CENTRALTRYKKERI • JOHS. MADSEN & Co.
1922

BANKENS STYRELSE:

Repræsentantskabet:

Købmand, Fabrikant *W. Ebling*, Fredericia, Formand.
Direktør, Fabrikant *E. Rasmussen*, Fredericia, Næstformand.
Forsørgelsesinspektør *L. M. P. M. Larsen*, Fredericia, Sekretær.
Sognefoged, Gaardejer *Th. Andersen*, »Fruertoft«, Pjedsted.
Snedkermester *H. P. V. Thomsen*, Fredericia.
Gaardejer *Abraham Gydesen*, »Engdalgaard«, Stallerup.
Konsul, Fabrikant *Chr. Loehr*, Rd. af Dbrg. p. p., Fredericia.
Gaardejer *Ole Jensen*, »Sønderskovgaard«, Erritsø.
Købmand *P. M. Pallesen*, Fredericia.
Forpagter *A. Frederiksen*, »Kirstinelund«, Follerup.
Sagfører *Reinholdt-Jacobsen*, Fredericia.
Gaardejer *P. Jessen*, »Luchtsminde«, Skærbæk.

Kontroludvalget:

Købmand, Fabrikant *W. Ebling*, Fredericia.
Direktør, Fabrikant *E. Rasmussen*, Fredericia.

Revisionen:

Telegrafkontrolør *C. Christensen*, Fredericia.
Stadsingeniør *W. Bardram*, Fredericia.
Direktør *Sophus Jørgensen*, Fredericia, Suppleant.

Direktionen:

Konsul, Bankdirektør *J. F. Kiær*, Fredericia.
Bankdirektør *C. Simonsen*, Fredericia.

BANKENS AFDELINGER:

BØRKOP AFDELING, BØRKOP:

(Virksomheden paabegyndt den 4. Oktb. 1919)

Tillidsmænd:

Amtsraadsmedlem, Gaardejer *Søren Qvist*, Dbmd., »Korsdalsgaard«,
Købmand *L. M. Petersen*, Børkop. Gaverslund.
Sogneraadsformand, Gaardejer *P. Ryeholm*, »Bygballegaard«,
Købmand *Aage Hermann*, Børkop. Gaarslev.
Gaardejer *Hans Damkjær Nielsen*, Skærup.

Daglig Ledelse:

Bankbestyrer, pens. Lærer *Jørgen Hansen*, Børkop.
Bankfuldmægtig *H. Carlsen*, Børkop.

SMIDSTRUP AFDELING, SMIDSTRUP:

(Virksomheden paabegyndt den 11. Maj 1920)

Tillidsmænd:

Gaardejer *Kjær Sørensen*, »Løvballegaard«, Haastrup.
Gaardejer *Niels Bjerre*, »Bondegaard«, Smidstrup.
Sognefoged, Gaardejer *Holger Buhl*, »Buhlsminde«, St. Velling.

Daglig Ledelse:

Bankbestyrer, pens. Lærer *A. Andreasen*, Dbmd., Smidstrup.

BERETNING OM BANKENS VIRKSOMHED

I REGNSKABSAARET 1921

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN'S Regnskab for Aaret 1921 – Bankens femogtyvende Regnskabsaar, – viser ligesom Regnskaberne for de tidligere Aar et smukt Resultat i hele Bankens Udvikling og Virksomhed.

Aaret har, trods de vanskelige og nedadgaende Tider, i et og alt været meget tilfredsstillende.

Banken har i Regnskabsaaret og navnlig i det sidste halve Aar kunnet klare sig med dens egne Midler og har derved undgaet at trække paa dens Hovedforbindelser eller skaffe fremmed Kapital paa anden Maade.

Driftsudgifterne har været noget større end i det foregaaende Aar, og Regnskabet viser et Netto-Overskud paa:

Kr. 196,523.90,

mod Kr. 185,981.17 i 1920 og Kr. 143,649.88 i 1919.

Aarets regnskabsmæssige Resultat sammenlignet med de 2 foregaaende Aar stiller sig saaledes:

Indtægt:	1919		1920		1921	
	Kr.		Kr.		Kr.	
Diskonto af indenlandske Vexler og Renter af Udlaan og Kassa-Kreditter m. m. Kr.	629,132	20	905,435	49	827,373	91
Fragaar:						
Udbetalte og godskrevne Renter af Indlaan og Folio samt Renter til Reservefonden og til Korrespondenter m. m. Kr.	464,800	39	698,066	75	619,135	80
Rente-Avance Kr.	164,331	81	207,368	74	208,238	11
Indvunden Provision af Vexler og Inkasso m. m. Kr.	30,796	68	48,012	41	63,064	77
Indvundne Renter af Tilgodehavende hos Korrespondenter i Udlandet og Avance paa fremmed Valuta m. m. Kr.	48,610	03	30,993	49	16,363	03
Indvundne Renter, Udbytte og Kursavance paa Obligationer og Aktier Kr.	27,747	50	33,053	85	53,326	93
Andre Indtægter Kr.	»	»	»	»	2,580	29
Fragaar: Kr.	271,486	02	319,428	49	343,573	13
Kursnedgang paa Beholdningen af Obligationer og Aktier Kr.	31,507	55	5,036	23	»	»
Ialt Indtægt Kr.	239,978	47	314,392	26	343,573	13
Udgift:						
Gager, Husleje, Skatter og øvrige Administrationsudgifter Kr.	96,328	59	128,411	09	147,049	23
Netto-Overskud Kr.	143,649	88	185,981	17	196,523	90

Som en naturlig Følge af den Nedgangsperiode og det stærke Prisfald, der i alle Forhold har kendetegnet Aaret 1921, har Totalomsætningen — Kassebogens Indtægtsside — været noget mindre, idet den har udgjort:

Kr. 154,783,545.35,

mod Kr. 185,197,812.24 i 1920 og Kr. 150,323,014.14 i 1919.

Totalomsætningen ved Afdelingerne — Kassebøgernes Indtægtsider — udviser følgende Tal:

Børkop Afdeling Kr. 6,190,126.48 mod Kr. 4,115,969.37 i 1920.

Smidstrup Afdeling Kr. 3,686,183.02 mod Kr. 2,345,794.46 i 1920.

Afdelingerne udviser fortsat Fremgang i alle Grene af Forretningerne, og det regnskabsmæssige Resultat er meget tilfredsstillende.

Som Følge af den af Rigsdagen vedtagne Lov om Banker, der traadte i Kraft den 4. Oktober 1920, er Bankens Aktiekapital i Aaret 1921 forhøjet fra Kr. 600,000.00 til Kr. 1,000,000.00. Den ved Tegningen efter Fradrag af paaløbne Omkostninger indvundne Overkurs Kr. 45,000.00 er tilført Delkrederefonden. Til denne Fond er endvidere overført den i de tidligere Regnskaber anførte Kursreguleringsfond Kr. 5,000.00, hvorefter Delkrederefonden ialt andrager Kr. 100,000.00.

Efter Henlæggelser af Overskudet for 1921 udgør Reservefonden Kr. 400,000.00, hvorefter de samlede Reserver andrager Kr. 500,000.00 eller 50 pCt. af Aktiekapitalen.

Den 18. Juli mindedes Banken 25 Aars Dagen for dens Virksomhed ved Udsendelse af et i den Anledning udarbejdet historisk Mindeskrift.

Som anført i Beretningen om Bankens Virksomhed for Aaret 1920, paabegyndtes Udgravningen af Grunden til dens nye Bygning i Juni Maaned det nævnte Aar, og den 31. August s. A. nedlagdes Grundstenen. Bygningen var ventet færdig i Sommeren 1921, men først langt hen i Efteraaret naede man til en Afslutning, og den 31. Oktober fandt Indflytningen Sted. Lokalerne, der er lyse, store og rummelige, vil sikkert strække til i en meget lang Aarrække og danne en værdig og stilfuld Ramme om Bankens fremtidige Virksomhed. Anskaffelsestommen har været ca. Kr. 525,000.00. Hertil er anvendt det opsparede Byggefond Kr. 210,000.00 og afskrevet af Overskudet for 1921 et Beløb af Kr. 65,663.87, hvorefter Bygningen er bogført til Kr. 200,000.00 og Inventariet til Kr. 50,000.00.

Iøvrigt henvises til omstaaende Regnskab, der, som Følge af Bankloven, for første Gang er affattet i Overensstemmelse med den af Handelsministeriet vedtagne Fællesform, samt til Bevægelserne paa de vigtigste Konti og til den statistiske Oversigt over Virksomheden gennem de forløbne 25 Aar.

Fredericia, den 7. Januar 1922.

DRIFTSREGNSKAB

INDTÆGT:

	Kroner	Øre
Diskonto af indenlandske Vexler, Renter af Udlaan, Kassa-Kreditter m. v.	827,373.	91
Renter, Udbytte og Kursavance paa Obligationer og Aktier	53,326.	93
Provision	63,064.	77
Renter af Tilgodehavender hos Korrespondenter i Udlandet og Avance paa fremmed Valuta m. v.....	16,363.	03
Andre Indtægter, Boxleje m. v.	2,580.	29

FOR AARET 1921.

UDGIFT:

Kroner Øre

Renter af Indlaan, Folio og til indenlandske Banker og Sparekasser samt til Reservefonden m. v. 619,135.80

Omkostninger:

	Kr.	Ø.
a. Honorar til Kontroludvalget og Revisionen m. fl.	6,000.00	
b. Lønninger til Direktionen og Funktionærene...	68,498.03	
c. Skatter og Afgifter	35,202.31	
d. Bidrag til Pensionering af Bankens Embedsmænd	3,322.45	
e. Husleje, Belysning, Opvarmning, Rengøring m. m.	7,171.78	
f. Tryksager, Protokoller, Assurance, Telegrammer, Porto, Avertissementer, Telefon og øvrige Kontorholdsudgifter	26,854.66	

147,049.23

Aarets Overskud: Kr. 196,523.90 fordeles i Henhold til Vedtægternes § 28 saaledes:

a. Aktionærene 4 % af Kr. 600,000.00	24,000.00	
b. Reservefonden 25 % af Kr. 172,523.90.....	43,130.98	
Resten fordeles saaledes:		
c. Aktionærene yderligere 6 %.....	36,000.00	
d. Reservefonden yderligere.....	26,119.02	
e. Afskrivning paa Bankbygningen	65,663.87	
f. Bidrag og Tilskud i samfundsnyttigt Øjemed i 1922	1,610.03	

196,523.90

Kr.... 962,708.93

STATUSOPGØRELSE

AKTIVER:

	Kroner	Øre
Kassa Konto	344,631	.68
Indenlandske Banker og Sparekassers Konto	511,015	.47
Udenlandske Korrespondenters Konto	22,246	.53
Fremmed Mønt og udenlandske Vexlers Konto	1,094	.75
Indenlandske Obligationers og Aktiers Konto:		
a. Stats- og Kommuneobligationer	Kr. 229,875	.00
b. Kreditforeningsobligationer	» 467,605	.00
c. Hypotekforeningsobligationer	» 63,193	.75
d. Partialobligationer	» 84,000	.00
e. Børsnoterede Aktier	» 0	.00
f. Andre Obligationer og Aktier	» 166,050	.00
		1,010,723.75
Panteobligationers Konto	581,617	.60
Indenlandske Vexlers Konto	1,731,893	.39
Udlaans Konto	2,392,612	.01
Kassa-Kredit Konto	4,815,190	.79
Konto-Kurant Konto	69,957	.87
Forskellige Debitorers Konto	28,530	.00
Ejendoms Konto:		
a. Bankbygningen i Fredericia	Kr. 265,663	.87
Fragaar: Afskrevet af Overskudet for 1921	» 65,663	.87
		Kr. 200,000.00
b. Bankbygningen i Smidstrup	» 15,000	.00
		215,000.00
Inventar Konto	50,000	.00
		Kr. 11,774,513.84

Direktionen for BANKEN FOR FF

J. F. KIÆR

DEN 31. DECEMBER 1921.

PASSIVER:

	Kroner	Øre
Aktiekapital Konto	1,000,000.	00
Reserver:		
a. Reservefonds Konto:		
Saldo den 31. December 1921	Kr. 330,750.	00
Tilskrevet ordinært ifølge Vedtægterne	» 43,130.	98
Tilskrevet ekstraordinært	» 26,119.	02
	<u>Kr. 400,000.</u>	00
b. Delkrederefonds Konto:		
Saldo den 31. December 1921	» 100,000.	00
	<u>500,000.</u>	00
Folio Konto	1,069,737.	03
Indlaans Konto (paa Bankbog og paa alm. Vilkaar)	2,657,779.	01
Indlaans Konto (paa Bankbog og paa Opsigelse)	5,418,312.	25
Indenlandske Bankers og Sparekassers Konto	157,595.	74
Konto-Kurant Konto	375,194.	39
Forskellige Kreditorers Konto	447,088.	95
Forudbetalt og skyldig Rente og Diskonto Konto	88,806.	47
Udbytte Konto	60,000.	00
Løbende Garantier Kr. 56,026.47.		
	<u>Kr. 11,774,513.</u>	<u>84</u>

ERICIA OG OMEGN, Aktieselskab

C. SIMONSEN

O. Reiter.

Vi undertegnede Revisorer i Banken for Fredericia og Omegn, Aktieselskab, have i Henhold til § 20 i Bankens Vedtægter og til § 14 i Lov om Banker gennemgaaet nærværende Regnskab og befundet dette stemmende med Bankens Bøger og Bilag, ligesom vi have konstateret Tilstedeværelsen af Beholdningerne af Kontanter, fremmed Mønt, Obligationer og Aktier, Vexler og øvrige Banken meddelte Forskrivninger og ikke funden Anledning til nogen Bemærkning.

Fredericia, den 18. Januar 1922.

C. CHRISTENSEN.

W. BARDRAM.

Vi undertegnede Kontroludvalgsmedlemmer i Banken for Fredericia og Omegn, Aktieselskab, have i Henhold til § 13 i Bankens Vedtægter gennemgaaet Bankens Aktiver, og efter vort Skøn anse vi de for Vexler, Kassa-Kreditter og øvrige Udlaan stillede Sikkerheder for betryggende og forsvarlige for Banken, ligesom vi billige de i Regnskabet ultimo December for Beholdningen af Obligationer og Aktier noterede Kurser. — Iøvrigt have vi intet fundet at bemærke.

Fredericia, den 20. Januar 1922.

W. EBLING.

E. RASMUSSEN.

Nærværende Regnskab og Fordelingen af Aarets Overskud godkendtes enstemmigt paa det i Dag af Repræsentantskabet afholdte Møde og indstilles herved til Vedtagelse paa Bankens Generalforsamling den 11. Februar 1922.

Efter Overskudets Fordeling bliver Aktionæernes

Udbytte 10 pCt. og Reserve- og Delkrederefonden

Kr. 500,000.00 eller 50 pCt. af Aktiekapitalen.

Fredericia, den 26. Januar 1922.

Repræsentantskabet:

W. EBLING.

E. RASMUSSEN.

L. LARSEN.

TH. ANDERSEN.

H. THOMSEN.

ABR. GYDESEN.

CHR. LOEHR.

OLE JENSEN

P. M. PALLESEN.

A. FREDERIKSEN.

REINHOLDT-JACOBSEN.

P. JESSEN

BEVÆGELSERNE PAA DE VIGTIGSTE KONTI

I REGNSKABSAARET 1921

Samlet Oversigt for Hovedkontoret og Afdelingerne:

Kassa Konto:

Beholdning 1. Januar 1921	Kr.	181,511.77
Indbetalt i Regnskabsaaret	»	154,783,545.35
	Kr.	154,965,057.12
Udbetalt i Regnskabsaaret	»	154,620,425.44
Beholdning ultimo Decbr. 1921	Kr.	344,631.68

Indlaans Konto:

Indestod 1. Januar 1921	Kr.	7,875,727.15
Indsat i Regnskabsaaret	»	6,603,198.16
	Kr.	14,478,925.31
Hævet i Regnskabsaaret	»	6,402,834.05
Indestod ultimo Decbr. 1921	Kr.	8,076,091.26

Folio Konto:

Indestod 1. Januar 1921	Kr.	1,746,609.34
Indsat i Regnskabsaaret	»	42,220,121.77
	Kr.	43,966,731.11
Hævet i Regnskabsaaret	»	42,966,951.95
Indestod ultimo Decbr. 1921: Kreditorer	Kr.	1,069,737.03
Debitorer	»	69,957.87
	Kr.	999,779.16

Vexel Konto:

Beholdning 1. Januar 1921	Kr.	2,187,824.43
Diskonteret i Regnskabsaaret	»	8,844,920.66
	Kr.	11,032,745.09
Indfriet i Regnskabsaaret	»	9,300,851.70
Beholdning ultimo Decbr. 1921	Kr.	1,731,893.39

Kassa-Kredit Konto:

Saldo 1. Januar 1921	Kr.	5,538,069.70
Udbetalt i Regnskabsaaret	»	25,261,802.48
	Kr.	30,799,872.18
Indbetalt i Regnskabsaaret	»	26,359,875.78
Saldo ultimo Decbr. 1921: Debitorer ...	Kr. 4,815,190.79	
	Kreditorer ... »	375,194.39
	Kr.	4,439,996.40

Udlaans- og Panteobligationers Konto:

Tilgode 1. Januar 1921	Kr.	3,011,976.68
Udlaant i Regnskabsaaret	»	464,003.00
	Kr.	3,475,979.68
Tilbagebetalt i Regnskabsaaret	»	501,750.07
Tilgode ultimo Decbr. 1921	Kr.	2,974,229.61

Indenlandske Bankers og Sparekassers Konto:

Skyldig 1. Januar 1921	Kr.	380,121.54
Remitteret i Regnskabsaaret	»	32,709,786.28
	Kr.	32,329,664.74
Trasseret i Regnskabsaaret	»	31,976,245.01
Tilgode ultimo Decbr. 1921: Kreditorer ...	Kr. 511,015.47	
	Debitorer ... »	157,595.74
	Kr.	353,419.73

Udenlandske Korrespondenters Konto:

Tilgode 1. Januar 1921	Kr.	450.18
Remitteret i Regnskabsaaret	»	466,768.83
	Kr.	467,219.01
Trasseret i Regnskabsaaret	»	464,132.35
	Kr.	3,086.66
Tilgode for Kunders Regning	»	19,159.87
Tilgode ultimo Decbr. 1921	Kr.	22,246.53

Obligationers og Aktiers Konto:

Beholdning 1. Januar 1921	Kr.	648,668.86
Købt i Regnskabsaaret	»	1,475,159.20
	Kr.	2,123,828.06
Solgt i Regnskabsaaret	»	1,113,104.31
Beholdning ultimo Decbr. 1921.....	Kr.	1,010,723.75

Fremmed Valuta:**I Regnskabsaaret er købt og solgt:**

Paa Hamburg og Berlin.....	M.	12,139,651.54
» Amsterdam.....	Hfl.	8,431.78
» London.....	£	5,633,111.10
» Amerikanske Pladser.....	\$	10,700.85
» Stockholm.....	Kr.	65,021.50
» Christiania og Bergen.....	Kr.	63,487.72
» Paris.....	Frcs.	86,270.71
» Madrid	Ptas	4,988.15
» Helsingfors.....	Fm.	11,119.30
» Rom og Milano.....	Lire	28,012.28

Trasseringer i danske Kroner:

Paa København	Kr.	23,844,228.13

STATISTISK OVERSIGT OVER BANKENS VIRKSOMHED

GENNEM DE FORLØBNE 25 AAR

Urtimo	Aktie-Kapital		Indlaans-Kapital		Folio-Kapital		Vexler, Udlaan, Kassa-Kredit		Samlet Balance		Incasso	Netto-Overskud		Udbytte	Samlet Reservefond		Omsætning Kassa-Indtægt	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre		Stk.	Kr.		Øre	%	Kr.	Øre
1897	65.000	00	320.014	08	74.091	08	374.566	00	464.396	86	854	3.955	35	4	343	14	3.564.962	51
1898	65.000	00	415.333	63	111.356	68	496.554	95	598.543	85	1.010	5.101	55	5	983	41	4.356.132	64
1899	65.000	00	466.639	97	82.398	61	573.989	51	632.581	28	1.022	10.021	80	6	4.689	28	5.135.268	76
1900	65.000	00	548.018	98	61.927	40	643.746	00	720.163	18	1.538	12.128	40	6	10.131	14	6.583.534	24
1901	65.000	00	648.553	80	63.019	07	767.077	84	836.529	45	1.534	15.506	95	7	16.000	00	7.048.852	97
1902	65.000	00	760.624	85	133.937	36	754.738	80	988.911	79	1.724	10.673	99	7	20.000	00	9.784.170	89
1903	130.000	00	899.846	75	196.595	09	1.085.810	47	1.265.074	87	2.202	14.312	83	7	26.673	12	12.447.344	84
1904	130.000	00	1.038.424	07	242.896	77	1.363.223	55	1.501.152	52	4.058	24.562	88	7	37.000	00	16.432.308	25
1905	130.000	00	1.265.276	33	410.308	03	1.586.819	09	1.882.744	88	5.400	31.202	40	8	52.000	00	18.798.123	74
1906	250.000	00	1.416.247	43	352.911	87	1.922.502	45	2.112.766	19	6.325	30.795	20	8	72.000	00	22.286.683	82
1907	250.000	00	1.264.329	14	323.731	50	1.951.342	32	2.122.107	17	6.651	38.240	40	6	62.400	00	23.359.307	68
1908	250.000	00	1.203.254	38	335.030	25	1.450.253	86	1.898.036	55	6.192	40.802	20	4	65.208	00	20.950.608	88
1909	250.000	00	1.293.244	94	354.618	58	1.566.621	51	1.999.733	44	6.334	30.460	55	4	68.142	36	20.292.483	73
1910	250.000	00	1.567.718	84	513.055	09	1.656.776	78	2.434.920	58	7.972	29.549	10	4	71.208	77	22.041.624	78
1911	250.000	00	1.905.429	71	362.598	95	1.723.061	80	2.630.565	14	10.205	33.505	10	6	75.933	36	24.123.582	17
1912	250.000	00	2.054.509	77	534.812	07	2.113.617	96	2.961.787	17	12.695	37.618	88	7	83.000	00	31.010.382	86
1913	250.000	00	2.178.138	61	672.177	21	2.577.636	40	3.351.624	49	13.632	44.098	88	8	100.000	00	37.123.536	57
1914	250.000	00	2.263.726	27	517.695	98	2.786.338	44	3.283.599	62	12.771	46.492	12	8	125.000	00	37.998.348	32
1915	250.000	00	2.731.570	42	949.016	27	3.260.322	67	4.136.854	50	12.338	55.512	08	10	150.000	00	49.615.937	70
1916	250.000	00	3.432.122	62	1.354.734	59	5.224.324	42	5.749.355	55	12.834	64.914	80	10	175.000	00	69.077.131	54
1917	250.000	00	4.314.979	86	1.621.831	66	6.312.225	56	6.919.434	29	14.416	74.102	33	10	200.000	00	94.757.535	76
1918	600.000	00	6.797.196	05	1.664.177	95	7.544.170	45	9.690.575	98	15.140	96.598	60	10	265.000	00	137.037.485	60
1919	600.000	00	7.267.026	77	2.641.108	84	11.049.114	75	11.961.516	01	18.759	143.649	88	10	305.000	00	150.323.014	14
1920	600.000	00	7.875.727	15	1.746.609	34	10.737.870	81	11.633.501	62	22.565	185.981	17	12	370.000	00	185.197.812	24
1921	1.000.000	00	8.076.091	26	1.069.737	03	9.521.313	79	11.774.513	84	19.723	196.523	90	10	500.000	00	154.783.545	35

BANKEN FOR FREDERICIA OG OMEGN

AKTIESELSKAB

FREDERICIA ■ BØRKOP ■ SMIDSTRUP

Banken for Fredericia og Omegn

Aktieselskab.

Hovedkontor: Bankens Ejendom, Gothersgade 18, Fredericia.

Aaben hver Søndag: Kl. 9¹/₂—12¹/₂ og 2—4. Lørdag kun Kl. 9¹/₂—12¹/₂.

Alm. Telefoner: Nr. 133 og 700. Statstelefon Nr. 33.

Telegramadresse: Handelsbank.

Oprettet 1896 af Landboere og Byboere i Forening.

Afdeling i Børkop.

Oprettet 1919.

Aaben hver Søndag Kl. 11—3.

Telegramadresse:
Omegnsbank, Børkop.

Telefon Nr. 100.

Afdeling i Smidstrup.

Oprettet 1920.

Aaben hver Søndag Kl. 10—12.

Telegramadresse:
Omegnsbank, Smidstrup.

Telefon Nr. 21.

Saa vel Hovedkontoret som Afdelingerne udfører alle Arter af
Bankforretninger.

o o

Kapitaler

modtages til Forrentning paa Indlaan og Folio.

Renten er for Tiden 4—5 pCt.

o o

Diskontering af Vexler, Aabning af Kassa-Kreditter og Ydelse af Udlaan mod
Haandpant, Selvskyldnerkaution og Prioritet.

Køb og Salg af Obligationer og Aktier, fremmed Mønt og fremmed Valuta.
Indløsning af Checks og Kupons. — Aabning af Rembourser og Udstedelse af
Checks paa alle inden- og udenlandske Pladser.

Ved Hovedkontoret i Fredericia forefindes i brandfri Kælder et moderne Boxanlæg
til Opbevaring af Værdier.

